നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

മജ്ഝിമനികായേ

ഉപരിപണ്ണാസപാളി

൧. ദേവദഹവഗ്ഗോ

൧. ദേവദഹസുത്തം

൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി ദേവദഹം നാമ സക്യാനം നിഗമോ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘ഭിക്ഖവോ’’തി. ‘‘ഭദന്തേ’’തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - ‘‘സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - ‘യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതു. ഇതി പുരാണാനം കമ്മാനം തപസാ ബ്യന്തീഭാവാ, നവാനം കമ്മാനം അകരണാ, ആയതിം അനവസ്സവോ; ആയതിം അനവസ്സവാ കമ്മക്ഖയോ; കമ്മക്ഖയാ ദുക്ഖക്ഖയോ; ദുക്ഖക്ഖയാ വേദനാക്ഖയോ; വേദനാക്ഖയാ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവംവാദിനോ, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാ.

‘‘ഏവംവാദാഹം , ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠേ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - ‘സച്ചം കിര തുമ്ഹേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതു. ഇതി പുരാണാനം കമ്മാനം തപസാ ബ്യന്തീഭാവാ, നവാനം കമ്മാനം അകരണാ, ആയതിം അനവസ്സവോ; ആയതിം അനവസ്സവാ കമ്മക്ഖയോ; കമ്മക്ഖയാ ദുക്ഖക്ഖയോ; ദുക്ഖക്ഖയാ വേദനാക്ഖയോ; വേദനാക്ഖയാ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീ’തി? തേ ച മേ, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാ ഏവം പുട്ഠാ ‘ആമാ’തി പടിജാനന്തി.

‘‘ത്യാഹം ഏവം വദാമി - ‘കിം പന തുമ്ഹേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, ജാനാഥ - അഹുവമ്ഹേവ മയം പുബ്ബേ, ന നാഹുവമ്ഹാ’തി? ‘നോ ഹിദം, ആവുസോ’.

‘‘‘കിം പന തുമ്ഹേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, ജാനാഥ - അകരമ്ഹേവ മയം പുബ്ബേ പാപകമ്മം, ന നാകരമ്ഹാ’തി? ‘നോ ഹിദം, ആവുസോ’.

‘‘‘കിം പന തുമ്ഹേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, ജാനാഥ - ഏവരൂപം വാ ഏവരൂപം വാ പാപകമ്മം അകരമ്ഹാ’തി? ‘നോ ഹിദം, ആവുസോ’.

‘‘‘കിം പന തുമ്ഹേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, ജാനാഥ - ഏത്തകം വാ ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം, ഏത്തകം വാ ദുക്ഖം നിജ്ജീരേതബ്ബം, ഏത്തകമ്ഹി വാ

ദുക്ഖേ നിജ്ജിണ്ണേ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീ’തി? ‘നോ ഹിദം, ആവുസോ’.

‘‘‘കിം പന തുമ്ഹേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, ജാനാഥ - ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനം, കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപസമ്പദ’ന്തി? ‘നോ ഹിദം, ആവുസോ’.

൨. ‘‘ഇതി കിര തുമ്ഹേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, ന ജാനാഥ - അഹുവമ്ഹേവ മയം പുബ്ബേ, ന നാഹുവമ്ഹാതി , ന ജാനാഥ - അകരമ്ഹേവ മയം പുബ്ബേ പാപകമ്മം, ന നാകരമ്ഹാതി, ന ജാനാഥ - ഏവരൂപം വാ ഏവരൂപം വാ പാപകമ്മം അകരമ്ഹാതി, ന ജാനാഥ - എത്തകം വാ ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം, എത്തകം വാ ദുക്ഖം നിജ്ജീരേതബ്ബം, എത്തകമ്ഹി വാ ദുക്ഖേ നിജ്ജിണ്ണേ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീതി, ന ജാനാഥ - ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനം, കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപസമ്പദം; ഏവം സന്തേ ആയസ്മന്താനം നിഗണ്ഠാനം ന കല്ലമസ്സ വേയ്യാകരണായ - യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതു. ഇതി പുരാണാനം കമ്മാനം തപസാ ബ്യന്തീഭാവാ, നവാനം കമ്മാനം അകരണാ, ആയതിം അനവസ്സവോ; ആയതിം അനവസ്സവാ കമ്മക്ഖയോ; കമ്മക്ഖയാ ദുക്ഖക്ഖയോ; ദുക്ഖക്ഖയാ വേദനാക്ഖയോ; വേദനാക്ഖയാ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീ’’തി.

‘‘സചേ പന തുമ്ഹേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, ജാനേയ്യാഥ - അഹുവമ്ഹേവ മയം പുബ്ബേ, ന നാഹുവമ്ഹാതി, ജാനേയ്യാഥ - അകരമ്ഹേവ മയം പുബ്ബേ പാപകമ്മം, ന നാകരമ്ഹാതി, ജാനേയ്യാഥ - ഏവരൂപം വാ ഏവരൂപം വാ പാപകമ്മം അകരമ്ഹാതി, ജാനേയ്യാഥ - എത്തകം വാ ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം, എത്തകം വാ ദുക്ഖം നിജ്ജീരേതബ്ബം, എത്തകമ്ഹി വാ ദുക്ഖേ നിജ്ജിണ്ണേ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീതി, ജാനേയ്യാഥ - ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനം, കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപസമ്പദം; ഏവം സന്തേ ആയസ്മന്താനം നിഗണ്ഠാനം കല്ലമസ്സ വേയ്യാകരണായ - യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതു. ഇതി പുരാണാനം കമ്മാനം തപസാ ബ്യന്തീഭാവാ, നവാനം കമ്മാനം അകരണാ, ആയതിം അനവസ്സവോ; ആയതിം അനവസ്സവാ കമ്മക്ഖയോ; കമ്മക്ഖയാ ദുക്ഖക്ഖയോ; ദുക്ഖക്ഖയാ വേദനാക്ഖയോ; വേദനാക്ഖയാ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീ’’തി.

൩. ‘‘സേയ്യഥാപി, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, പുരിസോ സല്ലേന വിദ്ധോ അസ്സ സവിസേന ഗാള്ഹൂപലേപനേന [ഗാള്ഹപലേപനേന (ക॰)]; സോ സല്ലസ്സപി വേധനഹേതു [വേദനാഹേതു (സീ॰ പീ॰ ക॰)] ദുക്ഖാ തിബ്ബാ [തിപ്പാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] കടുകാ വേദനാ വേദിയേയ്യ. തസ്സ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ ഭിസക്കം സല്ലകത്തം ഉപട്ഠാപേയ്യും. തസ്സ സോ ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോ സത്ഥേന വണമുഖം പരികന്തേയ്യ; സോ സത്ഥേനപി വണമുഖസ്സ പരികന്തനഹേതു ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേയ്യ. തസ്സ സോ ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോ എസനിയാ സല്ലം എസേയ്യ; സോ എസനിയാപി സല്ലസ്സ എസനാഹേതു ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേയ്യ . തസ്സ സോ ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോ സല്ലം അബ്ബുഹേയ്യ [അബ്ബുയ്ഹേയ്യ (സീ॰),

അബ്ഭൂണ്ഹേയ്യ (സ്യാ॰ കം॰)]; സോ സല്ലസ്സപി അബ്ബുഹനഹേതു [അബ്ബുയ്ഹനഹേതു (സീ॰), അബ്ഭൂണ്ഹനഹേതു (സ്യാ॰ കം॰)] ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേയ്യ. തസ്സ സോ ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോ അഗദങ്ഗാരം വണമുഖേ ഓദഹേയ്യ; സോ അഗദങ്ഗാരസ്സപി വണമുഖേ ഓദഹനഹേതു ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേയ്യ. സോ അപരേന സമയേന രൂള്ഹേന വണേന സഞ്ഛവിനാ അരോഗോ അസ്സ സുഖീ സേരീ സയംവസീ യേന കാമങ്ഗമോ. തസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം ഖോ പുബ്ബേ സല്ലേന വിദ്ധോ അഹോസിം സവിസേന ഗാള്ഹൂപലേപനേന. സോഹം സല്ലസ്സപി വേധനഹേതു ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയിം. തസ്സ മേ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ ഭിസക്കം സല്ലകത്തം ഉപട്ഠപേസും. തസ്സ മേ സോ ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോ സത്ഥേന വണമുഖം പരികന്തി; സോഹം സത്ഥേനപി വണമുഖസ്സ പരികന്തനഹേതു ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയിം. തസ്സ മേ സോ ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോ ഏസനിയാ സല്ലം ഏസി; സോ അഹം ഏസനിയാപി സല്ലസ്സ ഏസനാഹേതു ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയിം. തസ്സ മേ സോ ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോ സല്ലം അബ്ബുഹി [അബ്ബുയ്ഹി (സീ॰), അബ്ഭൂണ്ഹി (സ്യാ॰ കം॰)]; സോഹം സല്ലസ്സപി അബ്ബുഹനഹേതു ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയിം. തസ്സ മേ സോ ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോ അഗദങ്ഗാരം വണമുഖേ ഓദഹി; സോഹം അഗദങ്ഗാരസ്സപി വണമുഖേ ഓദഹനഹേതു ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയിം. സോമ്ഹി ഏതരഹി രൂള്ഹേന വണേന സഞ്ഛവിനാ അരോഗോ സുഖീ സേരീ സയംവസീ യേന കാമങ്ഗമോ''തി.

''ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, സചേ തുമ്ഹേ ജാനേയ്യാഥ - അഹുവമ്ഹേവ മയം പുബ്ബേ, ന നാഹുവമ്ഹാതി, ജാനേയ്യാഥ - അകരമ്ഹേവ മയം പുബ്ബേ പാപകമ്മം, ന നാകരമ്ഹാതി, ജാനേയ്യാഥ - ഏവരൂപം വാ ഏവരൂപം വാ പാപകമ്മം അകരമ്ഹാതി, ജാനേയ്യാഥ - ഏത്തകം വാ ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം, ഏത്തകം വാ ദുക്ഖം നിജ്ജീരേതബ്ബം, ഏത്തകമ്ഹി വാ ദുക്ഖേ നിജ്ജിണ്ണേ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീതി, ജാനേയ്യാഥ - ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനം, കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപസമ്പദം; ഏവം സന്തേ ആയസ്മന്താനം നിഗണ്ഠാനം കല്ലമസ്സ വേയ്യാകരണായ - യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതു. ഇതി പുരാണാനം കമ്മാനം തപസാ ബ്യന്തീഭാവാ, നവാനം കമ്മാനം അകരണാ, ആയതിം അനവസ്സവോ; ആയതിം അനവസ്സവാ കമ്മക്ഖയോ; കമ്മക്ഖയാ ദുക്ഖക്ഖയോ; ദുക്ഖക്ഖയാ വേദനാക്ഖയോ; വേദനാക്ഖയാ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീ''തി.

''യസ്മാ ച ഖോ തുമ്ഹേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, ന ജാനാഥ - അഹുവമ്ഹേവ മയം പുബ്ബേ, ന നാഹുവമ്ഹാതി, ന ജാനാഥ - അകരമ്ഹേവ മയം പുബ്ബേ പാപകമ്മം, ന നാകരമ്ഹാതി, ന ജാനാഥ - ഏവരൂപം വാ ഏവരൂപം വാ പാപകമ്മം അകരമ്ഹാതി, ന ജാനാഥ - ഏത്തകം വാ ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം, ഏത്തകം വാ ദുക്ഖം നിജ്ജീരേതബ്ബം, ഏത്തകമ്ഹി വാ ദുക്ഖേ നിജ്ജിണ്ണേ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീതി, ന ജാനാഥ - ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനം, കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപസമ്പദം; തസ്മാ ആയസ്മന്താനം നിഗണ്ഠാനം ന കല്ലമസ്സ

വേയ്യാകരണായ - യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതു. ഇതി പുരാണാനം കമ്മാനം തപസാ ബ്യന്തീഭാവാ, നവാനം കമ്മാനം അകരണാ, ആയതിം അനവസ്സവോ; ആയതിം അനവസ്സവാ കമ്മക്ഖയോ; കമ്മക്ഖയാ ദുക്ഖക്ഖയോ; ദുക്ഖക്ഖയാ വേദനാക്ഖയോ; വേദനാക്ഖയാ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീ''തി.

൪. ''ഏവം വുത്തേ, ഭിക്ഖവേ, തേ നിഗണ്ഠാ മം ഏതദവോചും - 'നിഗണ്ഠോ , ആവുസോ, നാടപുത്തോ [നാഥപുത്തോ (സീ॰)] സബ്ബഞ്ഞൂ സബ്ബദസ്സാവീ, അപരിസേസം ഞാണദസ്സനം പടിജാനാതി . ചരതോ ച മേ തിട്ഠതോ ച സുത്തസ്സ ച ജാഗരസ്സ ച സതതം സമിതം ഞാണദസ്സനം പച്ചുപട്ഠിത'ന്തി. സോ ഏവമാഹ - 'അത്ഥി ഖോ വോ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, പുബ്ബേവ പാപകമ്മം കതം, തം ഇമായ കടുകായ ദുക്കരകാരികായ നിജ്ജീരേഥ, യം പനേത്ഥ ഏതരഹി കായേന സംവുതാ വാചായ സംവുതാ മനസാ സംവുതാ തം ആയതിം പാപകമ്മസ്സ അകരണം. ഇതി പുരാണാനം കമ്മാനം തപസാ ബ്യന്തീഭാവാ, നവാനം കമ്മാനം അകരണാ, ആയതിം അനവസ്സവോ; ആയതിം അനവസ്സവാ കമ്മക്ഖയോ; കമ്മക്ഖയാ ദുക്ഖക്ഖയോ; ദുക്ഖക്ഖയാ വേദനാക്ഖയോ; വേദനാക്ഖയാ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീ'തി. തഞ്ച പനമ്ഹാകം രുച്ചതി ചേവ ഖമതി ച, തേന ചമ്ഹാ അത്തമനാ''തി.

൫. ''ഏവം വുത്തേ അഹം, ഭിക്ഖവേ, തേ നിഗണ്ഠേ ഏതദവോചം - 'പഞ്ച ഖോ ഇമേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, ധമ്മാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദ്വിധാവിപാകാ. കതമേ പഞ്ച? സദ്ധാ, രുചി, അനുസ്സവോ, ആകാരപരിവിതക്കോ, ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തി - ഇമേ ഖോ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, പഞ്ച ധമ്മാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദ്വിധാവിപാകാ. തത്രായസ്മന്താനം നിഗണ്ഠാനം കാ അതീതംസേ സത്ഥരി സദ്ധാ, കാ രുചി, കോ അനുസ്സവോ, കോ ആകാരപരിവിതക്കോ, കാ ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തീ'തി. ഏവംവാദീ [ഏവംവാദീസു (ക॰)] ഖോ അഹം, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠേസു ന കഞ്ചി [കിഞ്ചി (സീ॰ പീ॰ ക॰)] സഹധമ്മികം വാദപടിഹാരം സമനുപസ്സാമി.

''പുന ചപരാഹം [പുന ച പനാഹം (സീ॰ പീ॰ ക॰)], ഭിക്ഖവേ, തേ നിഗണ്ഠേ ഏവം വദാമി - 'തം കിം മഞ്ഞഥ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ. യസ്മിം വോ സമയേ തിബ്ബോ [തിപ്പോ (പീ॰)] ഉപക്കമോ ഹോതി തിബ്ബം പധാനം, തിബ്ബാ തസ്മിം സമയേ ഓപക്കമികാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേഥ; യസ്മിം പന വോ സമയേ ന തിബ്ബോ ഉപക്കമോ ഹോതി ന തിബ്ബം പധാനം, ന തിബ്ബാ തസ്മിം സമയേ ഓപക്കമികാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേഥാ'തി? 'യസ്മിം നോ, ആവുസോ ഗോതമ, സമയേ തിബ്ബോ ഉപക്കമോ ഹോതി തിബ്ബം പധാനം, തിബ്ബാ തസ്മിം സമയേ ഓപക്കമികാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയാമ; യസ്മിം പന നോ സമയേ ന തിബ്ബോ ഉപക്കമോ ഹോതി ന തിബ്ബം പധാനം, ന തിബ്ബാ തസ്മിം സമയേ ഓപക്കമികാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയാമാ'''തി.

൬. ''ഇതി കിര, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, യസ്മിം വോ സമയേ തിബ്ബോ ഉപക്കമോ ഹോതി തിബ്ബം പധാനം, തിബ്ബാ തസ്മിം സമയേ ഓപക്കമികാ

ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേഥ; യസ്മിം പന വോ സമയേ ന തിബ്ബോ ഉപക്കമോ ഹോതി ന തിബ്ബം പധാനം, ന തിബ്ബാ തസ്മിം സമയേ ഓപക്കമികാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേഥ. ഏവം സന്തേ ആയസ്മന്താനം നിഗണ്ഠാനം ന കല്ലമസ്സ വേയ്യാകരണായ - യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതു. ഇതി പുരാണാനം കമ്മാനം തപസാ ബ്യന്തീഭാവാ, നവാനം കമ്മാനം അകരണാ, ആയതിം അനവസ്സവോ; ആയതിം അനവസ്സവാ കമ്മക്ഖയോ; കമ്മക്ഖയാ ദുക്ഖക്ഖയോ; ദുക്ഖക്ഖയാ വേദനാക്ഖയോ ; വേദനാക്ഖയാ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീതി. സചേ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, യസ്മിം വോ സമയേ തിബ്ബോ ഉപക്കമോ ഹോതി തിബ്ബം പധാനം, ന തിബ്ബാ തസ്മിം സമയേ ഓപക്കമികാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേഥ; യസ്മിം പന വോ സമയേ ന തിബ്ബോ ഉപക്കമോ ഹോതി ന തിബ്ബം പധാനം, തിബ്ബാ തസ്മിം സമയേ ഓപക്കമികാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേഥ [പധാനം, തിട്ഠേയ്യേവ തസ്മിം സമയേ... വേദനാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]; ഏവം സന്തേ ആയസ്മന്താനം നിഗണ്ഠാനം കല്ലമസ്സ വേയ്യാകരണായ - യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതു. ഇതി പുരാണാനം കമ്മാനം തപസാ ബ്യന്തീഭാവാ, നവാനം കമ്മാനം അകരണാ, ആയതിം അനവസ്സവോ; ആയതിം അനവസ്സവാ കമ്മക്ഖയോ; കമ്മക്ഖയാ ദുക്ഖക്ഖയോ; ദുക്ഖക്ഖയാ വേദനാക്ഖയോ; വേദനാക്ഖയാ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീ''തി.

'''യസ്മാ ച ഖോ, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, യസ്മിം വോ സമയേ തിബ്ബോ ഉപക്കമോ ഹോതി തിബ്ബം പധാനം, തിബ്ബാ തസ്മിം സമയേ ഓപക്കമികാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേഥ; യസ്മിം പന വോ സമയേ ന തിബ്ബോ ഉപക്കമോ ഹോതി ന തിബ്ബം പധാനം, ന തിബ്ബാ തസ്മിം സമയേ ഓപക്കമികാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയേഥ; തേ തുമ്ഹേ സാമംയേവ ഓപക്കമികാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദയമാനാ അവിജ്ജാ അഞ്ഞാണാ സമ്മോഹാ വിപച്ചേഥ - യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതു. ഇതി പുരാണാനം കമ്മാനം തപസാ ബ്യന്തീഭാവാ, നവാനം കമ്മാനം അകരണാ, ആയതിം അനവസ്സവോ; ആയതിം അനവസ്സവാ കമ്മക്ഖയോ; കമ്മക്ഖയാ ദുക്ഖക്ഖയോ; ദുക്ഖക്ഖയാ വേദനാക്ഖയോ ; വേദനാക്ഖയാ സബ്ബം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവംവാദീപി [ഏവംവാദീസുപി (ക॰)] ഖോ അഹം, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠേസു ന കഞ്ചി സഹധമ്മികം വാദപടിഹാരം സമനുപസ്സാമി.

൭. ''പുന ചപരാഹം, ഭിക്ഖവേ, തേ നിഗണ്ഠേ ഏവം വദാമി - 'തം കിം മഞ്ഞഥാവുസോ നിഗണ്ഠാ, യമിദം കമ്മം ദിട്ഠധമ്മവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ സമ്പരായവേദനീയം ഹോതൂതി ലബ്ഭമേത'ന്തി? 'നോ ഹിദം, ആവുസോ'. 'യം പനിദം കമ്മം സമ്പരായവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ ദിട്ഠധമ്മവേദനീയം ഹോതൂതി ലബ്ഭമേത'ന്തി? 'നോ ഹിദം, ആവുസോ'. 'തം കിം മഞ്ഞഥാവുസോ നിഗണ്ഠാ, യമിദം കമ്മം സുഖവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ ദുക്ഖവേദനീയം ഹോതൂതി ലബ്ഭമേത'ന്തി? 'നോ ഹിദം, ആവുസോ'. 'യം പനിദം കമ്മം

ദുക്ഖവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ സുഖവേദനീയം ഹോതൂതി ലബ്ഭമേത'ന്തി? 'നോ ഹിദം, ആവുസോ'. 'തം കിം മഞ്ഞഥാവുസോ നിഗണ്ഠാ, യമിദം കമ്മം പരിപക്കവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ അപരിപക്കവേദനീയം ഹോതൂതി ലബ്ഭമേത'ന്തി? 'നോ ഹിദം, ആവുസോ'. 'യം പനിദം കമ്മം അപരിപക്കവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ പരിപക്കവേദനീയം ഹോതൂതി ലബ്ഭമേത'ന്തി? 'നോ ഹിദം, ആവുസോ'. 'തം കിം മഞ്ഞഥാവുസോ നിഗണ്ഠാ, യമിദം കമ്മം ബഹുവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ അപ്പവേദനീയം ഹോതൂതി ലബ്ഭമേത'ന്തി? 'നോ ഹിദം, ആവുസോ'. 'യം പനിദം കമ്മം അപ്പവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ ബഹുവേദനീയം ഹോതൂതി ലബ്ഭമേത'ന്തി? 'നോ ഹിദം, ആവുസോ'. 'തം കിം മഞ്ഞഥാവുസോ നിഗണ്ഠാ, യമിദം കമ്മം സവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ അവേദനീയം ഹോതൂതി ലബ്ഭമേത'ന്തി? 'നോ ഹിദം, ആവുസോ'. 'യം പനിദം കമ്മം അവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ സവേദനീയം ഹോതൂതി ലബ്ഭമേത'ന്തി? 'നോ ഹിദം, ആവുസോ'.

൭. ''ഇതി കിര, ആവുസോ നിഗണ്ഠാ, യമിദം കമ്മം ദിട്ഠധമ്മവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ സമ്പരായവേദനീയം ഹോതൂതി അലബ്ഭമേതം, യം പനിദം കമ്മം സമ്പരായവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ ദിട്ഠധമ്മവേദനീയം ഹോതൂതി അലബ്ഭമേതം, യമിദം കമ്മം സുഖവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ ദുക്ഖവേദനീയം ഹോതൂതി അലബ്ഭമേതം, യമിദം കമ്മം ദുക്ഖവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ സുഖവേദനീയം ഹോതൂതി അലബ്ഭമേതം, യമിദം കമ്മം പരിപക്കവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ അപരിപക്കവേദനീയം ഹോതൂതി അലബ്ഭമേതം, യമിദം കമ്മം അപരിപക്കവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ പരിപക്കവേദനീയം ഹോതൂതി അലബ്ഭമേതം, യമിദം കമ്മം ബഹുവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ അപ്പവേദനീയം ഹോതൂതി അലബ്ഭമേതം, യമിദം കമ്മം അപ്പവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ ബഹുവേദനീയം ഹോതൂതി അലബ്ഭമേതം, യമിദം കമ്മം സവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ അവേദനീയം ഹോതൂതി അലബ്ഭമേതം, യമിദം കമ്മം അവേദനീയം തം ഉപക്കമേന വാ പധാനേന വാ സവേദനീയം ഹോതൂതി അലബ്ഭമേതം; ഏവം സന്തേ ആയസ്മന്താനം നിഗണ്ഠാനം അഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, അഫലം പധാനം''.

''ഏവംവാദീ, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാ. ഏവംവാദീനം, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാനം ദസ സഹധമ്മികാ വാദാനുവാദാ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛന്തി.

൮. ''സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ പുബ്ബേകതഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി; അദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാ പുബ്ബേ ദുക്കടകമ്മകാരിനോ യം ഏതരഹി ഏവരൂപാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയന്തി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ഇസ്സരനിമ്മാനഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി; അദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാ പാപകേന ഇസ്സരേന നിമ്മിതാ യം ഏതരഹി ഏവരൂപാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയന്തി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സങ്ഗതിഭാവഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി; അദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാ പാപസങ്ഗതികാ യം ഏതരഹി ഏവരൂപാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയന്തി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ അഭിജാതിഹേതു സുഖദുക്ഖം

പടിസംവേദേന്തി; അദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാ പാപാഭിജാതികാ യം ഏതരഹി ഏവരൂപാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയന്തി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ദിട്ഠധമ്മൂപക്കമഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി; അദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാ ഏവരൂപാ ദിട്ഠധമ്മൂപക്കമാ യം ഏതരഹി ഏവരൂപാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ കടുകാ വേദനാ വേദിയന്തി.

"സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ പുബ്ബേകതഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, ഗാരയ്ഹാ നിഗണ്ഠാ; നോ ചേ സത്താ പുബ്ബേകതഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, ഗാരയ്ഹാ നിഗണ്ഠാ. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ഇസ്സരനിമ്മാനഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, ഗാരയ്ഹാ നിഗണ്ഠാ; നോ ചേ സത്താ ഇസ്സരനിമ്മാനഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, ഗാരയ്ഹാ നിഗണ്ഠാ. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സങ്ഗതിഭാവഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, ഗാരയ്ഹാ നിഗണ്ഠാ; നോ ചേ സത്താ സങ്ഗതിഭാവഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, ഗാരയ്ഹാ നിഗണ്ഠാ. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ അഭിജാതിഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, ഗാരയ്ഹാ നിഗണ്ഠാ; നോ ചേ സത്താ അഭിജാതിഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, ഗാരയ്ഹാ നിഗണ്ഠാ. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ദിട്ഠധമ്മൂപക്കമഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, ഗാരയ്ഹാ നിഗണ്ഠാ; നോ ചേ സത്താ ദിട്ഠധമ്മൂപക്കമഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, ഗാരയ്ഹാ നിഗണ്ഠാ. ഏവംവാദീ, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാ. ഏവംവാദീനം, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠാനം ഇമേ ദസ സഹധമ്മികാ വാദാനുവാദാ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, അഫലം പധാനം.

൬൦. "കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, സഫലം പധാനം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ന ഹേവ അനദ്ധഭൂതം അത്താനം ദുക്ഖേന അദ്ധഭാവേതി, ധമ്മികഞ്ച സുഖം ന പരിച്ചജതി, തസ്മിഞ്ച സുഖേ അനധിമുച്ഛിതോ ഹോതി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഇമസ്സ ഖോ മേ ദുക്ഖനിദാനസ്സ സങ്ഖാരം പദഹതോ സങ്ഖാരപ്പധാനാ വിരാഗോ ഹോതി, ഇമസ്സ പന മേ ദുക്ഖനിദാനസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖതോ ഉപേക്ഖം ഭാവയതോ വിരാഗോ ഹോതീ'തി. സോ യസ്സ ഹി ഖ്വാസ്സ [യസ്സ ഖോ പനസ്സ (സീ॰), യസ്സ ഖ്വാസ്സ (പീ॰)] ദുക്ഖനിദാനസ്സ സങ്ഖാരം പദഹതോ സങ്ഖാരപ്പധാനാ വിരാഗോ ഹോതി, സങ്ഖാരം തത്ഥ പദഹതി. യസ്സ പനസ്സ ദുക്ഖനിദാനസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖതോ ഉപേക്ഖം ഭാവയതോ വിരാഗോ ഹോതി, ഉപേക്ഖം തത്ഥ ഭാവേതി. തസ്സ തസ്സ ദുക്ഖനിദാനസ്സ സങ്ഖാരം പദഹതോ സങ്ഖാരപ്പധാനാ വിരാഗോ ഹോതി - ഏവമ്പിസ്സ തം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഹോതി. തസ്സ തസ്സ ദുക്ഖനിദാനസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖതോ ഉപേക്ഖം ഭാവയതോ വിരാഗോ ഹോതി - ഏവമ്പിസ്സ തം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഹോതി.

൬൬. "സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഇത്ഥിയാ സാരത്തോ പടിബദ്ധചിത്തോ തിബ്ബച്ഛന്ദോ തിബ്ബാപേക്ഖോ. സോ തം ഇത്ഥിം പസ്സേയ്യ അഞ്ഞേന പുരിസേന സദ്ധിം സന്തിട്ഠന്തിം സല്ലപന്തിം സഞ്ജഗ്ഘന്തിം സംഹസന്തിം. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു തസ്സ പുരിസസ്സ അമും ഇത്ഥിം ദിസ്വാ അഞ്ഞേന പുരിസേന സദ്ധിം സന്തിട്ഠന്തിം സല്ലപന്തിം സഞ്ജഗ്ഘന്തിം സംഹസന്തിം ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സൂപായാസാ"തി? "ഏവം, ഭന്തേ". "തം കിസ്സ

ഹേതു''? ''അമു ഹി, ഭന്തേ, പുരിസോ അമുസ്സാ ഇത്ഥിയാ സാരത്തോ പടിബദ്ധചിത്തോ തിബ്ബച്ഛന്ദോ തിബ്ബാപേക്ഖോ . തസ്മാ തം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ അഞ്ഞേന പുരിസേന സദ്ധിം സന്തിട്ഠന്തിം സല്ലപന്തിം സഞ്ജഗ്ഘന്തിം സംഹസന്തിം ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ''തി. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ ഏവമസ്സ - 'അഹം ഖോ അമുസ്സാ ഇത്ഥിയാ സാരത്തോ പടിബദ്ധചിത്തോ തിബ്ബച്ഛന്ദോ തിബ്ബാപേക്ഖോ. തസ്സ മേ അമും ഇത്ഥിം ദിസ്വാ അഞ്ഞേന പുരിസേന സദ്ധിം സന്തിട്ഠന്തിം സല്ലപന്തിം സഞ്ജഗ്ഘന്തിം സംഹസന്തിം ഉപ്പജ്ജന്തി സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ. യംനൂനാഹം യോ മേ അമുസ്സാ ഇത്ഥിയാ ഛന്ദരാഗോ തം പജഹേയ്യ'ന്തി. സോ യോ അമുസ്സാ ഇത്ഥിയാ ഛന്ദരാഗോ തം പജഹേയ്യ. സോ തം ഇത്ഥിം പസ്സേയ്യ അപരേന സമയേന അഞ്ഞേന പുരിസേന സദ്ധിം സന്തിട്ഠന്തിം സല്ലപന്തിം സഞ്ജഗ്ഘന്തിം സംഹസന്തിം. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു തസ്സ പുരിസസ്സ അമും ഇത്ഥിം ദിസ്വാ അഞ്ഞേന പുരിസേന സദ്ധിം സന്തിട്ഠന്തിം സല്ലപന്തിം സഞ്ജഗ്ഘന്തിം സംഹസന്തിം ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തം കിസ്സ ഹേതു''? ''അമു ഹി, ഭന്തേ, പുരിസോ അമുസ്സാ ഇത്ഥിയാ വിരാഗോ. തസ്മാ തം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ അഞ്ഞേന പുരിസേന സദ്ധിം സന്തിട്ഠന്തിം സല്ലപന്തിം സഞ്ജഗ്ഘന്തിം സംഹസന്തിം ന ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ''തി.

''ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ന ഹേവ അനദ്ധഭൂതം അത്താനം ദുക്ഖേന അദ്ധഭാവേതി, ധമ്മികഞ്ച സുഖം ന പരിച്ചജതി, തസ്മിഞ്ച സുഖേ അനധിമുച്ഛിതോ ഹോതി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഇമസ്സ ഖോ മേ ദുക്ഖനിദാനസ്സ സങ്ഖാരം പദഹതോ സങ്ഖാരപ്പധാനാ വിരാഗോ ഹോതി, ഇമസ്സ പന മേ ദുക്ഖനിദാനസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖതോ ഉപേക്ഖം ഭാവയതോ വിരാഗോ ഹോതീ'തി. സോ യസ്സ ഹി ഖ്വാസ്സ ദുക്ഖനിദാനസ്സ സങ്ഖാരം പദഹതോ സങ്ഖാരപ്പധാനാ വിരാഗോ ഹോതി, സങ്ഖാരം തത്ഥ പദഹതി; യസ്സ പനസ്സ ദുക്ഖനിദാനസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖതോ ഉപേക്ഖം ഭാവയതോ വിരാഗോ ഹോതി, ഉപേക്ഖം തത്ഥ ഭാവേതി. തസ്സ തസ്സ ദുക്ഖനിദാനസ്സ സങ്ഖാരം പദഹതോ സങ്ഖാരപ്പധാനാ വിരാഗോ ഹോതി - ഏവമ്പിസ്സ തം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഹോതി . തസ്സ തസ്സ ദുക്ഖനിദാനസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖതോ ഉപേക്ഖം ഭാവയതോ വിരാഗോ ഹോതി - ഏവമ്പിസ്സ തം ദുക്ഖം നിജ്ജിണ്ണം ഹോതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, സഫലം പധാനം.

൧൨. ''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യഥാസുഖം ഖോ മേ വിഹരതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി; ദുക്ഖായ പന മേ അത്താനം പദഹതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. യംനൂനാഹം ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹേയ്യ'ന്തി. സോ ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹതി. തസ്സ ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. സോ ന അപരേന സമയേന ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹതി. തം കിസ്സ ഹേതു? യസ്സ ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അത്ഥായ ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹേയ്യ സ്വാസ്സ അത്ഥോ അഭിനിപ്ഫന്നോ ഹോതി. തസ്മാ ന അപരേന സമയേന ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ,

ഉസുകാരോ തേജനം ദ്വീസു അലാതേസു ആതാപേതി പരിതാപേതി ഉജും കരോതി കമ്മനിയം. യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഉസുകാരസ്സ തേജനം ദ്വീസു അലാതേസു ആതാപിതം ഹോതി പരിതാപിതം ഉജും കതം [ഉജും കതം ഹോതി (സീ॰)] കമ്മനിയം, ന സോ തം അപരേന സമയേന ഉസുകാരോ തേജനം ദ്വീസു അലാതേസു ആതാപേതി പരിതാപേതി ഉജും കരോതി കമ്മനിയം. തം കിസ്സ ഹേതു? യസ്സ ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥായ ഉസുകാരോ തേജനം ദ്വീസു അലാതേസു ആതാപേയ്യ പരിതാപേയ്യ ഉജും കരേയ്യ കമ്മനിയം സ്വാസ്സ അത്ഥോ അഭിനിപ്ഫന്നോ ഹോതി. തസ്മാ ന അപരേന സമയേന ഉസുകാരോ തേജനം ദ്വീസു അലാതേസു ആതാപേതി പരിതാപേതി ഉജും കരോതി കമ്മനിയം. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യഥാസുഖം ഖോ മേ വിഹരതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി; ദുക്ഖായ പന മേ അത്താനം പദഹതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. യംനൂനാഹം ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹേയ്യ'ന്തി. സോ ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹതി. തസ്സ ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. സോ ന അപരേന സമയേന ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹതി. തം കിസ്സ ഹേതു? യസ്സ ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അത്ഥായ ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹേയ്യ സ്വാസ്സ അത്ഥോ അഭിനിപ്ഫന്നോ ഹോതി. തസ്മാ ന അപരേന സമയേന ദുക്ഖായ അത്താനം പദഹതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, സഫലം പധാനം.

൧൧. ''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഇധ തഥാഗതോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ. സോ ഇമം ലോകം സദേവകം സമാരകം സബ്രഹ്മകം സസ്സമണബ്രാഹ്മണിം പജം സദേവമനുസ്സം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേതി. സോ ധമ്മം ദേസേതി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം, കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതി. തം ധമ്മം സുണാതി ഗഹപതി വാ ഗഹപതിപുത്തോ വാ അഞ്ഞതരസ്മിം വാ കുലേ പച്ചാജാതോ. സോ തം ധമ്മം സുത്വാ തഥാഗതേ സദ്ധം പടിലഭതി. സോ തേന സദ്ധാപടിലാഭേന സമന്നാഗതോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'സമ്ബാധോ ഘരാവാസോ രജാപഥോ, അബ്ഭോകാസോ പബ്ബജ്ജാ. നയിദം സുകരം അഗാരം അജ്ഝാവസതാ ഏകന്തപരിപുണ്ണം ഏകന്തപരിസുദ്ധം സങ്ഖലിഖിതം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതും. യംനൂനാഹം കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജേയ്യ'ന്തി. സോ അപരേന സമയേന അപ്പം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ മഹന്തം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ, അപ്പം വാ ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ മഹന്തം വാ ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി.

൧൨. ''സോ ഏവം പബ്ബജിതോ സമാനോ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ പാണാതിപാതം പഹായ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി നിഹിതദണ്ഡോ നിഹിതസത്ഥോ, ലജ്ജീ ദയാപന്നോ സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ വിഹരതി. അദിന്നാദാനം പഹായ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി ദിന്നാദായീ ദിന്നപാടികങ്ഖീ, അഥേനേന സുചിഭൂതേന

അത്തനാ വിഹരതി. അബ്രഹ്മചരിയം പഹായ ബ്രഹ്മചാരീ ഹോതി ആരാചാരീ വിരതോ മേഥുനാ ഗാമധമ്മാ. മുസാവാദം പഹായ മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി സച്ചവാദീ സച്ചസന്ധോ ഥേതോ പച്ചയികോ അവിസംവാദകോ ലോകസ്സ. പിസുണം വാചം പഹായ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി; ഇതോ സുത്വാ ന അമുത്ര അക്ഖാതാ ഇമേസം ഭേദായ, അമുത്ര വാ സുത്വാ ന ഇമേസം അക്ഖാതാ അമൂസം ഭേദായ - ഇതി ഭിന്നാനം വാ സന്ധാതാ സഹിതാനം വാ അനുപ്പദാതാ സമഗ്ഗാരാമോ സമഗ്ഗരതോ സമഗ്ഗനന്ദീ സമഗ്ഗകരണിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി. ഫരുസം വാചം പഹായ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി; യാ സാ വാചാ നേലാ കണ്ണസുഖാ പേമനീയാ ഹദയങ്ഗമാ പോരീ ബഹുജനകന്താ ബഹുജനമനാപാ തഥാരൂപിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി. സമ്ഫപ്പലാപം പഹായ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ ഹോതി കാലവാദീ ഭൂതവാദീ അത്ഥവാദീ ധമ്മവാദീ വിനയവാദീ, നിധാനവതിം വാചം ഭാസിതാ കാലേന സാപദേസം പരിയന്തവതിം അത്ഥസംഹിതം. സോ ബീജഗാമഭൂതഗാമസമാരമ്ഭാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഏകഭത്തികോ ഹോതി രത്തൂപരതോ വിരതോ വികാലഭോജനാ. നച്ചഗീതവാദിതവിസൂകദസ്സനാ പടിവിരതോ ഹോതി. മാലാഗന്ധവിലേപനധാരണമണ്ഡനവിഭൂസനട്ഠാനാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഉച്ചാസയനമഹാസയനാ പടിവിരതോ ഹോതി. ജാതരൂപരജതപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി. ആമകധഞ്ഞപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി. ആമകമംസപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഇത്ഥികുമാരികപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി. ദാസിദാസപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി. അജേളകപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി. കുക്കുടസൂകരപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഹത്ഥിഗവസ്സവളവപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഖേത്തവത്ഥുപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി. ദൂതേയ്യപഹിണഗമനാനുയോഗാ പടിവിരതോ ഹോതി. കയവിക്കയാ പടിവിരതോ ഹോതി. തുലാകൂടകംസകൂടമാനകൂടാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഉക്കോടനവഞ്ചനനികതിസാചിയോഗാ [സാവിയോഗാ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰) ഏത്ഥ സാചിസദ്ദോ കുടിലപരിയായോ] പടിവിരതോ ഹോതി. ഛേദനവധബന്ധനവിപരാമോസആലോപസഹസാകാരാ പടിവിരതോ ഹോതി [പസ്സ മ॰ നി॰ ൧.൨൯൩ ചൂളഹത്ഥിപദോപമേ].

“സോ സന്തുട്ഠോ ഹോതി കായപരിഹാരികേന ചീവരേന, കുച്ഛിപരിഹാരികേന പിണ്ഡപാതേന. സോ യേന യേനേവ പക്കമതി സമാദായേവ പക്കമതി. സേയ്യഥാപി നാമ പക്ഖീ സകുണോ യേന യേനേവ ഡേതി സപത്തഭാരോവ ഡേതി, ഏവമേവ ഭിക്ഖു സന്തുട്ഠോ ഹോതി കായപരിഹാരികേന ചീവരേന, കുച്ഛിപരിഹാരികേന പിണ്ഡപാതേന; സോ യേന യേനേവ പക്കമതി സമാദായേവ പക്കമതി. സോ ഇമിനാ അരിയേന സീലക്ഖന്ധേന സമന്നാഗതോ അജ്ഝത്തം അനവജ്ജസുഖം പടിസംവേദേതി.

൧൧. “സോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ. യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി, രക്ഖതി ചക്ഖുന്ദ്രിയം, ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ…പേ॰… ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ…പേ॰… ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ…പേ॰… കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ…പേ॰… മനസാ

ധമ്മം വിഞ്ഞായ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ. യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി, രക്ഖതി മനിന്ദ്രിയം, മനിന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. സോ ഇമിനാ അരിയേന ഇന്ദ്രിയസംവരേന സമന്നാഗതോ അജ്ഝത്തം അബ്യാസേകസുഖം പടിസംവേദേതി.

‘‘സോ അഭിക്കന്തേ പടിക്കന്തേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ആലോകിതേ വിലോകിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സമിഞ്ജിതേ [സമ്മിഞ്ജിതേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പസാരിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി , അസിതേ പീതേ ഖായിതേ സായിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഉച്ചാരപസ്സാവകമ്മേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഗതേ ഠിതേ നിസിന്നേ സുത്തേ ജാഗരിതേ ഭാസിതേ തുണ്ഹീഭാവേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി.

൧൩. ‘‘സോ ഇമിനാ ച അരിയേന സീലക്ഖന്ധേന സമന്നാഗതോ, (ഇമായ ച അരിയായ സന്തുട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ,) [പസ്സ മ॰ നി॰ ൧.൨൯൬ ചൂളഹത്ഥിപദോപമേ] ഇമിനാ ച അരിയേന ഇന്ദ്രിയസംവരേന സമന്നാഗതോ, ഇമിനാ ച അരിയേന സതിസമ്പജഞ്ഞേന സമന്നാഗതോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം. സോ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ നിസീദതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ, ഉജും കായം പണിധായ, പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. സോ അഭിജ്ഝം ലോകേ പഹായ വിഗതാഭിജ്ഝേന ചേതസാ വിഹരതി, അഭിജ്ഝായ ചിത്തം പരിസോധേതി. ബ്യാപാദപദോസം പഹായ അബ്യാപന്നചിത്തോ വിഹരതി സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ, ബ്യാപാദപദോസാ ചിത്തം പരിസോധേതി. ഥിനമിദ്ധം പഹായ വിഗതഥിനമിദ്ധോ വിഹരതി ആലോകസഞ്ഞീ സതോ സമ്പജാനോ, ഥിനമിദ്ധാ ചിത്തം പരിസോധേതി. ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം പഹായ അനുദ്ധതോ വിഹരതി അജ്ഝത്തം വൂപസന്തചിത്തോ , ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചാ ചിത്തം പരിസോധേതി. വിചികിച്ഛം പഹായ തിണ്ണവിചികിച്ഛോ വിഹരതി അകഥംകഥീ കുസലേസു ധമ്മേസു, വിചികിച്ഛായ ചിത്തം പരിസോധേതി.

‘‘സോ ഇമേ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഏവമ്പി , ഭിക്ഖവേ, സഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, സഫലം പധാനം.

‘‘പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, സഫലം പധാനം.

‘‘പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി സതോ ച സമ്പജാനോ, സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി. യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ‘ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ’തി തതിയം

ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, സഫലം പധാനം.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ, പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ, അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, സഫലം പധാനം.

൧൭. “സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി. സോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, സേയ്യഥിദം [സേയ്യഥീദം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ തിസ്സോപി ജാതിയോ ചതസ്സോപി ജാതിയോ പഞ്ചപി ജാതിയോ ദസപി ജാതിയോ വീസമ്പി ജാതിയോ തിംസമ്പി ജാതിയോ ചത്താലീസമ്പി ജാതിയോ പഞ്ഞാസമ്പി ജാതിയോ ജാതിസതമ്പി ജാതിസഹസ്സമ്പി ജാതിസതസഹസ്സമ്പി അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ അനേകേപി വിവട്ടകപ്പേ അനേകേപി സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ - ‘അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം; തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ ഇധൂപപന്നോ’തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, സഫലം പധാനം.

൧൮. “സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ സത്താനം ചുതൂപപാതഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി. സോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി - ‘ഇമേ വത ഭോന്തോ സത്താ കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം ഉപവാദകാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ, തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നാ. ഇമേ വാ പന ഭോന്തോ സത്താ കായസുചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീസുചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോസുചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം അനുപവാദകാ സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ, തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ’തി. ഇതി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, സഫലം പധാനം.

൧൯. “സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ ആസവാനം ഖയഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി. സോ ‘ഇദം ദുക്ഖ’ന്തി

യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ദുക്ഖസമുദയോ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ദുക്ഖനിരോധോ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി; ‘ഇമേ ആസവാ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ആസവസമുദയോ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ആസവനിരോധോ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ആസവനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. തസ്സ ഏവം ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ കാമാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി, ഭവാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി, അവിജ്ജാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി. വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സഫലോ ഉപക്കമോ ഹോതി, സഫലം പധാനം. ഏവംവാദീ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതാ. ഏവംവാദീനം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതാനം [തഥാഗതോ, ഏവംവാദിം ഭിക്ഖവേ തഥാഗതം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ദസ സഹധമ്മികാ പാസംസട്ഠാനാ ആഗച്ഛന്തി.

൧൦. “സചേ , ഭിക്ഖവേ, സത്താ പുബ്ബേകതഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി; അദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുബ്ബേ സുകതകമ്മകാരീ യം ഏതരഹി ഏവരൂപാ അനാസവാ സുഖാ വേദനാ വേദേതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ഇസ്സരനിമ്മാനഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി; അദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഭദ്ദകേന ഇസ്സരേന നിമ്മിതോ യം ഏതരഹി ഏവരൂപാ അനാസവാ സുഖാ വേദനാ വേദേതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സങ്ഗതിഭാവഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി; അദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ കല്യാണസങ്ഗതികോ യം ഏതരഹി ഏവരൂപാ അനാസവാ സുഖാ വേദനാ വേദേതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ അഭിജാതിഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി; അദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ കല്യാണാഭിജാതികോ യം ഏതരഹി ഏവരൂപാ അനാസവാ സുഖാ വേദനാ വേദേതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ദിട്ഠധമ്മൂപക്കമഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി; അദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ കല്യാണദിട്ഠധമ്മൂപക്കമോ യം ഏതരഹി ഏവരൂപാ അനാസവാ സുഖാ വേദനാ വേദേതി.

“സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ പുബ്ബേകതഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, പാസംസോ തഥാഗതോ; നോ ചേ സത്താ പുബ്ബേകതഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, പാസംസോ തഥാഗതോ. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ഇസ്സരനിമ്മാനഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, പാസംസോ തഥാഗതോ; നോ ചേ സത്താ ഇസ്സരനിമ്മാനഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, പാസംസോ തഥാഗതോ. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സങ്ഗതിഭാവഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, പാസംസോ തഥാഗതോ; നോ ചേ സത്താ സങ്ഗതിഭാവഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, പാസംസോ തഥാഗതോ. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ അഭിജാതിഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, പാസംസോ തഥാഗതോ; നോ ചേ സത്താ അഭിജാതിഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, പാസംസോ തഥാഗതോ. സചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ദിട്ഠധമ്മൂപക്കമഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, പാസംസോ തഥാഗതോ; നോ ചേ സത്താ ദിട്ഠധമ്മൂപക്കമഹേതു സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേന്തി, പാസംസോ തഥാഗതോ. ഏവംവാദീ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതാ. ഏവംവാദീനം,

ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതാനം ഇമേ ദസ സഹധമ്മികാ പാസംസട്ഠാനാ ആഗച്ഛന്തീ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ദേവദഹസുത്തം നിട്ഠിതം പഠമം.

൨. പഞ്ചത്തയസുത്തം [പഞ്ചായതനസുത്ത (ക॰)]

൨൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - ''സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ അപരന്തകപ്പികാ അപരന്താനുദിട്ഠിനോ അപരന്തം ആരബ്ഭ അനേകവിഹിതാനി അധിവുത്തിപദാനി [അധിമുത്തിപദാനി (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] അഭിവദന്തി. 'സഞ്ഞീ അത്താ ഹോതി അരോഗോ പരം മരണാ'തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി; 'അസഞ്ഞീ അത്താ ഹോതി അരോഗോ പരം മരണാ'തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി; 'നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീ അത്താ ഹോതി അരോഗോ പരം മരണാ'തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി; സതോ വാ പന സത്തസ്സ ഉച്ഛേദം വിനാസം വിഭവം പഞ്ഞപേന്തി [പഞ്ഞാപേന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനം വാ പനേകേ അഭിവദന്തി. ഇതി സന്തം വാ അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം [പരം മരണാ. ഇതി ഇമാനി (ക॰)] പരം മരണാ, സതോ വാ പന സത്തസ്സ ഉച്ഛേദം വിനാസം വിഭവം പഞ്ഞപേന്തി, ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനം വാ പനേകേ അഭിവദന്തി. ഇതി ഇമാനി പഞ്ച [പരം മരണാ. ഇതി ഇമാനി (ക॰)] ഹുത്വാ തീണി ഹോന്തി, തീണി ഹുത്വാ പഞ്ച ഹോന്തി - അയമുദ്ദേസോ പഞ്ചത്തയസ്സ.

൨൨. ''തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, അരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിഞ്ച അരൂപിഞ്ച വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, നേവരൂപിം നാരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, ഏകത്തസഞ്ഞിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, നാനത്തസഞ്ഞിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, പരിത്തസഞ്ഞിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, അപ്പമാണസഞ്ഞിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, ഏതം [ഏവം (ക॰)] വാ പനേകേസം [പനേതേസം (സ്യാ॰ കം॰)] ഉപാതിവത്തതം വിഞ്ഞാണകസിണമേകേ അഭിവദന്തി അപ്പമാണം ആനേഞ്ജം . തയിദം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അഭിജാനാതി [പജാനാതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ]. യേ ഖോ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം

മരണാ, രൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, അരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിഞ്ച അരൂപിഞ്ച വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, നേവരൂപിം നാരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, ഏകത്തസഞ്ഞിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, നാനത്തസഞ്ഞിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, പരിത്തസഞ്ഞിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, അപ്പമാണസഞ്ഞിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ [മരണാതി (ക॰)], യാ വാ പനേതാസം സഞ്ഞാനം പരിസുദ്ധാ പരമാ അഗ്ഗാ അനുത്തരിയാ അക്ഖായതി - യദി രൂപസഞ്ഞാനം യദി അരൂപസഞ്ഞാനം യദി ഏകത്തസഞ്ഞാനം യദി നാനത്തസഞ്ഞാനം. 'നത്ഥി കിഞ്ചീ'തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനമേകേ അഭിവദന്തി അപ്പമാണം ആനേഞ്ജം. 'തയിദം സങ്ഖതം ഓളാരികം അത്ഥി ഖോ പന സങ്ഖാരാനം നിരോധോ അത്ഥേത'ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ തസ്സ നിസ്സരണദസ്സാവീ തഥാഗതോ തദുപാതിവത്തോ.

൨൩. "തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, അരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിഞ്ച അരൂപിഞ്ച വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, നേവരൂപിം നാരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ തേസമേതേ പടിക്കോസന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? സഞ്ഞാ രോഗോ സഞ്ഞാ ഗണ്ഡോ സഞ്ഞാ സല്ലം, ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം - 'അസഞ്ഞ'ന്തി. തയിദം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അഭിജാനാതി യേ ഖോ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, അരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിഞ്ച അരൂപിഞ്ച വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, നേവരൂപിം നാരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ. യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഏവം വദേയ്യ - 'അഹമഞ്ഞത്ര രൂപാ, അഞ്ഞത്ര വേദനായ, അഞ്ഞത്ര സഞ്ഞായ, അഞ്ഞത്ര സങ്ഖാരേഹി, വിഞ്ഞാണസ്സ [അഞ്ഞത്ര വിഞ്ഞാണാ (സ്യാ॰ ക॰), അഞ്ഞത്ര വിഞ്ഞാണേന (ക॰)] ആഗതിം വാ ഗതിം വാ ചുതിം വാ ഉപപത്തിം വാ വുദ്ധിം വാ വിരൂള്ഹിം വാ വേപുല്ലം വാ പഞ്ഞപേസ്സാമീ'തി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. 'തയിദം സങ്ഖതം ഓളാരികം അത്ഥി ഖോ പന സങ്ഖാരാനം

നിരോധോ അത്ഥേത’ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ തസ്സ നിസ്സരണദസ്സാവീ തഥാഗതോ തദുപാതിവത്തോ.

൨൪. ‘‘തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, അരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിഞ്ച അരൂപിഞ്ച വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, നേവരൂപിം നാരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ തേസമേതേ പടിക്കോസന്തി, യേപി തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ തേസമേതേ പടിക്കോസന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? സഞ്ഞാ രോഗോ സഞ്ഞാ ഗണ്ഡോ സഞ്ഞാ സല്ലം, അസഞ്ഞാ സമ്മോഹോ, ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം - ‘നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞ’ന്തി. [നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞാതി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰) ഏതന്തിപദം മനസികാതബ്ബം] തയിദം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അഭിജാനാതി. യേ ഖോ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, അരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, രൂപിഞ്ച അരൂപിഞ്ച വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ, നേവരൂപിം നാരൂപിം വാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ. യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ [സമണബ്രാഹ്മണാ (സീ॰ പീ॰)] ദിട്ഠസുതമുതവിഞ്ഞാതബ്ബസങ്ഖാരമത്തേന ഏതസ്സ ആയതനസ്സ ഉപസമ്പദം പഞ്ഞപേന്തി, ബ്യസനഞ്ഹേതം, ഭിക്ഖവേ, അക്ഖായതി [ആയതനമക്ഖായതി (ക॰)] ഏതസ്സ ആയതനസ്സ ഉപസമ്പദായ . ന ഹേതം, ഭിക്ഖവേ, ആയതനം സങ്ഖാരസമാപത്തിപത്തബ്ബമക്ഖായതി; സങ്ഖാരാവസേസസമാപത്തിപത്തബ്ബമേതം, ഭിക്ഖവേ, ആയതനമക്ഖായതി. ‘തയിദം സങ്ഖതം ഓളാരികം അത്ഥി ഖോ പന സങ്ഖാരാനം നിരോധോ അത്ഥേത’ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ തസ്സ നിസ്സരണദസ്സാവീ തഥാഗതോ തദുപാതിവത്തോ.

൨൫. ‘‘തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ സതോ സത്തസ്സ ഉച്ഛേദം വിനാസം വിഭവം പഞ്ഞപേന്തി , തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ സഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ തേസമേതേ പടിക്കോസന്തി, യേപി തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ അസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ തേസമേതേ പടിക്കോസന്തി, യേപി തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞിം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തി അരോഗം പരം മരണാ തേസമേതേ പടിക്കോസന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു?

സബ്ബേപിമേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ ഉദ്ധം സരം [ഉദ്ധംസരാ (സീ॰ പീ॰), ഉദ്ധം പരാമസന്തി (സ്യാ॰ കം॰)] ആസത്തിംയേവ അഭിവദന്തി - 'ഇതി പേച്ച ഭവിസ്സാമ, ഇതി പേച്ച ഭവിസ്സാമാ'തി. സേയ്യഥാപി നാമ വാണിജസ്സ വാണിജ്ജായ ഗച്ഛതോ ഏവം ഹോതി - 'ഇതോ മേ ഇദം ഭവിസ്സതി, ഇമിനാ ഇദം ലച്ഛാമീ'തി, ഏവമേവിമേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ വാണിജൂപമാ മഞ്ഞേ പടിഭന്തി - 'ഇതി പേച്ച ഭവിസ്സാമ, ഇതി പേച്ച ഭവിസ്സാമാ'തി. തയിദം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അഭിജാനാതി. യേ ഖോ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സതോ സത്തസ്സ ഉച്ഛേദം വിനാസം വിഭവം പഞ്ഞപേന്തി തേ സക്കായഭയാ സക്കായപരിജേഗുച്ഛാ സക്കായഞ്ഞേവ അനുപരിധാവന്തി അനുപരിവത്തന്തി. സേയ്യഥാപി നാമ സാ ഗദ്ദുലബദ്ധോ ദള്ഹേ ഥമ്ഭേ വാ ഖിലേ [ഖീലേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] വാ ഉപനിബദ്ധോ , തമേവ ഥമ്ഭം വാ ഖിലം വാ അനുപരിധാവതി അനുപരിവത്തതി ; ഏവമേവിമേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സക്കായഭയാ സക്കായപരിജേഗുച്ഛാ സക്കായഞ്ഞേവ അനുപരിധാവന്തി അനുപരിവത്തന്തി. 'തയിദം സങ്ഖതം ഓളാരികം അത്ഥി ഖോ പന സങ്ഖാരാനം നിരോധോ അത്ഥേത'ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ തസ്സ നിസ്സരണദസ്സാവീ തഥാഗതോ തദുപാതിവത്തോ.

൨൩. "യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ അപരന്തകപ്പികാ അപരന്താനുദിട്ഠിനോ അപരന്തം ആരബ്ഭ അനേകവിഹിതാനി അധിവുത്തിപദാനി അഭിവദന്തി, സബ്ബേ തേ ഇമാനേവ പഞ്ചായതനാനി അഭിവദന്തി ഏതേസം വാ അഞ്ഞതരം.

൨൪. "സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ പുബ്ബന്തകപ്പികാ പുബ്ബന്താനുദിട്ഠിനോ പുബ്ബന്തം ആരബ്ഭ അനേകവിഹിതാനി അധിവുത്തിപദാനി അഭിവദന്തി. 'സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'അസസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'സസ്സതോ ച അസസ്സതോ ച അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'നേവസസ്സതോ നാസസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'അന്തവാ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'അനന്തവാ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'അന്തവാ ച അനന്തവാ ച അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'നേവന്തവാ നാനന്തവാ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'ഏകത്തസഞ്ഞീ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'നാനത്തസഞ്ഞീ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'പരിത്തസഞ്ഞീ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'അപ്പമാണസഞ്ഞീ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'ഏകന്തസുഖീ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'ഏകന്തദുക്ഖീ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'സുഖദുക്ഖീ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി, 'അദുക്ഖമസുഖീ

അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ’ന്തി - ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തി.

൨൮. “തത്ര , ഭിക്ഖവേ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - ‘സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ’ന്തി , തേസം വത അഞ്ഞത്രേവ സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ പച്ചത്തംയേവ ഞാണം ഭവിസ്സതി പരിസുദ്ധം പരിയോദാതന്തി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. പച്ചത്തം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഞാണേ അസതി പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ യദപി [യദിപി (ക॰)] തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ തത്ഥ ഞാണഭാഗമത്തമേവ പരിയോദപേന്തി തദപി തേസം ഭവതം സമണബ്രാഹ്മണാനം ഉപാദാനമക്ഖായതി. ‘തയിദം സങ്ഖതം ഓളാരികം അത്ഥി ഖോ പന സങ്ഖാരാനം നിരോധോ അത്ഥേത’ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ തസ്സ നിസ്സരണദസ്സാവീ തഥാഗതോ തദുപാതിവത്തോ.

൨൯. “തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - ‘അസസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ’ന്തി…പേ॰… [യഥാ സസ്സതവാരേ, തഥാ വിത്ഥാരേതബ്ബം] സസ്സതോ ച അസസ്സതോ ച അത്താ ച ലോകോ ച… നേവസസ്സതോ നാസസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച… അന്തവാ അത്താ ച ലോകോ ച… അനന്തവാ അത്താ ച ലോകോ ച… അന്തവാ ച അനന്തവാ ച അത്താ ച ലോകോ ച… നേവന്തവാ നാനന്തവാ അത്താ ച ലോകോ ച… ഏകത്തസഞ്ഞീ അത്താ ച ലോകോ ച… നാനത്തസഞ്ഞീ അത്താ ച ലോകോ ച… പരിത്തസഞ്ഞീ അത്താ ച ലോകോ ച… അപ്പമാണസഞ്ഞീ അത്താ ച ലോകോ ച… ഏകന്തസുഖീ അത്താ ച ലോകോ ച… ഏകന്തദുക്ഖീ അത്താ ച ലോകോ ച… സുഖദുക്ഖീ അത്താ ച ലോകോ ച… അദുക്ഖമസുഖീ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞന്തി, തേസം വത അഞ്ഞത്രേവ സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ പച്ചത്തംയേവ ഞാണം ഭവിസ്സതി പരിസുദ്ധം പരിയോദാതന്തി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. പച്ചത്തം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഞാണേ അസതി പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ യദപി തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ തത്ഥ ഞാണഭാഗമത്തമേവ പരിയോദപേന്തി തദപി തേസം ഭവതം സമണബ്രാഹ്മണാനം ഉപാദാനമക്ഖായതി. ‘തയിദം സങ്ഖതം ഓളാരികം അത്ഥി ഖോ പന സങ്ഖാരാനം നിരോധോ അത്ഥേത’ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ തസ്സ നിസ്സരണദസ്സാവീ തഥാഗതോ തദുപാതിവത്തോ.

൩൦. “ഇധ , ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ പുബ്ബന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, അപരന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, സബ്ബസോ കാമസംയോജനാനം അനധിട്ഠാനാ, പവിവേകം പീതിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - ‘ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം പവിവേകം പീതിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമീ’തി. തസ്സ സാ പവിവേകാ പീതി നിരുജ്ഝതി. പവിവേകായ പീതിയാ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി ദോമനസ്സം, ദോമനസ്സസ്സ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി പവിവേകാ പീതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യം ഛായാ ജഹതി തം ആതപോ ഫരതി, യം ആതപോ ജഹതി തം ഛായാ ഫരതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പവിവേകായ പീതിയാ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി ദോമനസ്സം, ദോമനസ്സസ്സ

നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി പവിവേകാ പീതി. തയിദം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അഭിജാനാതി. അയം ഖോ ഭവം സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ പുബ്ബന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ , അപരന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, സബ്ബസോ കാമസംയോജനാനം അനധിട്ഠാനാ, പവിവേകം പീതിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - 'ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം പവിവേകം പീതിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമീ'തി. തസ്സ സാ പവിവേകാ പീതി നിരുജ്ഝതി. പവിവേകായ പീതിയാ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി ദോമനസ്സം, ദോമനസ്സസ്സ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി പവിവേകാ പീതി. 'തയിദം സങ്ഖതം ഓളാരികം അത്ഥി ഖോ പന സങ്ഖാരാനം നിരോധോ അത്ഥേത'ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ തസ്സ നിസ്സരണദസ്സാവീ തഥാഗതോ തദുപാതിവത്തോ.

൩൭. "ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ പുബ്ബന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, അപരന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, സബ്ബസോ കാമസംയോജനാനം അനധിട്ഠാനാ, പവിവേകായ പീതിയാ സമതിക്കമാ നിരാമിസം സുഖം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - 'ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം നിരാമിസം സുഖം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമീ'തി. തസ്സ തം നിരാമിസം സുഖം നിരുജ്ഝതി. നിരാമിസസ്സ സുഖസ്സ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി പവിവേകാ പീതി, പവിവേകായ പീതിയാ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി നിരാമിസം സുഖം . സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യം ഛായാ ജഹതി തം ആതപോ ഫരതി, യം ആതപോ ജഹതി തം ഛായാ ഫരതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസസ്സ സുഖസ്സ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി പവിവേകാ പീതി, പവിവേകായ പീതിയാ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി നിരാമിസം സുഖം. തയിദം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അഭിജാനാതി. അയം ഖോ ഭവം സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ പുബ്ബന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, അപരന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, സബ്ബസോ കാമസംയോജനാനം അനധിട്ഠാനാ , പവിവേകായ പീതിയാ സമതിക്കമാ, നിരാമിസം സുഖം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - 'ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം നിരാമിസം സുഖം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമീ'തി. തസ്സ തം നിരാമിസം സുഖം നിരുജ്ഝതി. നിരാമിസസ്സ സുഖസ്സ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി പവിവേകാ പീതി, പവിവേകായ പീതിയാ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി നിരാമിസം സുഖം. 'തയിദം സങ്ഖതം ഓളാരികം അത്ഥി ഖോ പന സങ്ഖാരാനം നിരോധോ അത്ഥേത'ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ തസ്സ നിസ്സരണദസ്സാവീ തഥാഗതോ തദുപാതിവത്തോ.

൩൮. "ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ പുബ്ബന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, അപരന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, സബ്ബസോ കാമസംയോജനാനം അനധിട്ഠാനാ, പവിവേകായ പീതിയാ സമതിക്കമാ, നിരാമിസസ്സ സുഖസ്സ സമതിക്കമാ, അദുക്ഖമസുഖം വേദനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - 'ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം അദുക്ഖമസുഖം വേദനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമീ'തി. തസ്സ സാ അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ നിരുജ്ഝതി. അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി നിരാമിസം സുഖം, നിരാമിസസ്സ സുഖസ്സ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യം ഛായാ ജഹതി തം ആതപോ ഫരതി, യം ആതപോ ജഹതി തം ഛായാ ഫരതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി നിരാമിസം സുഖം, നിരാമിസസ്സ സുഖസ്സ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ.

തയിദം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അഭിജാനാതി. അയം ഖോ ഭവം സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ പുബ്ബന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ , അപരന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, സബ്ബസോ കാമസംയോജനാനം അനധിട്ഠാനാ, പവിവേകായ പീതിയാ സമതിക്കമാ, നിരാമിസസ്സ സുഖസ്സ സമതിക്കമാ, അദുക്ഖമസുഖം വേദനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - 'ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം അദുക്ഖമസുഖം വേദനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമീ'തി. തസ്സ സാ അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ നിരുജ്ഝതി. അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി നിരാമിസം സുഖം, നിരാമിസസ്സ സുഖസ്സ നിരോധാ ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. 'തയിദം സങ്ഖതം ഓളാരികം അത്ഥി ഖോ പന സങ്ഖാരാനം നിരോധോ അത്ഥേത'ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ തസ്സ നിസ്സരണദസ്സാവീ തഥാഗതോ തദുപാതിവത്തോ.

൩൩. "ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ പുബ്ബന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, അപരന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, സബ്ബസോ കാമസംയോജനാനം അനധിട്ഠാനാ, പവിവേകായ പീതിയാ സമതിക്കമാ, നിരാമിസസ്സ സുഖസ്സ സമതിക്കമാ, അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ സമതിക്കമാ - 'സന്തോഹമസ്മി, നിബ്ബുതോഹമസ്മി, അനുപാദാനോഹമസ്മീ'തി സമനുപസ്സതി. തയിദം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അഭിജാനാതി. അയം ഖോ ഭവം സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ പുബ്ബന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, അപരന്താനുദിട്ഠീനഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാ, സബ്ബസോ കാമസംയോജനാനം അനധിട്ഠാനാ, പവിവേകായ പീതിയാ സമതിക്കമാ, നിരാമിസസ്സ സുഖസ്സ സമതിക്കമാ, അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ സമതിക്കമാ - 'സന്തോഹമസ്മി, നിബ്ബുതോഹമസ്മി, അനുപാദാനോഹമസ്മീ'തി സമനുപസ്സതി; അദ്ധാ അയമായസ്മാ നിബ്ബാനസപ്പായംയേവ പടിപദം അഭിവദതി. അഥ ച പനായം ഭവം സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ പുബ്ബന്താനുദിട്ഠിം വാ ഉപാദിയമാനോ ഉപാദിയതി, അപരന്താനുദിട്ഠിം വാ ഉപാദിയമാനോ ഉപാദിയതി, കാമസംയോജനം വാ ഉപാദിയമാനോ ഉപാദിയതി, പവിവേകം വാ പീതിം ഉപാദിയമാനോ ഉപാദിയതി, നിരാമിസം വാ സുഖം ഉപാദിയമാനോ ഉപാദിയതി, അദുക്ഖമസുഖം വാ വേദനം ഉപാദിയമാനോ ഉപാദിയതി. യഞ്ച ഖോ അയമായസ്മാ - 'സന്തോഹമസ്മി, നിബ്ബുതോഹമസ്മി, അനുപാദാനോഹമസ്മീ'തി സമനുപസ്സതി തദപി ഇമസ്സ ഭോതോ സമണസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഉപാദാനമക്ഖായതി. 'തയിദം സങ്ഖതം ഓളാരികം അത്ഥി ഖോ പന സങ്ഖാരാനം നിരോധോ അത്ഥേത'ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ തസ്സ നിസ്സരണദസ്സാവീ തഥാഗതോ തദുപാതിവത്തോ.

"ഇദം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതേന അനുത്തരം സന്തിവരപദം അഭിസമ്ബുദ്ധം യദിദം - ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം വിദിത്വാ [അനുപാദാവിമോക്ഖോ. തയിദം ഭിക്ഖവേ തഥാഗതേന അനുത്തരം സന്തിവരപദം അഭിസമ്ബുദ്ധം, യദിദം ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം വിദിത്വാ അനുപാദാവിമോക്ഖോതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അനുപാദാവിമോക്ഖോ"തി [അനുപാദാവിമോക്ഖോ. തയിദം ഭിക്ഖവേ തഥാഗതേന അനുത്തരം സന്തിവരപദം അഭിസമ്ബുദ്ധം, യദിദം ഛന്നം ഫസ്സായതനം സമുദയഞ്ച

അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച അദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം വിദിത്വാ അനുപാദാവിമോക്ഖോതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)].

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

പഞ്ചത്തയസുത്തം നിട്ഠിതം ദുതിയം.

൩. കിന്തിസുത്തം

൩൪. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ പിസിനാരായം [കുസിനാരായം (സീ॰)] വിഹരതി ബലിഹരണേ വനസണ്ഡേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ഭിക്ഖവോ"തി. "ഭദന്തേ"തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - "കിന്തി വോ , ഭിക്ഖവേ, മയി ഹോതി - 'ചീവരഹേതു വാ സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതി, പിണ്ഡപാതഹേതു വാ സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതി, സേനാസനഹേതു വാ സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതി, ഇതിഭവാഭവഹേതു വാ സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതീ'"തി? "ന ഖോ നോ, ഭന്തേ, ഭഗവതി ഏവം ഹോതി - 'ചീവരഹേതു വാ സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതി, പിണ്ഡപാതഹേതു വാ സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതി, സേനാസനഹേതു വാ സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതി, ഇതിഭവാഭവഹേതു വാ സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതീ'"തി.

"ന ച കിര വോ, ഭിക്ഖവേ, മയി ഏവം ഹോതി - 'ചീവരഹേതു വാ സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതി…പേ॰… ഇതിഭവാഭവഹേതു വാ സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതീ'തി; അഥ കിന്തി ചരഹി വോ [അഥ കിന്തി വോ (സീ॰ പീ॰), അഥ കിഞ്ചരഹി വോ (ക॰)], ഭിക്ഖവേ, മയി ഹോതീ"തി? "ഏവം ഖോ നോ, ഭന്തേ, ഭഗവതി ഹോതി - 'അനുകമ്പകോ ഭഗവാ ഹിതേസീ; അനുകമ്പം ഉപാദായ ധമ്മം ദേസേതീ'"തി. "ഏവഞ്ച [ഏവം (സീ॰ പീ॰)] കിര വോ, ഭിക്ഖവേ, മയി ഹോതി - 'അനുകമ്പകോ ഭഗവാ ഹിതേസീ; അനുകമ്പം ഉപാദായ ധമ്മം ദേസേതീ'"തി.

൩൫. "തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, യേ വോ [യേ തേ (ക॰)] മയാ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ ദേസിതാ, സേയ്യഥിദം - ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി പഞ്ച ബലാനി സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സമഗ്ഗേഹി സമ്മോദമാനേഹി അവിവദമാനേഹി സിക്ഖിതബ്ബം. തേസഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, സമഗ്ഗാനം സമ്മോദമാനാനം അവിവദമാനാനം സിക്ഖതം സിയംസു [സിയും (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰) സദ്ദനീതി ഓലോകേതബ്ബാ] ദ്വേ ഭിക്ഖൂ അഭിധമ്മേ നാനാവാദാ. തത്ര ചേ തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - 'ഇമേസം ഖോ ആയസ്മന്താനം അത്ഥതോ ചേവ നാനം ബ്യഞ്ജനതോ ച നാന'ന്തി, തത്ഥ യം ഭിക്ഖും സുവചതരം [സുബ്ബചതരം (ക॰)] മഞ്ഞേയ്യാഥ സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'ആയസ്മന്താനം ഖോ അത്ഥതോ ചേവ നാനം, ബ്യഞ്ജനതോ ച നാനം. തദമിനാപേതം [തദിമിനാപേതം (സ്യാ॰ കം॰)] ആയസ്മന്തോ ജാനാഥ - യഥാ അത്ഥതോ ചേവ നാനം, ബ്യഞ്ജനതോ ച നാനം. മായസ്മന്തോ വിവാദം ആപജ്ജിത്ഥാ'തി. അഥാപരേസം ഏകതോപക്ഖികാനം ഭിക്ഖൂനം യം ഭിക്ഖും സുവചതരം മഞ്ഞേയ്യാഥ സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ -

‘ആയസ്മന്താനം ഖോ അത്ഥതോ ചേവ നാനം, ബ്യഞ്ജനതോ ച നാനം. തദമിനാപേതം ആയസ്മന്തോ ജാനാഥ - യഥാ അത്ഥതോ ചേവ നാനം, ബ്യഞ്ജനതോ ച നാനം. മായസ്മന്തോ വിവാദം ആപജ്ജിത്ഥാ’തി. ഇതി ദുഗ്ഗഹിതം ദുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേതബ്ബം, സുഗ്ഗഹിതം സുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേതബ്ബം. ദുഗ്ഗഹിതം ദുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേത്വാ സുഗ്ഗഹിതം സുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേത്വാ [ഇതി ദുഗ്ഗഹിതം ദുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേതബ്ബം, ദുഗ്ഗഹിതം ദുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰) അനന്തരവാരത്തയേ പന ഇദം പാഠനാനത്തം നത്ഥി] യോ ധമ്മോ യോ വിനയോ സോ ഭാസിതബ്ബോ.

൩൫. “തത്ര ചേ തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - ‘ഇമേസം ഖോ ആയസ്മന്താനം അത്ഥതോ ഹി ഖോ നാനം, ബ്യഞ്ജനതോ സമേതീ’തി, തത്ഥ യം ഭിക്ഖും സുവചതരം മഞ്ഞേയ്യാഥ സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘ആയസ്മന്താനം ഖോ അത്ഥതോ ഹി നാനം, ബ്യഞ്ജനതോ സമേതി. തദമിനാപേതം ആയസ്മന്തോ ജാനാഥ - യഥാ അത്ഥതോ ഹി ഖോ നാനം, ബ്യഞ്ജനതോ സമേതി. മായസ്മന്തോ വിവാദം ആപജ്ജിത്ഥാ’തി. അഥാപരേസം ഏകതോപക്ഖികാനം ഭിക്ഖൂനം യം ഭിക്ഖും സുവചതരം മഞ്ഞേയ്യാഥ സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘ആയസ്മന്താനം ഖോ അത്ഥതോ ഹി ഖോ നാനം, ബ്യഞ്ജനതോ സമേതി. തദമിനാപേതം ആയസ്മന്തോ ജാനാഥ - യഥാ അത്ഥതോ ഹി ഖോ നാനം, ബ്യഞ്ജനതോ സമേതി. മായസ്മന്തോ വിവാദം ആപജ്ജിത്ഥാ’തി . ഇതി ദുഗ്ഗഹിതം ദുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേതബ്ബം, സുഗ്ഗഹിതം സുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേതബ്ബം. ദുഗ്ഗഹിതം ദുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേത്വാ സുഗ്ഗഹിതം സുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേത്വാ യോ ധമ്മോ യോ വിനയോ സോ ഭാസിതബ്ബോ.

൩൬. “തത്ര ചേ തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - ‘ഇമേസം ഖോ ആയസ്മന്താനം അത്ഥതോ ഹി ഖോ സമേതി, ബ്യഞ്ജനതോ നാന’ന്തി, തത്ഥ യം ഭിക്ഖും സുവചതരം മഞ്ഞേയ്യാഥ സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘ആയസ്മന്താനം ഖോ അത്ഥതോ ഹി സമേതി, ബ്യഞ്ജനതോ നാനം. തദമിനാപേതം ആയസ്മന്തോ ജാനാഥ - യഥാ അത്ഥതോ ഹി ഖോ സമേതി, ബ്യഞ്ജനതോ നാനം. അപ്പമത്തകം ഖോ പനേതം യദിദം - ബ്യഞ്ജനം. മായസ്മന്തോ അപ്പമത്തകേ വിവാദം ആപജ്ജിത്ഥാ’തി. അഥാപരേസം ഏകതോപക്ഖികാനം ഭിക്ഖൂനം യം ഭിക്ഖും സുവചതരം മഞ്ഞേയ്യാഥ സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘ആയസ്മന്താനം ഖോ അത്ഥതോ ഹി സമേതി, ബ്യഞ്ജനതോ നാനം. തദമിനാപേതം ആയസ്മന്തോ ജാനാഥ - യഥാ അത്ഥതോ ഹി ഖോ സമേതി, ബ്യഞ്ജനതോ നാനം. അപ്പമത്തകം ഖോ പനേതം യദിദം - ബ്യഞ്ജനം. മായസ്മന്തോ അപ്പമത്തകേ [അപ്പമത്തകേഹി (സീ॰ പീ॰)] വിവാദം ആപജ്ജിത്ഥാ’തി. ഇതി സുഗ്ഗഹിതം സുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേതബ്ബം, ദുഗ്ഗഹിതം ദുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേതബ്ബം. സുഗ്ഗഹിതം സുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേത്വാ ദുഗ്ഗഹിതം ദുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേത്വാ യോ ധമ്മോ യോ വിനയോ സോ ഭാസിതബ്ബോ.

൩൭. “തത്ര ചേ തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - ‘ഇമേസം ഖോ ആയസ്മന്താനം അത്ഥതോ ചേവ സമേതി ബ്യഞ്ജനതോ ച സമേതീ’തി, തത്ഥ യം ഭിക്ഖും സുവചതരം മഞ്ഞേയ്യാഥ സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘ആയസ്മന്താനം ഖോ അത്ഥതോ ചേവ സമേതി, ബ്യഞ്ജനതോ ച സമേതി.

തദമിനാപേതം ആയസ്മന്തോ ജാനാഥ - യഥാ അത്ഥതോ ചേവ സമേതി ബ്യഞ്ജനതോ ച സമേതി. മായസ്മന്തോ വിവാദം ആപജ്ജിത്ഥാ'തി. അഥാപരേസം ഏകതോപക്ഖികാനം ഭിക്ഖൂനം യം ഭിക്ഖും സുവചതരം മഞ്ഞേയ്യാഥ സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'ആയസ്മന്താനം ഖോ അത്ഥതോ ചേവ സമേതി ബ്യഞ്ജനതോ ച സമേതി. തദമിനാപേതം ആയസ്മന്തോ ജാനാഥ - യഥാ അത്ഥതോ ചേവ സമേതി ബ്യഞ്ജനതോ ച സമേതി. മായസ്മന്തോ വിവാദം ആപജ്ജിത്ഥാ'തി. ഇതി സുഗ്ഗഹിതം സുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേതബ്ബം. സുഗ്ഗഹിതം സുഗ്ഗഹിതതോ ധാരേത്വാ യോ ധമ്മോ യോ വിനയോ സോ ഭാസിതബ്ബോ.

൩൯. ''തേസഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, സമഗ്ഗാനം സമ്മോദമാനാനം അവിവദമാനാനം സിക്ഖതം സിയാ അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആപത്തി സിയാ വീതിക്കമോ, തത്ര, ഭിക്ഖവേ, ന ചോദനായ തരിതബ്ബം [ചോദിതബ്ബം (സ്യാ॰ കം॰ക॰) തുരിതബ്ബം (?)]. പുഗ്ഗലോ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബോ - 'ഇതി മയ്ഹഞ്ച അവിഹേസാ ഭവിസ്സതി പരസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സ അനുപഘാതോ, പരോ ഹി പുഗ്ഗലോ അക്കോധനോ അനുപനാഹീ അദള്ഹദിട്ഠീ സുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ, സക്കോമി ചാഹം ഏതം പുഗ്ഗലം അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപേതു'ന്തി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, ഏവമസ്സ, കല്ലം വചനായ.

''സചേ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏവമസ്സ - 'മയ്ഹം ഖോ അവിഹേസാ ഭവിസ്സതി പരസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സ ഉപഘാതോ, പരോ ഹി പുഗ്ഗലോ കോധനോ ഉപനാഹീ അദള്ഹദിട്ഠീ സുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ, സക്കോമി ചാഹം ഏതം പുഗ്ഗലം അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപേതും. അപ്പമത്തകം ഖോ പനേതം യദിദം - പരസ്സ [യദിദം മയ്ഹഞ്ച വിഹേസാ ഭവിസ്സതി പരസ്സ ച (ക॰)] പുഗ്ഗലസ്സ ഉപഘാതോ. അഥ ഖോ ഏതദേവ ബഹുതരം - സ്വാഹം സക്കോമി ഏതം പുഗ്ഗലം അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപേതു'ന്തി . സചേ, ഭിക്ഖവേ, ഏവമസ്സ, കല്ലം വചനായ.

''സചേ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏവമസ്സ - 'മയ്ഹം ഖോ വിഹേസാ ഭവിസ്സതി പരസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സ അനുപഘാതോ. പരോ ഹി പുഗ്ഗലോ അക്കോധനോ അനുപനാഹീ ദള്ഹദിട്ഠീ ദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ, സക്കോമി ചാഹം ഏതം പുഗ്ഗലം അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപേതും. അപ്പമത്തകം ഖോ പനേതം യദിദം - മയ്ഹം വിഹേസാ [മയ്ഹഞ്ച വിഹേസാ ഭവിസ്സതി പരസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സ ഉപഘാതോ (ക॰)]. അഥ ഖോ ഏതദേവ ബഹുതരം - സ്വാഹം സക്കോമി ഏതം പുഗ്ഗലം അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപേതു'ന്തി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, ഏവമസ്സ, കല്ലം വചനായ.

''സചേ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏവമസ്സ - 'മയ്ഹഞ്ച ഖോ വിഹേസാ ഭവിസ്സതി പരസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സ ഉപഘാതോ. പരോ ഹി പുഗ്ഗലോ കോധനോ ഉപനാഹീ ദള്ഹദിട്ഠീ ദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ, സക്കോമി ചാഹം ഏതം പുഗ്ഗലം അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപേതും. അപ്പമത്തകം ഖോ പനേതം യദിദം - മയ്ഹഞ്ച വിഹേസാ ഭവിസ്സതി പരസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സ ഉപഘാതോ. അഥ ഖോ ഏതദേവ ബഹുതരം - സ്വാഹം സക്കോമി ഏതം പുഗ്ഗലം അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപേതു'ന്തി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, ഏവമസ്സ, കല്ലം വചനായ.

“സചേ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏവമസ്സ - ‘മയ്ഹഞ്ച ഖോ വിഹേസാ ഭവിസ്സതി പരസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സ ഉപഘാതോ. പരോ ഹി പുഗ്ഗലോ കോധനോ ഉപനാഹീ ദള്ഹദിട്ഠി ദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ, ന ചാഹം സക്കോമി ഏതം പുഗ്ഗലം അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപേതു’ന്തി. ഏവരൂപേ, ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലേ ഉപേക്ഖാ നാതിമഞ്ഞിതബ്ബാ.

൪൦. “തേസഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, സമഗ്ഗാനം സമ്മോദമാനാനം അവിവദമാനാനം സിക്ഖതം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വചീസംഹാരോ [വചീസങ്ഖാരോ (സീ॰ പീ॰)] ഉപ്പജ്ജേയ്യ ദിട്ഠിപള്ളാസോ [ദിട്ഠിപലാസോ (സീ॰ ക॰)] ചേതസോ ആഘാതോ അപ്പച്ചയോ അനഭിരദ്ധി. തത്ഥ ഏകതോപക്ഖികാനം ഭിക്ഖൂനം യം ഭിക്ഖും സുവചതരം മഞ്ഞേയ്യാഥ സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘യം നോ, ആവുസോ, അമ്ഹാകം സമഗ്ഗാനം സമ്മോദമാനാനം അവിവദമാനാനം സിക്ഖതം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വചീസംഹാരോ ഉപ്പന്നോ ദിട്ഠിപള്ളാസോ ചേതസോ ആഘാതോ അപ്പച്ചയോ അനഭിരദ്ധി, തം ജാനമാനോ സമണോ ഗരഹേയ്യാ’തി [സമാനോ (സീ॰ ക॰)]. സമ്മാ ബ്യാകരമാനോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം ബ്യാകരേയ്യ - ‘യം നോ, ആവുസോ, അമ്ഹാകം സമഗ്ഗാനം സമ്മോദമാനാനം അവിവദമാനാനം സിക്ഖതം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വചീസംഹാരോ ഉപ്പന്നോ ദിട്ഠിപള്ളാസോ ചേതസോ ആഘാതോ അപ്പച്ചയോ അനഭിരദ്ധി, തം ജാനമാനോ സമണോ ഗരഹേയ്യാതി. ഏതം പനാവുസോ, ധമ്മം അപ്പഹായ നിബ്ബാനം സച്ഛികരേയ്യാ’തി. സമ്മാ ബ്യാകരമാനോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം ബ്യാകരേയ്യ - ‘ഏതം, ആവുസോ, ധമ്മം അപ്പഹായ ന നിബ്ബാനം സച്ഛികരേയ്യാ’തി.

“അഥാപരേസം ഏകതോപക്ഖികാനം ഭിക്ഖൂനം യം ഭിക്ഖും സുവചതരം മഞ്ഞേയ്യാഥ, സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘യം നോ, ആവുസോ, അമ്ഹാകം സമഗ്ഗാനം സമ്മോദമാനാനം അവിവദമാനാനം സിക്ഖതം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വചീസംഹാരോ ഉപ്പന്നോ ദിട്ഠിപള്ളാസോ ചേതസോ ആഘാതോ അപ്പച്ചയോ അനഭിരദ്ധി, തം ജാനമാനോ സമണോ ഗരഹേയ്യാ’തി. സമ്മാ ബ്യാകരമാനോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം ബ്യാകരേയ്യ - ‘യം നോ, ആവുസോ, അമ്ഹാകം സമഗ്ഗാനം സമ്മോദമാനാനം അവിവദമാനാനം സിക്ഖതം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വചീസംഹാരോ ഉപ്പന്നോ ദിട്ഠിപള്ളാസോ ചേതസോ ആഘാതോ അപ്പച്ചയോ അനഭിരദ്ധി തം ജാനമാനോ സമണോ ഗരഹേയ്യാതി. ഏതം പനാവുസോ, ധമ്മം അപ്പഹായ നിബ്ബാനം സച്ഛികരേയ്യാ’തി. സമ്മാ ബ്യാകരമാനോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം ബ്യാകരേയ്യ - ‘ഏതം ഖോ, ആവുസോ, ധമ്മം അപ്പഹായ ന നിബ്ബാനം സച്ഛികരേയ്യാ’”തി.

“തം ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖും പരേ ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘ആയസ്മതാ നോ ഏതേ ഭിക്ഖൂ അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപിതാ’തി? സമ്മാ ബ്യാകരമാനോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം ബ്യാകരേയ്യ - ‘ഇധാഹം, ആവുസോ, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിം, തസ്സ മേ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേസി, താഹം ധമ്മം സുത്വാ തേസം ഭിക്ഖൂനം അഭാസിം. തം തേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മം സുത്വാ അകുസലാ വുട്ഠഹിംസു, കുസലേ പതിട്ഠഹിംസൂ’തി. ഏവം ബ്യാകരമാനോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ന ചേവ അത്താനം ഉക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോതി, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതീ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

കിന്തിസുത്തം നിട്ഠിതം തതിയം.

൪. സാമഗാമസുത്തം

൪൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി സാമഗാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ [നാഥപുത്തോ (സീ॰ പീ॰)] പാവായം അധുനാകാലങ്കതോ [കാലകതോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഹോതി. തസ്സ കാലങ്കിരിയായ ഭിന്നാ നിഗണ്ഠാ ദ്വേധികജാതാ [ദ്വേള്ഹകജാതാ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ഭണ്ഡനജാതാ കലഹജാതാ വിവാദാപന്നാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മുഖസത്തീഹി വിതുദന്താ വിഹരന്തി - ''ന ത്വം ഇമം ധമ്മവിനയം ആജാനാസി, അഹം ഇമം ധമ്മവിനയം ആജാനാമി. കിം ത്വം ഇമം ധമ്മവിനയം ആജാനിസ്സസി! മിച്ഛാപടിപന്നോ ത്വമസി, അഹമസ്മി സമ്മാപടിപന്നോ. സഹിതം മേ, അസഹിതം തേ. പുരേവചനീയം പച്ഛാ അവച , പച്ഛാവചനീയം പുരേ അവച. അധിചിണ്ണം [അവിചിണ്ണം (സീ॰ പീ॰)] തേ വിപരാവത്തം. ആരോപിതോ തേ വാദോ. നിഗ്ഗഹിതോസി, ചര വാദപ്പമോക്ഖായ; നിബ്ബേഠേഹി വാ സചേ പഹോസീ''തി. വധോയേവ ഖോ [വധോയേവേകോ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] മഞ്ഞേ നിഗണ്ഠേസു നാടപുത്തിയേസു വത്തതി. യേപി നിഗണ്ഠസ്സ നാടപുത്തസ്സ സാവകാ ഗിഹീ ഓദാതവസനാ തേപി നിഗണ്ഠേസു നാടപുത്തിയേസു നിബ്ബിന്നരൂപാ [നിബ്ബിന്ദരൂപാ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] വിരത്തരൂപാ പടിവാനരൂപാ യഥാ തം ദുരക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ ദുപ്പവേദിതേ അനിയ്യാനികേ അനുപസമസംവത്തനികേ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതേ ഭിന്നഥൂപേ അപ്പടിസരണേ.

൪൨. അഥ ഖോ ചുന്ദോ സമണുദ്ദേസോ പാവായം വസ്സംവുട്ഠോ [വസ്സംവുത്ഥോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] യേന സാമഗാമോ യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചുന്ദോ സമണുദ്ദേസോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - ''നിഗണ്ഠോ, ഭന്തേ, നാടപുത്തോ പാവായം അധുനാകാലങ്കതോ. തസ്സ കാലങ്കിരിയായ ഭിന്നാ നിഗണ്ഠാ ദ്വേധികജാതാ...പേ॰... ഭിന്നഥൂപേ അപ്പടിസരണേ''തി. ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ചുന്ദം സമണുദ്ദേസം ഏതദവോച - ''അത്ഥി ഖോ ഇദം, ആവുസോ ചുന്ദ, കഥാപാഭതം ഭഗവന്തം ദസ്സനായ. ആയാമ, ആവുസോ ചുന്ദ, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിസ്സാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസ്സാമാ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ചുന്ദോ സമണുദ്ദേസോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ പച്ചസ്സോസി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച ആനന്ദോ ചുന്ദോ ച സമണുദ്ദേസോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അയം, ഭന്തേ, ചുന്ദോ സമണുദ്ദേസോ ഏവമാഹ - 'നിഗണ്ഠോ , ഭന്തേ, നാടപുത്തോ പാവായം അധുനാകാലങ്കതോ. തസ്സ കാലങ്കിരിയായ ഭിന്നാ നിഗണ്ഠാ ദ്വേധികജാതാ...പേ॰... ഭിന്നഥൂപേ അപ്പടിസരണേ'തി. തസ്സ

മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഏവം ഹോതി - ‘മാഹേവ ഭഗവതോ അച്ചയേന സങ്ഘേ വിവാദോ ഉപ്പജ്ജി; സ്വാസ്സ [സോ (സീ॰ പീ॰), സ്വായം (ക॰)] വിവാദോ ബഹുജനാഹിതായ ബഹുജനാസുഖായ ബഹുനോ ജനസ്സ അനത്ഥായ അഹിതായ ദുക്ഖായ ദേവമനുസ്സാന’’’ന്തി.

൪൩. ‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, ആനന്ദ, യേ വോ മയാ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ ദേസിതാ, സേയ്യഥിദം - ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി പഞ്ച ബലാനി സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, പസ്സസി നോ ത്വം, ആനന്ദ, ഇമേസു ധമ്മേസു ദ്വേപി ഭിക്ഖൂ നാനാവാദേ’’തി? ‘‘യേ മേ, ഭന്തേ, ധമ്മാ ഭഗവതാ അഭിഞ്ഞാ ദേസിതാ, സേയ്യഥിദം - ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി പഞ്ച ബലാനി സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, നാഹം പസ്സാമി ഇമേസു ധമ്മേസു ദ്വേപി ഭിക്ഖൂ നാനാവാദേ. യേ ച ഖോ [സന്തി ച ഖോ (സ്യാ॰ ക॰), സന്തി ച (ക॰)], ഭന്തേ, പുഗ്ഗലാ ഭഗവന്തം പതിസ്സയമാനരൂപാ വിഹരന്തി തേപി ഭഗവതോ അച്ചയേന സങ്ഘേ വിവാദം ജനേയ്യും അജ്ഝാജീവേ വാ അധിപാതിമോക്ഖേ വാ. സ്വാസ്സ [സോസ്സ (സീ॰ പീ॰), സ്വായം (ക॰)] വിവാദോ ബഹുജനാഹിതായ ബഹുജനാസുഖായ ബഹുനോ ജനസ്സ അനത്ഥായ അഹിതായ ദുക്ഖായ ദേവമനുസ്സാന’’ന്തി. അപ്പമത്തകോ സോ, ആനന്ദ, വിവാദോ യദിദം - അജ്ഝാജീവേ വാ അധിപാതിമോക്ഖേ വാ. മഗ്ഗേ വാ ഹി, ആനന്ദ, പടിപദായ വാ സങ്ഘേ വിവാദോ ഉപ്പജ്ജമാനോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ; സ്വാസ്സ വിവാദോ ബഹുജനാഹിതായ ബഹുജനാസുഖായ ബഹുനോ ജനസ്സ അനത്ഥായ അഹിതായ ദുക്ഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

൪൪. ‘‘ഛയിമാനി, ആനന്ദ, വിവാദമൂലാനി. കതമാനി ഛ? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു കോധനോ ഹോതി ഉപനാഹീ. യോ സോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു കോധനോ ഹോതി ഉപനാഹീ സോ സത്ഥരിപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, ധമ്മേപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സങ്ഘേപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സിക്ഖായപി ന പരിപൂരകാരീ ഹോതി. യോ സോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, ധമ്മേ... സങ്ഘേ അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സിക്ഖായ ന പരിപൂരകാരീ ഹോതി, സോ സങ്ഘേ വിവാദം ജനേതി; യോ ഹോതി വിവാദോ ബഹുജനാഹിതായ ബഹുജനാസുഖായ, ബഹുനോ ജനസ്സ അനത്ഥായ അഹിതായ ദുക്ഖായ ദേവമനുസ്സാനം. ഏവരൂപഞ്ചേ തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, വിവാദമൂലം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ സമനുപസ്സേയ്യാഥ, തത്ര തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, തസ്സേവ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ പഹാനായ വായമേയ്യാഥ. ഏവരൂപഞ്ചേ തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, വിവാദമൂലം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ന സമനുപസ്സേയ്യാഥ. തത്ര തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, തസ്സേവ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ ആയതിം അനവസ്സവായ പടിപജ്ജേയ്യാഥ. ഏവമേതസ്സ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ പഹാനം ഹോതി, ഏവമേതസ്സ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ ആയതിം അനവസ്സവോ ഹോതി.

൪൫. ‘‘പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു മക്ഖീ ഹോതി പളാസീ...പേ॰... ഇസ്സുകീ ഹോതി മച്ഛരീ...പേ॰... സഠോ ഹോതി മായാവീ...പേ॰... പാപിച്ഛോ ഹോതി മിച്ഛാദിട്ഠി [മിച്ഛാദിട്ഠീ (സ്യാ॰ ക॰ പീ॰ ക॰)] ...പേ॰... സന്ദിട്ഠിപരാമാസീ

ഹോതി ആധാനഗ്ഗാഹീ ദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ. യോ സോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു സന്ദിട്ഠിപരാമാസീ ഹോതി ആധാനഗ്ഗാഹീ ദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ സോ സത്ഥരിപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, ധമ്മേപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സങ്ഘേപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സിക്ഖായപി ന പരിപൂരകാരീ ഹോതി. യോ സോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, ധമ്മേ... സങ്ഘേ... സിക്ഖായ ന പരിപൂരകാരീ ഹോതി സോ സങ്ഘേ വിവാദം ജനേതി; യോ ഹോതി വിവാദോ ബഹുജനാഹിതായ ബഹുജനാസുഖായ, ബഹുനോ ജനസ്സ അനത്ഥായ അഹിതായ ദുക്ഖായ ദേവമനുസ്സാനം. ഏവരൂപഞ്ചേ തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, വിവാദമൂലം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ സമനുപസ്സേയ്യാഥ. തത്ര തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, തസ്സേവ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ പഹാനായ വായമേയ്യാഥ. ഏവരൂപഞ്ചേ തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, വിവാദമൂലം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ന സമനുപസ്സേയ്യാഥ, തത്ര തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, തസ്സേവ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ ആയതിം അനവസ്സവായ പടിപജ്ജേയ്യാഥ. ഏവമേതസ്സ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ പഹാനം ഹോതി , ഏവമേതസ്സ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ ആയതിം അനവസ്സവോ ഹോതി. ഇമാനി ഖോ, ആനന്ദ, ഛ വിവാദമൂലാനി.

൪൬. ''ചത്താരിമാനി , ആനന്ദ, അധികരണാനി. കതമാനി ചത്താരി? വിവാദാധികരണം, അനുവാദാധികരണം, ആപത്താധികരണം, കിച്ചാധികരണം - ഇമാനി ഖോ, ആനന്ദ, ചത്താരി അധികരണാനി. സത്ത ഖോ പനിമേ, ആനന്ദ, അധികരണസമഥാ - ഉപ്പന്നുപ്പന്നാനം അധികരണാനം സമഥായ വൂപസമായ സമ്മുഖാവിനയോ ദാതബ്ബോ, സതിവിനയോ ദാതബ്ബോ, അമൂള്ഹവിനയോ ദാതബ്ബോ, പടിഞ്ഞായ കാരേതബ്ബം, യേഭുയ്യസികാ, തസ്സപാപിയസികാ, തിണവത്ഥാരകോ.

൪൭. ''കഥഞ്ചാനന്ദ, സമ്മുഖാവിനയോ ഹോതി? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖൂ വിവദന്തി ധമ്മോതി വാ അധമ്മോതി വാ വിനയോതി വാ അവിനയോതി വാ. തേഹാനന്ദ, ഭിക്ഖൂഹി സബ്ബേഹേവ സമഗ്ഗേഹി സന്നിപതിതബ്ബം. സന്നിപതിത്വാ ധമ്മനേത്തി സമനുമജ്ജിതബ്ബാ . ധമ്മനേത്തിം സമനുമജ്ജിത്വാ യഥാ തത്ഥ സമേതി തഥാ തം അധികരണം വൂപസമേതബ്ബം. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, സമ്മുഖാവിനയോ ഹോതി; ഏവഞ്ച പനിധേകച്ചാനം അധികരണാനം വൂപസമോ ഹോതി യദിദം - സമ്മുഖാവിനയേന.

൪൮. ''കഥഞ്ചാനന്ദ, യേഭുയ്യസികാ ഹോതി? തേ ചേ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖൂ ന സക്കോന്തി തം അധികരണം തസ്മിം ആവാസേ വൂപസമേതും. തേഹാനന്ദ, ഭിക്ഖൂഹി യസ്മിം ആവാസേ ബഹുതരാ ഭിക്ഖൂ സോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സമഗ്ഗേഹി സന്നിപതിതബ്ബം. സന്നിപതിത്വാ ധമ്മനേത്തി സമനുമജ്ജിതബ്ബാ. ധമ്മനേത്തിം സമനുമജ്ജിത്വാ യഥാ തത്ഥ സമേതി തഥാ തം അധികരണം വൂപസമേതബ്ബം. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, യേഭുയ്യസികാ ഹോതി, ഏവഞ്ച പനിധേകച്ചാനം അധികരണാനം വൂപസമോ ഹോതി യദിദം - യേഭുയ്യസികായ.

൪൯. ''കഥഞ്ചാനന്ദ, സതിവിനയോ ഹോതി? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖും ഏവരൂപായ ഗരുകായ ആപത്തിയാ ചോദേന്തി പാരാജികേന വാ പാരാജികസാമന്തേന വാ - 'സരതായസ്മാ ഏവരൂപിം [ഏവരൂപം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰) ഏവരൂപായ-ഇതി വുച്ചമാനവചനേന സമേതി. വിനയേനപി

സംസന്ദേതബ്ബം] ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി? സോ ഏവമാഹ - 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, സരാമി ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി. തസ്സ ഖോ [തസ്സ ഖോ ഏവം (സബ്ബത്ഥ)], ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ സതിവിനയോ ദാതബ്ബോ. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, സതിവിനയോ ഹോതി, ഏവഞ്ച പനിധേകച്ചാനം അധികരണാനം വൂപസമോ ഹോതി യദിദം - സതിവിനയേന.

൫൦. "കഥഞ്ചാനന്ദ , അമൂള്ഹവിനയോ ഹോതി? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖും ഏവരൂപായ ഗരുകായ ആപത്തിയാ ചോദേന്തി പാരാജികേന വാ പാരാജികസാമന്തേന വാ - 'സരതായസ്മാ ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി? (സോ ഏവമാഹ - 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, സരാമി ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി. തമേനം സോ നിബ്ബേഠേന്തം അതിവേഠേതി - 'ഇങ്ഘായസ്മാ സാധുകമേവ ജാനാഹി യദി സരസി ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി.) [( ) ഏത്ഥന്തരേ പാഠോ ചൂളവ॰ ൨൩൭ നത്ഥി തസ്സപാപിയസികാവാരേഏവേതേന ഭവിതബ്ബം] സോ ഏവമാഹ - 'അഹം ഖോ, ആവുസോ, ഉമ്മാദം പാപുണിം ചേതസോ വിപരിയാസം. തേന മേ ഉമ്മത്തകേന ബഹും അസ്സാമണകം അജ്ഝാചിണ്ണം ഭാസിതപരിക്കന്തം [ഭാസിതപരികന്തം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. നാഹം തം സരാമി. മൂള്ഹേന മേ ഏതം കത'ന്തി. തസ്സ ഖോ [തസ്സ ഖോ ഏവം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)], ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ അമൂള്ഹവിനയോ ദാതബ്ബോ. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ , അമൂള്ഹവിനയോ ഹോതി, ഏവഞ്ച പനിധേകച്ചാനം അധികരണാനം വൂപസമോ ഹോതി യദിദം - അമൂള്ഹവിനയേന.

൫൧. "കഥഞ്ചാനന്ദ, പടിഞ്ഞാതകരണം ഹോതി? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു ചോദിതോ വാ അചോദിതോ വാ ആപത്തിം സരതി, വിവരതി ഉത്താനീകരോതി [ഉത്താനിം കരോതി (ക॰)]. തേന, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനാ വുഡ്ഢതരം ഭിക്ഖും [വുഡ്ഢതരോ ഭിക്ഖു (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകംസം ചീവരം കത്വാ പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'അഹം, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം ആപത്തിം ആപന്നോ, തം പടിദേസേമീ'തി. സോ ഏവമാഹ - 'പസ്സസീ'തി? 'ആമ പസ്സാമീ'തി. 'ആയതിം സംവരേയ്യാസീ'തി. ('സംവരിസ്സാമീ'തി.) [( ) വിനയേ നത്ഥി] ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, പടിഞ്ഞാതകരണം ഹോതി, ഏവഞ്ച പനിധേകച്ചാനം അധികരണാനം വൂപസമോ ഹോതി യദിദം - പടിഞ്ഞാതകരണേന.

൫൨. "കഥഞ്ചാനന്ദ , തസ്സപാപിയസികാ ഹോതി? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു ഭിക്ഖും ഏവരൂപായ ഗരുകായ ആപത്തിയാ ചോദേതി പാരാജികേന വാ പാരാജികസാമന്തേന വാ - 'സരതായസ്മാ ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി? സോ ഏവമാഹ - 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, സരാമി ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി. തമേനം സോ നിബ്ബേഠേന്തം അതിവേഠേതി - 'ഇങ്ഘായസ്മാ സാധുകമേവ ജാനാഹി യദി സരസി

ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി. സോ ഏവമാഹ - 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, സരാമി ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ; സരാമി ച ഖോ അഹം, ആവുസോ, ഏവരൂപിം അപ്പമത്തികം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ'തി. തമേനം സോ നിബ്ബേഠേന്തം അതിവേഠേതി - 'ഇങ്ഘായസ്മാ സാധുകമേവ ജാനാഹി യദി സരസി ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി? സോ ഏവമാഹ - 'ഇമഞ്ഹി നാമാഹം, ആവുസോ, അപ്പമത്തികം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ അപുട്ഠോ പടിജാനിസ്സാമി. കിം പനാഹം ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ പുട്ഠോ നപടിജാനിസ്സാമീ'തി? സോ ഏവമാഹ - 'ഇമഞ്ഹി നാമ ത്വം, ആവുസോ , അപ്പമത്തികം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ അപുട്ഠോ നപടിജാനിസ്സസി, കിം പന ത്വം ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ പുട്ഠോ [അപുട്ഠോ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] പടിജാനിസ്സസി? ഇങ്ഘായസ്മാ സാധുകമേവ ജാനാഹി യദി സരസി ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി. സോ ഏവമാഹ - 'സരാമി ഖോ അഹം, ആവുസോ, ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ. ദവാ മേ ഏതം വുത്തം, രവാ മേ ഏതം വുത്തം - നാഹം തം സരാമി ഏവരൂപിം ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജിതാ പാരാജികം വാ പാരാജികസാമന്തം വാ'തി. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, തസ്സപാപിയസികാ ഹോതി, ഏവഞ്ച പനിധേകച്ചാനം അധികരണാനം വൂപസമോ ഹോതി യദിദം - തസ്സപാപിയസികായ.

൩൮. "കഥഞ്ചാനന്ദ , തിണവത്ഥാരകോ ഹോതി? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖൂനം ഭണ്ഡനജാതാനം കലഹജാതാനം വിവാദാപന്നാനം വിഹരതം ബഹും അസ്സാമണകം അജ്ഝാചിണ്ണം ഹോതി ഭാസിതപരിക്കന്തം. തേഹാനന്ദ, ഭിക്ഖൂഹി സബ്ബേഹേവ സമഗ്ഗേഹി സന്നിപതിതബ്ബം. സന്നിപതിത്വാ ഏകതോപക്ഖികാനം ഭിക്ഖൂനം ബ്യത്തേന [ബ്യത്തതരേന (സീ॰ പീ॰ ക॰)] ഭിക്ഖുനാ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ചീവരം കത്വാ അഞ്ജലിം പണാമേത്വാ സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ -

'സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ. ഇദം അമ്ഹാകം ഭണ്ഡനജാതാനം കലഹജാതാനം വിവാദാപന്നാനം വിഹരതം ബഹും അസ്സാമണകം അജ്ഝാചിണ്ണം ഭാസിതപരിക്കന്തം . യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം യാ ചേവ ഇമേസം ആയസ്മന്താനം ആപത്തി യാ ച അത്തനോ ആപത്തി, ഇമേസഞ്ചേവ ആയസ്മന്താനം അത്ഥായ അത്തനോ ച അത്ഥായ, സങ്ഘമജ്ഝേ തിണവത്ഥാരകേന ദേസേയ്യം, ഠപേത്വാ ഥുല്ലവജ്ജം ഠപേത്വാ ഗിഹിപടിസംയുത്ത'''ന്തി.

"അഥാപരേസം ഏകതോപക്ഖികാനം ഭിക്ഖൂനം ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ചീവരം കത്വാ അഞ്ജലിം പണാമേത്വാ സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ -

'സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ. ഇദം അമ്ഹാകം ഭണ്ഡനജാതാനം കലഹജാതാനം വിവാദാപന്നാനം വിഹരതം ബഹും അസ്സാമണകം

അജ്ഝാചിണ്ണം ഭാസിതപരിക്കന്തം. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം യാ ചേവ ഇമേസം ആയസ്മന്താനം ആപത്തി യാ ച അത്തനോ ആപത്തി, ഇമേസഞ്ചേവ ആയസ്മന്താനം അത്ഥായ അത്തനോ ച അത്ഥായ, സങ്ഘമജ്ഝേ തിണവത്ഥാരകേന ദേസേയ്യം, ഠപേത്വാ ഥുല്ലവജ്ജം ഠപേത്വാ ഗിഹിപടിസംയുത്ത'''ന്തി.

''ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, തിണവത്ഥാരകോ ഹോതി, ഏവഞ്ച പനിധേകച്ചാനം അധികരണാനം വൂപസമോ ഹോതി യദിദം - തിണവത്ഥാരകേന.

൫൪. ''ഛയിമേ , ആനന്ദ, ധമ്മാ സാരണീയാ പിയകരണാ ഗരുകരണാ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തന്തി. കതമേ ഛ? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ മേത്തം കായകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ഹോതി സബ്രഹ്മചാരീസു ആവി ചേവ രഹോ ച. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ പിയകരണോ ഗരുകരണോ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

''പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ മേത്തം വചീകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ഹോതി സബ്രഹ്മചാരീസു ആവി ചേവ രഹോ ച. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ പിയകരണോ ഗരുകരണോ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

''പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ മേത്തം മനോകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ഹോതി സബ്രഹ്മചാരീസു ആവി ചേവ രഹോ ച. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ പിയകരണോ ഗരുകരണോ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

''പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു - യേ തേ ലാഭാ ധമ്മികാ ധമ്മലദ്ധാ അന്തമസോ പത്തപരിയാപന്നമത്തമ്പി തഥാരൂപേഹി ലാഭേഹി - അപ്പടിവിഭത്തഭോഗീ ഹോതി, സീലവന്തേഹി സബ്രഹ്മചാരീഹി സാധാരണഭോഗീ. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ പിയകരണോ ഗരുകരണോ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

''പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു - യാനി താനി സീലാനി അഖണ്ഡാനി അച്ഛിദ്ദാനി അസബലാനി അകമ്മാസാനി ഭുജിസ്സാനി വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാനി അപരാമട്ഠാനി സമാധിസംവത്തനികാനി തഥാരൂപേസു സീലേസു - സീലസാമഞ്ഞഗതോ വിഹരതി സബ്രഹ്മചാരീഹി ആവി ചേവ രഹോ ച. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ പിയകരണോ ഗരുകരണോ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

''പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു - യായം ദിട്ഠി അരിയാ നിയ്യാനികാ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയാ തഥാരൂപായ ദിട്ഠിയാ - ദിട്ഠിസാമഞ്ഞഗതോ വിഹരതി സബ്രഹ്മചാരീഹി ആവി ചേവ രഹോ ച. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ പിയകരണോ ഗരുകരണോ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തതി. ഇമേ ഖോ, ആനന്ദ, ഛ സാരണീയാ ധമ്മാ പിയകരണാ ഗരുകരണാ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തന്തി.

“ഇമേ ചേ തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, ഛ സാരണീയേ ധമ്മേ സമാദായ വത്തേയ്യാഥ, പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, തം വചനപഥം അണും വാ ഥൂലം വാ യം തുമ്ഹേ നാധിവാസേയ്യാഥാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തസ്മാതിഹാനന്ദ , ഇമേ ഛ സാരണീയേ ധമ്മേ സമാദായ വത്തഥ. തം വോ ഭവിസ്സതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

സാമഗാമസുത്തം നിട്ഠിതം ചതുത്ഥം.

൫. സുനക്ഖത്തസുത്തം

൫൫. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. തേന ഖോ പന സമയേന സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഭഗവതോ സന്തികേ അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ ഹോതി - “‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാമാ”തി. അസ്സോസി ഖോ സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ - “സമ്ബഹുലേഹി കിര ഭിക്ഖൂഹി ഭഗവതോ സന്തികേ അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ ഹോതി - ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാമാ”തി. അഥ ഖോ സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “സുതം മേതം, ഭന്തേ - ‘സമ്ബഹുലേഹി കിര ഭിക്ഖൂഹി ഭഗവതോ സന്തികേ അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ - ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാമാ”തി. “യേ തേ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ സന്തികേ അഞ്ഞം ബ്യാകംസു - ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാമാ”തി, കച്ചി തേ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂ സമ്മദേവ അഞ്ഞം ബ്യാകംസു ഉദാഹു സന്തേത്ഥേകച്ചേ ഭിക്ഖൂ അധിമാനേന അഞ്ഞം ബ്യാകംസൂതി?

൫൬. “യേ തേ, സുനക്ഖത്ത, ഭിക്ഖൂ മമ സന്തികേ അഞ്ഞം ബ്യാകംസു - ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാമാ”തി . “സന്തേത്ഥേകച്ചേ ഭിക്ഖൂ സമ്മദേവ അഞ്ഞം ബ്യാകംസു, സന്തി പനിധേകച്ചേ ഭിക്ഖൂ അധിമാനേനപി [അധിമാനേന (?)] അഞ്ഞം ബ്യാകംസു. തത്ര, സുനക്ഖത്ത, യേ തേ ഭിക്ഖൂ സമ്മദേവ അഞ്ഞം ബ്യാകംസു തേസം തം തഥേവ ഹോതി; യേ പന തേ ഭിക്ഖൂ അധിമാനേന അഞ്ഞം ബ്യാകംസു തത്ര, സുനക്ഖത്ത, തഥാഗതസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘ധമ്മം നേസം ദേസേസ്സ’ന്തി [ദേസേയ്യന്തി (പീ॰ ക॰)]. ഏവഞ്ചേത്ഥ, സുനക്ഖത്ത, തഥാഗതസ്സ ഹോതി - ‘ധമ്മം നേസം ദേസേസ്സ’ന്തി. അഥ ച പനിധേകച്ചേ മോഘപുരിസാ പഞ്ഹം അഭിസങ്ഖരിത്വാ അഭിസങ്ഖരിത്വാ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛന്തി. തത്ര, സുനക്ഖത്ത, യമ്പി തഥാഗതസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘ധമ്മം നേസം ദേസേസ്സ’ന്തി തസ്സപി ഹോതി അഞ്ഞഥത്ത”ന്തി. “ഏതസ്സ ഭഗവാ കാലോ, ഏതസ്സ സുഗത കാലോ, യം ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേയ്യ. ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ”തി. “തേന ഹി, സുനക്ഖത്ത സുണാഹി, സാധുകം മനസി

കരോഹി ; ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

൫൭. "പഞ്ച ഖോ ഇമേ, സുനക്ഖത്ത, കാമഗുണാ. കതമേ പഞ്ച? ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ, സോതവിഞ്ഞേയ്യാ സദ്ദാ...പേ॰... ഘാനവിഞ്ഞേയ്യാ ഗന്ധാ... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ... കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ - ഇമേ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, പഞ്ച കാമഗുണാ.

൫൮. "ഠാനം ഖോ പനേതം, സുനക്ഖത്ത, വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചോ പുരിസപുഗ്ഗലോ ലോകാമിസാധിമുത്തോ അസ്സ. ലോകാമിസാധിമുത്തസ്സ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ തപ്പതിരൂപീ ചേവ കഥാ സണ്ഠാതി, തദനുധമ്മഞ്ച അനുവിതക്കേതി, അനുവിചാരേതി, തഞ്ച പുരിസം ഭജതി, തേന ച വിത്തിം ആപജ്ജതി; ആനേഞ്ജപടിസംയുത്തായ ച പന കഥായ കച്ഛമാനായ ന സുസ്സൂസതി, ന സോതം ഓദഹതി, ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി [ഉപട്ഠപേതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], ന ച തം പുരിസം ഭജതി, ന ച തേന വിത്തിം ആപജ്ജതി. സേയ്യഥാപി, സുനക്ഖത്ത, പുരിസോ സകമ്ഹാ ഗാമാ വാ നിഗമാ വാ ചിരവിപ്പവുത്ഥോ അസ്സ. സോ അഞ്ഞതരം പുരിസം പസ്സേയ്യ തമ്ഹാ ഗാമാ വാ നിഗമാ വാ അചിരപക്കന്തം. സോ തം പുരിസം തസ്സ ഗാമസ്സ വാ നിഗമസ്സ വാ ഖേമതഞ്ച സുഭിക്ഖതഞ്ച അപ്പാബാധതഞ്ച പുച്ഛേയ്യ; തസ്സ സോ പുരിസോ തസ്സ ഗാമസ്സ വാ നിഗമസ്സ വാ ഖേമതഞ്ച സുഭിക്ഖതഞ്ച അപ്പാബാധതഞ്ച സംസേയ്യ. തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, അപി നു സോ പുരിസോ തസ്സ പുരിസസ്സ സുസ്സൂസേയ്യ, സോതം ഓദഹേയ്യ, അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേയ്യ, തഞ്ച പുരിസം ഭജേയ്യ, തേന ച വിത്തിം ആപജ്ജേയ്യാ"തി? "ഏവം, ഭന്തേ". "ഏവമേവ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, ഠാനമേതം വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചോ പുരിസപുഗ്ഗലോ ലോകാമിസാധിമുത്തോ അസ്സ. ലോകാമിസാധിമുത്തസ്സ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ തപ്പതിരൂപീ ചേവ കഥാ സണ്ഠാതി, തദനുധമ്മഞ്ച അനുവിതക്കേതി, അനുവിചാരേതി, തഞ്ച പുരിസം ഭജതി, തേന ച വിത്തിം ആപജ്ജതി; ആനേഞ്ജപടിസംയുത്തായ ച പന കഥായ കച്ഛമാനായ ന സുസ്സൂസതി, ന സോതം ഓദഹതി, ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി, ന ച തം പുരിസം ഭജതി, ന ച തേന വിത്തിം ആപജ്ജതി. സോ ഏവമസ്സ വേദിതബ്ബോ - 'ആനേഞ്ജസംയോജനേന ഹി ഖോ വിസംയുത്തോ [ആനേഞ്ജസംയോജനേന ഹി ഖോ വിസംയുത്തോ-ഇതി പാഠോ സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി, അട്ഠകഥാസു പന തബ്ബണ്ണനാ ദിസ്സതിയേവ] ലോകാമിസാധിമുത്തോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'"തി.

൫൯. "ഠാനം ഖോ പനേതം, സുനക്ഖത്ത, വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചോ പുരിസപുഗ്ഗലോ ആനേഞ്ജാധിമുത്തോ അസ്സ. ആനേഞ്ജാധിമുത്തസ്സ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ തപ്പതിരൂപീ ചേവ കഥാ സണ്ഠാതി, തദനുധമ്മഞ്ച അനുവിതക്കേതി, അനുവിചാരേതി, തഞ്ച പുരിസം ഭജതി, തേന ച വിത്തിം ആപജ്ജതി; ലോകാമിസപടിസംയുത്തായ ച പന കഥായ കച്ഛമാനായ ന സുസ്സൂസതി, ന സോതം ഓദഹതി, ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി, ന ച തം പുരിസം ഭജതി, ന ച തേന വിത്തിം ആപജ്ജതി. സേയ്യഥാപി, സുനക്ഖത്ത, പണ്ഡുപലാസോ ബന്ധനാ പവുത്തോ അഭബ്ബോ

ഹരിതത്തായ; ഏവമേവ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, ആനേഞ്ജാധിമുത്തസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ യേ ലോകാമിസസംയോജനേ സേ പവുത്തേ. സോ ഏവമസ്സ വേദിതബ്ബോ - 'ലോകാമിസസംയോജനേന ഹി ഖോ വിസംയുത്തോ ആനേഞ്ജാധിമുത്തോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'''തി.

൫൦. ''ഠാനം ഖോ പനേതം, സുനക്ഖത്ത, വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചോ പുരിസപുഗ്ഗലോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനാധിമുത്തോ അസ്സ. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനാധിമുത്തസ്സ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ തപ്പതിരൂപീ ചേവ കഥാ സണ്ഠാതി, തദനുധമ്മഞ്ച അനുവിതക്കേതി, അനുവിചാരേതി, തഞ്ച പുരിസം ഭജതി, തേന ച വിത്തിം ആപജ്ജതി ; ആനേഞ്ജപടിസംയുത്തായ ച പന കഥായ കച്ഛമാനായ ന സുസ്സൂസതി, ന സോതം ഓദഹതി, ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി , ന ച തം പുരിസം ഭജതി, ന ച തേന വിത്തിം ആപജ്ജതി. സേയ്യഥാപി, സുനക്ഖത്ത, പുഥുസിലാ ദ്വേധാഭിന്നാ അപ്പടിസന്ധികാ ഹോതി; ഏവമേവ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനാധിമുത്തസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ യേ ആനേഞ്ജസംയോജനേ സേ ഭിന്നേ. സോ ഏവമസ്സ വേദിതബ്ബോ - 'ആനേഞ്ജസംയോജനേന ഹി ഖോ വിസംയുത്തോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനാധിമുത്തോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'''തി.

൫൧. ''ഠാനം ഖോ പനേതം, സുനക്ഖത്ത, വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചോ പുരിസപുഗ്ഗലോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനാധിമുത്തോ അസ്സ. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനാധിമുത്തസ്സ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ തപ്പതിരൂപീ ചേവ കഥാ സണ്ഠാതി, തദനുധമ്മഞ്ച അനുവിതക്കേതി, അനുവിചാരേതി, തഞ്ച പുരിസം ഭജതി, തേന ച വിത്തിം ആപജ്ജതി; ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനപടിസംയുത്തായ ച പന കഥായ കച്ഛമാനായ ന സുസ്സൂസതി, ന സോതം ഓദഹതി, ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി, ന ച തം പുരിസം ഭജതി, ന ച തേന വിത്തിം ആപജ്ജതി. സേയ്യഥാപി, സുനക്ഖത്ത, പുരിസോ മനുഞ്ഞഭോജനം ഭുത്താവീ ഛഡ്ഡേയ്യ [ഛദ്ദേയ്യ (?)]. തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, അപി നു തസ്സ പുരിസസ്സ തസ്മിം ഭത്തേ [വന്തേ (ക॰ സീ॰), ഭുത്തേ (ക॰ സീ॰ ക॰)] പുന ഭോത്തുകമ്യതാ അസ്സാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തം കിസ്സ ഹേതു''? ''അദുഞ്ഹി, ഭന്തേ, ഭത്തം [വന്തം (സീ॰)] പടികൂലസമ്മത''ന്തി. ''ഏവമേവ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനാധിമുത്തസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ യേ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസംയോജനേ സേ വന്തേ. സോ ഏവമസ്സ വേദിതബ്ബോ - 'ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസംയോജനേന ഹി ഖോ വിസംയുത്തോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനാധിമുത്തോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി.

൫൨. ''ഠാനം ഖോ പനേതം, സുനക്ഖത്ത, വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചോ പുരിസപുഗ്ഗലോ സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തോ അസ്സ. സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തസ്സ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ തപ്പതിരൂപീ ചേവ കഥാ സണ്ഠാതി, തദനുധമ്മഞ്ച അനുവിതക്കേതി, അനുവിചാരേതി, തഞ്ച പുരിസം ഭജതി, തേന ച വിത്തിം ആപജ്ജതി; നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനപടിസംയുത്തായ ച പന കഥായ കച്ഛമാനായ ന സുസ്സൂസതി, ന സോതം ഓദഹതി, ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി, ന ച തം പുരിസം ഭജതി, ന ച തേന വിത്തിം ആപജ്ജതി. സേയ്യഥാപി, സുനക്ഖത്ത, താലോ മത്ഥകച്ഛിന്നോ അഭബ്ബോ പുന വിരുള്ഹിയാ; ഏവമേവ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തസ്സ

പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ യേ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസംയോജനേ സേ ഉച്ഛിന്നമൂലേ താലാവത്ഥുകതേ അനഭാവംകതേ [അനഭാവകതേ (സീ॰ പീ॰), അനഭാവങ്ഗതേ (സ്യാ॰ കം॰)] ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മേ. സോ ഏവമസ്സ വേദിതബ്ബോ - ‘നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസംയോജനേന ഹി ഖോ വിസംയുത്തോ സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തോ പുരിസപുഗ്ഗലോ’’’തി.

൬൩. ‘‘ഠാനം ഖോ പനേതം, സുനക്ഖത്ത, വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവമസ്സ - ‘തണ്ഹാ ഖോ സല്ലം സമണേന വുത്തം, അവിജ്ജാവിസദോസോ, ഛന്ദരാഗബ്യാപാദേന രുപ്പതി. തം മേ തണ്ഹാസല്ലം പഹീനം, അപനീതോ അവിജ്ജാവിസദോസോ, സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തോഹമസ്മീ’തി. ഏവംമാനി [ഏവംമാനീ (സീ॰ പീ॰ ക॰), ഏവമാദി (സ്യാ॰ കം॰)] അസ്സ അതഥം സമാനം [അതഥം സമാനം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), അതഥസമാനം (സീ॰)]. സോ യാനി സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തസ്സ അസപ്പായാനി താനി അനുയുഞ്ജേയ്യ; അസപ്പായം ചക്ഖുനാ രൂപദസ്സനം അനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം സോതേന സദ്ദം അനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ഘാനേന ഗന്ധം അനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ജിവ്ഹായ രസം അനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം കായേന ഫോട്ഠബ്ബം അനുയുഞ്ജേയ്യ , അസപ്പായം മനസാ ധമ്മം അനുയുഞ്ജേയ്യ. തസ്സ അസപ്പായം ചക്ഖുനാ രൂപദസ്സനം അനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം സോതേന സദ്ദം അനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം ഘാനേന ഗന്ധം അനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം ജിവ്ഹായ രസം അനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം കായേന ഫോട്ഠബ്ബം അനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം മനസാ ധമ്മം അനുയുത്തസ്സ രാഗോ ചിത്തം അനുദ്ധംസേയ്യ. സോ രാഗാനുദ്ധംസിതേന ചിത്തേന മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യ മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം.

‘‘സേയ്യഥാപി, സുനക്ഖത്ത, പുരിസോ സല്ലേന വിദ്ധോ അസ്സ സവിസേന ഗാള്ഹൂപലേപനേന. തസ്സ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ ഭിസക്കം സല്ലകത്തം ഉപട്ഠാപേയ്യും. തസ്സ സോ ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോ സത്ഥേന വണമുഖം പരികന്തേയ്യ. സത്ഥേന വണമുഖം പരികന്തിത്വാ ഏസനിയാ സല്ലം ഏസേയ്യ. ഏസനിയാ സല്ലം ഏസിത്വാ സല്ലം അബ്ബുഹേയ്യ, അപനേയ്യ വിസദോസം സഉപാദിസേസം. സഉപാദിസേസോതി [അനുപാദിസേസോതി (സബ്ബത്ഥ) അയം ഹി തഥാഗതസ്സ വിസയോ] ജാനമാനോ സോ ഏവം വദേയ്യ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, ഉബ്ഭതം ഖോ തേ സല്ലം, അപനീതോ വിസദോസോ സഉപാദിസേസോ [അനുപാദിസേസോ (സബ്ബത്ഥ) അയമ്പി തഥാഗതസ്സ വിസയോ]. അനലഞ്ച തേ അന്തരായായ. സപ്പായാനി ചേവ ഭോജനാനി ഭുഞ്ജേയ്യാസി, മാ തേ അസപ്പായാനി ഭോജനാനി ഭുഞ്ജതോ വണോ അസ്സാവീ അസ്സ. കാലേന കാലഞ്ച വണം ധോവേയ്യാസി, കാലേന കാലം വണമുഖം ആലിമ്പേയ്യാസി, മാ തേ ന കാലേന കാലം വണം ധോവതോ ന കാലേന കാലം വണമുഖം ആലിമ്പതോ പുബ്ബലോഹിതം വണമുഖം പരിയോനന്ധി. മാ ച വാതാതപേ ചാരിത്തം അനുയുഞ്ജി, മാ തേ വാതാതപേ ചാരിത്തം അനുയുത്തസ്സ രജോസൂകം വണമുഖം അനുദ്ധംസേസി. വണാനുരക്ഖീ ച, അമ്ഭോ പുരിസ, വിഹരേയ്യാസി വണസാരോപീ’തി [വണസ്സാരോപീതി (ക॰) വണ + സം + രോപീ = വണസാരോപീ-ഇതി പദവിഭാഗോ]. തസ്സ ഏവമസ്സ - ‘ഉബ്ഭതം ഖോ മേ സല്ലം, അപനീതോ വിസദോസോ അനുപാദിസേസോ. അനലഞ്ച മേ അന്തരായായാ’തി. സോ അസപ്പായാനി ചേവ ഭോജനാനി ഭുഞ്ജേയ്യ. തസ്സ അസപ്പായാനി ഭോജനാനി ഭുഞ്ജതോ വണോ അസ്സാവീ അസ്സ. ന ച കാലേന

കാലം വണം ധോവേയ്യ, ന ച കാലേന കാലം വണമുഖം ആലിമ്പേയ്യ. തസ്സ ന കാലേന കാലം വണം ധോവതോ, ന കാലേന കാലം വണമുഖം ആലിമ്പതോ പുബ്ബലോഹിതം വണമുഖം പരിയോനന്ധേയ്യ. വാതാതപേ ച ചാരിത്തം അനുയുഞ്ജേയ്യ. തസ്സ വാതാതപേ ചാരിത്തം അനുയുത്തസ്സ രജോസൂകം വണമുഖം അനുദ്ധംസേയ്യ. ന ച വണാനുരക്ഖീ വിഹരേയ്യ ന വണസാരോപീ. തസ്സ ഇമിസ്സാ ച അസപ്പായകിരിയായ, അസുചി വിസദോസോ അപനീതോ സഉപാദിസേസോ തദുഭയേന വണോ പുഥുത്തം ഗച്ഛേയ്യ. സോ പുഥുത്തം ഗതേന വണേന മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യ മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം.

"ഏവമേവ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, ഠാനമേതം വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവമസ്സ - 'തണ്ഹാ ഖോ സല്ലം സമണേന വുത്തം, അവിജ്ജാവിസദോസോ ഛന്ദരാഗബ്യാപാദേന രുപ്പതി. തം മേ തണ്ഹാസല്ലം പഹീനം, അപനീതോ അവിജ്ജാവിസദോസോ, സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തോഹമസ്മീ'തി. ഏവംമാനി അസ്സ അതഥം സമാനം. സോ യാനി സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തസ്സ അസപ്പായാനി താനി അനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ചക്ഖുനാ രൂപദസ്സനം അനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം സോതേന സദ്ദം അനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ഘാനേന ഗന്ധം അനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ജിവ്ഹായ രസം അനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം കായേന ഫോട്ഠബ്ബം അനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം മനസാ ധമ്മം അനുയുഞ്ജേയ്യ. തസ്സ അസപ്പായം ചക്ഖുനാ രൂപദസ്സനം അനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം സോതേന സദ്ദം അനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം ഘാനേന ഗന്ധം അനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം ജിവ്ഹായ രസം അനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം കായേന ഫോട്ഠബ്ബം അനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം മനസാ ധമ്മം അനുയുത്തസ്സ രാഗോ ചിത്തം അനുദ്ധംസേയ്യ. സോ രാഗാനുദ്ധംസിതേന ചിത്തേന മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യ മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം. മരണഞ്ഹേതം, സുനക്ഖത്ത, അരിയസ്സ വിനയേ യോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തതി; മരണമത്തഞ്ഹേതം, സുനക്ഖത്ത, ദുക്ഖം യം അഞ്ഞതരം സംകിലിട്ഠം ആപത്തിം ആപജ്ജതി.

൬൩. "ഠാനം ഖോ പനേതം, സുനക്ഖത്ത, വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവമസ്സ - 'തണ്ഹാ ഖോ സല്ലം സമണേന വുത്തം, അവിജ്ജാവിസദോസോ ഛന്ദരാഗബ്യാപാദേന രുപ്പതി. തം മേ തണ്ഹാസല്ലം പഹീനം, അപനീതോ അവിജ്ജാവിസദോസോ, സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തോഹമസ്മീ'തി. സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തസ്സേവ സതോ സോ യാനി സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തസ്സ അസപ്പായാനി താനി നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ചക്ഖുനാ രൂപദസ്സനം നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം സോതേന സദ്ദം നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ഘാനേന ഗന്ധം നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ജിവ്ഹായ രസം നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം കായേന ഫോട്ഠബ്ബം നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം മനസാ ധമ്മം നാനുയുഞ്ജേയ്യ. തസ്സ അസപ്പായം ചക്ഖുനാ രൂപദസ്സനം നാനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം സോതേന സദ്ദം നാനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം ഘാനേന ഗന്ധം നാനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം ജിവ്ഹായ രസം നാനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം കായേന ഫോട്ഠബ്ബം നാനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം മനസാ ധമ്മം നാനുയുത്തസ്സ രാഗോ ചിത്തം നാനുദ്ധംസേയ്യ. സോ ന രാഗാനുദ്ധംസിതേന ചിത്തേന നേവ മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യ ന മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം.

“സേയ്യഥാപി, സുനക്ഖത്ത, പുരിസോ സല്ലേന വിദ്ധോ അസ്സ സവിസേന ഗാള്ഹൂപലേപനേന. തസ്സ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ ഭിസക്കം സല്ലകത്തം ഉപട്ഠാപേയ്യും. തസ്സ സോ ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോ സത്ഥേന വണമുഖം പരികന്തേയ്യ. സത്ഥേന വണമുഖം പരികന്തിത്വാ ഏസനിയാ സല്ലം ഏസേയ്യ. ഏസനിയാ സല്ലം ഏസിത്വാ സല്ലം അബ്ബുഹേയ്യ, അപനേയ്യ വിസദോസം അനുപാദിസേസം. അനുപാദിസേസോതി ജാനമാനോ സോ ഏവം വദേയ്യ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, ഉബ്ഭതം ഖോ തേ സല്ലം, അപനീതോ വിസദോസോ അനുപാദിസേസോ. അനലഞ്ച തേ അന്തരായായ. സപ്പായാനി ചേവ ഭോജനാനി ഭുഞ്ജേയ്യാസി, മാ തേ അസപ്പായാനി ഭോജനാനി ഭുഞ്ജതോ വണോ അസ്സാവീ അസ്സ. കാലേന കാലഞ്ച വണം ധോവേയ്യാസി, കാലേന കാലം വണമുഖം ആലിമ്പേയ്യാസി. മാ തേ ന കാലേന കാലം വണം ധോവതോ ന കാലേന കാലം വണമുഖം ആലിമ്പതോ പുബ്ബലോഹിതം വണമുഖം പരിയോനന്ധി. മാ ച വാതാതപേ ചാരിത്തം അനുയുഞ്ജി, മാ തേ വാതാതപേ ചാരിത്തം അനുയുത്തസ്സ രജോസൂകം വണമുഖം അനുദ്ധംസേസി . വണാനുരക്ഖീ ച, അമ്ഭോ പുരിസ, വിഹരേയ്യാസി വണസാരോപീ’തി. തസ്സ ഏവമസ്സ - ‘ഉബ്ഭതം ഖോ മേ സല്ലം, അപനീതോ വിസദോസോ അനുപാദിസേസോ. അനലഞ്ച മേ അന്തരായായാ’തി. സോ സപ്പായാനി ചേവ ഭോജനാനി ഭുഞ്ജേയ്യ. തസ്സ സപ്പായാനി ഭോജനാനി ഭുഞ്ജതോ വണോ ന അസ്സാവീ അസ്സ. കാലേന കാലഞ്ച വണം ധോവേയ്യ, കാലേന കാലം വണമുഖം ആലിമ്പേയ്യ. തസ്സ കാലേന കാലം വണം ധോവതോ കാലേന കാലം വണമുഖം ആലിമ്പതോ ന പുബ്ബലോഹിതം വണമുഖം പരിയോനന്ധേയ്യ. ന ച വാതാതപേ ചാരിത്തം അനുയുഞ്ജേയ്യ. തസ്സ വാതാതപേ ചാരിത്തം അനനുയുത്തസ്സ രജോസൂകം വണമുഖം നാനുദ്ധംസേയ്യ. വണാനുരക്ഖീ ച വിഹരേയ്യ വണസാരോപീ. തസ്സ ഇമിസ്സാ ച സപ്പായകിരിയായ അസു ച [അസുചി (സബ്ബത്ഥ) സോചാതി തബ്ബണ്ണനാ മനസികാതബ്ബാ] വിസദോസോ അപനീതോ അനുപാദിസേസോ തദുഭയേന വണോ വിരുഹേയ്യ. സോ രുള്ഹേന വണേന സഞ്ഛവിനാ നേവ മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യ ന മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം.

“ഏവമേവ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, ഠാനമേതം വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവമസ്സ - ‘തണ്ഹാ ഖോ സല്ലം സമണേന വുത്തം, അവിജ്ജാവിസദോസോ ഛന്ദരാഗബ്യാപാദേന രുപ്പതി. തം മേ തണ്ഹാസല്ലം പഹീനം, അപനീതോ അവിജ്ജാവിസദോസോ, സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തോഹമസ്മീ’തി. സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തസ്സേവ സതോ സോ യാനി സമ്മാ നിബ്ബാനാധിമുത്തസ്സ അസപ്പായാനി താനി നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ചക്ഖുനാ രൂപദസ്സനം നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം സോതേന സദ്ദം നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ഘാനേന ഗന്ധം നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം ജിവ്ഹായ രസം നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം കായേന ഫോട്ഠബ്ബം നാനുയുഞ്ജേയ്യ, അസപ്പായം മനസാ ധമ്മം നാനുയുഞ്ജേയ്യ. തസ്സ അസപ്പായം ചക്ഖുനാ രൂപദസ്സനം നാനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം സോതേന സദ്ദം നാനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം ഘാനേന ഗന്ധം നാനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം ജിവ്ഹായ രസം നാനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം കായേന ഫോട്ഠബ്ബം നാനുയുത്തസ്സ, അസപ്പായം മനസാ ധമ്മം നാനുയുത്തസ്സ, രാഗോ ചിത്തം നാനുദ്ധംസേയ്യ. സോ ന രാഗാനുദ്ധംസിതേന ചിത്തേന നേവ മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യ ന മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം.

൬൫. ‘‘ഉപമാ ഖോ മേ അയം, സുനക്ഖത്ത, കതാ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനായ. അയംയേവേത്ഥ അത്ഥോ - വണോതി ഖോ, സുനക്ഖത്ത, ഛന്നേതം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം അധിവചനം; വിസദോസോതി ഖോ, സുനക്ഖത്ത, അവിജ്ജായേതം അധിവചനം; സല്ലന്തി ഖോ, സുനക്ഖത്ത, തണ്ഹായേതം അധിവചനം; ഏസനീതി ഖോ, സുനക്ഖത്ത, സതിയായേതം അധിവചനം; സത്ഥന്തി ഖോ, സുനക്ഖത്ത, അരിയായേതം പഞ്ഞായ അധിവചനം; ഭിസക്കോ സല്ലകത്തോതി ഖോ, സുനക്ഖത്ത, തഥാഗതസ്സേതം അധിവചനം അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ.

‘‘സോ വത, സുനക്ഖത്ത, ഭിക്ഖു ഛസു ഫസ്സായതനേസു സംവുതകാരീ ‘ഉപധി ദുക്ഖസ്സ മൂല’ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ നിരുപധി ഉപധിസങ്ഖയേ വിമുത്തോ ഉപധിസ്മിം വാ കായം ഉപസംഹരിസ്സതി ചിത്തം വാ ഉപ്പാദേസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. സേയ്യഥാപി, സുനക്ഖത്ത, ആപാനീയകംസോ വണ്ണസമ്പന്നോ ഗന്ധസമ്പന്നോ രസസമ്പന്നോ; സോ ച ഖോ വിസേന സംസട്ഠോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ജീവിതുകാമോ അമരിതുകാമോ സുഖകാമോ ദുക്ഖപടികൂലോ. തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, അപി നു സോ പുരിസോ അമും ആപാനീയകംസം പിവേയ്യ യം ജഞ്ഞാ - ‘ഇമാഹം പിവിത്വാ മരണം വാ നിഗച്ഛാമി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖ’’’ന്തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’’. ‘‘ഏവമേവ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, സോ വത ഭിക്ഖു ഛസു ഫസ്സായതനേസു സംവുതകാരീ ‘ഉപധി ദുക്ഖസ്സ മൂല’ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ നിരുപധി ഉപധിസങ്ഖയേ വിമുത്തോ ഉപധിസ്മിം വാ കായം ഉപസംഹരിസ്സതി ചിത്തം വാ ഉപ്പാദേസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. സേയ്യഥാപി, സുനക്ഖത്ത, ആസീവിസോ [ആസിവിസോ (ക॰)] ഘോരവിസോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ജീവിതുകാമോ അമരിതുകാമോ സുഖകാമോ ദുക്ഖപടികൂലോ. തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, അപി നു സോ പുരിസോ അമുസ്സ ആസീവിസസ്സ ഘോരവിസസ്സ ഹത്ഥം വാ അങ്ഗുട്ഠം വാ ദജ്ജാ [യുഞ്ജേയ്യ (ക॰)] യം ജഞ്ഞാ - ‘ഇമിനാഹം ദട്ഠോ മരണം വാ നിഗച്ഛാമി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖ’’’ന്തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’’. ‘‘ഏവമേവ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, സോ വത ഭിക്ഖു ഛസു ഫസ്സായതനേസു സംവുതകാരീ ‘ഉപധി ദുക്ഖസ്സ മൂല’ന്തി - ഇതി വിദിത്വാ നിരുപധി ഉപധിസങ്ഖയേ വിമുത്തോ ഉപധിസ്മിം വാ കായം ഉപസംഹരിസ്സതി ചിത്തം വാ ഉപ്പാദേസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ’’തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

സുനക്ഖത്തസുത്തം നിട്ഠിതം പഞ്ചമം.

൬. ആനേഞ്ജസപ്പായസുത്തം

൬൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ കുരൂസു വിഹരതി കമ്മാസധമ്മം നാമ കുരൂനം നിഗമോ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘ഭിക്ഖവോ’’തി. ‘‘ഭദന്തേ’’തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - ‘‘അനിച്ചാ, ഭിക്ഖവേ, കാമാ തുച്ഛാ മുസാ മോസധമ്മാ. മായാകതമേതം, ഭിക്ഖവേ, ബാലലാപനം. യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമാ, യേ ച സമ്പരായികാ കാമാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമസഞ്ഞാ, യാ ച

സമ്പരായികാ കാമസഞ്ഞാ - ഉഭയമേതം മാരധേയ്യം, മാരസ്സേസ [മാരസ്സേവ (ക॰)] വിസയോ, മാരസ്സേസ നിവാപോ, മാരസ്സേസ ഗോചരോ. എത്ഥേതേ പാപകാ അകുസലാ മാനസാ അഭിജ്ഝാപി ബ്യാപാദാപി സാരമ്ഭാപി സംവത്തന്തി. തേവ അരിയസാവകസ്സ ഇധമനുസിക്ഖതോ അന്തരായായ സമ്ഭവന്തി. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമാ, യേ ച സമ്പരായികാ കാമാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമസഞ്ഞാ, യാ ച സമ്പരായികാ കാമസഞ്ഞാ - ഉഭയമേതം മാരധേയ്യം, മാരസ്സേസ വിസയോ, മാരസ്സേസ നിവാപോ, മാരസ്സേസ ഗോചരോ. എത്ഥേതേ പാപകാ അകുസലാ മാനസാ അഭിജ്ഝാപി ബ്യാപാദാപി സാരമ്ഭാപി സംവത്തന്തി, തേവ അരിയസാവകസ്സ ഇധമനുസിക്ഖതോ അന്തരായായ സമ്ഭവന്തി. യംനൂനാഹം വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന ചേതസാ വിഹരേയ്യം അഭിഭുയ്യ ലോകം അധിട്ഠായ മനസാ. വിപുലേന ഹി മേ മഹഗ്ഗതേന ചേതസാ വിഹരതോ അഭിഭുയ്യ ലോകം അധിട്ഠായ മനസാ യേ പാപകാ അകുസലാ മാനസാ അഭിജ്ഝാപി ബ്യാപാദാപി സാരമ്ഭാപി തേ ന ഭവിസ്സന്തി. തേസം പഹാനാ അപരിത്തഞ്ച മേ ചിത്തം ഭവിസ്സതി അപ്പമാണം സുഭാവിത'ന്തി. തസ്സ ഏവംപടിപന്നസ്സ തബ്ബഹുലവിഹാരിനോ ആയതനേ ചിത്തം പസീദതി. സമ്പസാദേ സതി ഏതരഹി വാ ആനേഞ്ജം സമാപജ്ജതി പഞ്ഞായ വാ അധിമുച്ചതി കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ. ഠാനമേതം വിജ്ജതി യം തംസംവത്തനികം വിഞ്ഞാണം അസ്സ ആനേഞ്ജൂപഗം. അയം, ഭിക്ഖവേ, പഠമാ ആനേഞ്ജസപ്പായാ പടിപദാ അക്ഖായതി".

൬൭. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമാ, യേ ച സമ്പരായികാ കാമാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമസഞ്ഞാ , യാ ച സമ്പരായികാ കാമസഞ്ഞാ; യം കിഞ്ചി രൂപം (സബ്ബം രൂപം) [( ) നത്ഥി സീ॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു] ചത്താരി ച മഹാഭൂതാനി, ചതുന്നഞ്ച മഹാഭൂതാനം ഉപാദായരൂപ'ന്തി. തസ്സ ഏവംപടിപന്നസ്സ തബ്ബഹുലവിഹാരിനോ ആയതനേ ചിത്തം പസീദതി. സമ്പസാദേ സതി ഏതരഹി വാ ആനേഞ്ജം സമാപജ്ജതി പഞ്ഞായ വാ അധിമുച്ചതി കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ. ഠാനമേതം വിജ്ജതി യം തംസംവത്തനികം വിഞ്ഞാണം അസ്സ ആനേഞ്ജൂപഗം. അയം, ഭിക്ഖവേ, ദുതിയാ ആനേഞ്ജസപ്പായാ പടിപദാ അക്ഖായതി.

"പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമാ, യേ ച സമ്പരായികാ കാമാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമസഞ്ഞാ, യാ ച സമ്പരായികാ കാമസഞ്ഞാ; യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ രൂപാ, യേ ച സമ്പരായികാ രൂപാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ രൂപസഞ്ഞാ, യാ ച സമ്പരായികാ രൂപസഞ്ഞാ - ഉഭയമേതം അനിച്ചം. യദനിച്ചം തം നാലം അഭിനന്ദിതും, നാലം അഭിവദിതും, നാലം അജ്ഝോസിതു'ന്തി. തസ്സ ഏവംപടിപന്നസ്സ തബ്ബഹുലവിഹാരിനോ ആയതനേ ചിത്തം പസീദതി. സമ്പസാദേ സതി ഏതരഹി വാ ആനേഞ്ജം സമാപജ്ജതി പഞ്ഞായ വാ അധിമുച്ചതി കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ. ഠാനമേതം വിജ്ജതി യം തംസംവത്തനികം വിഞ്ഞാണം അസ്സ ആനേഞ്ജൂപഗം. അയം, ഭിക്ഖവേ, തതിയാ ആനേഞ്ജസപ്പായാ പടിപദാ അക്ഖായതി.

൬൮. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമാ, യേ ച സമ്പരായികാ കാമാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമസഞ്ഞാ, യാ ച സമ്പരായികാ കാമസഞ്ഞാ; യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ രൂപാ, യേ ച സമ്പരായികാ രൂപാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ രൂപസഞ്ഞാ, യാ ച സമ്പരായികാ രൂപസഞ്ഞാ; യാ ച ആനേഞ്ജസഞ്ഞാ - സബ്ബാ സഞ്ഞാ. യത്ഥേതാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം - യദിദം ആകിഞ്ചഞ്ഞായതന’ന്തി. തസ്സ ഏവംപടിപന്നസ്സ തബ്ബഹുലവിഹാരിനോ ആയതനേ ചിത്തം പസീദതി. സമ്പസാദേ സതി ഏതരഹി വാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമാപജ്ജതി പഞ്ഞായ വാ അധിമുച്ചതി കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ. ഠാനമേതം വിജ്ജതി യം തംസംവത്തനികം വിഞ്ഞാണം അസ്സ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനൂപഗം. അയം, ഭിക്ഖവേ, പഠമാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസപ്പായാ പടിപദാ അക്ഖായതി.

൬൯. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ അരഞ്ഞഗതോ വാ രുക്ഖമൂലഗതോ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘സുഞ്ഞമിദം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ’തി. തസ്സ ഏവംപടിപന്നസ്സ തബ്ബഹുലവിഹാരിനോ ആയതനേ ചിത്തം പസീദതി. സമ്പസാദേ സതി ഏതരഹി വാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമാപജ്ജതി പഞ്ഞായ വാ അധിമുച്ചതി കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ. ഠാനമേതം വിജ്ജതി യം തംസംവത്തനികം വിഞ്ഞാണം അസ്സ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനൂപഗം. അയം, ഭിക്ഖവേ, ദുതിയാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസപ്പായാ പടിപദാ അക്ഖായതി.

൭൦. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘നാഹം ക്വചനി [ക്വചിനി (സ്യാ॰ കം॰ സീ॰ അട്ഠ॰)] കസ്സചി കിഞ്ചനതസ്മിം [കിഞ്ചനതസ്മി (?)], ന ച മമ ക്വചനി കിസ്മിഞ്ചി കിഞ്ചനം നത്ഥീ’തി. തസ്സ ഏവംപടിപന്നസ്സ തബ്ബഹുലവിഹാരിനോ ആയതനേ ചിത്തം പസീദതി. സമ്പസാദേ സതി ഏതരഹി വാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമാപജ്ജതി പഞ്ഞായ വാ അധിമുച്ചതി കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ. ഠാനമേതം വിജ്ജതി യം തംസംവത്തനികം വിഞ്ഞാണം അസ്സ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനൂപഗം. അയം, ഭിക്ഖവേ, തതിയാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസപ്പായാ പടിപദാ അക്ഖായതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമാ, യേ ച സമ്പരായികാ കാമാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമസഞ്ഞാ, യാ ച സമ്പരായികാ കാമസഞ്ഞാ; യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ രൂപാ, യേ ച സമ്പരായികാ രൂപാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ രൂപസഞ്ഞാ, യാ ച സമ്പരായികാ രൂപസഞ്ഞാ ; യാ ച ആനേഞ്ജസഞ്ഞാ, യാ ച ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞാ - സബ്ബാ സഞ്ഞാ. യത്ഥേതാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം - യദിദം നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതന’ന്തി. തസ്സ ഏവംപടിപന്നസ്സ തബ്ബഹുലവിഹാരിനോ ആയതനേ ചിത്തം പസീദതി. സമ്പസാദേ സതി ഏതരഹി വാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമാപജ്ജതി പഞ്ഞായ വാ അധിമുച്ചതി കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ. ഠാനമേതം വിജ്ജതി യം തംസംവത്തനികം വിഞ്ഞാണം അസ്സ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനൂപഗം. അയം, ഭിക്ഖവേ, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസപ്പായാ പടിപദാ അക്ഖായതീ”തി.

൭൧. ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘ഇധ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു ഏവം പടിപന്നോ ഹോതി - ‘നോ ചസ്സ, നോ ച മേ സിയാ; ന ഭവിസ്സതി, ന മേ ഭവിസ്സതി; യദത്ഥി യം, ഭൂതം - തം പജഹാമീ’തി. ഏവം ഉപേക്ഖം പടിലഭതി. പരിനിബ്ബായേയ്യ നു ഖോ സോ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു ന വാ പരിനിബ്ബായേയ്യാ’’തി? ‘‘അപേത്ഥേകച്ചോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായേയ്യ, അപേത്ഥേകച്ചോ ഭിക്ഖു ന പരിനിബ്ബായേയ്യാ’’തി. ‘‘കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേനപേത്ഥേകച്ചോ ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായേയ്യ, അപേത്ഥേകച്ചോ ഭിക്ഖു ന പരിനിബ്ബായേയ്യാ’’തി? ‘‘ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏവം പടിപന്നോ ഹോതി - ‘നോ ചസ്സ, നോ ച മേ സിയാ; ന ഭവിസ്സതി, ന മേ ഭവിസ്സതി; യദത്ഥി, യം ഭൂതം - തം പജഹാമീ’തി. ഏവം ഉപേക്ഖം പടിലഭതി. സോ തം ഉപേക്ഖം അഭിനന്ദതി, അഭിവദതി, അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം ഉപേക്ഖം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ തന്നിസ്സിതം ഹോതി വിഞ്ഞാണം തദുപാദാനം. സഉപാദാനോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ന പരിനിബ്ബായതീ’’തി. ‘‘കഹം പന സോ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു ഉപാദിയമാനോ ഉപാദിയതീ’’തി? ‘‘നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം, ആനന്ദാ’’തി. ‘‘ഉപാദാനസേട്ഠം കിര സോ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു ഉപാദിയമാനോ ഉപാദിയതീ’’തി? ‘‘ഉപാദാനസേട്ഠഞ്ഹി സോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഉപാദിയമാനോ ഉപാദിയതി. ഉപാദാനസേട്ഠഞ്ഹേതം, ആനന്ദ, യദിദം - നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം’’.

൭൨. ‘‘ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏവം പടിപന്നോ ഹോതി - ‘നോ ചസ്സ, നോ ച മേ സിയാ; ന ഭവിസ്സതി, ന മേ ഭവിസ്സതി; യദത്ഥി, യം ഭൂതം - തം പജഹാമീ’തി. ഏവം ഉപേക്ഖം പടിലഭതി. സോ തം ഉപേക്ഖം നാഭിനന്ദതി, നാഭിവദതി, ന അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം ഉപേക്ഖം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ന തന്നിസ്സിതം ഹോതി വിഞ്ഞാണം ന തദുപാദാനം. അനുപാദാനോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായതീ’’തി.

൭൩. ‘‘അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ! നിസ്സായ നിസ്സായ കിര നോ, ഭന്തേ, ഭഗവതാ ഓഘസ്സ നിത്ഥരണാ അക്ഖാതാ. കതമോ പന, ഭന്തേ, അരിയോ വിമോക്ഖോ’’തി? ‘‘ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു അരിയസാവകോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമാ, യേ ച സമ്പരായികാ കാമാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ കാമസഞ്ഞാ, യാ ച സമ്പരായികാ കാമസഞ്ഞാ; യേ ച ദിട്ഠധമ്മികാ രൂപാ, യേ ച സമ്പരായികാ രൂപാ; യാ ച ദിട്ഠധമ്മികാ രൂപസഞ്ഞാ, യാ ച സമ്പരായികാ രൂപസഞ്ഞാ; യാ ച ആനേഞ്ജസഞ്ഞാ, യാ ച ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞാ , യാ ച നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസഞ്ഞാ - ഏസ സക്കായോ യാവതാ സക്കായോ. ഏതം അമതം യദിദം അനുപാദാ ചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. ഇതി, ഖോ, ആനന്ദ, ദേസിതാ മയാ ആനേഞ്ജസപ്പായാ പടിപദാ, ദേസിതാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസപ്പായാ പടിപദാ, ദേസിതാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസപ്പായാ പടിപദാ, ദേസിതാ നിസ്സായ നിസ്സായ ഓഘസ്സ നിത്ഥരണാ, ദേസിതോ അരിയോ വിമോക്ഖോ. യം ഖോ, ആനന്ദ, സത്ഥാരാ കരണീയം സാവകാനം ഹിതേസിനാ അനുകമ്പകേന അനുകമ്പം ഉപാദായ, കതം വോ തം മയാ. ഏതാനി, ആനന്ദ, രുക്ഖമൂലാനി, ഏതാനി സുഞ്ഞാഗാരാനി. ഝായഥാനന്ദ, മാ പമാദത്ഥ, മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ’’’തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

൭. ഗണകമോഗ്ഗല്ലാനസുത്തം

൭൪. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ. അഥ ഖോ ഗണകമോഗ്ഗല്ലാനോ [ഗണകമോഗ്ഗലാനോ (ക॰)] ബ്രാഹ്മണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ഗണകമോഗ്ഗല്ലാനോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

''സേയ്യഥാപി, ഭോ ഗോതമ, ഇമസ്സ മിഗാരമാതുപാസാദസ്സ ദിസ്സതി അനുപുബ്ബസിക്ഖാ അനുപുബ്ബകിരിയാ അനുപുബ്ബപടിപദാ യദിദം - യാവ പച്ഛിമസോപാനകളേവരാ; ഇമേസമ്പി ഹി, ഭോ ഗോതമ, ബ്രാഹ്മണാനം ദിസ്സതി അനുപുബ്ബസിക്ഖാ അനുപുബ്ബകിരിയാ അനുപുബ്ബപടിപദാ യദിദം - അജ്ഝേനേ; ഇമേസമ്പി ഹി, ഭോ ഗോതമ, ഇസ്സാസാനം ദിസ്സതി അനുപുബ്ബസിക്ഖാ അനുപുബ്ബകിരിയാ അനുപുബ്ബപടിപദാ യദിദം - ഇസ്സത്ഥേ [ഇസ്സത്തേ (ക॰)]. അമ്ഹാകമ്പി ഹി, ഭോ ഗോതമ, ഗണകാനം ഗണനാജീവാനം ദിസ്സതി അനുപുബ്ബസിക്ഖാ അനുപുബ്ബകിരിയാ അനുപുബ്ബപടിപദാ യദിദം - സങ്ഖാനേ. മയഞ്ഹി, ഭോ ഗോതമ, അന്തേവാസിം ലഭിത്വാ പഠമം ഏവം ഗണാപേമ - 'ഏകം ഏകകം, ദ്വേ ദുകാ, തീണി തികാ, ചത്താരി ചതുക്കാ, പഞ്ച പഞ്ചകാ, ഛ ഛക്കാ, സത്ത സത്തകാ, അട്ഠ അട്ഠകാ, നവ നവകാ, ദസ ദസകാ'തി; സതമ്പി മയം, ഭോ ഗോതമ, ഗണാപേമ, ഭിയ്യോപി ഗണാപേമ. സക്കാ നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ഇമസ്മിമ്പി ധമ്മവിനയേ ഏവമേവ അനുപുബ്ബസിക്ഖാ അനുപുബ്ബകിരിയാ അനുപുബ്ബപടിപദാ പഞ്ഞപേതു''ന്തി?

൭൫. ''സക്കാ , ബ്രാഹ്മണ, ഇമസ്മിമ്പി ധമ്മവിനയേ അനുപുബ്ബസിക്ഖാ അനുപുബ്ബകിരിയാ അനുപുബ്ബപടിപദാ പഞ്ഞപേതും. സേയ്യഥാപി, ബ്രാഹ്മണ, ദക്ഖോ അസ്സദമ്മകോ ഭദ്രം അസ്സാജാനീയം ലഭിത്വാ പഠമേനേവ മുഖാധാനേ കാരണം കാരേതി, അഥ ഉത്തരിം കാരണം കാരേതി; ഏവമേവ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, തഥാഗതോ പുരിസദമ്മം ലഭിത്വാ പഠമം ഏവം വിനേതി - 'ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, സീലവാ ഹോഹി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരാഹി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ, സമാദായ സിക്ഖസ്സു സിക്ഖാപദേസൂ'''തി.

''യതോ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ, സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു, തമേനം തഥാഗതോ ഉത്തരിം വിനേതി - 'ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോഹി, ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ മാ നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോഹി മാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ. യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജാഹി; രക്ഖാഹി ചക്ഖുന്ദ്രിയം, ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജാഹി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ...പേ॰... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ...പേ॰... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ മാ നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോഹി

മാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ. യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജാഹി; രക്ഖാഹി മനിന്ദ്രിയം, മനിന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജാഹീ'''തി.

''യതോ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഭിക്ഖു ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതി, തമേനം തഥാഗതോ ഉത്തരിം വിനേതി - 'ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ ഹോഹി. പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ആഹാരം ആഹാരേയ്യാസി - നേവ ദവായ ന മദായ ന മണ്ഡനായ ന വിഭൂസനായ, യാവദേവ ഇമസ്സ കായസ്സ ഠിതിയാ യാപനായ വിഹിംസൂപരതിയാ ബ്രഹ്മചരിയാനുഗ്ഗഹായ - ഇതി പുരാണഞ്ച വേദനം പടിഹങ്ഖാമി, നവഞ്ച വേദനം ന ഉപ്പാദേസ്സാമി, യാത്രാ ച മേ ഭവിസ്സതി അനവജ്ജതാ ച ഫാസുവിഹാരോ ചാ'''തി.

''യതോ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ , ഭിക്ഖു ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ ഹോതി, തമേനം തഥാഗതോ ഉത്തരിം വിനേതി - 'ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ജാഗരിയം അനുയുത്തോ വിഹരാഹി, ദിവസം ചങ്കമേന നിസജ്ജായ ആവരണീയേഹി ധമ്മേഹി ചിത്തം പരിസോധേഹി, രത്തിയാ പഠമം യാമം ചങ്കമേന നിസജ്ജായ ആവരണീയേഹി ധമ്മേഹി ചിത്തം പരിസോധേഹി, രത്തിയാ മജ്ഝിമം യാമം ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം കപ്പേയ്യാസി പാദേ പാദം അച്ചാധായ സതോ സമ്പജാനോ ഉട്ഠാനസഞ്ഞം മനസികരിത്വാ, രത്തിയാ പച്ഛിമം യാമം പച്ചുട്ഠായ ചങ്കമേന നിസജ്ജായ ആവരണീയേഹി ധമ്മേഹി ചിത്തം പരിസോധേഹീ'''തി.

''യതോ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഭിക്ഖു ജാഗരിയം അനുയുത്തോ ഹോതി, തമേനം തഥാഗതോ ഉത്തരിം വിനേതി - 'ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, സതിസമ്പജഞ്ഞേന സമന്നാഗതോ ഹോഹി, അഭിക്കന്തേ പടിക്കന്തേ സമ്പജാനകാരീ , ആലോകിതേ വിലോകിതേ സമ്പജാനകാരീ, സമിഞ്ജിതേ പസാരിതേ സമ്പജാനകാരീ, സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണേ സമ്പജാനകാരീ, അസിതേ പീതേ ഖായിതേ സായിതേ സമ്പജാനകാരീ , ഉച്ചാരപസ്സാവകമ്മേ സമ്പജാനകാരീ, ഗതേ ഠിതേ നിസിന്നേ സുത്തേ ജാഗരിതേ ഭാസിതേ തുണ്ഹീഭാവേ സമ്പജാനകാരീ'''തി.

''യതോ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഭിക്ഖു സതിസമ്പജഞ്ഞേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, തമേനം തഥാഗതോ ഉത്തരിം വിനേതി - 'ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, വിവിത്തം സേനാസനം ഭജാഹി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജ'ന്തി. സോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപ്പത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം. സോ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ നിസീദതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ, ഉജും കായം പണിധായ, പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. സോ അഭിജ്ഝം ലോകേ പഹായ വിഗതാഭിജ്ഝേന ചേതസാ വിഹരതി, അഭിജ്ഝായ ചിത്തം പരിസോധേതി; ബ്യാപാദപദോസം പഹായ അബ്യാപന്നചിത്തോ വിഹരതി സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ, ബ്യാപാദപദോസാ ചിത്തം പരിസോധേതി; ഥിനമിദ്ധം [ഥീനമിദ്ധം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പഹായ വിഗതഥിനമിദ്ധോ വിഹരതി ആലോകസഞ്ഞീ സതോ സമ്പജാനോ, ഥിനമിദ്ധാ ചിത്തം പരിസോധേതി; ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം പഹായ അനുദ്ധതോ വിഹരതി അജ്ഝത്തം വൂപസന്തചിത്തോ, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചാ ചിത്തം പരിസോധേതി; വിചികിച്ഛം

പഹായ തിണ്ണവിചികിച്ഛോ വിഹരതി അകഥംകഥീ കുസലേസു ധമ്മേസു, വിചികിച്ഛായ ചിത്തം പരിസോധേതി.

൭൬. "സോ ഇമേ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം...പേ॰... ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പീതിയാ ച വിരാഗാ... തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സുഖസ്സ ച പഹാനാ... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

"യേ ഖോ തേ, ബ്രാഹ്മണ, ഭിക്ഖൂ സേക്ഖാ [സേഖാ (സബ്ബത്ഥ)] അപ്പത്തമാനസാ അനുത്തരം യോഗക്ഖേമം പത്ഥയമാനാ വിഹരന്തി തേസു മേ അയം ഏവരൂപീ അനുസാസനീ ഹോതി. യേ പന തേ ഭിക്ഖൂ അരഹന്തോ ഖീണാസവാ വുസിതവന്തോ കതകരണീയാ ഓഹിതഭാരാ അനുപ്പത്തസദത്ഥാ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനാ സമ്മദഞ്ഞാ വിമുത്താ തേസം ഇമേ ധമ്മാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരായ ചേവ സംവത്തന്തി, സതിസമ്പജഞ്ഞായ ചാ"തി.

ഏവം വുത്തേ, ഗണകമോഗ്ഗല്ലാനോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "കിം നു ഖോ ഭോതോ ഗോതമസ്സ സാവകാ ഭോതാ ഗോതമേന ഏവം ഓവദീയമാനാ ഏവം അനുസാസീയമാനാ സബ്ബേ അച്ചന്തം നിട്ഠം നിബ്ബാനം ആരാധേന്ത്ന്തി ഉദാഹു ഏകച്ചേ നാരാധേന്തീ"തി? "അപ്പേകച്ചേ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, മമ സാവകാ മയാ ഏവം ഓവദീയമാനാ ഏവം അനുസാസീയമാനാ അച്ചന്തം നിട്ഠം നിബ്ബാനം ആരാധേന്തി, ഏകച്ചേ നാരാധേന്തീ"തി.

"കോ നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യം തിട്ഠതേവ നിബ്ബാനം, തിട്ഠതി നിബ്ബാനഗാമീ മഗ്ഗോ, തിട്ഠതി ഭവം ഗോതമോ സമാദപേതാ; അഥ ച പന ഭോതോ ഗോതമസ്സ സാവകാ ഭോതാ ഗോതമേന ഏവം ഓവദീയമാനാ ഏവം അനുസാസീയമാനാ അപ്പേകച്ചേ അച്ചന്തം നിട്ഠം നിബ്ബാനം ആരാധേന്തി, ഏകച്ചേ നാരാധേന്തീ"തി?

൭൭. "തേന ഹി, ബ്രാഹ്മണ, തംയേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി. യഥാ തേ ഖമേയ്യ തഥാ നം ബ്യാകരേയ്യാസി. തം കിം മഞ്ഞസി , ബ്രാഹ്മണ, കുസലോ ത്വം രാജഗഹഗാമിസ്സ മഗ്ഗസ്സാ"തി? "ഏവം, ഭോ, കുസലോ അഹം രാജഗഹഗാമിസ്സ മഗ്ഗസ്സാ"തി. "തം കിം മഞ്ഞസി, ബ്രാഹ്മണ, ഇധ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ രാജഗഹം ഗന്തുകാമോ. സോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദേയ്യ - 'ഇച്ഛാമഹം, ഭന്തേ, രാജഗഹം ഗന്തും; തസ്സ മേ രാജഗഹസ്സ മഗ്ഗം ഉപദിസാ'തി. തമേനം ത്വം ഏവം വദേയ്യാസി - 'ഏഹമ്ഭോ [ഏവം ഭോ (സീ॰ പീ॰)] പുരിസ, അയം മഗ്ഗോ രാജഗഹം ഗച്ഛതി. തേന മുഹുത്തം ഗച്ഛ, തേന മുഹുത്തം ഗന്ത്വാ ദക്ഖിസ്സസി അമുകം നാമ ഗാമം, തേന മുഹുത്തം ഗച്ഛ, തേന മുഹുത്തം ഗന്ത്വാ ദക്ഖിസ്സസി അമുകം നാമ നിഗമം; തേന മുഹുത്തം ഗച്ഛ, തേന മുഹുത്തം ഗന്ത്വാ ദക്ഖിസ്സസി രാജഗഹസ്സ ആരാമരാമണേയ്യകം വനരാമണേയ്യകം ഭൂമിരാമണേയ്യകം പോക്ഖരണീരാമണേയ്യക'ന്തി. സോ തയാ ഏവം ഓവദീയമാനോ ഏവം അനുസാസീയമാനോ ഉമ്മഗ്ഗം ഗഹേത്വാ പച്ഛാമുഖോ ഗച്ഛേയ്യ. അഥ ദുതിയോ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ രാജഗഹം

ഗന്തുകാമോ. സോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദേയ്യ - 'ഇച്ഛാമഹം, ഭന്തേ, രാജഗഹം ഗന്തും; തസ്സ മേ രാജഗഹസ്സ മഗ്ഗം ഉപദിസാ'തി. തമേനം ത്വം ഏവം വദേയ്യാസി - 'ഏഹമ്ഭോ പുരിസ, അയം മഗ്ഗോ രാജഗഹം ഗച്ഛതി. തേന മുഹുത്തം ഗച്ഛ, തേന മുഹുത്തം ഗന്ത്വാ ദക്ഖിസ്സസി അമുകം നാമ ഗാമം; തേന മുഹുത്തം ഗച്ഛ, തേന മുഹുത്തം ഗന്ത്വാ ദക്ഖിസ്സസി അമുകം നാമ നിഗമം; തേന മുഹുത്തം ഗച്ഛ, തേന മുഹുത്തം ഗന്ത്വാ ദക്ഖിസ്സസി രാജഗഹസ്സ ആരാമരാമണേയ്യകം വനരാമണേയ്യകം ഭൂമിരാമണേയ്യകം പോക്ഖരണിരാമണേയ്യക'ന്തി. സോ തയാ ഏവം ഓവദീയമാനോ ഏവം അനുസാസീയമാനോ സോത്ഥിനാ രാജഗഹം ഗച്ഛേയ്യ. കോ നു ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യം തിട്ഠതേവ രാജഗഹം , തിട്ഠതി രാജഗഹഗാമീ മഗ്ഗോ, തിട്ഠസി ത്വം സമാദപേതാ; അഥ ച പന തയാ ഏവം ഓവദീയമാനോ ഏവം അനുസാസീയമാനോ ഏകോ പുരിസോ ഉമ്മഗ്ഗം ഗഹേത്വാ പച്ഛാമുഖോ ഗച്ഛേയ്യ, ഏകോ സോത്ഥിനാ രാജഗഹം ഗച്ഛേയ്യാ"തി? "ഏത്ഥ ക്യാഹം, ഭോ ഗോതമ, കരോമി? മഗ്ഗക്ഖായീഹം, ഭോ ഗോതമാ"തി.

"ഏവമേവ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, തിട്ഠതേവ നിബ്ബാനം, തിട്ഠതി നിബ്ബാനഗാമീ മഗ്ഗോ, തിട്ഠാമഹം സമാദപേതാ; അഥ ച പന മമ സാവകാ മയാ ഏവം ഓവദീയമാനാ ഏവം അനുസാസീയമാനാ അപ്പേകച്ചേ അച്ചന്തം നിട്ഠം നിബ്ബാനം ആരാധേന്തി, ഏകച്ചേ നാരാധേന്തി. ഏത്ഥ ക്യാഹം, ബ്രാഹ്മണ, കരോമി? മഗ്ഗക്ഖായീഹം, ബ്രാഹ്മണ, തഥാഗതോ"തി.

൭൭. ഏവം വുത്തേ, ഗണകമോഗ്ഗല്ലാനോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "യേമേ, ഭോ ഗോതമ, പുഗ്ഗലാ അസ്സദ്ധാ ജീവികത്ഥാ ന സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതാ സഠാ മായാവിനോ കേതബിനോ [കേടുഭിനോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഉദ്ധതാ ഉന്നളാ ചപലാ മുഖരാ വികിണ്ണവാചാ ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരാ ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞുനോ ജാഗരിയം അനനുയുത്താ സാമഞ്ഞേ അനപേക്ഖവന്തോ സിക്ഖായ ന തിബ്ബഗാരവാ ബാഹുലികാ [ബാഹുല്ലികാ (സ്യാ॰ കം॰)] സാഥലികാ ഓക്കമനേ പുബ്ബങ്ഗമാ പവിവേകേ നിക്ഖിത്തധുരാ കുസീതാ ഹീനവീരിയാ മുട്ഠസ്സതിനോ അസമ്പജാനാ അസമാഹിതാ വിബ്ഭന്തചിത്താ ദുപ്പഞ്ഞാ ഏളമൂഗാ, ന തേഹി ഭവം ഗോതമോ സദ്ധിം സംവസതി".

"യേ പന തേ കുലപുത്താ സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതാ അസഠാ അമായാവിനോ അകേതബിനോ അനുദ്ധതാ അനുന്നളാ അചപലാ അമുഖരാ അവികിണ്ണവാചാ ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാ ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുനോ ജാഗരിയം അനുയുത്താ സാമഞ്ഞേ അപേക്ഖവന്തോ സിക്ഖായ തിബ്ബഗാരവാ നബാഹുലികാ നസാഥലികാ ഓക്കമനേ നിക്ഖിത്തധുരാ പവിവേകേ പുബ്ബങ്ഗമാ ആരദ്ധവീരിയാ പഹിതത്താ ഉപട്ഠിതസ്സതിനോ സമ്പജാനാ സമാഹിതാ ഏകഗ്ഗചിത്താ പഞ്ഞവന്തോ അനേളമൂഗാ, തേഹി ഭവം ഗോതമോ സദ്ധിം സംവസതി.

"സേയ്യഥാപി , ഭോ ഗോതമ, യേ കേചി മൂലഗന്ധാ, കാലാനുസാരി തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതി; യേ കേചി സാരഗന്ധാ, ലോഹിതചന്ദനം തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതി; യേ കേചി പുപ്ഫഗന്ധാ, വസ്സികം തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതി; ഏവമേവ ഭോതോ ഗോതമസ്സ ഓവാദോ പരമജ്ജധമ്മേസു.

"അഭിക്കന്തം , ഭോ ഗോതമ, അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ! സേയ്യഥാപി, ഭോ ഗോതമ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ - 'ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ'തി; ഏവമേവം ഭോതാ ഗോതമേന അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം ഭവന്തം ഗോതമം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസകം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത"ന്തി.

ഗണകമോഗ്ഗല്ലാനസുത്തം നിട്ഠിതം സത്തമം.

൮. ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനസുത്തം

൭൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ആയസ്മാ ആനന്ദോ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ അചിരപരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി. തേന ഖോ പന സമയേന രാജാ മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ രാജഗഹം പടിസങ്ഖാരാപേതി രഞ്ഞോ പജ്ജോതസ്സ ആസങ്കമാനോ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പാവിസി. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ഏതദഹോസി - "അതിപ്പഗോ ഖോ താവ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിതും. യംനൂനാഹം യേന ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ കമ്മന്തോ, യേന ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനോ ബ്രാഹ്മണോ തേനുപസങ്കമേയ്യ"ന്തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ കമ്മന്തോ, യേന ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനോ ബ്രാഹ്മണോ തേനുപസങ്കമി. അദ്ദസാ ഖോ ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനോ ബ്രാഹ്മണോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - "ഏതു ഖോ ഭവം ആനന്ദോ. സ്വാഗതം ഭോതോ ആനന്ദസ്സ. ചിരസ്സം ഖോ ഭവം ആനന്ദോ ഇമം പരിയായമകാസി യദിദം ഇധാഗമനായ. നിസീദതു ഭവം ആനന്ദോ, ഇദമാസനം പഞ്ഞത്ത"ന്തി. നിസീദി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനോപി ഖോ ബ്രാഹ്മണോ അഞ്ഞതരം നീചം ആസനം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനോ ബ്രാഹ്മണോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - "അത്ഥി നു ഖോ, ഭോ ആനന്ദ, ഏകഭിക്ഖുപി തേഹി ധമ്മേഹി സബ്ബേനസബ്ബം സബ്ബഥാസബ്ബം സമന്നാഗതോ യേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ സോ ഭവം ഗോതമോ അഹോസി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി? "നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി തേഹി ധമ്മേഹി സബ്ബേനസബ്ബം സബ്ബഥാസബ്ബം സമന്നാഗതോ യേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ സോ ഭഗവാ അഹോസി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. സോ ഹി, ബ്രാഹ്മണ, ഭഗവാ അനുപ്പന്നസ്സ മഗ്ഗസ്സ ഉപ്പാദേതാ, അസഞ്ജാതസ്സ മഗ്ഗസ്സ സഞ്ജനേതാ, അനക്ഖാതസ്സ മഗ്ഗസ്സ അക്ഖാതാ, മഗ്ഗഞ്ഞൂ, മഗ്ഗവിദൂ, മഗ്ഗകോവിദോ; മഗ്ഗാനുഗാ ച പന ഏതരഹി സാവകാ വിഹരന്തി പച്ഛാ സമന്നാഗതാ"തി. അയഞ്ച ഹിദം ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനേന ബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ അഹോസി.

അഥ ഖോ വസ്സകാരോ ബ്രാഹ്മണോ മഗധമഹാമത്തോ രാജഗഹേ കമ്മന്തേ അനുസഞ്ഞായമാനോ യേന ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ കമ്മന്തോ, യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന

സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ വസ്സകാരോ ബ്രാഹ്മണോ മഗധമഹാമത്തോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - ''കായനുത്ഥ, ഭോ ആനന്ദ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ, കാ ച പന വോ അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ''തി? ''ഇധ മം, ബ്രാഹ്മണ, ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനോ ബ്രാഹ്മണോ ഏവമാഹ - 'അത്ഥി നു ഖോ, ഭോ ആനന്ദ, ഏകഭിക്ഖുപി തേഹി ധമ്മേഹി സബ്ബേനസബ്ബം സബ്ബഥാസബ്ബം സമന്നാഗതോ യേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ സോ ഭവം ഗോതമോ അഹോസി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ'തി. ഏവം വുത്തേ അഹം, ബ്രാഹ്മണ, ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനം ബ്രാഹ്മണം ഏതദവോചം - 'നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി തേഹി ധമ്മേഹി സബ്ബേനസബ്ബം സബ്ബഥാസബ്ബം സമന്നാഗതോ യേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ സോ ഭഗവാ അഹോസി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. സോ ഹി, ബ്രാഹ്മണ, ഭഗവാ അനുപ്പന്നസ്സ മഗ്ഗസ്സ ഉപ്പാദേതാ, അസഞ്ജാതസ്സ മഗ്ഗസ്സ സഞ്ജനേതാ, അനക്ഖാതസ്സ മഗ്ഗസ്സ അക്ഖാതാ, മഗ്ഗഞ്ഞൂ, മഗ്ഗവിദൂ, മഗ്ഗകോവിദോ; മഗ്ഗാനുഗാ ച പന ഏതരഹി സാവകാ വിഹരന്തി പച്ഛാ സമന്നാഗതാ'തി. അയം ഖോ നോ, ബ്രാഹ്മണ, ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനേന ബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ. അഥ ത്വം അനുപ്പത്തോ''തി.

൭൯. ''അത്ഥി നു ഖോ, ഭോ ആനന്ദ, ഏകഭിക്ഖുപി തേന ഭോതാ ഗോതമേന ഠപിതോ - 'അയം വോ മമച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീ'തി, യം തുമ്ഹേ ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാഥാ''തി [പടിധാവേയ്യാഥാതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]? ''നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഠപിതോ - 'അയം വോ മമച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീ'തി, യം മയം ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാമാ''തി. ''അത്ഥി പന, ഭോ ആനന്ദ, ഏകഭിക്ഖുപി സങ്ഘേന സമ്മതോ, സമ്ബഹുലേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഠപിതോ - 'അയം നോ ഭഗവതോ അച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീ'തി, യം തുമ്ഹേ ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാഥാ''തി? ''നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി സങ്ഘേന സമ്മതോ, സമ്ബഹുലേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഠപിതോ - 'അയം നോ ഭഗവതോ അച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീ'തി, യം മയം ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാമാ''തി. ''ഏവം അപ്പടിസരണേ ച പന, ഭോ ആനന്ദ, കോ ഹേതു സാമഗ്ഗിയാ''തി? ''ന ഖോ മയം, ബ്രാഹ്മണ, അപ്പടിസരണാ; സപ്പടിസരണാ മയം, ബ്രാഹ്മണ; ധമ്മപ്പടിസരണാ''തി.

'''അത്ഥി നു ഖോ, ഭോ ആനന്ദ, ഏകഭിക്ഖുപി തേന ഭോതാ ഗോതമേന ഠപിതോ - അയം വോ മമച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീതി, യം തുമ്ഹേ ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാഥാ'തി - ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ 'നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഠപിതോ - അയം വോ മമച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീതി, യം മയം ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാമാ'തി വദേസി; 'അത്ഥി പന, ഭോ ആനന്ദ, ഏകഭിക്ഖുപി സങ്ഘേന സമ്മതോ, സമ്ബഹുലേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഠപിതോ - അയം നോ ഭഗവതോ അച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീതി, യം തുമ്ഹേ ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാഥാ'തി - ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ 'നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി സങ്ഘേന സമ്മതോ, സമ്ബഹുലേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഠപിതോ - അയം നോ ഭഗവതോ അച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീതി, യം മയം ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാമാ'തി - വദേസി; 'ഏവം അപ്പടിസരണേ ച പന, ഭോ ആനന്ദ, കോ ഹേതു സാമഗ്ഗിയാ'തി ഇതി പുട്ഠോ

സമാനോ ‘ന ഖോ മയം, ബ്രാഹ്മണ , അപ്പടിസരണാ; സപ്പടിസരണാ മയം, ബ്രാഹ്മണ; ധമ്മപ്പടിസരണാ’തി വദേസി. ഇമസ്സ പന, ഭോ ആനന്ദ, ഭാസിതസ്സ കഥം അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ’’തി?

വ്വ. ‘‘അത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിട്ഠം. തേ മയം തദഹുപോസഥേ യാവതികാ ഏകം ഗാമഖേത്തം ഉപനിസ്സായ വിഹരാമ തേ സബ്ബേ ഏകജ്ഝം സന്നിപതാമ; സന്നിപതിത്വാ യസ്സ തം പവത്തതി തം അജ്ഝേസാമ. തസ്മിം ചേ ഭഞ്ഞമാനേ ഹോതി ഭിക്ഖുസ്സ ആപത്തി ഹോതി വീതിക്കമോ തം മയം യഥാധമ്മം യഥാനുസിട്ഠം കാരേമാതി.

‘‘ന കിര നോ ഭവന്തോ കാരേന്തി; ധമ്മോ നോ കാരേതി’’. ‘‘അത്ഥി നു ഖോ, ഭോ ആനന്ദ, ഏകഭിക്ഖുപി യം തുമ്ഹേ ഏതരഹി സക്കരോഥ ഗരും കരോഥ [ഗരുകരോഥ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] മാനേഥ പൂജേഥ; സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ [ഗരുകത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഉപനിസ്സായ വിഹരഥാ’’തി? ‘‘നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി യം മയം ഏതരഹി സക്കരോമ ഗരും കരോമ മാനേമ പൂജേമ; സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരാമാ’’തി.

‘‘‘അത്ഥി നു ഖോ, ഭോ ആനന്ദ, ഏകഭിക്ഖുപി തേന ഭോതാ ഗോതമേന ഠപിതോ - അയം വോ മമച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീതി യം തുമ്ഹേ ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാഥാ’തി - ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഠപിതോ - അയം വോ മമച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീതി യം മയം ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാമാ’തി വദേസി; ‘അത്ഥി പന, ഭോ ആനന്ദ, ഏകഭിക്ഖുപി സങ്ഘേന സമ്മതോ, സമ്ബഹുലേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഠപിതോ - അയം നോ ഭഗവതോ അച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീതി യം തുമ്ഹേ ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാഥാ’തി - ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി സങ്ഘേന സമ്മതോ, സമ്ബഹുലേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഠപിതോ - അയം നോ ഭഗവതോ അച്ചയേന പടിസരണം ഭവിസ്സതീതി യം മയം ഏതരഹി പടിപാദേയ്യാമാ’തി വദേസി; ‘അത്ഥി നു ഖോ, ഭോ ആനന്ദ, ഏകഭിക്ഖുപി യം തുമ്ഹേ ഏതരഹി സക്കരോഥ ഗരും കരോഥ മാനേഥ പൂജേഥ; സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരഥാ’തി - ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി യം മയം ഏതരഹി സക്കരോമ ഗരും കരോമ മാനേമ പൂജേമ; സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരാമാ’തി വദേസി. ഇമസ്സ പന, ഭോ ആനന്ദ, ഭാസിതസ്സ കഥം അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ’’തി?

വ്വ. ‘‘അത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ദസ പസാദനീയാ ധമ്മാ അക്ഖാതാ. യസ്മിം നോ ഇമേ ധമ്മാ സംവിജ്ജന്തി തം മയം ഏതരഹി സക്കരോമ ഗരും കരോമ മാനേമ പൂജേമ; സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരാമ. കതമേ ദസ?

‘‘ഇധ , ബ്രാഹ്മണ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ, അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ, സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു.

“ബഹുസ്സുതോ ഹോതി സുതധരോ സുതസന്നിചയോ. യേ തേ ധമ്മാ ആദികല്യാണാ, മജ്ഝേകല്യാണാ, പരിയോസാനകല്യാണാ, സാത്ഥം, സബ്യഞ്ജനം [സാത്ഥാ സബ്യഞ്ജനാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)], കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം അഭിവദന്ത്തി തഥാരൂപാസ്സ ധമ്മാ ബഹുസ്സുതാ ഹോന്തി ധാതാ [ധതാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] വചസാ പരിചിതാ മനസാനുപേക്ഖിതാ ദിട്ഠിയാ സുപ്പടിവിദ്ധാ.

“സന്തുട്ഠോ ഹോതി ( ) [(ഇതരീതരേഹി) ദീ॰ നി॰ ൩.൩൪൫] ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരേഹി.

“ചതുന്നം ഝാനാനം ആഭിചേതസികാനം ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരാനം നികാമലാഭീ ഹോതി അകിച്ഛലാഭീ അകസിരലാഭീ.

“അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോതി - ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി; ആവിഭാവം തിരോഭാവം; തിരോകുട്ടം [തിരോകുഡ്ഡം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം അസജ്ജമാനോ ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി ആകാസേ; പഥവിയാപി ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോതി, സേയ്യഥാപി ഉദകേ; ഉദകേപി അഭിജ്ജമാനേ ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി പഥവിയം; ആകാസേപി പല്ലങ്കേന കമതി, സേയ്യഥാപി പക്ഖീ സകുണോ; ഇമേപി ചന്ദിമസൂരിയേ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ പാണിനാ പരിമസതി [പരാമസതി (ക॰)] പരിമജ്ജതി, യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേതി.

“ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ വിസുദ്ധായ അതിക്കന്തമാനുസികായ ഉഭോ സദ്ദേ സുണാതി - ദിബ്ബേ ച മാനുസേ ച, യേ ദൂരേ സന്തികേ ച.

“പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാതി. സരാഗം വാ ചിത്തം ‘സരാഗം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, വീതരാഗം വാ ചിത്തം ‘വീതരാഗം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, സദോസം വാ ചിത്തം ‘സദോസം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, വീതദോസം വാ ചിത്തം ‘വീതദോസം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, സമോഹം വാ ചിത്തം ‘സമോഹം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, വീതമോഹം വാ ചിത്തം ‘വീതമോഹം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, സംഖിത്തം വാ ചിത്തം ‘സംഖിത്തം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, വിക്ഖിത്തം വാ ചിത്തം ‘വിക്ഖിത്തം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി , മഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം ‘മഹഗ്ഗതം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, അമഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം ‘അമഹഗ്ഗതം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, സഉത്തരം വാ ചിത്തം ‘സഉത്തരം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, അനുത്തരം വാ ചിത്തം ‘അനുത്തരം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, സമാഹിതം വാ ചിത്തം ‘സമാഹിതം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, അസമാഹിതം വാ ചിത്തം ‘അസമാഹിതം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, വിമുത്തം വാ ചിത്തം ‘വിമുത്തം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, അവിമുത്തം വാ ചിത്തം ‘അവിമുത്തം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി.

“അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ തിസ്സോപി ജാതിയോ ചതസ്സോപി ജാതിയോ പഞ്ചപി ജാതിയോ ദസപി ജാതിയോ വീസമ്പി ജാതിയോ തിംസമ്പി ജാതിയോ ചത്താരീസമ്പി ജാതിയോ പഞ്ഞാസമ്പി ജാതിയോ ജാതിസതമ്പി ജാതിസഹസ്സമ്പി ജാതിസതസഹസ്സമ്പി അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ അനേകേപി വിവട്ടകപ്പേ

അനേകേപി സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ - ‘അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം; തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ ഇധൂപപന്നോ’തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി.

“ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി.

“ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

“ഇമേ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ദസ പസാദനീയാ ധമ്മാ അക്ഖാതാ. യസ്മിം നോ ഇമേ ധമ്മാ സംവിജ്ജന്തി തം മയം ഏതരഹി സക്കരോമ ഗരും കരോമ മാനേമ പൂജേമ; സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരാമാ”തി.

൮൩. ഏവം വുത്തേ വസ്സകാരോ ബ്രാഹ്മണോ മഗധമഹാമത്തോ ഉപനന്ദം സേനാപതിം ആമന്തേസി - “തം കിം മഞ്ഞതി ഭവം സേനാപതി [മഞ്ഞസി ഏവം സേനാപതി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), മഞ്ഞസി സേനാപതി (സീ॰), മഞ്ഞസി ഭവം സേനാപതി (ക॰)] യദിമേ ഭോന്തോ സക്കാതബ്ബം സക്കരോന്തി, ഗരും കാതബ്ബം ഗരും കരോന്തി, മാനേതബ്ബം മാനേന്തി , പൂജേതബ്ബം പൂജേന്തി”? “തഗ്ഘിമേ [തഗ്ഘ മേ (ക॰)] ഭോന്തോ സക്കാതബ്ബം സക്കരോന്തി, ഗരും കാതബ്ബം ഗരും കരോന്തി, മാനേതബ്ബം മാനേന്തി, പൂജേതബ്ബം പൂജേന്തി. ഇമഞ്ച ഹി തേ ഭോന്തോ ന സക്കരേയ്യും ന ഗരും കരേയ്യും ന മാനേയ്യും ന പൂജേയ്യും; അഥ കിഞ്ചരഹി തേ ഭോന്തോ സക്കരേയ്യും ഗരും കരേയ്യും മാനേയ്യും പൂജേയ്യും, സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ മാനേത്വാ പൂജേത്വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരേയ്യു”ന്തി? അഥ ഖോ വസ്സകാരോ ബ്രാഹ്മണോ മഗധമഹാമത്തോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - “കഹം പന ഭവം ആനന്ദോ ഏതരഹി വിഹരതീ”തി? “വേളുവനേ ഖോഹം, ബ്രാഹ്മണ, ഏതരഹി വിഹരാമീ”തി. “കച്ചി പന, ഭോ ആനന്ദ, വേളുവനം രമണീയഞ്ചേവ അപ്പസദ്ദഞ്ച അപ്പനിഗ്ഘോസഞ്ച വിജനവാതം മനുസ്സരാഹസ്സേയ്യകം [മനുസ്സരാഹസേയ്യകം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പടിസല്ലാനസാരുപ്പ”ന്തി? “തഗ്ഘ, ബ്രാഹ്മണ, വേളുവനം രമണീയഞ്ചേവ അപ്പസദ്ദഞ്ച അപ്പനിഗ്ഘോസഞ്ച വിജനവാതം മനുസ്സരാഹസ്സേയ്യകം പടിസല്ലാനസാരുപ്പം, യഥാ തം തുമ്ഹാദിസേഹി രക്ഖകേഹി ഗോപകേഹീ”തി. “തഗ്ഘ, ഭോ ആനന്ദ, വേളുവനം രമണീയഞ്ചേവ അപ്പസദ്ദഞ്ച അപ്പനിഗ്ഘോസഞ്ച വിജനവാതം മനുസ്സരാഹസ്സേയ്യകം പടിസല്ലാനസാരുപ്പം, യഥാ തം ഭവന്തേഹി ഝായീഹി ഝാനസീലീഹി. ഝായിനോ ചേവ ഭവന്തോ ഝാനസീലിനോ ച”.

“ഏകമിദാഹം , ഭോ ആനന്ദ, സമയം സോ ഭവം ഗോതമോ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. അഥ ഖ്വാഹം, ഭോ ആനന്ദ, യേന മഹാവനം കൂടാഗാരസാലാ യേന സോ ഭവം ഗോതമോ തേനുപസങ്കമിം. തത്ര

ച പന സോ [തത്ര ച സോ (സീ॰ പീ॰)] ഭവം ഗോതമോ അനേകപരിയായേന ഝാനകഥം കഥേസി. ഝായീ ചേവ സോ ഭവം ഗോതമോ അഹോസി ഝാനസീലീ ച. സബ്ബഞ്ച പന സോ ഭവം ഗോതമോ ഝാനം വണ്ണേസീ''തി.

വ്വർ. ''ന ച ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, സോ ഭഗവാ സബ്ബം ഝാനം വണ്ണേസി, നപി സോ ഭഗവാ സബ്ബം ഝാനം ന വണ്ണേസീതി. കഥം രൂപഞ്ച , ബ്രാഹ്മണ, സോ ഭഗവാ ഝാനം ന വണ്ണേസി? ഇധ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകച്ചോ കാമരാഗപരിയുട്ഠിതേന ചേതസാ വിഹരതി കാമരാഗപരേതേന, ഉപ്പന്നസ്സ ച കാമരാഗസ്സ നിസ്സരണം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി; സോ കാമരാഗംയേവ അന്തരം കരിത്വാ ഝായതി പജ്ഝായതി നിജ്ഝായതി അപജ്ഝായതി. ബ്യാപാദപരിയുട്ഠിതേന ചേതസാ വിഹരതി ബ്യാപാദപരേതേന, ഉപ്പന്നസ്സ ച ബ്യാപാദസ്സ നിസ്സരണം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി; സോ ബ്യാപാദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ ഝായതി പജ്ഝായതി നിജ്ഝായതി അപജ്ഝായതി. ഥിനമിദ്ധപരിയുട്ഠിതേന ചേതസാ വിഹരതി ഥിനമിദ്ധപരേതേന, ഉപ്പന്നസ്സ ച ഥിനമിദ്ധസ്സ നിസ്സരണം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി; സോ ഥിനമിദ്ധംയേവ അന്തരം കരിത്വാ ഝായതി പജ്ഝായതി നിജ്ഝായതി അപജ്ഝായതി. ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചപരിയുട്ഠിതേന ചേതസാ വിഹരതി ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചപരേതേന, ഉപ്പന്നസ്സ ച ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സ നിസ്സരണം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി; സോ ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചംയേവ അന്തരം കരിത്വാ ഝായതി പജ്ഝായതി നിജ്ഝായതി അപജ്ഝായതി. വിചികിച്ഛാപരിയുട്ഠിതേന ചേതസാ വിഹരതി വിചികിച്ഛാപരേതേന, ഉപ്പന്നായ ച വിചികിച്ഛായ നിസ്സരണം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി; സോ വിചികിച്ഛംയേവ അന്തരം കരിത്വാ ഝായതി പജ്ഝായതി നിജ്ഝായതി അപജ്ഝായതി. ഏവരൂപം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, സോ ഭഗവാ ഝാനം ന വണ്ണേസി.

''കഥം രൂപഞ്ച, ബ്രാഹ്മണ, സോ ഭഗവാ ഝാനം വണ്ണേസി? ഇധ, ബ്രാഹ്മണ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം...പേ॰... തതിയം ഝാനം... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഏവരൂപം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, സോ ഭഗവാ ഝാനം വണ്ണേസീ''തി.

''ഗാരയ്ഹം കിര, ഭോ ആനന്ദ, സോ ഭവം ഗോതമോ ഝാനം ഗരഹി, പാസംസം പസംസി. ഹന്ദ, ച ദാനി മയം, ഭോ ആനന്ദ, ഗച്ഛാമ; ബഹുകിച്ചാ മയം ബഹുകരണീയാ''തി. ''യസ്സദാനി ത്വം, ബ്രാഹ്മണ, കാലം മഞ്ഞസീ''തി. അഥ ഖോ വസ്സകാരോ ബ്രാഹ്മണോ മഗധമഹാമത്തോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

അഥ ഖോ ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനോ ബ്രാഹ്മണോ അചിരപക്കന്തേ വസ്സകാരേ ബ്രാഹ്മണേ മഗധമഹാമത്തേ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - ''യം നോ മയം ഭവന്തം ആനന്ദം അപുച്ഛിമ്ഹാ തം നോ ഭവം ആനന്ദോ ന ബ്യാകാസീ''തി. ''നനു തേ, ബ്രാഹ്മണ, അവോചുമ്ഹാ - 'നത്ഥി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകഭിക്ഖുപി തേഹി ധമ്മേഹി സബ്ബേനസബ്ബം സബ്ബഥാസബ്ബം സമന്നാഗതോ യേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ സോ ഭഗവാ അഹോസി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. സോ ഹി, ബ്രാഹ്മണ, ഭഗവാ അനുപ്പന്നസ്സ മഗ്ഗസ്സ ഉപ്പാദേതാ,

അസഞ്ജാതസ്സ മഗ്ഗസ്സ സഞ്ജനേതാ, അനക്ഖാതസ്സ മഗ്ഗസ്സ അക്ഖാതാ, മഗ്ഗഞ്ഞൂ, മഗ്ഗവിദൂ, മഗ്ഗകോവിദോ . മഗ്ഗാനുഗാ ച പന ഏതരഹി സാവകാ വിഹരന്തി പച്ഛാ സമന്നാഗതാ'''തി.

ഗോപകമോഗ്ഗല്ലാനസുത്തം നിട്ഠിതം അട്ഠമം.

൯. മഹാപുണ്ണമസുത്തം

൮൫. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ. തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ പുണ്ണായ പുണ്ണമായ രത്തിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ അബ്ഭോകാസേ നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ചീവരം കത്വാ യേന ഭഗവാ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

''പുച്ഛേയ്യാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം കിഞ്ചിദേവ ദേസം, സചേ മേ ഭഗവാ ഓകാസം കരോതി പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണായാ''തി. ''തേന ഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, സകേ ആസനേ നിസീദിത്വാ പുച്ഛ യദാകങ്ഖസീ''തി.

൮൬. അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു സകേ ആസനേ നിസീദിത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഇമേ നു ഖോ, ഭന്തേ, പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ, സേയ്യഥിദം - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ, വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ, സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ, വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ''തി? ''ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖു, പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ, സേയ്യഥിദം - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ, വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ, സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ, വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ''തി.

''സാധു, ഭന്തേ''തി ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഭഗവന്തം ഉത്തരിം പഞ്ഹം പുച്ഛി - ''ഇമേ പന, ഭന്തേ, പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ കിംമൂലകാ''തി? ''ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖു, പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ഛന്ദമൂലകാ''തി. ''തംയേവ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഉപാദാനം തേ പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ, ഉദാഹു അഞ്ഞത്ര പഞ്ചഹുപാദാനക്ഖന്ധേഹി ഉപാദാന''ന്തി? ''ന ഖോ, ഭിക്ഖു, തംയേവ ഉപാദാനം തേ പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ, നാപി അഞ്ഞത്ര പഞ്ചഹുപാദാനക്ഖന്ധേഹി ഉപാദാനം. യോ ഖോ, ഭിക്ഖു, പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ ഉപാദാന''ന്തി.

''സിയാ പന, ഭന്തേ, പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു ഛന്ദരാഗവേമത്തതാ''തി? ''സിയാ ഭിക്ഖൂ''തി ഭഗവാ അവോച ''ഇധ, ഭിക്ഖു, ഏകച്ചസ്സ ഏവം ഹോതി - 'ഏവംരൂപോ സിയം അനാഗതമദ്ധാനം , ഏവംവേദനോ സിയം അനാഗതമദ്ധാനം, ഏവംസഞ്ഞോ സിയം അനാഗതമദ്ധാനം, ഏവംസങ്ഖാരോ സിയം അനാഗതമദ്ധാനം, ഏവംവിഞ്ഞാണോ സിയം അനാഗതമദ്ധാന'ന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, സിയാ പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു ഛന്ദരാഗവേമത്തതാ''തി.

“കിത്താവതാ പന, ഭന്തേ, ഖന്ധാനം ഖന്ധാധിവചനം ഹോതീ”തി? “യം കിഞ്ചി, ഭിക്ഖു, രൂപം - അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ, ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ, ഹീനം വാ പണീതം വാ, യം ദൂരേ സന്തികേ വാ - അയം രൂപക്ഖന്ധോ. യാ കാചി വേദനാ - അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാ അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ, ഓളാരികാ വാ സുഖുമാ വാ, ഹീനാ വാ പണീതാ വാ, യാ ദൂരേ സന്തികേ വാ - അയം വേദനാക്ഖന്ധോ. യാ കാചി സഞ്ഞാ - അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാ…പേ॰… യാ ദൂരേ സന്തികേ വാ - അയം സഞ്ഞാക്ഖന്ധോ. യേ കേചി സങ്ഖാരാ - അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാ അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ, ഓളാരികാ വാ സുഖുമാ വാ, ഹീനാ വാ പണീതാ വാ, യേ ദൂരേ സന്തികേ വാ - അയം സങ്ഖാരക്ഖന്ധോ. യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം - അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ, ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ, ഹീനം വാ പണീതം വാ, യം ദൂരേ സന്തികേ വാ - അയം വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധോ. എത്താവതാ ഖോ, ഭിക്ഖു, ഖന്ധാനം ഖന്ധാധിവചനം ഹോതീ”തി.

“കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു കോ പച്ചയോ രൂപക്ഖന്ധസ്സ പഞ്ഞാപനായ? കോ ഹേതു കോ പച്ചയോ വേദനാക്ഖന്ധസ്സ പഞ്ഞാപനായ? കോ ഹേതു കോ പച്ചയോ സഞ്ഞാക്ഖന്ധസ്സ പഞ്ഞാപനായ? കോ ഹേതു കോ പച്ചയോ സങ്ഖാരക്ഖന്ധസ്സ പഞ്ഞാപനായ? കോ ഹേതു കോ പച്ചയോ വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ പഞ്ഞാപനായാ”തി?

“ചത്താരോ ഖോ, ഭിക്ഖു, മഹാഭൂതാ ഹേതു, ചത്താരോ മഹാഭൂതാ പച്ചയോ രൂപക്ഖന്ധസ്സ പഞ്ഞാപനായ. ഫസ്സോ ഹേതു, ഫസ്സോ പച്ചയോ വേദനാക്ഖന്ധസ്സ പഞ്ഞാപനായ. ഫസ്സോ ഹേതു, ഫസ്സോ പച്ചയോ സഞ്ഞാക്ഖന്ധസ്സ പഞ്ഞാപനായ. ഫസ്സോ ഹേതു, ഫസ്സോ പച്ചയോ സങ്ഖാരക്ഖന്ധസ്സ പഞ്ഞാപനായ. നാമരൂപം ഖോ, ഭിക്ഖു, ഹേതു, നാമരൂപം പച്ചയോ വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ പഞ്ഞാപനായാ”തി.

൮൭. “കഥം പന, ഭന്തേ, സക്കായദിട്ഠി ഹോതീ”തി? “ഇധ, ഭിക്ഖു, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അരിയാനം അദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ അകോവിദോ അരിയധമ്മേ അവിനീതോ സപ്പുരിസാനം അദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ അകോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ അവിനീതോ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി രൂപവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ രൂപം രൂപസ്മിം വാ അത്താനം; വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി വേദനാവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ വേദനം വേദനായ വാ അത്താനം; സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി സഞ്ഞാവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ സഞ്ഞം സഞ്ഞായ വാ അത്താനം; സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി സങ്ഖാരവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ സങ്ഖാരേ സങ്ഖാരേസു വാ അത്താനം; വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം. ഏവം ഖോ , ഭിക്ഖു, സക്കായദിട്ഠി ഹോതീ”തി.

“കഥം പന, ഭന്തേ, സക്കായദിട്ഠി ന ഹോതീ”തി? “ഇധ, ഭിക്ഖു, സുതവാ അരിയസാവകോ അരിയാനം ദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ കോവിദോ അരിയധമ്മേ സുവിനീതോ സപ്പുരിസാനം ദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ കോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ സുവിനീതോ ന രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി ന രൂപവന്തം

വാ അത്താനം ന അത്തനി വാ രൂപം ന രൂപസ്മിം വാ അത്താനം; ന വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി ന വേദനാവന്തം വാ അത്താനം ന അത്തനി വാ വേദനം ന വേദനായ വാ അത്താനം; ന സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി ന സഞ്ഞാവന്തം വാ അത്താനം ന അത്തനി വാ സഞ്ഞം ന സഞ്ഞായ വാ അത്താനം; ന സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി ന സങ്ഖാരവന്തം വാ അത്താനം ന അത്തനി വാ സങ്ഖാരേ ന സങ്ഖാരേസു വാ അത്താനം; ന വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി ന വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം ന അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം ന വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, സക്കായദിട്ഠി ന ഹോതീ''തി.

൮൮. ''കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, രൂപേ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം? കോ വേദനായ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം? കോ സഞ്ഞായ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം? കോ സങ്ഖാരേസു അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം? കോ വിഞ്ഞാണേ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ''ന്തി? ''യം ഖോ, ഭിക്ഖു, രൂപം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം രൂപേ അസ്സാദോ. യം രൂപം അനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, അയം രൂപേ ആദീനവോ. യോ രൂപേ ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം രൂപേ നിസ്സരണം. യം ഖോ [യഞ്ച (സ്യാ॰ കം॰)], ഭിക്ഖു, വേദനം പടിച്ച... സഞ്ഞം പടിച്ച... സങ്ഖാരേ പടിച്ച... വിഞ്ഞാണം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം വിഞ്ഞാണേ അസ്സാദോ. യം വിഞ്ഞാണം അനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, അയം വിഞ്ഞാണേ ആദീനവോ. യോ വിഞ്ഞാണേ ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം വിഞ്ഞാണേ നിസ്സരണ''ന്തി.

൮൯. ''കഥം പന, ഭന്തേ, ജാനതോ കഥം പസ്സതോ ഇമസ്മിഞ്ച സവിഞ്ഞാണകേ കായേ ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേസു അഹംകാരമമംകാരമാനാനുസയാ ന ഹോന്തീ''തി? ''യം കിഞ്ചി, ഭിക്ഖു, രൂപം - അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ - സബ്ബം രൂപം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി - ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. യാ കാചി വേദനാ... യാ കാചി സഞ്ഞാ... യേ കേചി സങ്ഖാരാ... യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം - അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ - സബ്ബം വിഞ്ഞാണം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി - ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ ഇമസ്മിഞ്ച സവിഞ്ഞാണകേ കായേ ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേസു അഹംകാരമമംകാരമാനാനുസയാ ന ഹോന്തീ''തി.

൯൦. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - ''ഇതി കിര, ഭോ, രൂപം അനത്താ, വേദനാ അനത്താ, സഞ്ഞാ അനത്താ, സങ്ഖാരാ അനത്താ, വിഞ്ഞാണം അനത്താ; അനത്തകതാനി കമ്മാനി കമത്താനം [കഥമത്താനം (സം॰ നി॰ ൩.൮൨)] ഫുസിസ്സന്തീ''തി? അഥ ഖോ ഭഗവാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഠാനം ഖോ പനേതം, ഭിക്ഖവേ, വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചോ

മോഘപുരിസോ അവിദ്വാ അവിജ്ജാഗതോ തണ്ഹാധിപതേയ്യേന ചേതസാ സത്ഥു സാസനം അതിധാവിതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ - 'ഇതി കിര, ഭോ, രൂപം അനത്താ, വേദനാ അനത്താ, സഞ്ഞാ അനത്താ, സങ്ഖാരാ അനത്താ, വിഞ്ഞാണം അനത്താ; അനത്തകതാനി കമ്മാനി കമത്താനം ഫുസിസ്സന്തീ'തി. പടിവിനീതാ [പടിച്ച വിനീതാ (സീ॰ പീ॰), പടിപുച്ഛാമി വിനീതാ (സ്യാ॰ കം॰)] ഖോ മേ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ , തത്ര തത്ര ധമ്മേസു".

"തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, രൂപം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി? "അനിച്ചം, ഭന്തേ". "യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ"തി? "ദുക്ഖം, ഭന്തേ". "യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'"തി? "നോ ഹേതം , ഭന്തേ". "തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ... സഞ്ഞാ... സങ്ഖാരാ... വിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി? "അനിച്ചം, ഭന്തേ". "യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ"തി? "ദുക്ഖം, ഭന്തേ". "യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, യം കിഞ്ചി രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ സബ്ബം രൂപം - 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. യാ കാചി വേദനാ... യാ കാചി സഞ്ഞാ... യേ കേചി സങ്ഖാരാ... യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ സബ്ബം വിഞ്ഞാണം - 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി, സഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി, സങ്ഖാരേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, വിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി; നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി , വിരാഗാ വിമുച്ചതി. വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ"തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി. ഇമസ്മിഞ്ച പന വേയ്യാകരണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ സട്ഠിമത്താനം ഭിക്ഖൂനം അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസൂതി.

മഹാപുണ്ണമസുത്തം നിട്ഠിതം നവമം.

൧൦. ചൂളപുണ്ണമസുത്തം

൯൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ. തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ പുണ്ണായ പുണ്ണമായ രത്തിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ അബ്ഭോകാസേ നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ ഖോ ഭഗവാ തുണ്ഹീഭൂതം തുണ്ഹീഭൂതം ഭിക്ഖുസങ്ഘം അനുവിലോകേത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ജാനേയ്യ നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസം - 'അസപ്പുരിസോ അയം ഭവ'"ന്തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

“സാധു, ഭിക്ഖവേ; അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ യം അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസം ജാനേയ്യ - ‘അസപ്പുരിസോ അയം ഭവ’ന്തി. ജാനേയ്യ പന, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ സപ്പുരിസം - ‘സപ്പുരിസോ അയം ഭവ’”ന്തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സാധു, ഭിക്ഖവേ; ഏതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠാനം അനവകാസോ യം അസപ്പുരിസോ സപ്പുരിസം ജാനേയ്യ - ‘സപ്പുരിസോ അയം ഭവ’ന്തി. അസപ്പുരിസോ, ഭിക്ഖവേ, അസ്സദ്ധമ്മസമന്നാഗതോ ഹോതി, അസപ്പുരിസഭത്തി [അസപ്പുരിസഭത്തീ (സബ്ബത്ഥ)] ഹോതി, അസപ്പുരിസചിന്തീ ഹോതി, അസപ്പുരിസമന്തീ ഹോതി, അസപ്പുരിസവാചോ ഹോതി, അസപ്പുരിസകമ്മന്തോ ഹോതി, അസപ്പുരിസദിട്ഠി [അസപ്പുരിസദിട്ഠീ (സബ്ബത്ഥ)] ഹോതി; അസപ്പുരിസദാനം ദേതി”.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസ്സദ്ധമ്മസമന്നാഗതോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസ്സദ്ധോ ഹോതി, അഹിരികോ ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ഹോതി, അപ്പസ്സുതോ ഹോതി , കുസീതോ ഹോതി, മുട്ഠസ്സതി ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസ്സദ്ധമ്മസമന്നാഗതോ ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസഭത്തി ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസസ്സ യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ അസ്സദ്ധാ അഹിരികാ അനോത്തപ്പിനോ അപ്പസ്സുതാ കുസീതാ മുട്ഠസ്സതിനോ ദുപ്പഞ്ഞാ ത്യാസ്സ മിത്താ ഹോന്തി തേ സഹായാ. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസഭത്തി ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസചിന്തീ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അത്തബ്യാബാധായപി ചേതേതി, പരബ്യാബാധായപി ചേതേതി, ഉഭയബ്യാബാധായപി ചേതേതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസചിന്തീ ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസമന്തീ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അത്തബ്യാബാധായപി മന്തേതി, പരബ്യാബാധായപി മന്തേതി, ഉഭയബ്യാബാധായപി മന്തേതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസമന്തീ ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസവാചോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ മുസാവാദീ ഹോതി, പിസുണവാചോ ഹോതി, ഫരുസവാചോ ഹോതി , സമ്ഫപ്പലാപീ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസവാചോ ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസകമ്മന്തോ ഹോതി? ഇധ , ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ പാണാതിപാതീ ഹോതി, അദിന്നാദായീ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസകമ്മന്തോ ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസദിട്ഠി ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ ഏവംദിട്ഠി [ഏവംദിട്ഠീ (സീ॰ പീ॰),

ഏവംദിട്ഠികോ (സ്യാ॰ കം॰)] ഹോതി - ‘നത്ഥി ദിന്നം, നത്ഥി യിട്ഠം, നത്ഥി ഹുതം, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം [സുക്കടദുക്കടാനം (സീ॰ പീ॰)] കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, നത്ഥി അയം ലോകോ, നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി മാതാ, നത്ഥി പിതാ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ [സമഗ്ഗതാ (ക॰)] സമ്മാപടിപന്നാ, യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ’തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസദിട്ഠി ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസദാനം ദേതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസക്കച്ചം ദാനം ദേതി, അസഹത്ഥാ ദാനം ദേതി, അചിത്തീകത്വാ ദാനം ദേതി, അപവിട്ഠം ദാനം ദേതി അനാഗമനദിട്ഠികോ ദാനം ദേതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസദാനം ദേതി.

“സോ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ ഏവം അസ്സദ്ധമ്മസമന്നാഗതോ, ഏവം അസപ്പുരിസഭത്തി, ഏവം അസപ്പുരിസചിന്തീ, ഏവം അസപ്പുരിസമന്തീ, ഏവം അസപ്പുരിസവാചോ, ഏവം അസപ്പുരിസകമ്മന്തോ, ഏവം അസപ്പുരിസദിട്ഠി; ഏവം അസപ്പുരിസദാനം ദത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ യാ അസപ്പുരിസാനം ഗതി തത്ഥ ഉപപജ്ജതി. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസാനം ഗതി? നിരയോ വാ തിരച്ഛാനയോനി വാ.

൱൨. “ജാനേയ്യ നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസം - ‘സപ്പുരിസോ അയം ഭവ’”ന്തി? “ഏവം , ഭന്തേ”. “സാധു, ഭിക്ഖവേ; ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, വിജ്ജതി യം സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസം ജാനേയ്യ - ‘സപ്പുരിസോ അയം ഭവ’ന്തി. ജാനേയ്യ പന, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസം - ‘അസപ്പുരിസോ അയം ഭവ’”ന്തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “സാധു, ഭിക്ഖവേ; ഏതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഠാനം വിജ്ജതി യം സപ്പുരിസോ അസപ്പുരിസം ജാനേയ്യ - ‘അസപ്പുരിസോ അയം ഭവ’ന്തി. സപ്പുരിസോ, ഭിക്ഖവേ, സദ്ധമ്മസമന്നാഗതോ ഹോതി, സപ്പുരിസഭത്തി ഹോതി, സപ്പുരിസചിന്തീ ഹോതി, സപ്പുരിസമന്തീ ഹോതി, സപ്പുരിസവാചോ ഹോതി, സപ്പുരിസകമ്മന്തോ ഹോതി, സപ്പുരിസദിട്ഠി ഹോതി; സപ്പുരിസദാനം ദേതി”.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സദ്ധമ്മസമന്നാഗതോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സദ്ധോ ഹോതി, ഹിരിമാ ഹോതി, ഓത്തപ്പീ ഹോതി, ബഹുസ്സുതോ ഹോതി, ആരദ്ധവീരിയോ ഹോതി, ഉപട്ഠിതസ്സതി ഹോതി, പഞ്ഞവാ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സദ്ധമ്മസമന്നാഗതോ ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസഭത്തി ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസസ്സ യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ സദ്ധാ ഹിരിമന്തോ ഓത്തപ്പിനോ ബഹുസ്സുതാ ആരദ്ധവീരിയാ ഉപട്ഠിതസ്സതിനോ പഞ്ഞവന്തോ ത്യാസ്സ മിത്താ ഹോന്തി, തേ സഹായാ. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസഭത്തി ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസചിന്തീ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ നേവത്തബ്യാബാധായ ചേതേതി, ന പരബ്യാബാധായ

ചേതേതി, ന ഉഭയബ്യാബാധായ ചേതേതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസചിന്തീ ഹോതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസമന്തീ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ നേവത്തബ്യാബാധായ മന്തേതി, ന പരബ്യാബാധായ മന്തേതി, ന ഉഭയബ്യാബാധായ മന്തേതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസമന്തീ ഹോതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസവാചോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി, പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസവാചോ ഹോതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസകമ്മന്തോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസകമ്മന്തോ ഹോതി.

''കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസദിട്ഠി ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ ഏവംദിട്ഠി ഹോതി - 'അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠം, അത്ഥി ഹുതം, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, അത്ഥി അയം ലോകോ , അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി മാതാ, അത്ഥി പിതാ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ'തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസദിട്ഠി ഹോതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസദാനം ദേതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സക്കച്ചം ദാനം ദേതി, സഹത്ഥാ ദാനം ദേതി, ചിത്തീകത്വാ ദാനം ദേതി, അനപവിട്ഠം ദാനം ദേതി, ആഗമനദിട്ഠികോ ദാനം ദേതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സപ്പുരിസദാനം ദേതി.

''സോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ ഏവം സദ്ധമ്മസമന്നാഗതോ, ഏവം സപ്പുരിസഭത്തി, ഏവം സപ്പുരിസചിന്തീ, ഏവം സപ്പുരിസമന്തീ, ഏവം സപ്പുരിസവാചോ, ഏവം സപ്പുരിസകമ്മന്തോ, ഏവം സപ്പുരിസദിട്ഠി; ഏവം സപ്പുരിസദാനം ദത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ യാ സപ്പുരിസാനം ഗതി തത്ഥ ഉപപജ്ജതി. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസാനം ഗതി? ദേവമഹത്തതാ വാ മനുസ്സമഹത്തതാ വാ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ചൂളപുണ്ണമസുത്തം നിട്ഠിതം ദസമം.

ദേവദഹവഗ്ഗോ നിട്ഠിതോ പഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദേവദഹം പഞ്ചത്തയം, കിന്തി-സാമ-സുനക്ഖത്തം;
സപ്പായ-ഗണ-ഗോപക-മഹാപുണ്ണചൂളപുണ്ണഞ്ചാതി.

൨. അനുപദവഗ്ഗോ

൧. അനുപദസുത്തം

൯൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''പണ്ഡിതോ, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ; മഹാപഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ; പുഥുപഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ; ഹാസപഞ്ഞോ [ഹാസുപഞ്ഞോ (സീ॰ പീ॰)], ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ; ജവനപഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ; തിക്ഖപഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ; നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ; സാരിപുത്തോ, ഭിക്ഖവേ, അഡ്ഢമാസം അനുപദധമ്മവിപസ്സനം വിപസ്സതി. തത്രിദം, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തസ്സ അനുപദധമ്മവിപസ്സനായ ഹോതി.

൯൪. ''ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. യേ ച പഠമേ ഝാനേ [പഠമജ്ഝാനേ (ക॰ സീ॰ പീ॰ ക॰)] ധമ്മാ വിതക്കോ ച വിചാരോ ച പീതി ച സുഖഞ്ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച, ഫസ്സോ വേദനാ സഞ്ഞാ ചേതനാ ചിത്തം ഛന്ദോ അധിമോക്ഖോ വീരിയം സതി ഉപേക്ഖാ മനസികാരോ - ത്യാസ്സ ധമ്മാ അനുപദവവത്ഥിതാ ഹോന്തി. ത്യാസ്സ ധമ്മാ വിദിതാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഏവം കിരമേ ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭോന്തി, ഹുത്വാ പടിവേന്തീ'തി. സോ തേസു ധമ്മേസു അനുപായോ അനപായോ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ [അപ്പടിബന്ധോ (ക॰)] വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരതി. സോ 'അത്ഥി ഉത്തരി നിസ്സരണ'ന്തി പജാനാതി. തബ്ബഹുലീകാരാ അത്ഥിത്വേവസ്സ [അത്ഥിതേവസ്സ (സീ॰ പീ॰)] ഹോതി.

''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. യേ ച ദുതിയേ ഝാനേ ധമ്മാ - അജ്ഝത്തം സമ്പസാദോ ച പീതി ച സുഖഞ്ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച, ഫസ്സോ വേദനാ സഞ്ഞാ ചേതനാ ചിത്തം ഛന്ദോ അധിമോക്ഖോ വീരിയം സതി ഉപേക്ഖാ മനസികാരോ - ത്യാസ്സ ധമ്മാ അനുപദവവത്ഥിതാ ഹോന്തി. ത്യാസ്സ ധമ്മാ വിദിതാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഏവം കിരമേ ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭോന്തി, ഹുത്വാ പടിവേന്തീ'തി. സോ തേസു ധമ്മേസു അനുപായോ അനപായോ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരതി. സോ 'അത്ഥി ഉത്തരി നിസ്സരണ'ന്തി പജാനാതി. തബ്ബഹുലീകാരാ അത്ഥിത്വേവസ്സ ഹോതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി സതോ ച സമ്പജാനോ, സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി. യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ‘ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ’തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. യേ ച തതിയേ ഝാനേ ധമ്മാ - സുഖഞ്ച സതി ച സമ്പജഞ്ഞഞ്ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച, ഫസ്സോ വേദനാ സഞ്ഞാ ചേതനാ ചിത്തം ഛന്ദോ അധിമോക്ഖോ വീരിയം സതി ഉപേക്ഖാ മനസികാരോ - ത്യാസ്സ ധമ്മാ അനുപദവവത്ഥിതാ ഹോന്തി, ത്യാസ്സ ധമ്മാ വിദിതാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘ഏവം കിരമേ ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭോന്തി, ഹുത്വാ പടിവേന്തീ’തി. സോ തേസു ധമ്മേസു അനുപായോ അനപായോ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരതി. സോ ‘അത്ഥി ഉത്തരി നിസ്സരണ’ന്തി പജാനാതി. തബ്ബഹുലീകാരാ അത്ഥിത്വേവസ്സ ഹോതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. യേ ച ചതുത്ഥേ ഝാനേ ധമ്മാ - ഉപേക്ഖാ അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ പസ്സദ്ധത്താ ചേതസോ അനാഭോഗോ സതിപാരിസുദ്ധി ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച, ഫസ്സോ വേദനാ സഞ്ഞാ ചേതനാ ചിത്തം ഛന്ദോ അധിമോക്ഖോ വീരിയം സതി ഉപേക്ഖാ മനസികാരോ - ത്യാസ്സ ധമ്മാ അനുപദവവത്ഥിതാ ഹോന്തി. ത്യാസ്സ ധമ്മാ വിദിതാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘ഏവം കിരമേ ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭോന്തി, ഹുത്വാ പടിവേന്തീ’തി. സോ തേസു ധമ്മേസു അനുപായോ അനപായാഏ്വ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരതി. സോ ‘അത്ഥി ഉത്തരി നിസ്സരണ’ന്തി പജാനാതി. തബ്ബഹുലീകാരാ അത്ഥിത്വേവസ്സ ഹോതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ ‘അനന്തോ ആകാസോ’തി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. യേ ച ആകാസാനഞ്ചായതനേ ധമ്മാ - ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞാ ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച ഫസ്സോ വേദനാ സഞ്ഞാ ചേതനാ ചിത്തം ഛന്ദോ അധിമോക്ഖോ വീരിയം സതി ഉപേക്ഖാ മനസികാരോ - ത്യാസ്സ ധമ്മാ അനുപദവവത്ഥിതാ ഹോന്തി. ത്യാസ്സ ധമ്മാ വിദിതാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘ഏവം കിരമേ ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭോന്തി, ഹുത്വാ പടിവേന്തീ’തി. സോ തേസു ധമ്മേസു അനുപായോ അനപായോ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരതി. സോ ‘അത്ഥി ഉത്തരി നിസ്സരണ’ന്തി പജാനാതി. തബ്ബഹുലീകാരാ അത്ഥിത്വേവസ്സ ഹോതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘അനന്തം വിഞ്ഞാണ’ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. യേ ച വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനേ ധമ്മാ - വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞാ ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച, ഫസ്സോ വേദനാ സഞ്ഞാ ചേതനാ ചിത്തം ഛന്ദോ അധിമോക്ഖോ വീരിയം സതി ഉപേക്ഖാ മനസികാരോ - ത്യാസ്സ ധമ്മാ

അനുപദവവത്ഥിതാ ഹോന്തി. ത്യാസ്സ ധമ്മാ വിദിതാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഏവം കിരമേ ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭോന്തി, ഹുത്വാ പടിവേന്തീ'തി. സോ തേസു ധമ്മേസു അനുപായോ അനപായോ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരതി. സോ 'അത്ഥി ഉത്തരി നിസ്സരണ'ന്തി പജാനാതി. തബ്ബഹുലീകാരാ അത്ഥിത്വേവസ്സ ഹോതി.

"പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'നത്ഥി കിഞ്ചീ'തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. യേ ച ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനേ ധമ്മാ - ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞാ ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച, ഫസ്സോ വേദനാ സഞ്ഞാ ചേതനാ ചിത്തം ഛന്ദോ അധിമോക്ഖോ വീരിയം സതി ഉപേക്ഖാ മനസികാരോ - ത്യാസ്സ ധമ്മാ അനുപദവവത്ഥിതാ ഹോന്തി. ത്യാസ്സ ധമ്മാ വിദിതാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഏവം കിരമേ ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭോന്തി, ഹുത്വാ പടിവേന്തീ'തി. സോ തേസു ധമ്മേസു അനുപായോ അനപായോ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരതി. സോ 'അത്ഥി ഉത്തരി നിസ്സരണ'ന്തി പജാനാതി. തബ്ബഹുലീകാരാ അത്ഥിത്വേവസ്സ ഹോതി.

൯൯. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ തായ സമാപത്തിയാ സതോ വുട്ഠഹതി. സോ തായ സമാപത്തിയാ സതോ വുട്ഠഹിത്വാ യേ ധമ്മാ [യേ തേ ധമ്മാ (സീ॰)] അതീതാ നിരുദ്ധാ വിപരിണതാ തേ ധമ്മേ സമനുപസ്സതി - 'ഏവം കിരമേ ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭോന്തി, ഹുത്വാ പടിവേന്തീ'തി. സോ തേസു ധമ്മേസു അനുപായോ അനപായോ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരതി. സോ 'അത്ഥി ഉത്തരി നിസ്സരണ'ന്തി പജാനാതി. തബ്ബഹുലീകാരാ അത്ഥിത്വേവസ്സ ഹോതി.

൯൬. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി. സോ തായ സമാപത്തിയാ സതോ വുട്ഠഹതി. സോ തായ സമാപത്തിയാ സതോ വുട്ഠഹിത്വാ യേ ധമ്മാ അതീതാ നിരുദ്ധാ വിപരിണതാ തേ ധമ്മേ സമനുപസ്സതി - 'ഏവം കിരമേ ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭോന്തി, ഹുത്വാ പടിവേന്തീ'തി. സോ തേസു ധമ്മേസു അനുപായോ അനപായോ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരതി. സോ 'നത്ഥി ഉത്തരി നിസ്സരണ'ന്തി പജാനാതി. തബ്ബഹുലീകാരാ നത്ഥിത്വേവസ്സ ഹോതി.

൯൭. "യം ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'വസിപ്പത്തോ പാരമിപ്പത്തോ അരിയസ്മിം സീലസ്മിം, വസിപ്പത്തോ പാരമിപ്പത്തോ അരിയസ്മിം സമാധിസ്മിം, വസിപ്പത്തോ പാരമിപ്പത്തോ അരിയായ പഞ്ഞായ , വസിപ്പത്തോ പാരമിപ്പത്തോ അരിയായ വിമുത്തിയാ'തി, സാരിപുത്തമേവ തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'വസിപ്പത്തോ പാരമിപ്പത്തോ അരിയസ്മിം സീലസ്മിം, വസിപ്പത്തോ പാരമിപ്പത്തോ അരിയസ്മിം സമാധിസ്മിം,

വസിപ്പത്തോ പാരമിപ്പത്തോ അരിയായ പഞ്ഞായ, വസിപ്പത്തോ പാരമിപ്പത്തോ അരിയായ വിമുത്തിയാ'തി. യം ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ , സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'ഭഗവതോ പുത്തോ ഓരസോ മുഖതോ ജാതോ ധമ്മജോ ധമ്മനിമ്മിതോ ധമ്മദായാദോ നോ ആമിസദായാദോ'തി, സാരിപുത്തമേവ തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'ഭഗവതോ പുത്തോ ഓരസോ മുഖതോ ജാതോ ധമ്മജോ ധമ്മനിമ്മിതോ ധമ്മദായാദോ നോ ആമിസദായാദോ'തി. സാരിപുത്തോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതേന അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തിതം സമ്മദേവ അനുപ്പവത്തേതീ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

അനുപദസുത്തം നിട്ഠിതം പഠമം.

൨. ഛബ്ബിസോധനസുത്തം

൯൮. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി - 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാമീ'തി. തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഭാസിതം നേവ അഭിനന്ദിതബ്ബം നപ്പടിക്കോസിതബ്ബം. അനഭിനന്ദിത്വാ അപ്പടിക്കോസിത്വാ പഞ്ഹോ പുച്ഛിതബ്ബോ - 'ചത്താരോമേ, ആവുസോ, വോഹാരാ തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സമ്മദക്ഖാതാ. കതമേ ചത്താരോ? ദിട്ഠേ ദിട്ഠവാദിതാ, സുതേ സുതവാദിതാ, മുതേ മുതവാദിതാ, വിഞ്ഞാതേ വിഞ്ഞാതവാദിതാ - ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, ചത്താരോ വോഹാരാ തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സമ്മദക്ഖാതാ. കഥം ജാനതോ പനായസ്മതോ, കഥം പസ്സതോ ഇമേസു ചതൂസു വോഹാരേസു അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുത്ത'ന്തി? ഖീണാസവസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ വുസിതവതോ കതകരണീയസ്സ ഓഹിതഭാരസ്സ അനുപ്പത്തസദത്ഥസ്സ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനസ്സ സമ്മദഞ്ഞാവിമുത്തസ്സ അയമനുധമ്മോ ഹോതി വേയ്യാകരണായ - 'ദിട്ഠേ ഖോ അഹം , ആവുസോ, അനുപായോ അനപായോ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരാമി. സുതേ ഖോ അഹം, ആവുസോ...പേ॰... മുതേ ഖോ അഹം, ആവുസോ... വിഞ്ഞാതേ ഖോ അഹം, ആവുസോ, അനുപായോ അനപായോ അനിസ്സിതോ അപ്പടിബദ്ധോ വിപ്പമുത്തോ വിസംയുത്തോ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരാമി. ഏവം ഖോ മേ, ആവുസോ, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ ഇമേസു ചതൂസു വോഹാരേസു അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുത്ത'ന്തി. തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ 'സാധൂ'തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിതബ്ബം അനുമോദിതബ്ബം. 'സാധൂ'തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉത്തരിം പഞ്ഹോ പുച്ഛിതബ്ബോ.

൯൯. '''പഞ്ചിമേ, ആവുസോ, ഉപാദാനക്ഖന്ധാ തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സമ്മദക്ഖാതാ. കതമേ പഞ്ച? സേയ്യഥിദം - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ, വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ, സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ, വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ - ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സമ്മദക്ഖാതാ. കഥം ജാനതോ പനായസ്മതോ, കഥം പസ്സതോ ഇമേസു പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുത്ത'ന്തി? ഖീണാസവസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ വുസിതവതോ കതകരണീയസ്സ ഓഹിതഭാരസ്സ അനുപ്പത്തസദത്ഥസ്സ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനസ്സ സമ്മദഞ്ഞാവിമുത്തസ്സ അയമനുധമ്മോ ഹോതി വേയ്യാകരണായ - 'രൂപം ഖോ അഹം, ആവുസോ, അബലം വിരാഗുനം [വിരാഗം (സീ॰ പീ॰), വിരാഗുതം (ടീകാ)] അനസ്സാസികന്തി വിദിത്വാ യേ രൂപേ ഉപായൂപാദാനാ [ഉപയൂപാദാനാ (ക॰)] ചേതസോ അധിട്ഠാനാഭിനിവേസാനുസയാ തേസം ഖയാ വിരാഗാ നിരോധാ ചാഗാ പടിനിസ്സഗ്ഗാ വിമുത്തം മേ ചിത്തന്തി പജാനാമി. വേദനം ഖോ അഹം, ആവുസോ...പേ॰... സഞ്ഞം ഖോ അഹം, ആവുസോ... സങ്ഖാരേ ഖോ അഹം, ആവുസോ... വിഞ്ഞാണം ഖോ അഹം, ആവുസോ, അബലം വിരാഗുനം അനസ്സാസികന്തി വിദിത്വാ യേ വിഞ്ഞാണേ ഉപായൂപാദാനാ ചേതസോ അധിട്ഠാനാഭിനിവേസാനുസയാ തേസം ഖയാ വിരാഗാ നിരോധാ ചാഗാ പടിനിസ്സഗ്ഗാ വിമുത്തം മേ ചിത്തന്തി പജാനാമി. ഏവം ഖോ മേ, ആവുസോ, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ ഇമേസു പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുത്ത'ന്തി. തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ 'സാധൂ'തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിതബ്ബം, അനുമോദിതബ്ബം. 'സാധൂ'തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉത്തരിം പഞ്ഹോ പുച്ഛിതബ്ബോ.

൧൦൦. '''ഛയിമാ , ആവുസോ, ധാതുയോ തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സമ്മദക്ഖാതാ. കതമാ ഛ? പഥവീധാതു, ആപോധാതു, തേജോധാതു, വായോധാതു, ആകാസധാതു, വിഞ്ഞാണധാതു - ഇമാ ഖോ, ആവുസോ, ഛ ധാതുയോ തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സമ്മദക്ഖാതാ. കഥം ജാനതോ പനായസ്മതോ, കഥം പസ്സതോ ഇമാസു ഛസു ധാതൂസു അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുത്ത'ന്തി? ഖീണാസവസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ വുസിതവതോ കതകരണീയസ്സ ഓഹിതഭാരസ്സ അനുപ്പത്തസദത്ഥസ്സ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനസ്സ സമ്മദഞ്ഞാവിമുത്തസ്സ അയമനുധമ്മോ ഹോതി വേയ്യാകരണായ - 'പഥവീധാതും ഖോ അഹം, ആവുസോ, ന അത്തതോ ഉപഗച്ഛിം, ന ച പഥവീധാതുനിസ്സിതം അത്താനം. യേ ച പഥവീധാതുനിസ്സിതാ ഉപായൂപാദാനാ ചേതസോ അധിട്ഠാനാഭിനിവേസാനുസയാ തേസം ഖയാ വിരാഗാ നിരോധാ ചാഗാ പടിനിസ്സഗ്ഗാ വിമുത്തം മേ ചിത്തന്തി പജാനാമി. ആപോധാതും ഖോ അഹം, ആവുസോ...പേ॰... തേജോധാതും ഖോ അഹം, ആവുസോ... വായോധാതും ഖോ അഹം, ആവുസോ... ആകാസധാതും ഖോ അഹം, ആവുസോ... വിഞ്ഞാണധാതും ഖോ അഹം, ആവുസോ, ന അത്തതോ ഉപഗച്ഛിം, ന ച വിഞ്ഞാണധാതുനിസ്സിതം അത്താനം. യേ ച വിഞ്ഞാണധാതുനിസ്സിതാ ഉപായൂപാദാനാ ചേതസോ അധിട്ഠാനാഭിനിവേസാനുസയാ തേസം ഖയാ വിരാഗാ നിരോധാ ചാഗാ പടിനിസ്സഗ്ഗാ വിമുത്തം മേ ചിത്തന്തി പജാനാമി. ഏവം ഖോ മേ, ആവുസോ,

ജാനതോ, ഏവം പസ്സതോ ഇമാസു ഛസു ധാതൂസു അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുത്ത'ന്തി. തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ 'സാധൂ'തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിതബ്ബം, അനുമോദിതബ്ബം. 'സാധൂ'തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉത്തരിം പഞ്ഹോ പുച്ഛിതബ്ബോ.

൧൦൮. '''ഛ ഖോ പനിമാനി, ആവുസോ, അജ്ഝത്തികബാഹിരാനി [അജ്ഝത്തികാനി ബാഹിരാനി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ആയതനാനി തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സമ്മദക്ഖാതാനി. കതമാനി ഛ? ചക്ഖു ചേവ രൂപാ ച, സോതഞ്ച സദ്ദാ ച, ഘാനഞ്ച ഗന്ധാ ച, ജിവ്ഹാ ച രസാ ച, കായോ ച ഫോട്ഠബ്ബാ ച, മനോ ച ധമ്മാ ച - ഇമാനി ഖോ, ആവുസോ, ഛ അജ്ഝത്തികബാഹിരാനി ആയതനാനി തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സമ്മദക്ഖാതാനി. കഥം ജാനതോ പനായസ്മതോ, കഥം പസ്സതോ ഇമേസു ഛസു അജ്ഝത്തികബാഹിരേസു ആയതനേസു അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുത്ത'ന്തി? ഖീണാസവസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ വുസിതവതോ കതകരണീയസ്സ ഓഹിതഭാരസ്സ അനുപ്പത്തസദത്ഥസ്സ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനസ്സ സമ്മദഞ്ഞാവിമുത്തസ്സ അയമനുധമ്മോ ഹോതി വേയ്യാകരണായ - 'ചക്ഖുസ്മിം, ആവുസോ, രൂപേ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു യോ ഛന്ദോ യോ രാഗോ യാ നന്ദീ [നന്ദി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] യാ തണ്ഹാ യേ ച ഉപായൂപാദാനാ ചേതസോ അധിട്ഠാനാഭിനിവേസാനുസയാ തേസം ഖയാ വിരാഗാ നിരോധാ ചാഗാ പടിനിസ്സഗ്ഗാ വിമുത്തം മേ ചിത്തന്തി പജാനാമി. സോതസ്മിം, ആവുസോ, സദ്ദേ സോതവിഞ്ഞാണേ...പേ॰... ഘാനസ്മിം, ആവുസോ, ഗന്ധേ ഘാനവിഞ്ഞാണേ... ജിവ്ഹായ, ആവുസോ, രസേ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണേ... കായസ്മിം, ആവുസോ, ഫോട്ഠബ്ബേ കായവിഞ്ഞാണേ... മനസ്മിം, ആവുസോ, ധമ്മേ മനോവിഞ്ഞാണേ മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു യോ ഛന്ദോ യോ രാഗോ യാ നന്ദീ യാ തണ്ഹാ യേ ച ഉപായൂപാദാനാ ചേതസോ അധിട്ഠാനാഭിനിവേസാനുസയാ തേസം ഖയാ വിരാഗാ നിരോധാ ചാഗാ പടിനിസ്സഗ്ഗാ വിമുത്തം മേ ചിത്തന്തി പജാനാമി. ഏവം ഖോ മേ, ആവുസോ, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ ഇമേസു ഛസു അജ്ഝത്തികബാഹിരേസു ആയതനേസു അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുത്ത'ന്തി. തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ 'സാധൂ'തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിതബ്ബം അനുമോദിതബ്ബം. 'സാധൂ'തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉത്തരിം പഞ്ഹോ പുച്ഛിതബ്ബോ.

൧൦൯. '''കഥം ജാനതോ പനായസ്മതോ, കഥം പസ്സതോ ഇമസ്മിഞ്ച സവിഞ്ഞാണകേ കായേ ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേസു അഹംകാരമമംകാരമാനാനുസയാ സമൂഹതാ'തി [സുസമൂഹതാതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]? ഖീണാസവസ്സ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ വുസിതവതോ കതകരണീയസ്സ ഓഹിതഭാരസ്സ അനുപ്പത്തസദത്ഥസ്സ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനസ്സ സമ്മദഞ്ഞാവിമുത്തസ്സ അയമനുധമ്മോ ഹോതി വേയ്യാകരണായ - 'പുബ്ബേ ഖോ അഹം, ആവുസോ, അഗാരിയഭൂതോ സമാനോ അവിദ്ദസു അഹോസിം. തസ്സ മേ തഥാഗതോ വാ തഥാഗതസാവകോ വാ ധമ്മം ദേസേസി. താഹം ധമ്മം സുത്വാ തഥാഗതേ സദ്ധം പടിലഭിം. സോ തേന സദ്ധാപടിലാഭേന സമന്നാഗതോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിം - സമ്ബാധോ

ഘരാവാസോ രജാപഥോ, അബ്ഭോകാസോ പബ്ബജ്ജാ. നയിദം സുകരം അഗാരം അജ്ഝാവസതാ ഏകന്തപരിപുണ്ണം ഏകന്തപരിസുദ്ധം സങ്ഖലിഖിതം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതും. യംനൂനാഹം കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജേയ്യ''ന്തി.

''സോ ഖോ അഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന അപ്പം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ മഹന്തം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ, അപ്പം വാ ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ മഹന്തം വാ ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിം. സോ ഏവം പബ്ബജിതോ സമാനോ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ പാണാതിപാതം പഹായ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ അഹോസിം നിഹിതദണ്ഡോ നിഹിതസത്ഥോ, ലജ്ജീ ദയാപന്നോ സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ വിഹാസിം. അദിന്നാദാനം പഹായ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ അഹോസിം ദിന്നാദായീ ദിന്നപാടികങ്ഖീ, അഥേനേന സുചിഭൂതേന അത്തനാ വിഹാസിം. അബ്രഹ്മചരിയം പഹായ ബ്രഹ്മചാരീ അഹോസിം ആരാചാരീ വിരതോ മേഥുനാ ഗാമധമ്മാ. മുസാവാദം പഹായ മുസാവാദാ പടിവിരതോ അഹോസിം സച്ചവാദീ സച്ചസന്ധോ ഥേതോ പച്ചയികോ അവിസംവാദകോ ലോകസ്സ. പിസുണം വാചം പഹായ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ അഹോസിം, ഇതോ സുത്വാ ന അമുത്ര അക്ഖാതാ ഇമേസം ഭേദായ, അമുത്ര വാ സുത്വാ ന ഇമേസം അക്ഖാതാ അമൂസം ഭേദായ; ഇതി ഭിന്നാനം വാ സന്ധാതാ സഹിതാനം വാ അനുപ്പദാതാ സമഗ്ഗാരാമോ സമഗ്ഗരതോ സമഗ്ഗനന്ദീ സമഗ്ഗകരണിം വാചം ഭാസിതാ അഹോസിം. ഫരുസം വാചം പഹായ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ അഹോസിം; യാ സാ വാചാ നേലാ കണ്ണസുഖാ പേമനീയാ ഹദയങ്ഗമാ പോരീ ബഹുജനകന്താ ബഹുജനമനാപാ തഥാരൂപിം വാചം ഭാസിതാ അഹോസിം. സമ്ഫപ്പലാപം പഹായ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ അഹോസിം; കാലവാദീ ഭൂതവാദീ അത്ഥവാദീ ധമ്മവാദീ വിനയവാദീ നിധാനവതിം വാചം ഭാസിതാ അഹോസിം കാലേന സാപദേസം പരിയന്തവതിം അത്ഥസംഹിതം.

''സോ ബീജഗാമഭൂതഗാമസമാരമ്ഭാ പടിവിരതോ അഹോസിം, ഏകഭത്തികോ അഹോസിം രത്തൂപരതോ വിരതോ വികാലഭോജനാ. നച്ചഗീതവാദിതവിസൂകദസ്സനാ പടിവിരതോ അഹോസിം. മാലാഗന്ധവിലേപനധാരണമണ്ഡനവിഭൂസനട്ഠാനാ പടിവിരതോ അഹോസിം. ഉച്ചാസയനമഹാസയനാ പടിവിരതോ അഹോസിം. ജാതരൂപരജതപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ അഹോസിം, ആമകധഞ്ഞപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ അഹോസിം, ആമകമംസപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ അഹോസിം; ഇത്ഥികുമാരികപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ അഹോസിം, ദാസിദാസപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ അഹോസിം, അജേളകപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ അഹോസിം, കുക്കുടസൂകരപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ അഹോസിം , ഹത്ഥിഗവസ്സവളവപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ അഹോസിം, ഖേത്തവത്ഥുപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ അഹോസിം. ദൂതേയ്യപഹിണഗമനാനുയോഗാ പടിവിരതോ അഹോസിം, കയവിക്കയാ പടിവിരതോ അഹോസിം, തുലാകൂടകംസകൂടമാനകൂടാ പടിവിരതോ അഹോസിം, ഉക്കോടനവഞ്ചനനികതിസാചിയോഗാ പടിവിരതോ അഹോസിം,

ഛേദനവധബന്ധനവിപരാമോസആലോപസഹസാകാരാ പടിവിരതോ അഹോസിം.

“സോ സന്തുട്ഠോ അഹോസിം കായപരിഹാരികേന ചീവരേന, കുച്ഛിപരിഹാരികേന പിണ്ഡപാതേന. സോ യേന യേനേവ [യേന യേന ച (ക॰)] പക്കമിം സമാദായേവ പക്കമിം. സേയ്യഥാപി നാമ പക്ഖീ സകുണോ യേന യേനേവ ഡേതി സപത്തഭാരോവ ഡേതി; ഏവമേവ ഖോ അഹം, ആവുസോ; സന്തുട്ഠോ അഹോസിം കായപരിഹാരികേന ചീവരേന, കുച്ഛിപരിഹാരികേന പിണ്ഡപാതേന. സോ യേന യേനേവ പക്കമിം സമാദായേവ പക്കമിം. സോ ഇമിനാ അരിയേന സീലക്ഖന്ധേന സമന്നാഗതോ അജ്ഝത്തം അനവജ്ജസുഖം പടിസംവേദേസിം.

൧൦൩. “സോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ അഹോസിം നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ; യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജിം ; രക്ഖിം ചക്ഖുന്ദ്രിയം, ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജിം. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ...പേ॰... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ...പേ॰... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ അഹോസിം നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ; യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജിം; രക്ഖിം മനിന്ദ്രിയം, മനിന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജിം. സോ ഇമിനാ അരിയേന ഇന്ദ്രിയസംവരേന സമന്നാഗതോ അജ്ഝത്തം അബ്യാസേകസുഖം പടിസംവേദേസിം.

“സോ അഭിക്കന്തേ പടിക്കന്തേ സമ്പജാനകാരീ അഹോസിം, ആലോകിതേ വിലോകിതേ സമ്പജാനകാരീ അഹോസിം, സമിഞ്ജിതേ പസാരിതേ സമ്പജാനകാരീ അഹോസിം, സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണേ സമ്പജാനകാരീ അഹോസിം, അസിതേ പീതേ ഖായിതേ സായിതേ സമ്പജാനകാരീ അഹോസിം, ഉച്ചാരപസ്സാവകമ്മേ സമ്പജാനകാരീ അഹോസിം, ഗതേ ഠിതേ നിസിന്നേ സുത്തേ ജാഗരിതേ ഭാസിതേ തുണ്ഹീഭാവേ സമ്പജാനകാരീ അഹോസിം.

“സോ ഇമിനാ ച അരിയേന സീലക്ഖന്ധേന സമന്നാഗതോ, (ഇമായ ച അരിയായ സന്തുട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ,) [പസ്സ മ॰ നി॰ ൧.൨൯൭ ചൂളഹത്ഥിപദോപമേ] ഇമിനാ ച അരിയേന ഇന്ദ്രിയസംവരേന സമന്നാഗതോ, ഇമിനാ ച അരിയേന സതിസമ്പജഞ്ഞേന സമന്നാഗതോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജിം അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം. സോ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ നിസീദിം പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ഉജും കായം പണിധായ പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ.

“സോ അഭിജ്ഝം ലോകേ പഹായ വിഗതാഭിജ്ഝേന ചേതസാ വിഹാസിം, അഭിജ്ഝായ ചിത്തം പരിസോധേസിം. ബ്യാപാദപദോസം പഹായ അബ്യാപന്നചിത്തോ വിഹാസിം സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ, ബ്യാപാദപദോസാ ചിത്തം പരിസോധേസിം. ഥിനമിദ്ധം പഹായ വിഗതഥിനമിദ്ധോ വിഹാസിം ആലോകസഞ്ഞീ സതോ സമ്പജാനോ, ഥിനമിദ്ധാ

ചിത്തം പരിസോധേസിം. ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം പഹായ അനുദ്ധതോ വിഹാസിം അജ്ഝത്തം, വൂപസന്തചിത്തോ, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചാ ചിത്തം പരിസോധേസിം. വിചികിച്ഛം പഹായ തിണ്ണവിചികിച്ഛോ വിഹാസിം അകഥംകഥീ കുസലേസു ധമ്മേസു, വിചികിച്ഛായ ചിത്തം പരിസോധേസിം.

൧൦൪. "സോ ഇമേ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം...പേ॰... തതിയം ഝാനം... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം.

"സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ ആസവാനം ഖയഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേസിം. സോ ഇദം ദുക്ഖന്തി യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അയം ദുക്ഖസമുദയോതി യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അയം ദുക്ഖനിരോധോതി യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാതി യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം; ഇമേ ആസവാതി യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അയം ആസവസമുദയോതി യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അയം ആസവനിരോധോതി യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അയം ആസവനിരോധഗാമിനീ പടിപദാതി യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം. തസ്സ മേ ഏവം ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ കാമാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചിത്ഥ, ഭവാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചിത്ഥ, അവിജ്ജാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചിത്ഥ; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം അഹോസി. ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി അബ്ഭഞ്ഞാസിം. ഏവം ഖോ മേ, ആവുസോ, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ ഇമസ്മിഞ്ച സവിഞ്ഞാണകേ കായേ ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേസു അഹംകാരമമംകാരമാനാനുസയാ സമൂഹതാ"തി . "തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ 'സാധൂ'തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിതബ്ബം അനുമോദിതബ്ബം. 'സാധൂ'തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'ലാഭാ നോ, ആവുസോ, സുലദ്ധം നോ, ആവുസോ, യേ മയം ആയസ്മന്തം താദിസം സബ്രഹ്മചാരിം സമനുപസ്സാമാ'"തി [പസ്സാമാതി (സീ॰)].

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ഛബ്ബിസോധനസുത്തം നിട്ഠിതം ദുതിയം.

൩. സപ്പുരിസസുത്തം

൧൦൫. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ഭിക്ഖവോ"തി. "ഭദന്തേ"തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - "സപ്പുരിസധമ്മഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അസപ്പുരിസധമ്മഞ്ച. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ"തി.

“ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ ഉച്ചാകുലാ പബ്ബജിതോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘അഹം ഖോമ്ഹി ഉച്ചാകുലാ പബ്ബജിതോ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന ഉച്ചാകുലാ പബ്ബജിതാ’തി. സോ തായ ഉച്ചാകുലീനതായ അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയം [അയമ്പി (സീ॰ പീ॰)], ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘ന ഖോ ഉച്ചാകുലീനതായ ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി , മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി ഉച്ചാകുലാ പബ്ബജിതോ ഹോതി; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ , സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ’തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തായ ഉച്ചാകുലീനതായ നേവത്താനുക്കംസേതി ന പരം വമ്ഭേതി. അയം, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ മഹാകുലാ പബ്ബജിതോ ഹോതി…പേ॰… [യഥാ ഉച്ചാകുലവാരേ തഥാ വിത്ഥാരേതബ്ബം] മഹാഭോഗകുലാ പബ്ബജിതോ ഹോതി…പേ॰… ഉളാരഭോഗകുലാ പബ്ബജിതോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘അഹം ഖോമ്ഹി ഉളാരഭോഗകുലാ പബ്ബജിതോ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന ഉളാരഭോഗകുലാ പബ്ബജിതാ’തി. സോ തായ ഉളാരഭോഗതായ അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘ന ഖോ ഉളാരഭോഗതായ ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി ഉളാരഭോഗകുലാ പബ്ബജിതോ ഹോതി; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ’തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തായ ഉളാരഭോഗതായ നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

൮൦. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ ഞാതോ ഹോതി യസസ്സീ. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘അഹം ഖോമ്ഹി ഞാതോ യസസ്സീ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ അപ്പഞ്ഞാതാ അപ്പേസക്ഖാ’തി. സോ തേന ഞത്തേന [ഞാതേന (സീ॰ ക॰), ഞാതത്തേന (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘ന ഖോ ഞത്തേന ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി ഞാതോ ഹോതി യസസ്സീ; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തത്ഥ പുജ്ജോ , സോ തത്ഥ പാസംസോ’തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തേന ഞത്തേന നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ ലാഭീ ഹോതി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം. സോ ഇതി

പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘അഹം ഖോമ്ഹി ലാഭീ ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന ലാഭിനോ ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാന’ന്തി. സോ തേന ലാഭേന അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘ന ഖോ ലാഭേന ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി ലാഭീ ഹോതി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ’തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തേന ലാഭേന നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ ബഹുസ്സുതോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘അഹം ഖോമ്ഹി ബഹുസ്സുതോ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന ബഹുസ്സുതാ’തി. സോ തേന ബാഹുസച്ചേന അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ , ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘ന ഖോ ബാഹുസച്ചേന ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി , ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി ബഹുസ്സുതോ ഹോതി; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ’തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തേന ബാഹുസച്ചേന നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ വിനയധരോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘അഹം ഖോമ്ഹി വിനയധരോ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന വിനയധരാ’തി. സോ തേന വിനയധരത്തേന അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘ന ഖോ വിനയധരത്തേന ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി വിനയധരോ ഹോതി; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ’തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തേന വിനയധരത്തേന നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ ധമ്മകഥികോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘അഹം ഖോമ്ഹി ധമ്മകഥികോ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന ധമ്മകഥികാ’തി. സോ തേന ധമ്മകഥികത്തേന അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘ന ഖോ ധമ്മകഥികത്തേന ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി ധമ്മകഥികോ ഹോതി; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ,

സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ'തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തേന ധമ്മകഥികത്തേന നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

൭൦. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ ആരഞ്ഞികോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'അഹം ഖോമ്ഹി ആരഞ്ഞികോ ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന ആരഞ്ഞികാ'തി. സോ തേന ആരഞ്ഞികത്തേന അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'ന ഖോ ആരഞ്ഞികത്തേന ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി ആരഞ്ഞികോ ഹോതി; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ'തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തേന ആരഞ്ഞികത്തേന നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

"പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ പംസുകൂലികോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'അഹം ഖോമ്ഹി പംസുകൂലികോ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന പംസുകൂലികാ'തി. സോ തേന പംസുകൂലികത്തേന അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി . അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'ന ഖോ പംസുകൂലികത്തേന ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി പംസുകൂലികോ ഹോതി; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ'തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തേന പംസുകൂലികത്തേന നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

"പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ പിണ്ഡപാതികോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'അഹം ഖോമ്ഹി പിണ്ഡപാതികോ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന പിണ്ഡപാതികാ'തി. സോ തേന പിണ്ഡപാതികത്തേന അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'ന ഖോ പിണ്ഡപാതികത്തേന ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി പിണ്ഡപാതികോ ഹോതി; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ'തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തേന പിണ്ഡപാതികത്തേന നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

"പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ രുക്ഖമൂലികോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'അഹം ഖോമ്ഹി രുക്ഖമൂലികോ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന രുക്ഖമൂലികാ'തി. സോ തേന രുക്ഖമൂലികത്തേന

അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'ന ഖോ രുക്ഖമൂലികത്തേന ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി രുക്ഖമൂലികോ ഹോതി; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ'തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തേന രുക്ഖമൂലികത്തേന നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

"പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ സോസാനികോ ഹോതി…പേ॰… അബ്ഭോകാസികോ ഹോതി… നേസജ്ജികോ ഹോതി… യഥാസന്ഥതികോ ഹോതി… ഏകാസനികോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'അഹം ഖോമ്ഹി ഏകാസനികോ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന ഏകാസനികാ'തി. സോ തേന ഏകാസനികത്തേന അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'ന ഖോ ഏകാസനികത്തേന ലോഭധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, ദോസധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, മോഹധമ്മാ വാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. നോ ചേപി ഏകാസനികോ ഹോതി; സോ ച ഹോതി ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തത്ഥ പുജ്ജോ, സോ തത്ഥ പാസംസോ'തി. സോ പടിപദംയേവ അന്തരം കരിത്വാ തേന ഏകാസനികത്തേന നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

൮൦൫. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'അഹം ഖോമ്ഹി പഠമജ്ഝാനസമാപത്തിയാ ലാഭീ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ പഠമജ്ഝാനസമാപത്തിയാ ന ലാഭിനോ'തി. സോ തായ പഠമജ്ഝാനസമാപത്തിയാ അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'പഠമജ്ഝാനസമാപത്തിയാപി ഖോ അതമ്മയതാ വുത്താ ഭഗവതാ. യേന യേന ഹി മഞ്ഞന്തി തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ'തി. സോ അതമ്മയതഞ്ഞേവ അന്തരം കരിത്വാ തായ പഠമജ്ഝാനസമാപത്തിയാ നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

"പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം…പേ॰… തതിയം ഝാനം… ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'അഹം ഖോമ്ഹി ചതുത്ഥജ്ഝാനസമാപത്തിയാ ലാഭീ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ചതുത്ഥജ്ഝാനസമാപത്തിയാ ന ലാഭിനോ'തി. സോ തായ ചതുത്ഥജ്ഝാനസമാപത്തിയാ അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ , ഭിക്ഖവേ, ഇതി

പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'ചതുത്ഥജ്ഝാനസമാപത്തിയാപി ഖോ അതമ്മയതാ വുത്താ ഭഗവതാ. യേന യേന ഹി മഞ്ഞന്തി തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ'തി. സോ അതമ്മയതഞ്ഞേവ അന്തരം കരിത്വാ തായ ചതുത്ഥജ്ഝാനസമാപത്തിയാ നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

"പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ 'അനന്തോ ആകാസോ'തി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'അഹം ഖോമ്ഹി ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ലാഭീ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ന ലാഭിനോ'തി. സോ തായ ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാപി ഖോ അതമ്മയതാ വുത്താ ഭഗവതാ. യേന യേന ഹി മഞ്ഞന്തി തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ'തി. സോ അതമ്മയതഞ്ഞേവ അന്തരം കരിത്വാ തായ ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

"പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'അനന്തം വിഞ്ഞാണ'ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'അഹം ഖോമ്ഹി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ലാഭീ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ന ലാഭിനോ'തി. സോ തായ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാപി ഖോ അതമ്മയതാ വുത്താ ഭഗവതാ. യേന യേന ഹി മഞ്ഞന്തി തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ'തി. സോ അതമ്മയതഞ്ഞേവ അന്തരം കരിത്വാ തായ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

"പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'നത്ഥി കിഞ്ചീ'തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'അഹം ഖോമ്ഹി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ലാഭീ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ന ലാഭിനോ'തി. സോ തായ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ അത്താനുക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാപി ഖോ അതമ്മയതാ വുത്താ ഭഗവതാ. യേന യേന ഹി മഞ്ഞന്തി തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ'തി. സോ അതമ്മയതഞ്ഞേവ അന്തരം കരിത്വാ തായ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസോ സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘അഹം ഖോമ്ഹി നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ലാഭീ, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ന ലാഭിനോ’തി. സോ തായ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ അത്താനുക്കംസേതി , പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസധമ്മോ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ , ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാപി ഖോ അതമ്മയതാ വുത്താ ഭഗവതാ. യേന യേന ഹി മഞ്ഞന്തി തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ’തി. സോ അതമ്മയതഞ്ഞേവ അന്തരം കരിത്വാ തായ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ നേവത്താനുക്കംസേതി, ന പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസധമ്മോ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസോ സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ആസവാ [ഏകച്ചേ ആസവാ (ക॰)] പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി. അയം [അയം ഖോ (സ്യാ॰ ക॰)], ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ന കിഞ്ചി മഞ്ഞതി, ന കുഹിഞ്ചി മഞ്ഞതി, ന കേനചി മഞ്ഞതീ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

സപ്പുരിസസുത്തം നിട്ഠിതം തതിയം.

൪. സേവിതബ്ബാസേവിതബ്ബസുത്തം

൧൦൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഭിക്ഖവോ”തി. “ഭദന്തേ”തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - “സേവിതബ്ബാസേവിതബ്ബം വോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മപരിയായം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“കായസമാചാരംപാഹം [പഹം (സബ്ബത്ഥ)], ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം കായസമാചാരം. വചീസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം വചീസമാചാരം. മനോസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം മനോസമാചാരം. ചിത്തുപ്പാദംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ചിത്തുപ്പാദം. സഞ്ഞാപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി , അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ഞാപടിലാഭം. ദിട്ഠിപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ദിട്ഠിപടിലാഭം. അത്തഭാവപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ,

ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം അത്തഭാവപടിലാഭ''ന്തി.

ഏവം വുത്തേ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ, വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ, ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി.

൧൧൫. '''കായസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം കായസമാചാര'ന്തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, ഏവരൂപോ കായസമാചാരോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, ഏവരൂപോ കായസമാചാരോ സേവിതബ്ബോ.

൧൧൬. ''കഥംരൂപം, ഭന്തേ, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ പാണാതിപാതീ ഹോതി ലുദ്ദോ ലോഹിതപാണി ഹതപ്പഹതേ നിവിട്ഠോ അദയാപന്നോ പാണഭൂതേസു; അദിന്നാദായീ ഖോ പന ഹോതി, യം തം പരസ്സ പരവിത്തൂപകരണം ഗാമഗതം വാ അരഞ്ഞഗതം വാ തം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദാതാ ഹോതി; കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ഖോ പന ഹോതി, യാ താ മാതുരക്ഖിതാ പിതുരക്ഖിതാ മാതാപിതുരക്ഖിതാ ഭാതുരക്ഖിതാ ഭഗിനിരക്ഖിതാ ഞാതിരക്ഖിതാ ഗോത്തരക്ഖിതാ ധമ്മരക്ഖിതാ സസ്സാമികാ സപരിദണ്ഡാ അന്തമസോ മാലാഗുളപരിക്ഖിത്താപി തഥാരൂപാസു ചാരിത്തം ആപജ്ജിതാ ഹോതി - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി.

''കഥംരൂപം , ഭന്തേ, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ പാണാതിപാതം പഹായ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി നിഹിതദണ്ഡോ നിഹിതസത്ഥോ, ലജ്ജീ ദയാപന്നോ സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ വിഹരതി; അദിന്നാദാനം പഹായ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, യം തം പരസ്സ പരവിത്തൂപകരണം ഗാമഗതം വാ അരഞ്ഞഗതം വാ തം നാദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദാതാ ഹോതി; കാമേസുമിച്ഛാചാരം പഹായ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി, യാ താ മാതുരക്ഖിതാ പിതുരക്ഖിതാ മാതാപിതുരക്ഖിതാ ഭാതുരക്ഖിതാ ഭഗിനിരക്ഖിതാ ഞാതിരക്ഖിതാ ഗോത്തരക്ഖിതാ ധമ്മരക്ഖിതാ സസ്സാമികാ സപരിദണ്ഡാ അന്തമസോ മാലാഗുളപരിക്ഖിത്താപി തഥാരൂപാസു ന ചാരിത്തം ആപജ്ജിതാ ഹോതി - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. 'കായസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം കായസമാചാര'ന്തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

‘‘‘വചീസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം വചീസമാചാര’ന്തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം ? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, വചീസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, ഏവരൂപോ വചീസമാചാരോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, വചീസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപോ വചീസമാചാരോ സേവിതബ്ബോ.

൧൧൫. ‘‘കഥംരൂപം, ഭന്തേ, വചീസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ മുസാവാദീ ഹോതി, സഭാഗതോ [സഭഗ്ഗതോ (ബഹൂസു)] വാ പരിസാഗതോ [പരിസഗ്ഗതോ (ബഹൂസു)] വാ ഞാതിമജ്ഝഗതോ വാ പൂഗമജ്ഝഗതോ വാ രാജകുലമജ്ഝഗതോ വാ അഭിനീതോ സക്ഖിപുട്ഠോ - ‘ഏഹമ്ഭോ പുരിസ, യം ജാനാസി തം വദേഹീ’തി സോ അജാനം വാ ആഹ - ‘ജാനാമീ’തി, ജാനം വാ ആഹ - ‘ന ജാനാമീ’തി; അപസ്സം വാ ആഹ - ‘പസ്സാമീ’തി, പസ്സം വാ ആഹ - ‘ന പസ്സാമീ’തി - ഇതി [പസ്സ മ॰ നി॰ ൧.൪൪൦ സാലേയ്യകസുത്തേ] അത്തഹേതു വാ പരഹേതു വാ ആമിസകിഞ്ചിക്ഖഹേതു [കിഞ്ചക്ഖഹേതു (സീ॰)] വാ സമ്പജാനമുസാ ഭാസിതാ ഹോതി; പിസുണവാചോ ഖോ പന ഹോതി, ഇതോ സുത്വാ അമുത്ര അക്ഖാതാ ഇമേസം ഭേദായ, അമുത്ര വാ സുത്വാ ഇമേസം അക്ഖാതാ അമൂസം ഭേദായ - ഇതി സമഗ്ഗാനം വാ ഭേത്താ, ഭിന്നാനം വാ അനുപ്പദാതാ, വഗ്ഗാരാമോ, വഗ്ഗരതോ, വഗ്ഗനന്ദീ, വഗ്ഗകരണിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി; ഫരുസവാചോ ഖോ പന ഹോതി, യാ സാ വാചാ കണ്ഡകാ കക്കസാ ഫരുസാ പരകടുകാ പരാഭിസജ്ജനീ കോധസാമന്താ അസമാധിസംവത്തനികാ, തഥാരൂപിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി; സമ്ഫപ്പലാപീ ഖോ പന ഹോതി അകാലവാദീ അഭൂതവാദീ അനത്ഥവാദീ അധമ്മവാദീ അവിനയവാദീ, അനിധാനവതിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി അകാലേന അനപദേസം അപരിയന്തവതിം അനത്ഥസംഹിതം - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, വചീസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി.

‘‘കഥംരൂപം, ഭന്തേ, വചീസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി , കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ മുസാവാദം പഹായ മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി സഭാഗതോ വാ പരിസാഗതോ വാ ഞാതിമജ്ഝഗതോ വാ പൂഗമജ്ഝഗതോ വാ രാജകുലമജ്ഝഗതോ വാ അഭിനീതോ സക്ഖിപുട്ഠോ - ‘ഏഹമ്ഭോ പുരിസ, യം ജാനാസി തം വദേഹീ’തി സോ അജാനം വാ ആഹ - ‘ന ജാനാമീ’തി, ജാനം വാ ആഹ - ‘ജാനാമീ’തി, അപസ്സം വാ ആഹ - ‘ന പസ്സാമീ’തി, പസ്സം വാ ആഹ - ‘പസ്സാമീ’തി - ഇതി അത്തഹേതു വാ പരഹേതു വാ ആമിസകിഞ്ചിക്ഖഹേതു വാ ന സമ്പജാനമുസാ ഭാസിതാ ഹോതി; പിസുണം വാചം പഹായ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, ഇതോ സുത്വാ ന അമുത്ര അക്ഖാതാ ഇമേസം ഭേദായ, അമുത്ര വാ സുത്വാ ന ഇമേസം അക്ഖാതാ അമൂസം ഭേദായ - ഇതി ഭിന്നാനം വാ സന്ധാതാ സഹിതാനം വാ അനുപ്പദാതാ സമഗ്ഗാരാമോ സമഗ്ഗരതോ സമഗ്ഗനന്ദീ സമഗ്ഗകരണിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി; ഫരുസം വാചം പഹായ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, യാ സാ വാചാ നേലാ കണ്ണസുഖാ പേമനീയാ ഹദയങ്ഗമാ പോരീ

ബഹുജനകന്താ ബഹുജനമനാപാ തഥാരൂപിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി; സമ്ഫപ്പലാപം പഹായ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ ഹോതി കാലവാദീ ഭൂതവാദീ അത്ഥവാദീ ധമ്മവാദീ വിനയവാദീ, നിധാനവതിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി കാലേന സാപദേസം പരിയന്തവതിം അത്ഥസംഹിതം - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, വചീസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. 'വചീസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം വചീസമാചാര'ന്തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

"'മനോസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം മനോസമാചാര'ന്തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, മനോസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപോ മനോസമാചാരോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, മനോസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപോ മനോസമാചാരോ സേവിതബ്ബോ.

൧൧൩. "കഥംരൂപം, ഭന്തേ, മനോസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ അഭിജ്ഝാലു ഹോതി, യം തം പരസ്സ പരവിത്തൂപകരണം തം അഭിജ്ഝാതാ ഹോതി - 'അഹോ വത യം പരസ്സ തം മമസ്സാ'തി; ബ്യാപന്നചിത്തോ ഖോ പന ഹോതി പദുട്ഠമനസങ്കപ്പോ - 'ഇമേ സത്താ ഹഞ്ഞന്തു വാ വജ്ഝന്തു വാ ഉച്ഛിജ്ജന്തു വാ വിനസ്സന്തു വാ മാ വാ അഹേസു'ന്തി - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, മനോസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി.

"കഥംരൂപം, ഭന്തേ, മനോസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ അനഭിജ്ഝാലു ഹോതി, യം തം പരസ്സ പരവിത്തൂപകരണം തം നാഭിജ്ഝാതാ ഹോതി - 'അഹോ വത യം പരസ്സ തം മമസ്സാ'തി; അബ്യാപന്നചിത്തോ ഖോ പന ഹോതി അപ്പദുട്ഠമനസങ്കപ്പോ - 'ഇമേ സത്താ അവേരാ അബ്യാബജ്ഝാ [അബ്യാപജ്ഝാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] അനീഘാ സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തൂ'തി - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, മനോസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. 'മനോസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം മനോസമാചാര'ന്തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൧൧൪. "'ചിത്തുപ്പാദംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ചിത്തുപ്പാദ'ന്തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, ചിത്തുപ്പാദം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപോ ചിത്തുപ്പാദോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, ചിത്തുപ്പാദം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപോ ചിത്തുപ്പാദോ സേവിതബ്ബോ.

“കഥംരൂപം, ഭന്തേ, ചിത്തുപ്പാദം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏ്കച്ചോ അഭിജ്ഝാലു ഹോതി, അഭിജ്ഝാസഹഗതേന ചേതസാ വിഹരതി; ബ്യാപാദവാ ഹോതി, ബ്യാപാദസഹഗതേന ചേതസാ വിഹരതി; വിഹേസവാ ഹോതി, വിഹേസാസഹഗതേന ചേതസാ വിഹരതി - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, ചിത്തുപ്പാദം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി.

“കഥംരൂപം, ഭന്തേ, ചിത്തുപ്പാദം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി , കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏ്കച്ചോ അനഭിജ്ഝാലു ഹോതി, അനഭിജ്ഝാസഹഗതേന ചേതസാ വിഹരതി; അബ്യാപാദവാ ഹോതി, അബ്യാപാദസഹഗതേന ചേതസാ വിഹരതി; അവിഹേസവാ ഹോതി, അവിഹേസാസഹഗതേന ചേതസാ വിഹരതി - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, ചിത്തുപ്പാദം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. ‘ചിത്തുപ്പാദംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ചിത്തുപ്പാദ’ന്തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൧൧൭. “‘സഞ്ഞാപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ഞാപടിലാഭ’ന്തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, സഞ്ഞാപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപോ സഞ്ഞാപടിലാഭോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, സഞ്ഞാപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപോ സഞ്ഞാപടിലാഭോ സേവിതബ്ബോ.

“കഥംരൂപം, ഭന്തേ, സഞ്ഞാപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏ്കച്ചോ അഭിജ്ഝാലു ഹോതി, അഭിജ്ഝാസഹഗതായ സഞ്ഞായ വിഹരതി; ബ്യാപാദവാ ഹോതി, ബ്യാപാദസഹഗതായ സഞ്ഞായ വിഹരതി; വിഹേസവാ ഹോതി, വിഹേസാസഹഗതായ സഞ്ഞായ വിഹരതി - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, സഞ്ഞാപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി.

“കഥംരൂപം, ഭന്തേ, സഞ്ഞാപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏ്കച്ചോ അനഭിജ്ഝാലു ഹോതി, അനഭിജ്ഝാസഹഗതായ സഞ്ഞായ വിഹരതി; അബ്യാപാദവാ ഹോതി, അബ്യാപാദസഹഗതായ സഞ്ഞായ വിഹരതി; അവിഹേസവാ ഹോതി, അവിഹേസാസഹഗതായ സഞ്ഞായ വിഹരതി - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, സഞ്ഞാപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. ‘സഞ്ഞാപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ഞാപടിലാഭ’ന്തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൧൧൬. ‘‘‘ദിട്ഠിപടിലാഭംപാഹം , ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ദിട്ഠിപടിലാഭ’ന്തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, ദിട്ഠിപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപോ ദിട്ഠിപടിലാഭോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, ദിട്ഠിപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി - ഏവരൂപോ ദിട്ഠിപടിലാഭോ സേവിതബ്ബോ.

‘‘കഥംരൂപം, ഭന്തേ, ദിട്ഠിപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ ഏവംദിട്ഠികോ ഹോതി - ‘നത്ഥി ദിന്നം, നത്ഥി യിട്ഠം, നത്ഥി ഹുതം , നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, നത്ഥി അയം ലോകോ, നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി മാതാ, നത്ഥി പിതാ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ’തി - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, ദിട്ഠിപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി.

‘‘കഥംരൂപം, ഭന്തേ, ദിട്ഠിപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ ഏവംദിട്ഠികോ ഹോതി - ‘അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠം, അത്ഥി ഹുതം, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, അത്ഥി അയം ലോകോ, അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി മാതാ, അത്ഥി പിതാ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ’തി - ഏവരൂപം, ഭന്തേ, ദിട്ഠിപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. ‘ദിട്ഠിപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ദിട്ഠിപടിലാഭ’ന്തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൧൧൭. ‘‘‘അത്തഭാവപടിലാഭംപാഹം , ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം അത്തഭാവപടിലാഭ’ന്തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, അത്തഭാവപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി - ഏവരൂപോ അത്തഭാവപടിലാഭോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, അത്തഭാവപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി - ഏവരൂപോ അത്തഭാവപടിലാഭോ സേവിതബ്ബോ.

‘‘കഥംരൂപം, ഭന്തേ, അത്തഭാവപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി? സബ്യാബജ്ഝം [സബ്യാപജ്ഝം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)], ഭന്തേ, അത്തഭാവപടിലാഭം അഭിനിബ്ബത്തയതോ അപരിനിട്ഠിതഭാവായ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി; അബ്യാബജ്ഝം, ഭന്തേ, അത്തഭാവപടിലാഭം അഭിനിബ്ബത്തയതോ പരിനിട്ഠിതഭാവായ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. ‘അത്തഭാവപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ,

ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി , അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം അത്തഭാവപടിലാഭ'ന്തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

"ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ, വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ, ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമീ"തി.

൧൧൩. "സാധു സാധു, സാരിപുത്ത! സാധു ഖോ ത്വം, സാരിപുത്ത, ഇമസ്സ മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ, വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ, ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാസി.

"'കായസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം കായസമാചാര'ന്തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം മയാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, സാരിപുത്ത, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപോ കായസമാചാരോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, സാരിപുത്ത, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി - ഏവരൂപോ കായസമാചാരോ സേവിതബ്ബോ.

"കഥംരൂപം , സാരിപുത്ത, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി? ഇധ, സാരിപുത്ത, ഏകച്ചോ പാണാതിപാതീ ഹോതി ലുദ്ദോ ലോഹിതപാണി ഹതപ്പഹതേ നിവിട്ഠോ അദയാപന്നോ പാണഭൂതേസു; അദിന്നാദായീ ഖോ പന ഹോതി, യം തം പരസ്സ പരവിത്തൂപകരണം ഗാമഗതം വാ അരഞ്ഞഗതം വാ തം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദാതാ ഹോതി; കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ഖോ പന ഹോതി, യാ താ മാതുരക്ഖിതാ പിതുരക്ഖിതാ മാതാപിതുരക്ഖിതാ ഭാതുരക്ഖിതാ ഭഗിനിരക്ഖിതാ ഞാതിരക്ഖിതാ ഗോത്തരക്ഖിതാ ധമ്മരക്ഖിതാ സസ്സാമികാ സപരിദണ്ഡാ അന്തമസോ മാലാഗുളപരിക്ഖിത്താപി തഥാരൂപാസു ചാരിത്തം ആപജ്ജിതാ ഹോതി - ഏവരൂപം, സാരിപുത്ത, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി.

"കഥംരൂപം, സാരിപുത്ത, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി? ഇധ, സാരിപുത്ത, ഏകച്ചോ പാണാതിപാതം പഹായ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി നിഹിതദണ്ഡോ നിഹിതസത്ഥോ, ലജ്ജീ ദയാപന്നോ സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ വിഹരതി; അദിന്നാദാനം പഹായ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, യം തം പരസ്സ പരവിത്തൂപകരണം ഗാമഗതം വാ അരഞ്ഞഗതം വാ തം നാദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദാതാ ഹോതി; കാമേസുമിച്ഛാചാരം പഹായ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി, യാ താ മാതുരക്ഖിതാ പിതുരക്ഖിതാ മാതാപിതുരക്ഖിതാ ഭാതുരക്ഖിതാ ഭഗിനിരക്ഖിതാ ഞാതിരക്ഖിതാ ഗോത്തരക്ഖിതാ ധമ്മരക്ഖിതാ സസ്സാമികാ സപരിദണ്ഡാ അന്തമസോ മാലാഗുളപരിക്ഖിത്താപി തഥാരൂപാസു ന ചാരിത്തം ആപജ്ജിതാ ഹോതി - ഏവരൂപം, സാരിപുത്ത, കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. 'കായസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി,

അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം കായസമാചാര’ന്തി - ഇതി യം തം വുത്തം മയാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

“വചീസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി ...പേ॰...
മനോസമാചാരംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി...പേ॰...
ചിത്തുപ്പാദംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി...പേ॰...
സഞ്ഞാപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി...പേ॰...
ദിട്ഠിപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി...പേ॰....

“‘അത്തഭാവപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം അത്തഭാവപടിലാഭ’ന്തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം മയാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, സാരിപുത്ത, അത്തഭാവപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപോ അത്തഭാവപടിലാഭോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, സാരിപുത്ത, അത്തഭാവപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി - ഏവരൂപോ അത്തഭാവപടിലാഭോ സേവിതബ്ബോ.

“കഥംരൂപം, സാരിപുത്ത, അത്തഭാവപടിലാഭം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി? സബ്യാബജ്ഝം, സാരിപുത്ത, അത്തഭാവപടിലാഭം അഭിനിബ്ബത്തയതോ അപരിനിട്ഠിതഭാവായ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി; അബ്യാബജ്ഝം, സാരിപുത്ത, അത്തഭാവപടിലാഭം അഭിനിബ്ബത്തയതോ പരിനിട്ഠിതഭാവായ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി. ‘അത്തഭാവപടിലാഭംപാഹം, ഭിക്ഖവേ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി , അസേവിതബ്ബമ്പി; തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം അത്തഭാവപടിലാഭ’ന്തി - ഇതി യം തം വുത്തം മയാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇമസ്സ ഖോ, സാരിപുത്ത, മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

൧൧൩. “ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; സോതവിഞ്ഞേയ്യം സദ്ദംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി അസേവിതബ്ബമ്പി; ഘാനവിഞ്ഞേയ്യം ഗന്ധംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യം രസംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; കായവിഞ്ഞേയ്യം ഫോട്ഠബ്ബംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി; മനോവിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ”തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ, വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ, ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. ‘ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപം

ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം ന സേവിതബ്ബം; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപം ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം സേവിതബ്ബം. 'ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

"സോതവിഞ്ഞേയ്യം സദ്ദംപാഹം, സാരിപുത്ത...പേ॰... ഏവരൂപോ സോതവിഞ്ഞേയ്യോ സദ്ദോ ന സേവിതബ്ബോ... ഏവരൂപോ സോതവിഞ്ഞേയ്യോ സദ്ദോ സേവിതബ്ബോ... ഏവരൂപോ ഘാനവിഞ്ഞേയ്യോ ഗന്ധോ ന സേവിതബ്ബോ... ഏവരൂപോ ഘാനവിഞ്ഞേയ്യോ ഗന്ധോ സേവിതബ്ബോ... ഏവരൂപോ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യോ രസോ ന സേവിതബ്ബോ... ഏവരൂപോ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യോ രസോ സേവിതബ്ബോ... കായവിഞ്ഞേയ്യം ഫോട്ഠബ്ബംപാഹം, സാരിപുത്ത ... ഏവരൂപോ കായവിഞ്ഞേയ്യോ ഫോട്ഠബ്ബോ ന സേവിതബ്ബോ... ഏവരൂപോ കായവിഞ്ഞേയ്യോ ഫോട്ഠബ്ബോ സേവിതബ്ബോ.

"'മനോവിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപോ മനോവിഞ്ഞേയ്യോ ധമ്മോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപോ മനോവിഞ്ഞേയ്യോ ധമ്മോ സേവിതബ്ബോ. 'മനോവിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ, വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ, ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമീ"തി.

൧൧൦. "സാധു സാധു, സാരിപുത്ത! സാധു ഖോ ത്വം, സാരിപുത്ത, ഇമസ്സ മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ, വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ, ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാസി. 'ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം മയാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, സാരിപുത്ത, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപം ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം ന സേവിതബ്ബം; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, സാരിപുത്ത, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപം ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം സേവിതബ്ബം. 'ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം മയാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

"സോതവിഞ്ഞേയ്യം സദ്ദംപാഹം, സാരിപുത്ത...പേ॰... ഏവരൂപോ സോതവിഞ്ഞേയ്യോ സദ്ദോ ന സേവിതബ്ബോ... ഏവരൂപോ സോതവിഞ്ഞേയ്യോ സദ്ദോ സേവിതബ്ബോ... ഏവരൂപോ ഘാനവിഞ്ഞേയ്യോ ഗന്ധോ ന സേവിതബ്ബോ...

ഏവരൂപോ ഘാനവിഞ്ഞേയ്യോ ഗന്ധോ സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപോ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യോ രസോ ന സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപോ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യോ രസോ സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപോ കായവിഞ്ഞേയ്യോ ഫോട്ഠബ്ബോ ന സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപോ കായവിഞ്ഞേയ്യോ ഫോട്ഠബ്ബോ സേവിതബ്ബോ.

“മനോവിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മംപാഹം, സാരിപുത്ത…പേ॰… ഏവരൂപോ മനോവിഞ്ഞേയ്യോ ധമ്മോ ന സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപോ മനോവിഞ്ഞേയ്യോ ധമ്മോ സേവിതബ്ബോ. ‘മനോവിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം മയാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇമസ്സ ഖോ, സാരിപുത്ത, മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

൧൨൧. “ചീവരംപാഹം , സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി…പേ॰… പിണ്ഡപാതംപാഹം, സാരിപുത്ത… സേനാസനംപാഹം, സാരിപുത്ത… ഗാമംപാഹം, സാരിപുത്ത… നിഗമംപാഹം, സാരിപുത്ത… നഗരംപാഹം, സാരിപുത്ത… ജനപദംപാഹം, സാരിപുത്ത… പുഗ്ഗലംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ”തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ, വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ, ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. ‘ചീവരംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, ചീവരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപം ചീവരം ന സേവിതബ്ബം; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, ചീവരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപം ചീവരം സേവിതബ്ബം. ‘ചീവരംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

“പിണ്ഡപാതംപാഹം, സാരിപുത്ത…പേ॰… ഏവരൂപോ പിണ്ഡപാതോ ന സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപോ പിണ്ഡപാതോ സേവിതബ്ബോ… സേനാസനംപാഹം, സാരിപുത്ത…പേ॰… ഏവരൂപം സേനാസനം ന സേവിതബ്ബം… ഏവരൂപം സേനാസനം സേവിതബ്ബം… ഗാമംപാഹം, സാരിപുത്ത …പേ॰… ഏവരൂപോ ഗാമോ ന സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപോ ഗാമോ സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപോ നിഗമോ ന സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപോ നിഗമോ സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപം നഗരം ന സേവിതബ്ബം… ഏവരൂപം നഗരം സേവിതബ്ബം… ഏവരൂപോ ജനപദോ ന സേവിതബ്ബോ… ഏവരൂപോ ജനപദോ സേവിതബ്ബോ.

“‘പുഗ്ഗലംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം ഭഗവതാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, ഭന്തേ, പുഗ്ഗലം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, പുഗ്ഗലം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ

സേവിതബ്ബോ. ‘പുഗ്ഗലംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഭഗവതാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തന്തി. ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ, വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമീ”തി.

൧൨൨. “സാധു സാധു, സാരിപുത്ത! സാധു ഖോ ത്വം, സാരിപുത്ത, ഇമസ്സ മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ, വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാസി. ‘ചീവരംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി , അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം മയാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, സാരിപുത്ത, ചീവരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപം ചീവരം ന സേവിതബ്ബം; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, സാരിപുത്ത, ചീവരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപം ചീവരം സേവിതബ്ബം. ‘ചീവരംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം മയാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. (യഥാ പഠമം തഥാ വിത്ഥാരേതബ്ബം) ഏവരൂപോ പിണ്ഡപാതോ... ഏവരൂപം സേനാസനം... ഏവരൂപോ ഗാമോ... ഏവരൂപോ നിഗമോ... ഏവരൂപം നഗരം... ഏവരൂപോ ജനപദോ.

“‘പുഗ്ഗലംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം മയാ. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യഥാരൂപം, സാരിപുത്ത, പുഗ്ഗലം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ ന സേവിതബ്ബോ; യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, സാരിപുത്ത, പുഗ്ഗലം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ സേവിതബ്ബോ. ‘പുഗ്ഗലംപാഹം, സാരിപുത്ത, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം മയാ ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇമസ്സ ഖോ, സാരിപുത്ത, മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

൧൨൩. “സബ്ബേപി ചേ, സാരിപുത്ത, ഖത്തിയാ ഇമസ്സ മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനേയ്യും, സബ്ബേസാനമ്പിസ്സ ഖത്തിയാനം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ. സബ്ബേപി ചേ , സാരിപുത്ത, ബ്രാഹ്മണാ...പേ॰... സബ്ബേപി ചേ, സാരിപുത്ത, വേസ്സാ... സബ്ബേപി ചേ, സാരിപുത്ത, സുദ്ദാ ഇമസ്സ മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനേയ്യും, സബ്ബേസാനമ്പിസ്സ സുദ്ദാനം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ. സദേവകോപി ചേ, സാരിപുത്ത, ലോകോ സമാരകോ സബ്രഹ്മകോ സസ്സമണബ്രാഹ്മണീ പജാ സദേവമനുസ്സാ ഇമസ്സ മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനേയ്യ, സദേവകസ്സപിസ്സ ലോകസ്സ സമാരകസ്സ സബ്രഹ്മകസ്സ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

സേവിതബ്ബാസേവിതബ്ബസുത്തം നിട്ഠിതം ചതുത്ഥം.

൫. ബഹുധാതുകസുത്തം

൧൨൪. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''യാനി കാനിചി, ഭിക്ഖവേ, ഭയാനി ഉപ്പജ്ജന്തി സബ്ബാനി താനി ബാലതോ ഉപ്പജ്ജന്തി, നോ പണ്ഡിതതോ; യേ കേചി ഉപദ്ദവാ ഉപ്പജ്ജന്തി സബ്ബേ തേ ബാലതോ ഉപ്പജ്ജന്തി, നോ പണ്ഡിതതോ; യേ കേചി ഉപസഗ്ഗാ ഉപ്പജ്ജന്തി സബ്ബേ തേ ബാലതോ ഉപ്പജ്ജന്തി, നോ പണ്ഡിതതോ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ , നളാഗാരാ വാ തിണാഗാരാ വാ അഗ്ഗി മുത്തോ [അഗ്ഗിമുക്കോ (സീ॰ പീ॰)] കൂടാഗാരാനിപി ദഹതി ഉല്ലിത്താവലിത്താനി നിവാതാനി ഫുസിതഗ്ഗളാനി പിഹിതവാതപാനാനി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യാനി കാനിചി ഭയാനി ഉപ്പജ്ജന്തി സബ്ബാനി താനി ബാലതോ ഉപ്പജ്ജന്തി, നോ പണ്ഡിതതോ; യേ കേചി ഉപദ്ദവാ ഉപ്പജ്ജന്തി സബ്ബേ തേ ബാലതോ ഉപ്പജ്ജന്തി, നോ പണ്ഡിതതോ; യേ കേചി ഉപസഗ്ഗാ ഉപ്പജ്ജന്തി സബ്ബേ തേ ബാലതോ ഉപ്പജ്ജന്തി, നോ പണ്ഡിതതോ. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പടിഭയോ ബാലോ, അപ്പടിഭയോ പണ്ഡിതോ; സഉപദ്ദവോ ബാലോ, അനുപദ്ദവോ പണ്ഡിതോ; സഉപസഗ്ഗോ ബാലോ, അനുപസഗ്ഗോ പണ്ഡിതോ. നത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതതോ ഭയം, നത്ഥി പണ്ഡിതതോ ഉപദ്ദവോ, നത്ഥി പണ്ഡിതതോ ഉപസഗ്ഗോ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, 'പണ്ഡിതാ ഭവിസ്സാമ വീമംസകാ'തി - ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, പണ്ഡിതോ ഭിക്ഖു 'വീമംസകോ'തി അലം വചനായാ''തി? ''യതോ ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ധാതുകുസലോ ച ഹോതി, ആയതനകുസലോ ച ഹോതി, പടിച്ചസമുപ്പാദകുസലോ ച ഹോതി, ഠാനാഠാനകുസലോ ച ഹോതി - ഏത്താവതാ ഖോ, ആനന്ദ, പണ്ഡിതോ ഭിക്ഖു 'വീമംസകോ'തി അലം വചനായാ''തി.

൧൨൫. ''കിത്താവതാ പന, ഭന്തേ, 'ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായാ''തി? ''അട്ഠാരസ ഖോ ഇമാ, ആനന്ദ, ധാതുയോ - ചക്ഖുധാതു, രൂപധാതു, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണധാതു; സോതധാതു, സദ്ദധാതു, സോതവിഞ്ഞാണധാതു; ഘാനധാതു, ഗന്ധധാതു, ഘാനവിഞ്ഞാണധാതു; ജിവ്ഹാധാതു, രസധാതു, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണധാതു; കായധാതു, ഫോട്ഠബ്ബധാതു, കായവിഞ്ഞാണധാതു; മനോധാതു, ധമ്മധാതു, മനോവിഞ്ഞാണധാതു. ഇമാ ഖോ, ആനന്ദ, അട്ഠാരസ ധാതുയോ യതോ ജാനാതി പസ്സതി - ഏത്താവതാപി ഖോ, ആനന്ദ, 'ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായാ''തി.

''സിയാ പന, ഭന്തേ, അഞ്ഞോപി പരിയായോ, യഥാ 'ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായാ''തി? ''സിയാ, ആനന്ദ. ഛയിമാ, ആനന്ദ, ധാതുയോ - പഥവീധാതു, ആപോധാതു, തേജോധാതു, വായോധാതു, ആകാസധാതു, വിഞ്ഞാണധാതു. ഇമാ ഖോ, ആനന്ദ, ഛ ധാതുയോ യതോ ജാനാതി പസ്സതി - ഏത്താവതാപി ഖോ, ആനന്ദ, 'ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായാ''തി.

“സിയാ പന, ഭന്തേ, അഞ്ഞോപി പരിയായോ, യഥാ ‘ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി? “സിയാ, ആനന്ദ. ഛയിമാ, ആനന്ദ, ധാതുയോ - സുഖധാതു , ദുക്ഖധാതു, സോമനസ്സധാതു, ദോമനസ്സധാതു, ഉപേക്ഖാധാതു, അവിജ്ജാധാതു. ഇമാ ഖോ, ആനന്ദ, ഛ ധാതുയോ യതോ ജാനാതി പസ്സതി - എത്താവതാപി ഖോ, ആനന്ദ, ‘ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി.

“സിയാ പന, ഭന്തേ, അഞ്ഞോപി പരിയായോ, യഥാ ‘ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി? “സിയാ, ആനന്ദ. ഛയിമാ, ആനന്ദ, ധാതുയോ - കാമധാതു, നേക്ഖമ്മധാതു, ബ്യാപാദധാതു, അബ്യാപാദധാതു, വിഹിംസാധാതു , അവിഹിംസാധാതു. ഇമാ ഖോ, ആനന്ദ, ഛ ധാതുയോ യതോ ജാനാതി പസ്സതി - എത്താവതാപി ഖോ, ആനന്ദ, ‘ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി.

“സിയാ പന, ഭന്തേ, അഞ്ഞോപി പരിയായോ, യഥാ ‘ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി? “സിയാ, ആനന്ദ. തിസ്സോ ഇമാ, ആനന്ദ, ധാതുയോ - കാമധാതു, രൂപധാതു, അരൂപധാതു. ഇമാ ഖോ, ആനന്ദ, തിസ്സോ ധാതുയോ യതോ ജാനാതി പസ്സതി - എത്താവതാപി ഖോ, ആനന്ദ, ‘ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി.

“സിയാ പന, ഭന്തേ, അഞ്ഞോപി പരിയായോ, യഥാ ‘ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി? “സിയാ, ആനന്ദ. ദ്വേ ഇമാ, ആനന്ദ, ധാതുയോ - സങ്ഖതാധാതു, അസങ്ഖതാധാതു. ഇമാ ഖോ, ആനന്ദ, ദ്വേ ധാതുയോ യതോ ജാനാതി പസ്സതി - എത്താവതാപി ഖോ, ആനന്ദ, ‘ധാതുകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി.

൧൨൭. “കിത്താവതാ പന, ഭന്തേ, ‘ആയതനകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി? “ഛ ഖോ പനിമാനി, ആനന്ദ, അജ്ഝത്തികബാഹിരാനി ആയതനാനി - ചക്ഖുചേവ രൂപാ ച സോതഞ്ച സദ്ദാ ച ഘാനഞ്ച ഗന്ധാ ച ജിവ്ഹാ ച രസാ ച കായോ ച ഫോട്ഠബ്ബാ ച മനോ ച ധമ്മാ ച. ഇമാനി ഖോ, ആനന്ദ, ഛ അജ്ഝത്തികബാഹിരാനി ആയതനാനി യതോ ജാനാതി പസ്സതി - എത്താവതാ ഖോ, ആനന്ദ, ‘ആയതനകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി.

“കിത്താവതാ പന, ഭന്തേ, ‘പടിച്ചസമുപ്പാദകുസലോ ഭിക്ഖൂ’തി അലം വചനായാ”തി? “ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏവം പജാനാതി - ‘ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്സുപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതി, ഇമസ്മിം അസതി ഇദം ന ഹോതി, ഇമസ്സ നിരോധാ ഇദം നിരുജ്ഝതി, യദിദം - അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ, സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം, നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം, സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ, വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ, തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം, ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ , ഭവപച്ചയാ ജാതി, ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സൂപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ, സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ, വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ, നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോ, സളായതനനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ, ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ,

വേദനാനിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോ, തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ, ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ, ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ, ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി'. എത്താവതാ ഖോ, ആനന്ദ, 'പടിച്ചസമുപ്പാദകുസലോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായാ''തി.

൧൨൭. ''കിത്താവതാ പന, ഭന്തേ, 'ഠാനാഠാനകുസലോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായാ''തി? ''ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ദിട്ഠിസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ കഞ്ചി [കിഞ്ചി (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] സങ്ഖാരം നിച്ചതോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം പുഥുജ്ജനോ കഞ്ചി സങ്ഖാരം നിച്ചതോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ദിട്ഠിസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ കഞ്ചി സങ്ഖാരം സുഖതോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം പുഥുജ്ജനോ കഞ്ചി സങ്ഖാരം സുഖതോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ദിട്ഠിസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ കഞ്ചി ധമ്മം അത്തതോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി, 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം പുഥുജ്ജനോ കഞ്ചി ധമ്മം അത്തതോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി.

൧൨൮. '''അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ദിട്ഠിസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ മാതരം ജീവിതാ വോരോപേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം പുഥുജ്ജനോ മാതരം ജീവിതാ വോരോപേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ദിട്ഠിസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ പിതരം ജീവിതാ വോരോപേയ്യ...പേ॰... അരഹന്തം ജീവിതാ വോരോപേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ദിട്ഠിസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ ദുട്ഠചിത്തോ തഥാഗതസ്സ ലോഹിതം ഉപ്പാദേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം പുഥുജ്ജനോ ദുട്ഠചിത്തോ തഥാഗതസ്സ ലോഹിതം ഉപ്പാദേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ദിട്ഠിസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ സങ്ഘം ഭിന്ദേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം പുഥുജ്ജനോ സങ്ഘം ഭിന്ദേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ദിട്ഠിസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ അഞ്ഞം സത്ഥാരം ഉദ്ദിസേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം പുഥുജ്ജനോ അഞ്ഞം സത്ഥാരം ഉദ്ദിസേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി.

൧൨൯. '''അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാ ദ്വേ അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ അപുബ്ബം അചരിമം ഉപ്പജ്ജേയ്യും, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാ ഏകോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാ ദ്വേ രാജാനോ ചക്കവത്തിനോ അപുബ്ബം അചരിമം ഉപ്പജ്ജേയ്യും, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം

വിജ്ജതി യം ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാ ഏകോ രാജാ ചക്കവത്തി ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി.

൧൩൦. '''അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ഇത്ഥീ അരഹം അസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ , നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം പുരിസോ അരഹം അസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ഇത്ഥീ രാജാ അസ്സ ചക്കവത്തീ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം പുരിസോ രാജാ അസ്സ ചക്കവത്തീ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ഇത്ഥീ സക്കത്തം കരേയ്യ ... മാരത്തം കരേയ്യ... ബ്രഹ്മത്തം കരേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം പുരിസോ സക്കത്തം കരേയ്യ... മാരത്തം കരേയ്യ... ബ്രഹ്മത്തം കരേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി.

൧൩൧. '''അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം കായദുച്ചരിതസ്സ ഇട്ഠോ കന്തോ മനാപോ വിപാകോ നിബ്ബത്തേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം കായദുച്ചരിതസ്സ അനിട്ഠോ അകന്തോ അമനാപോ വിപാകോ നിബ്ബത്തേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം വചീദുച്ചരിതസ്സ...പേ॰... യം മനോദുച്ചരിതസ്സ ഇട്ഠോ കന്തോ മനാപോ വിപാകോ നിബ്ബത്തേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം വചീദുച്ചരിതസ്സ...പേ॰... യം മനോദുച്ചരിതസ്സ അനിട്ഠോ അകന്തോ അമനാപോ വിപാകോ നിബ്ബത്തേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീതി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം കായസുചരിതസ്സ അനിട്ഠോ അകന്തോ അമനാപോ വിപാകോ നിബ്ബത്തേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം കായസുചരിതസ്സ ഇട്ഠോ കന്തോ മനാപോ വിപാകോ നിബ്ബത്തേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം വചീസുചരിതസ്സ... പേ॰... യം മനോസുചരിതസ്സ അനിട്ഠോ അകന്തോ അമനാപോ വിപാകോ നിബ്ബത്തേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം വചീസുചരിതസ്സ...പേ॰... യം മനോസുചരിതസ്സ ഇട്ഠോ കന്തോ മനാപോ വിപാകോ നിബ്ബത്തേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി.

'''അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം കായദുച്ചരിതസമങ്ഗീ തംനിദാനാ തപ്പച്ചയാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം കായദുച്ചരിതസമങ്ഗീ തംനിദാനാ തപ്പച്ചയാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം വചീദുച്ചരിതസമങ്ഗീ...പേ॰... യം മനോദുച്ചരിതസമങ്ഗീ തംനിദാനാ തപ്പച്ചയാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം വചീദുച്ചരിതസമങ്ഗീ...പേ॰... യം മനോദുച്ചരിതസമങ്ഗീ തംനിദാനാ തപ്പച്ചയാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം കായസുചരിതസമങ്ഗീ തംനിദാനാ തപ്പച്ചയാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം

വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം കായസുചരിതസമങ്ഗീ തംനിദാനാ തപ്പച്ചയാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. 'അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം വചീസുചരിതസമങ്ഗീ...പേ॰... യം മനോസുചരിതസമങ്ഗീ തംനിദാനാ തപ്പച്ചയാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി; 'ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം വചീസുചരിതസമങ്ഗീ...പേ॰... യം മനോസുചരിതസമങ്ഗീ തംനിദാനാ തപ്പച്ചയാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ'തി പജാനാതി. ഏത്താവതാ ഖോ, ആനന്ദ, 'ഠാനാഠാനകുസലോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായാ''തി.

൱൨൭. ഏവം വുത്തേ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ! കോനാമോ അയം, ഭന്തേ, ധമ്മപരിയായോ''തി? ''തസ്മാതിഹ ത്വം, ആനന്ദ, ഇമം ധമ്മപരിയായം 'ബഹുധാതുകോ'തിപി നം ധാരേഹി, 'ചതുപരിവട്ടോ'തിപി നം ധാരേഹി, 'ധമ്മാദാസോ'തിപി നം ധാരേഹി, 'അമതദുന്ദുഭീ'തിപി [ദുദ്രഭീതിപി (ക॰)] നം ധാരേഹി, 'അനുത്തരോ സങ്ഗാമവിജയോ'തിപി നം ധാരേഹീ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

ബഹുധാതുകസുത്തം നിട്ഠിതം പഞ്ചമം.

൬. ഇസിഗിലിസുത്തം

൱൨൮. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതം വേഭാരം പബ്ബത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''ഏതസ്സപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വേഭാരസ്സ പബ്ബതസ്സ അഞ്ഞാവ സമഞ്ഞാ അഹോസി അഞ്ഞാ പഞ്ഞത്തി''.

''പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതം പണ്ഡവം പബ്ബത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''ഏതസ്സപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡവസ്സ പബ്ബതസ്സ അഞ്ഞാവ സമഞ്ഞാ അഹോസി അഞ്ഞാ പഞ്ഞത്തി''.

''പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതം വേപുല്ലം പബ്ബത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''ഏതസ്സപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വേപുല്ലസ്സ പബ്ബതസ്സ അഞ്ഞാവ സമഞ്ഞാ അഹോസി അഞ്ഞാ പഞ്ഞത്തി''.

''പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതം ഗിജ്ഝകൂടം പബ്ബത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''ഏതസ്സപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഗിജ്ഝകൂടസ്സ പബ്ബതസ്സ അഞ്ഞാവ സമഞ്ഞാ അഹോസി അഞ്ഞാ പഞ്ഞത്തി''.

“പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഇമം ഇസിഗിലിം പബ്ബത”ന്തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “ഇമസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഇസിഗിലിസ്സ പബ്ബതസ്സ ഏസാവ സമഞ്ഞാ അഹോസി ഏസാ പഞ്ഞത്തി”.

“ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച പച്ചേകബുദ്ധസതാനി ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസിനോ അഹേസും. തേ ഇമം പബ്ബതം പവിസന്താ ദിസ്സന്തി , പവിട്ഠാ ന ദിസ്സന്തി. തമേനം മനുസ്സാ ദിസ്വാ ഏവമാഹംസു - ‘അയം പബ്ബതോ ഇമേ ഇസീ [ഇസയോ (ക॰)] ഗിലതീ’തി; ‘ഇസിഗിലി ഇസിഗിലി’ ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി. ആചിക്ഖിസ്സാമി [അചിക്ഖിസ്സാമി വോ (ക॰)], ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകബുദ്ധാനം നാമാനി; കിത്തയിസ്സാമി, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകബുദ്ധാനം നാമാനി; ദേസേസ്സാമി, ഭിക്ഖവേ , പച്ചേകബുദ്ധാനം നാമാനി . തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

൧൩൮. “അരിട്ഠോ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ [പച്ചേകബുദ്ധോ (ക॰ സീ॰ പീ॰)] ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; ഉപരിട്ഠോ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; തഗരസിഖീ [തഗ്ഗരസിഖീ (ക॰)] നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; യസസ്സീ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; സുദസ്സനോ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; പിയദസ്സീ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; ഗന്ധാരോ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; പിണ്ഡോലോ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; ഉപാസഭോ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; നീതോ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; തഥോ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി, സുതവാ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി; ഭാവിതത്തോ നാമ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസീ അഹോസി.

൧൩൯. “യേ സത്തസാരാ അനീഘാ നിരാസാ,
പച്ചേകമേവജ്ഝഗമംസു ബോധിം [പച്ചേകമേവജ്ഝഗമും സുബോധിം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)];
തേസം വിസല്ലാന നരുത്തമാനം,
നാമാനി മേ കിത്തയതോ സുണാഥ.

“അരിട്ഠോ ഉപരിട്ഠോ തഗരസിഖീ യസസ്സീ,
സുദസ്സനോ പിയദസ്സീ ച സുസമ്ബുദ്ധോ [ബുദ്ധോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)];

ഗന്ധാരോ പിണ്ഡോലോ ഉപാസഭോ ച,
നീതോ തഥോ സുതവാ ഭാവിതത്തോ.

“സുമ്ഭോ സുഭോ മതുലോ [മേഥുലോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അട്ഠമോ ച,
അഥസ്സുമേഘോ [അട്ഠസുമേധോ (കം॰)] അനീഘോ സുദാഠോ;
പച്ചേകബുദ്ധാ ഭവനേത്തിഖീണാ,
ഹിങ്ഗൂ ച ഹിങ്ഗോ ച മഹാനുഭാവാ.

“ദ്വേ ജാലിനോ മുനിനോ അട്ഠകോ ച,
അഥ കോസല്ലോ ബുദ്ധോ അഥോ സുബാഹു;
ഉപനേമിസോ നേമിസോ സന്തചിത്തോ,
സച്ചോ തഥോ വിരജോ പണ്ഡിതോ ച.

“കാളൂപകാളാ വിജിതോ ജിതോ ച,
അങ്ഗോ ച പങ്ഗോ ച ഗുത്തിജിതോ ച;
പസ്സി ജഹി ഉപധിദുക്ഖമൂലം [പസ്സീ ജഹീ ഉപധിം ദുക്ഖമൂലം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)],
അപരാജിതോ മാരബലം അജേസി.

“സത്ഥാ പവത്താ സരഭങ്ഗോ ലോമഹംസോ,
ഉച്ചങ്ഗമായോ അസിതോ അനാസവോ;
മനോമയോ മാനച്ഛിദോ ച ബന്ധുമാ,
തദാധിമുത്തോ വിമലോ ച കേതുമാ.

“കേതുമ്ഭരാഗോ ച മാതങ്ഗോ അരിയോ,
അഥച്ചുതോ അച്ചുതഗാമബ്യാമകോ;
സുമങ്ഗലോ ദബ്ബിലോ സുപതിട്ഠിതോ,
അസയ്ഹോ ഖേമാഭിരതോ ച സോരതോ.

“ദുരന്നയോ സങ്ഘോ അഥോപി ഉജ്ജയോ,
അപരോ മുനി സയ്ഹോ അനോമനിക്കമോ;
ആനന്ദോ നന്ദോ ഉപനന്ദോ ദ്വാദസ,
ഭാരദ്വാജോ അന്തിമദേഹധാരീ [അന്തിമദേഹധാരി (സീ॰)].

“ബോധി മഹാനാമോ അഥോപി ഉത്തരോ,
കേസീ സിഖീ സുന്ദരോ ദ്വാരഭാജോ;
തിസ്സൂപതിസ്സാ ഭവബന്ധനച്ഛിദാ,
ഉപസിഖി തണ്ഹച്ഛിദോ ച സിഖരി [ഉപസീദരീ തണ്ഹച്ഛിദോ ച സീദരീ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)].

“ബുദ്ധോ അഹു മങ്ഗലോ വീതരാഗോ,
ഉസഭച്ഛിദാ ജാലിനിം ദുക്ഖമൂലം;
സന്തം പദം അജ്ഝഗമോപനീതോ,
ഉപോസഥോ സുന്ദരോ സച്ചനാമോ.

“ജേതോ ജയന്തോ പദുമോ ഉപ്പലോ ച,
പദുമുത്തരോ രക്ഖിതോ പബ്ബതോ ച;
മാനത്ഥദ്ധോ സോഭിതോ വീതരാഗോ,
കണ്ഹോ ച ബുദ്ധോ സുവിമുത്തചിത്തോ.

“ഏതേ ച അഞ്ഞേ ച മഹാനുഭാവാ,
പച്ചേകബുദ്ധാ ഭവനേത്തിഖീണാ;
തേ സബ്ബസങ്ഗാതിഗതേ മഹേസീ,
പരിനിബ്ബുതേ വന്ദഥ അപ്പമേയ്യേ”തി.

ഇസിഗിലിസുത്തം നിട്ഠിതം ഛട്ഠം.

൭. മഹാചത്താരീസകസുത്തം

൱൩൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഭിക്ഖവോ”തി. “ഭദന്തേ”തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - “അരിയം വോ, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസമാധിം ദേസേസ്സാമി സഉപനിസം സപരിക്ഖാരം. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അരിയോ സമ്മാസമാധി സഉപനിസോ സപരിക്ഖാരോ? സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാസങ്കപ്പോ, സമ്മാവാചാ, സമ്മാകമ്മന്തോ, സമ്മാആജീവോ, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി; യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേഹി സത്തഹങ്ഗേഹി ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ പരിക്ഖതാ - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അരിയോ സമ്മാസമാധി സഉപനിസോ ഇതിപി, സപരിക്ഖാരോ ഇതിപി. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി? മിച്ഛാദിട്ഠിം ‘മിച്ഛാദിട്ഠീ’തി പജാനാതി, സമ്മാദിട്ഠിം ‘സമ്മാദിട്ഠീ’തി പജാനാതി - സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാദിട്ഠി? ‘നത്ഥി ദിന്നം, നത്ഥി യിട്ഠം, നത്ഥി ഹുതം, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, നത്ഥി അയം ലോകോ, നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി മാതാ, നത്ഥി പിതാ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ’തി - അയം, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാദിട്ഠി.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി? സമ്മാദിട്ഠിംപഹം [സമ്മാദിട്ഠിമഹം (ക॰) ഏവം സമ്മാസങ്കപ്പംപഹംക്യാദീസുപി], ഭിക്ഖവേ, ദ്വായം [ദ്വയം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰) ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] വദാമി - അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി സാസവാ പുഞ്ഞഭാഗിയാ ഉപധിവേപക്കാ; അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി അരിയാ അനാസവാ ലോകുത്തരാ മഗ്ഗങ്ഗാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി സാസവാ പുഞ്ഞഭാഗിയാ ഉപധിവേപക്കാ ? ‘അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠം, അത്ഥി ഹുതം, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം

വിപാകോ, അത്ഥി അയം ലോകോ, അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി മാതാ, അത്ഥി പിതാ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ'തി - അയം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി സാസവാ പുഞ്ഞഭാഗിയാ ഉപധിവേപക്കാ.

"കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി അരിയാ അനാസവാ ലോകുത്തരാ മഗ്ഗങ്ഗാ? യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയചിത്തസ്സ അനാസവചിത്തസ്സ അരിയമഗ്ഗസമങ്ഗിനോ അരിയമഗ്ഗം ഭാവയതോ പഞ്ഞാ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം പഞ്ഞാബലം ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ സമ്മാദിട്ഠി മഗ്ഗങ്ഗം [മഗ്ഗങ്ഗാ (സീ॰ പീ॰)] - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി അരിയാ അനാസവാ ലോകുത്തരാ മഗ്ഗങ്ഗാ. സോ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ പഹാനായ വായമതി, സമ്മാദിട്ഠിയാ, ഉപസമ്പദായ, സ്വാസ്സ [സ്വായം (ക॰)] ഹോതി സമ്മാവായാമോ. സോ സതോ മിച്ഛാദിട്ഠിം പജഹതി, സതോ സമ്മാദിട്ഠിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, സാസ്സ [സായം (ക॰)] ഹോതി സമ്മാസതി. ഇതിയിമേ [ഇതിമേ (സീ॰), ഇതിസ്സിമേ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] തയോ ധമ്മാ സമ്മാദിട്ഠിം അനുപരിധാവന്തി അനുപരിവത്തന്തി, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി.

൱൩൭. "തത്ര, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി? മിച്ഛാസങ്കപ്പം 'മിച്ഛാസങ്കപ്പോ'തി പജാനാതി, സമ്മാസങ്കപ്പം 'സമ്മാസങ്കപ്പോ'തി പജാനാതി, സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി .

"കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാസങ്കപ്പോ? കാമസങ്കപ്പോ, ബ്യാപാദസങ്കപ്പോ, വിഹിംസാസങ്കപ്പോ - അയം, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാസങ്കപ്പോ.

"കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസങ്കപ്പോ? സമ്മാസങ്കപ്പംപഹം, ഭിക്ഖവേ, ദ്വായം വദാമി - അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസങ്കപ്പോ സാസവോ പുഞ്ഞഭാഗിയോ ഉപധിവേപക്കോ; അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസങ്കപ്പോ അരിയോ അനാസവോ ലോകുത്തരോ മഗ്ഗങ്ഗോ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസങ്കപ്പോ സാസവോ പുഞ്ഞഭാഗിയോ ഉപധിവേപക്കോ? നേക്ഖമ്മസങ്കപ്പോ, അബ്യാപാദസങ്കപ്പോ, അവിഹിംസാസങ്കപ്പോ - 'അയം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസങ്കപ്പോ സാസവോ പുഞ്ഞഭാഗിയോ ഉപധിവേപക്കോ'".

"കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസങ്കപ്പോ അരിയോ അനാസവോ ലോകുത്തരോ മഗ്ഗങ്ഗോ? യോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയചിത്തസ്സ അനാസവചിത്തസ്സ അരിയമഗ്ഗസമങ്ഗിനോ അരിയമഗ്ഗം ഭാവയതോ തക്കോ വിതക്കോ സങ്കപ്പോ അപ്പനാ ബ്യപ്പനാ ചേതസോ അഭിനിരോപനാ വചീസങ്ഖാരോ - അയം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസങ്കപ്പോ അരിയോ അനാസവോ ലോകുത്തരോ മഗ്ഗങ്ഗോ. സോ മിച്ഛാസങ്കപ്പസ്സ പഹാനായ വായമതി, സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ ഉപസമ്പദായ, സ്വാസ്സ ഹോതി സമ്മാവായാമോ. സോ സതോ മിച്ഛാസങ്കപ്പം പജഹതി, സതോ സമ്മാസങ്കപ്പം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി; സാസ്സ ഹോതി സമ്മാസതി. ഇതിയിമേ തയോ ധമ്മാ സമ്മാസങ്കപ്പം അനുപരിധാവന്തി അനുപരിവത്തന്തി, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി.

൧൩൨. "തത്ര, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി? മിച്ഛാവാചം 'മിച്ഛാവാചാ'തി പജാനാതി, സമ്മാവാചം 'സമ്മാവാചാ'തി പജാനാതി; സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാവാചാ? മുസാവാദോ, പിസുണാ വാചാ, ഫരുസാ വാചാ, സമ്ഫപ്പലാപോ - അയം, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാവാചാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാവാചാ? സമ്മാവാചംപഹം, ഭിക്ഖവേ, ദ്വായം വദാമി - അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാവാചാ സാസവാ പുഞ്ഞഭാഗിയാ ഉപധിവേപക്കാ; അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ , സമ്മാവാചാ അരിയാ അനാസവാ ലോകുത്തരാ മഗ്ഗങ്ഗാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാവാചാ സാസവാ പുഞ്ഞഭാഗിയാ ഉപധിവേപക്കാ? മുസാവാദാ വേരമണീ, പിസുണായ വാചായ വേരമണീ, ഫരുസായ വാചായ വേരമണീ, സമ്ഫപ്പലാപാ വേരമണീ - അയം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാവാചാ സാസവാ പുഞ്ഞഭാഗിയാ ഉപധിവേപക്കാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാവാചാ അരിയാ അനാസവാ ലോകുത്തരാ മഗ്ഗങ്ഗാ? യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയചിത്തസ്സ അനാസവചിത്തസ്സ അരിയമഗ്ഗസമങ്ഗിനോ അരിയമഗ്ഗം ഭാവയതോ ചതൂഹി വചീദുച്ചരിതേഹി ആരതി വിരതി പടിവിരതി വേരമണീ - അയം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാവാചാ അരിയാ അനാസവാ ലോകുത്തരാ മഗ്ഗങ്ഗാ. സോ മിച്ഛാവാചായ പഹാനായ വായമതി, സമ്മാവാചായ ഉപസമ്പദായ; സ്വാസ്സ ഹോതി സമ്മാവായാമോ. സോ സതോ മിച്ഛാവാചം പജഹതി, സതോ സമ്മാവാചം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി; സാസ്സ ഹോതി സമ്മാസതി. ഇതിയിമേ തയോ ധമ്മാ സമ്മാവാചം അനുപരിധാവന്തി അനുപരിവത്തന്തി, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി.

൧൩൯. "തത്ര, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി? മിച്ഛാകമ്മന്തം 'മിച്ഛാകമ്മന്തോ'തി പജാനാതി, സമ്മാകമ്മന്തം 'സമ്മാകമ്മന്തോ'തി പജാനാതി ; സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാകമ്മന്തോ? പാണാതിപാതോ, അദിന്നാദാനം, കാമേസുമിച്ഛാചാരോ - അയം, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാകമ്മന്തോ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാകമ്മന്തോ? സമ്മാകമ്മന്തംപഹം, ഭിക്ഖവേ , ദ്വായം വദാമി - അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാകമ്മന്തോ സാസവോ പുഞ്ഞഭാഗിയോ ഉപധിവേപക്കോ; അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാകമ്മന്തോ അരിയോ അനാസവോ ലോകുത്തരോ മഗ്ഗങ്ഗോ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാകമ്മന്തോ സാസവോ പുഞ്ഞഭാഗിയോ ഉപധിവേപക്കോ? പാണാതിപാതാ വേരമണീ, അദിന്നാദാനാ വേരമണീ, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വേരമണീ - അയം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാകമ്മന്തോ സാസവോ പുഞ്ഞഭാഗിയോ ഉപധിവേപക്കോ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാകമ്മന്തോ അരിയോ അനാസവോ ലോകുത്തരോ മഗ്ഗങ്ഗോ? യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയചിത്തസ്സ അനാസവചിത്തസ്സ അരിയമഗ്ഗസമങ്ഗിനോ അരിയമഗ്ഗം ഭാവയതോ തീഹി കായദുച്ചരിതേഹി ആരതി വിരതി പടിവിരതി വേരമണീ - അയം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാകമ്മന്തോ അരിയോ അനാസവോ ലോകുത്തരോ മഗ്ഗങ്ഗോ. സോ മിച്ഛാകമ്മന്തസ്സ പഹാനായ വായമതി, സമ്മാകമ്മന്തസ്സ ഉപസമ്പദായ; സ്വാസ്സ ഹോതി സമ്മാവായാമോ. സോ സതോ മിച്ഛാകമ്മന്തം പജഹതി, സതോ സമ്മാകമ്മന്തം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി; സാസ്സ ഹോതി സമ്മാസതി. ഇതിയിമേ തയോ ധമ്മാ സമ്മാകമ്മന്തം അനുപരിധാവന്തി അനുപരിവത്തന്തി, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി.

൧൩൮. ''തത്ര, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി? മിച്ഛാആജീവം 'മിച്ഛാആജീവോ'തി പജാനാതി, സമ്മാആജീവം 'സമ്മാആജീവോ'തി പജാനാതി; സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാആജീവോ? കുഹനാ, ലപനാ, നേമിത്തികതാ, നിപ്പേസികതാ, ലാഭേന ലാഭം നിജിഗീസനതാ [നിജിഗിംസനതാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] - അയം, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാആജീവോ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാആജീവോ? സമ്മാആജീവംപഹം, ഭിക്ഖവേ , ദ്വായം വദാമി - അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാആജീവോ സാസവോ പുഞ്ഞഭാഗിയോ ഉപധിവേപക്കോ; അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാആജീവോ അരിയോ അനാസവോ ലോകുത്തരോ മഗ്ഗങ്ഗോ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാആജീവോ സാസവോ പുഞ്ഞഭാഗിയോ ഉപധിവേപക്കോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ മിച്ഛാആജീവം പഹായ സമ്മാആജീവേന ജീവികം കപ്പേതി - അയം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാആജീവോ സാസവോ പുഞ്ഞഭാഗിയോ ഉപധിവേപക്കോ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാആജീവോ അരിയോ അനാസവോ ലോകുത്തരോ മഗ്ഗങ്ഗോ? യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയചിത്തസ്സ അനാസവചിത്തസ്സ അരിയമഗ്ഗസമങ്ഗിനോ അരിയമഗ്ഗം ഭാവയതോ മിച്ഛാആജീവാ ആരതി വിരതി പടിവിരതി വേരമണീ - അയം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാആജീവോ അരിയോ അനാസവോ ലോകുത്തരോ മഗ്ഗങ്ഗോ. സോ മിച്ഛാആജീവസ്സ പഹാനായ വായമതി, സമ്മാആജീവസ്സ ഉപസമ്പദായ ; സ്വാസ്സ ഹോതി സമ്മാവായാമോ. സോ സതോ മിച്ഛാആജീവം പജഹതി, സതോ സമ്മാആജീവം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി; സാസ്സ ഹോതി സമ്മാസതി. ഇതിയിമേ തയോ ധമ്മാ സമ്മാആജീവം അനുപരിധാവന്തി അനുപരിവത്തന്തി, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി.

൧൩൯. ''തത്ര, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി? സമ്മാദിട്ഠിസ്സ , ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസങ്കപ്പോ പഹോതി, സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ സമ്മാവാചാ പഹോതി, സമ്മാവാചസ്സ സമ്മാകമ്മന്തോ പഹോതി, സമ്മാകമ്മന്തസ്സ സമ്മാആജീവോ പഹോതി, സമ്മാആജീവസ്സ സമ്മാവായാമോ പഹോതി, സമ്മാവായാമസ്സ സമ്മാസതി പഹോതി, സമ്മാസതിസ്സ സമ്മാസമാധി പഹോതി, സമ്മാസമാധിസ്സ സമ്മാഞാണം പഹോതി, സമ്മാഞാണസ്സ സമ്മാവിമുത്തി പഹോതി. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ സേക്ഖോ [അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതാ സേഖാ പടിപദാ (സീ॰), അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ സേഖോ പാടിപദോ (പീ॰ ക॰) ( ) നത്ഥി സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു], ദസങ്ഗസമന്നാഗതോ അരഹാ ഹോതി. (തത്രപി സമ്മാഞാണേന അനേകേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ വിഗതാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി).

൧൪൦. ''തത്ര, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി പുബ്ബങ്ഗമാ ഹോതി? സമ്മാദിട്ഠിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാദിട്ഠി നിജ്ജിണ്ണാ ഹോതി. യേ ച മിച്ഛാദിട്ഠിപച്ചയാ അനേകേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സമ്ഭവന്തി തേ ചസ്സ നിജ്ജിണ്ണാ ഹോന്തി. സമ്മാദിട്ഠിപച്ചയാ അനേകേ കുസലാ ധമ്മാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി. സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാസങ്കപ്പോ നിജ്ജിണ്ണോ ഹോതി...പേ॰... സമ്മാവാചസ്സ, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാവാചാ നിജ്ജിണ്ണാ ഹോതി... സമ്മാകമ്മന്തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാകമ്മന്തോ നിജ്ജിണ്ണോ ഹോതി... സമ്മാആജീവസ്സ, ഭിക്ഖവേ,

മിച്ഛാആജീവോ നിജ്ജിണ്ണോ ഹോതി... സമ്മാവായാമസ്സ , ഭിക്ഖവേ , മിച്ഛാവായാമോ നിജ്ജിണ്ണോ ഹോതി... സമ്മാസതിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാസതി നിജ്ജിണ്ണാ ഹോതി... സമ്മാസമാധിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാസമാധി നിജ്ജിണ്ണോ ഹോതി... സമ്മാഞാണസ്സ, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാഞാണം നിജ്ജിണ്ണം ഹോതി... സമ്മാവിമുത്തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാവിമുത്തി നിജ്ജിണ്ണാ ഹോതി. യേ ച മിച്ഛാവിമുത്തിപച്ചയാ അനേകേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സമ്ഭവന്തി തേ ചസ്സ നിജ്ജിണ്ണാ ഹോന്തി. സമ്മാവിമുത്തിപച്ചയാ ച അനേകേ കുസലാ ധമ്മാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി.

“ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വീസതി കുസലപക്ഖാ, വീസതി അകുസലപക്ഖാ - മഹാചത്താരീസകോ ധമ്മപരിയായോ പവത്തിതോ അപ്പടിവത്തിയോ സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിം.

൧൮൩. “യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഇമം മഹാചത്താരീസകം ധമ്മപരിയായം ഗരഹിതബ്ബം പടിക്കോസിതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ തസ്സ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദസസഹധമ്മികാ വാദാനുവാദാ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛന്തി - സമ്മാദിട്ഠിം ചേ ഭവം ഗരഹതി, യേ ച മിച്ഛാദിട്ഠീ സമണബ്രാഹ്മണാ തേ ഭോതോ പുജ്ജാ, തേ ഭോതോ പാസംസാ; സമ്മാസങ്കപ്പം ചേ ഭവം ഗരഹതി , യേ ച മിച്ഛാസങ്കപ്പാ സമണബ്രാഹ്മണാ തേ ഭോതോ പുജ്ജാ, തേ ഭോതോ പാസംസാ; സമ്മാവാചം ചേ ഭവം ഗരഹതി...പേ॰... സമ്മാകമ്മന്തം ചേ ഭവം ഗരഹതി... സമ്മാആജീവം ചേ ഭവം ഗരഹതി... സമ്മാവായാമം ചേ ഭവം ഗരഹതി... സമ്മാസതിം ചേ ഭവം ഗരഹതി... സമ്മാസമാധിം ചേ ഭവം ഗരഹതി... സമ്മാഞാണം ചേ ഭവം ഗരഹതി ... സമ്മാവിമുത്തിം ചേ ഭവം ഗരഹതി, യേ ച മിച്ഛാവിമുത്തീ സമണബ്രാഹ്മണാ തേ ഭോതോ പുജ്ജാ, തേ ഭോതോ പാസംസാ. യോ കോചി, ഭിക്ഖവേ, സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഇമം മഹാചത്താരീസകം ധമ്മപരിയായം ഗരഹിതബ്ബം പടിക്കോസിതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ തസ്സ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ഇമേ ദസസഹധമ്മികാ വാദാനുവാദാ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛന്തി. യേപി തേ, ഭിക്ഖവേ, അഹേസും ഓക്കലാ വസ്സഭഞ്ഞാ [വയഭിഞ്ഞാ (ക॰) സം॰ നി॰ ൩.൬൨; അ॰ നി॰ ൪.൩൦ പസ്സിതബ്ബം] അഹേതുവാദാ അകിരിയവാദാ നത്ഥികവാദാ തേപി മഹാചത്താരീസകം ധമ്മപരിയായം ന ഗരഹിതബ്ബം നപടിക്കോസിതബ്ബം അമഞ്ഞിംസു [മഞ്ഞേയ്യും (ക॰)]. തം കിസ്സ ഹേതു? നിന്ദാബ്യാരോസഉപാരമ്ഭഭയാ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

മഹാചത്താരീസകസുത്തം നിട്ഠിതം സത്തമം.

൮. ആനാപാനസ്സതിസുത്തം

൧൪൪. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ സമ്ബഹുലേഹി അഭിഞ്ഞാതേഹി അഭിഞ്ഞാതേഹി ഥേരേഹി സാവകേഹി സദ്ധിം - ആയസ്മതാ ച സാരിപുത്തേന ആയസ്മതാ ച മഹാമോഗ്ഗല്ലാനേന [മഹാമോഗ്ഗലാനേന (ക॰)]

ആയസ്മതാ ച മഹാകസ്സപേന ആയസ്മതാ ച മഹാകച്ചായനേന ആയസ്മതാ ച മഹാകോട്ഠികേന ആയസ്മതാ ച മഹാകപ്പിനേന ആയസ്മതാ ച മഹാചുന്ദേന ആയസ്മതാ ച അനുരുദ്ധേന ആയസ്മതാ ച രേവതേന ആയസ്മതാ ച ആനന്ദേന, അഞ്ഞേഹി ച അഭിഞ്ഞാതേഹി അഭിഞ്ഞാതേഹി ഥേരേഹി സാവകേഹി സദ്ധിം.

തേന ഖോ പന സമയേന ഥേരാ ഭിക്ഖൂ നവേ ഭിക്ഖൂ ഓവദന്തി അനുസാസന്തി. അപ്പേകച്ചേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ദസപി ഭിക്ഖൂ ഓവദന്തി അനുസാസന്തി, അപ്പേകച്ചേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ വീസമ്പി ഭിക്ഖൂ ഓവദന്തി അനുസാസന്തി, അപ്പേകച്ചേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തിംസമ്പി ഭിക്ഖൂ ഓവദന്തി അനുസാസന്തി, അപ്പേകച്ചേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ചത്താരീസമ്പി ഭിക്ഖൂ ഓവദന്തി അനുസാസന്തി. തേ ച നവാ ഭിക്ഖൂ ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഓവദിയമാനാ അനുസാസിയമാനാ ഉളാരം പുബ്ബേനാപരം വിസേസം ജാനന്തി [പജാനന്തി (സ്യാ॰ കം॰), സഞ്ജാനന്തി (ക॰)].

൧൪൭. തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ പവാരണായ പുണ്ണായ പുണ്ണമായ രത്തിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ അബ്ഭോകാസേ നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ ഖോ ഭഗവാ തുണ്ഹീഭൂതം തുണ്ഹീഭൂതം ഭിക്ഖുസങ്ഘം അനുവിലോകേത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ആരദ്ധോസ്മി, ഭിക്ഖവേ, ഇമായ പടിപദായ; ആരദ്ധചിത്തോസ്മി, ഭിക്ഖവേ, ഇമായ പടിപദായ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഭിയ്യോസോമത്തായ വീരിയം ആരഭഥ അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ, അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ , അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. ഇധേവാഹം സാവത്ഥിയം കോമുദിം ചാതുമാസിനിം ആഗമേസ്സാമീ''തി. അസ്സോസും ഖോ ജാനപദാ ഭിക്ഖൂ - ''ഭഗവാ കിര തത്ഥേവ സാവത്ഥിയം കോമുദിം ചാതുമാസിനിം ആഗമേസ്സതീ''തി. തേ ജാനപദാ ഭിക്ഖൂ സാവത്ഥിം [സാവത്ഥിയം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] ഓസരന്തി ഭഗവന്തം ദസ്സനായ. തേ ച ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ഭിയ്യോസോമത്തായ നവേ ഭിക്ഖൂ ഓവദന്തി അനുസാസന്തി. അപ്പേകച്ചേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ദസപി ഭിക്ഖൂ ഓവദന്തി അനുസാസന്തി, അപ്പേകച്ചേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ വീസമ്പി ഭിക്ഖൂ ഓവദന്തി അനുസാസന്തി , അപ്പേകച്ചേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തിംസമ്പി ഭിക്ഖൂ ഓവദന്തി അനുസാസന്തി, അപ്പേകച്ചേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ചത്താരീസമ്പി ഭിക്ഖൂ ഓവദന്തി അനുസാസന്തി. തേ ച നവാ ഭിക്ഖൂ ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഓവദിയമാനാ അനുസാസിയമാനാ ഉളാരം പുബ്ബേനാപരം വിസേസം ജാനന്തി.

൧൪൮. തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ പുണ്ണായ പുണ്ണമായ രത്തിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ അബ്ഭോകാസേ നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ ഖോ ഭഗവാ തുണ്ഹീഭൂതം തുണ്ഹീഭൂതം ഭിക്ഖുസങ്ഘം അനുവിലോകേത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''അപലാപായം, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ; നിപ്പലാപായം, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ; സുദ്ധാ സാരേ [സുദ്ധസാരേ പതിട്ഠിതാ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പതിട്ഠിതാ. തഥാരൂപോ അയം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ; തഥാരൂപാ അയം, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ യഥാരൂപാ പരിസാ ആഹുനേയ്യാ പാഹുനേയ്യാ ദക്ഖിണേയ്യാ അഞ്ജലികരണീയാ അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സ. തഥാരൂപോ അയം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ; തഥാരൂപാ അയം, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ യഥാരൂപായ പരിസായ അപ്പം ദിന്നം ബഹു ഹോതി, ബഹു ദിന്നം

ബഹുതരം. തഥാരൂപോ അയം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ; തഥാരൂപാ അയം, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ യഥാരൂപാ പരിസാ ദുല്ലഭാ ദസ്സനായ ലോകസ്സ. തഥാരൂപോ അയം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ; തഥാരൂപാ അയം, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ യഥാരൂപം പരിസം അലം യോജനഗണനാനി ദസ്സനായ ഗന്തും പുടോസേനാപി" [പുടോസേനാപി, തഥാരൂപോ അയം ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖുസംഘോ, തഥാരൂപാ അയം പരിസാ (സീ॰ പീ॰ ക॰)].

൧൪൭. "സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ അരഹന്തോ ഖീണാസവാ വുസിതവന്തോ കതകരണീയാ ഓഹിതഭാരാ അനുപ്പത്തസദത്ഥാ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനാ സമ്മദഞ്ഞാവിമുത്താ - ഏവരൂപാപി, ഭിക്ഖവേ, സന്തി ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ . സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികാ തത്ഥ പരിനിബ്ബായിനോ അനാവത്തിധമ്മാ തസ്മാ ലോകാ - ഏവരൂപാപി, ഭിക്ഖവേ, സന്തി ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ. സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമിനോ സകിദേവ [സകിം ദേവ (ക॰)] ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സന്തി - ഏവരൂപാപി, ഭിക്ഖവേ, സന്തി ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ . സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നാ അവിനിപാതധമ്മാ നിയതാ സമ്ബോധിപരായനാ - ഏവരൂപാപി, ഭിക്ഖവേ, സന്തി ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ.

"സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ചതുന്നം സതിപട്ഠാനാനം ഭാവനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി - ഏവരൂപാപി, ഭിക്ഖവേ, സന്തി ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ. സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ചതുന്നം സമ്മപ്പധാനാനം ഭാവനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി...പേ॰... ചതുന്നം ഇദ്ധിപാദാനം... പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം... പഞ്ചന്നം ബലാനം... സത്തന്നം ബോജ്ഝങ്ഗാനം... അരിയസ്സ അട്ഠങ്ഗികസ്സ മഗ്ഗസ്സ ഭാവനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി - ഏവരൂപാപി, ഭിക്ഖവേ, സന്തി ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ. സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ മേത്താഭാവനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി... കരുണാഭാവനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി... മുദിതാഭാവനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി... ഉപേക്ഖാഭാവനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി... അസുഭഭാവനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി... അനിച്ചസഞ്ഞാഭാവനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി - ഏവരൂപാപി, ഭിക്ഖവേ, സന്തി ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ. സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ആനാപാനസ്സതിഭാവനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി. ആനാപാനസ്സതി, ഭിക്ഖവേ, ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ. ആനാപാനസ്സതി, ഭിക്ഖവേ, ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനേ പരിപൂരേതി. ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ പരിപൂരേന്തി. സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ വിജ്ജാവിമുത്തിം പരിപൂരേന്തി.

൧൪൭. ‘‘കഥം ഭാവിതാ ച, ഭിക്ഖവേ, ആനാപാനസ്സതി കഥം ബഹുലീകതാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അരഞ്ഞഗതോ വാ രുക്ഖമൂലഗതോ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ നിസീദതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ഉജും കായം പണിധായ പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. സോ സതോവ അസ്സസതി സതോവ [സതോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പസ്സസതി.

‘‘ദീഘം വാ അസ്സസന്തോ ‘ദീഘം അസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, ദീഘം വാ പസ്സസന്തോ ‘ദീഘം പസ്സസാമീ’തി പജാനാതി; രസ്സം വാ അസ്സസന്തോ ‘രസ്സം അസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, രസ്സം വാ പസ്സസന്തോ ‘രസ്സം പസ്സസാമീ’തി പജാനാതി; ‘സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി.

‘‘‘പീതിപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പീതിപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘സുഖപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘സുഖപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി.

‘‘‘ചിത്തപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘ചിത്തപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി ; ‘സമാദഹം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘സമാദഹം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘വിമോചയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘വിമോചയം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി.

‘‘‘അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘അനിച്ചാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘വിരാഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘വിരാഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘നിരോധാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘നിരോധാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി. ഏവം ഭാവിതാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ആനാപാനസ്സതി ഏവം ബഹുലീകതാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ.

൧൪൮. ‘‘കഥം ഭാവിതാ ച, ഭിക്ഖവേ, ആനാപാനസ്സതി കഥം ബഹുലീകതാ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനേ പരിപൂരേതി? യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ദീഘം വാ അസ്സസന്തോ ‘ദീഘം അസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, ദീഘം വാ പസ്സസന്തോ ‘ദീഘം പസ്സസാമീ’തി പജാനാതി; രസ്സം വാ അസ്സസന്തോ ‘രസ്സം അസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, രസ്സം വാ പസ്സസന്തോ ‘രസ്സം പസ്സസാമീ’തി പജാനാതി; ‘സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; കായേ കായാനുപസ്സീ, ഭിക്ഖവേ, തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ

അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. കായേസു കായഞ്ഞതരാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏവം വദാമി യദിദം - അസ്സാസപസ്സാസാ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, കായേ കായാനുപസ്സീ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം.

“യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ‘പീതിപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പീതിപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘സുഖപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘സുഖപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ, ഭിക്ഖവേ, തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു വേദനാഞ്ഞതരാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏവം വദാമി യദിദം - അസ്സാസപസ്സാസാനം സാധുകം മനസികാരം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം.

“യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ‘ചിത്തപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘ചിത്തപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘സമാദഹം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘സമാദഹം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘വിമോചയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘വിമോചയം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ, ഭിക്ഖവേ, തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. നാഹം, ഭിക്ഖവേ, മുട്ഠസ്സതിസ്സ അസമ്പജാനസ്സ ആനാപാനസ്സതിം വദാമി. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം.

“യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ‘അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘അനിച്ചാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘വിരാഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘വിരാഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘നിരോധാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘നിരോധാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ, ഭിക്ഖവേ, തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. സോ യം തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാനം പഹാനം തം പഞ്ഞായ ദിസ്വാ സാധുകം അജ്ഝുപേക്ഖിതാ ഹോതി. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം.

“ഏവം ഭാവിതാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ആനാപാനസ്സതി ഏവം ബഹുലീകതാ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനേ പരിപൂരേതി.

൧൫൦. ‘‘കഥം ഭാവിതാ ച, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ കഥം ബഹുലീകതാ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ പരിപൂരേന്തി? യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം, ഉപട്ഠിതാസ്സ തസ്മിം സമയേ സതി ഹോതി അസമ്മുട്ഠാ [അപ്പമ്മുട്ഠാ (സ്യാ॰ കം॰)]. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഉപട്ഠിതാ സതി ഹോതി അസമ്മുട്ഠാ, സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി. സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

‘‘സോ തഥാസതോ വിഹരന്തോ തം ധമ്മം പഞ്ഞായ പവിചിനതി പവിചയതി [പവിചരതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പരിവീമംസം ആപജ്ജതി. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു തഥാസതോ വിഹരന്തോ തം ധമ്മം പഞ്ഞായ പവിചിനതി പവിചയതി പരിവീമംസം ആപജ്ജതി, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

‘‘തസ്സ തം ധമ്മം പഞ്ഞായ പവിചിനതോ പവിചയതോ പരിവീമംസം ആപജ്ജതോ ആരദ്ധം ഹോതി വീരിയം അസല്ലീനം. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ തം ധമ്മം പഞ്ഞായ പവിചിനതോ പവിചയതോ പരിവീമംസം ആപജ്ജതോ ആരദ്ധം ഹോതി വീരിയം അസല്ലീനം, വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

‘‘ആരദ്ധവീരിയസ്സ ഉപ്പജ്ജതി പീതി നിരാമിസാ. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധവീരിയസ്സ ഉപ്പജ്ജതി പീതി നിരാമിസാ, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

‘‘പീതിമനസ്സ കായോപി പസ്സമ്ഭതി, ചിത്തമ്പി പസ്സമ്ഭതി. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പീതിമനസ്സ കായോപി പസ്സമ്ഭതി, ചിത്തമ്പി പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

‘‘പസ്സദ്ധകായസ്സ സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പസ്സദ്ധകായസ്സ സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി, സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി,

സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

“സോ തഥാസമാഹിതം ചിത്തം സാധുകം അജ്ഝുപേക്ഖിതാ ഹോതി. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു തഥാസമാഹിതം ചിത്തം സാധുകം അജ്ഝുപേക്ഖിതാ ഹോതി, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

൧൪൯. “യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വേദനാസു…പേ॰… ചിത്തേ… ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം, ഉപട്ഠിതാസ്സ തസ്മിം സമയേ സതി ഹോതി അസമ്മുട്ഠാ. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഉപട്ഠിതാ സതി ഹോതി അസമ്മുട്ഠാ, സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

“സോ തഥാസതോ വിഹരന്തോ തം ധമ്മം പഞ്ഞായ പവിചിനതി പവിചയതി പരിവീമംസം ആപജ്ജതി. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു തഥാസതോ വിഹരന്തോ തം ധമ്മം പഞ്ഞായ പവിചിനതി പവിചയതി പരിവീമംസം ആപജ്ജതി, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

“തസ്സ തം ധമ്മം പഞ്ഞായ പവിചിനതോ പവിചയതോ പരിവീമംസം ആപജ്ജതോ ആരദ്ധം ഹോതി വീരിയം അസല്ലീനം. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ തം ധമ്മം പഞ്ഞായ പവിചിനതോ പവിചയതോ പരിവീമംസം ആപജ്ജതോ ആരദ്ധം ഹോതി വീരിയം അസല്ലീനം, വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

“ആരദ്ധവീരിയസ്സ ഉപ്പജ്ജതി പീതി നിരാമിസാ. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധവീരിയസ്സ ഉപ്പജ്ജതി പീതി നിരാമിസാ, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

“പീതിമനസ്സ കായോപി പസ്സമ്ഭതി, ചിത്തമ്പി പസ്സമ്ഭതി. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പീതിമനസ്സ കായോപി പസ്സമ്ഭതി, ചിത്തമ്പി

പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

“പസ്സദ്ധകായസ്സ സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പസ്സദ്ധകായസ്സ സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി, സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

“സോ തഥാസമാഹിതം ചിത്തം സാധുകം അജ്ഝുപേക്ഖിതാ ഹോതി. യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു തഥാസമാഹിതം ചിത്തം സാധുകം അജ്ഝുപേക്ഖിതാ ഹോതി, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ആരദ്ധോ ഹോതി, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖു ഭാവേതി, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തസ്മിം സമയേ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി. ഏവം ഭാവിതാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ഏവം ബഹുലീകതാ സത്ത സമ്ബോജ്ഝങ്ഗേ പരിപൂരേന്തി.

൧൫൨. “കഥം ഭാവിതാ ച, ഭിക്ഖവേ, സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ കഥം ബഹുലീകതാ വിജ്ജാവിമുത്തിം പരിപൂരേന്തി ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പേ॰... വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. ഏവം ഭാവിതാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ ഏവം ബഹുലീകതാ വിജ്ജാവിമുത്തിം പരിപൂരേന്തീ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ആനാപാനസ്സതിസുത്തം നിട്ഠിതം അട്ഠമം.

൯. കായഗതാസതിസുത്തം

൧൫൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാനം ഭിക്ഖൂനം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താനം ഉപട്ഠാനസാലായം സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - “അച്ഛരിയം, ആവുസോ, അബ്ഭുതം, ആവുസോ! യാവഞ്ചിദം തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന കായഗതാസതി [കായഗതാ സതി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ മഹപ്ഫലാ വുത്താ മഹാനിസംസാ”തി. അയഞ്ച ഹിദം തേസം ഭിക്ഖൂനം അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ ഹോതി, അഥ ഖോ ഭഗവാ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേന ഉപട്ഠാനസാലാ

തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ, കാ ച പന വോ അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ”തി? “ഇധ , ഭന്തേ, അമ്ഹാകം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താനം ഉപട്ഠാനസാലായം സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - ‘അച്ഛരിയം, ആവുസോ, അബ്ഭുതം, ആവുസോ! യാവഞ്ചിദം തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ മഹപ്ഫലാ വുത്താ മഹാനിസംസാ’തി. അയം ഖോ നോ, ഭന്തേ, അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ, അഥ ഭഗവാ അനുപ്പത്തോ”തി.

൧൫൪. “കഥം ഭാവിതാ ച, ഭിക്ഖവേ, കായഗതാസതി കഥം ബഹുലീകതാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അരഞ്ഞഗതോ വാ രുക്ഖമൂലഗതോ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ നിസീദതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ഉജും കായം പണിധായ പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. സോ സതോവ അസ്സസതി സതോവ പസ്സസതി; ദീഘം വാ അസ്സസന്തോ ‘ദീഘം അസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, ദീഘം വാ പസ്സസന്തോ ‘ദീഘം പസ്സസാമീ’തി പജാനാതി; രസ്സം വാ അസ്സസന്തോ ‘രസ്സം അസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, രസ്സം വാ പസ്സസന്തോ ‘രസ്സം പസ്സസാമീ’തി പജാനാതി; ‘സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി; ‘പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ യേ ഗേഹസിതാ [ഗേഹസ്സിതാ (ടീകാ)] സരസങ്കപ്പാ തേ പഹീയന്തി . തേസം പഹാനാ അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം സന്തിട്ഠതി സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി [ഏകോദീ ഹോതി (സീ॰), ഏകോദിഭോതി (സ്യാ॰ കം॰)] സമാധിയതി. ഏവം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം [കായഗതം സതിം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഭാവേതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഗച്ഛന്തോ വാ ‘ഗച്ഛാമീ’തി പജാനാതി, ഠിതോ വാ ‘ഠിതോമ്ഹീ’തി പജാനാതി, നിസിന്നോ വാ ‘നിസിന്നോമ്ഹീ’തി പജാനാതി, സയാനോ വാ ‘സയാനോമ്ഹീ’തി പജാനാതി. യഥാ യഥാ വാ പനസ്സ കായോ പണിഹിതോ ഹോതി, തഥാ തഥാ നം പജാനാതി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ യേ ഗേഹസിതാ സരസങ്കപ്പാ തേ പഹീയന്തി. തേസം പഹാനാ അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം സന്തിട്ഠതി സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി സമാധിയതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അഭിക്കന്തേ പടിക്കന്തേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ആലോകിതേ വിലോകിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സമിഞ്ജിതേ പസാരിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, അസിതേ പീതേ ഖായിതേ സായിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഉച്ചാരപസ്സാവകമ്മേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഗതേ ഠിതേ നിസിന്നേ സുത്തേ ജാഗരിതേ ഭാസിതേ തുണ്ഹീഭാവേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ യേ ഗേഹസിതാ സരസങ്കപ്പാ തേ പഹീയന്തി. തേസം പഹാനാ അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം

സന്തിട്ഠതി സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി സമാധിയതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം ഉദ്ധം പാദതലാ അധോ കേസമത്ഥകാ തചപരിയന്തം പൂരം നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പച്ചവേക്ഖതി - ‘അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ കേസാ ലോമാ നഖാ ദന്താ തചോ മംസം ന്ഹാരു [നഹാരു (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അട്ഠി അട്ഠിമിഞ്ജം വക്കം ഹദയം യകനം കിലോമകം പിഹകം പപ്ഫാസം അന്തം അന്തഗുണം ഉദരിയം കരീസം പിത്തം സേമ്ഹം പുബ്ബോ ലോഹിതം സേദോ മേദോ അസ്സു വസാ ഖേളോ സിങ്ഘാണികാ ലസികാ മുത്ത’ന്തി.

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഉഭതോമുഖാ പുതോളി [മൂതോളീ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പൂരാ നാനാവിഹിതസ്സ ധഞ്ഞസ്സ, സേയ്യഥിദം - സാലീനം വീഹീനം മുഗ്ഗാനം മാസാനം തിലാനം തണ്ഡുലാനം, തമേനം ചക്ഖുമാ പുരിസോ മുഞ്ചിത്വാ പച്ചവേക്ഖേയ്യ - ‘ഇമേ സാലീ ഇമേ വീഹീ ഇമേ മുഗ്ഗാ ഇമേ മാസാ ഇമേ തിലാ ഇമേ തണ്ഡുലാ’തി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം ഉദ്ധം പാദതലാ അധോ കേസമത്ഥകാ തചപരിയന്തം പൂരം നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പച്ചവേക്ഖതി - ‘അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ കേസാ ലോമാ നഖാ ദന്താ തചോ മംസം ന്ഹാരു അട്ഠി അട്ഠിമിഞ്ജം വക്കം ഹദയം യകനം കിലോമകം പിഹകം പപ്ഫാസം അന്തം അന്തഗുണം ഉദരിയം കരീസം പിത്തം സേമ്ഹം പുബ്ബോ ലോഹിതം സേദോ മേദോ അസ്സു വസാ ഖേളോ സിങ്ഘാണികാ ലസികാ മുത്ത’ന്തി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ യേ ഗേഹസിതാ സരസങ്കപ്പാ തേ പഹീയന്തി. തേസം പഹാനാ അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം സന്തിട്ഠതി സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി സമാധിയതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം യഥാഠിതം യഥാപണിഹിതം ധാതുസോ പച്ചവേക്ഖതി - ‘അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ പഥവീധാതു ആപോധാതു തേജോധാതു വായോധാതൂ’തി.

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ദക്ഖോ ഗോഘാതകോ വാ ഗോഘാതകന്തേവാസീ വാ ഗാവിം വധിത്വാ ചതുമഹാപഥേ [ചാതുമ്മഹാപഥേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ബിലസോ വിഭജിത്വാ [പടിവിഭജിത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] നിസിന്നോ അസ്സ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം യഥാഠിതം യഥാപണിഹിതം ധാതുസോ പച്ചവേക്ഖതി - ‘അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ പഥവീധാതു ആപോധാതു തേജോധാതു വായോധാതൂ’തി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ യേ ഗേഹസിതാ സരസങ്കപ്പാ തേ പഹീയന്തി. തേസം പഹാനാ അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം സന്തിട്ഠതി സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി സമാധിയതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സേയ്യഥാപി പസ്സേയ്യ സരീരം സിവഥികായ [സീവഥികായ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഛഡ്ഡിതം ഏകാഹമതം വാ ദ്വീഹമതം വാ തീഹമതം വാ ഉദ്ധുമാതകം വിനീലകം വിപുബ്ബകജാതം. സോ ഇമമേവ കായം ഉപസംഹരതി - ‘അയമ്പി ഖോ കായോ ഏവംധമ്മോ

ഏവംഭാവീ ഏവംഅനതീതോ’തി [ഏതം അനതീതോതി (സീ॰)]. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ യേ ഗേഹസിതാ സരസങ്കപ്പാ തേ പഹീയന്തി. തേസം പഹാനാ അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം സന്തിട്ഠതി സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി സമാധിയതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സേയ്യഥാപി പസ്സേയ്യ സരീരം സിവഥികായ ഛഡ്ഡിതം കാകേഹി വാ ഖജ്ജമാനം കുലലേഹി വാ ഖജ്ജമാനം ഗിജ്ഝേഹി വാ ഖജ്ജമാനം കങ്കേഹി വാ ഖജ്ജമാനം സുനഖേഹി വാ ഖജ്ജമാനം ബ്യഗ്ഘേഹി വാ ഖജ്ജമാനം ദീപീഹി വാ ഖജ്ജമാനം സിങ്ഗാലേഹി വാ [ഗിജ്ഝേഹി വാ ഖജ്ജമാനം സുവാനേഹി വാ ഖജ്ജമാനം സിഗാലേഹി വാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഖജ്ജമാനം വിവിധേഹി വാ പാണകജാതേഹി ഖജ്ജമാനം. സോ ഇമമേവ കായം ഉപസംഹരതി - ‘അയമ്പി ഖോ കായോ ഏവംധമ്മോ ഏവംഭാവീ ഏവംഅനതീതോ’തി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ...പേ॰... ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സേയ്യഥാപി പസ്സേയ്യ സരീരം സിവഥികായ ഛഡ്ഡിതം അട്ഠികസങ്ഖലികം സമംസലോഹിതം ന്ഹാരുസമ്ബന്ധം...പേ॰... അട്ഠികസങ്ഖലികം നിമ്മംസലോഹിതമക്ഖിതം ന്ഹാരുസമ്ബന്ധം...പേ॰... അട്ഠികസങ്ഖലികം അപഗതമംസലോഹിതം ന്ഹാരുസമ്ബന്ധം...പേ॰... അട്ഠികാനി അപഗതസമ്ബന്ധാനി [അപഗതനഹാരൂസമ്ബന്ധാനി (സ്യാ॰ കം॰)] ദിസാവിദിസാവിക്ഖിത്താനി [ദിസാവിദിസാസു വിക്ഖിതാനി (സീ॰ പീ॰)] അഞ്ഞേന ഹത്ഥട്ഠികം അഞ്ഞേന പാദട്ഠികം അഞ്ഞേന ഗോപ്ഫകട്ഠികം [അഞ്ഞേന ഗോപ്ഫകട്ഠികന്തി ഇദം സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി] അഞ്ഞേന ജങ്ഘട്ഠികം അഞ്ഞേന ഊരുട്ഠികം അഞ്ഞേന കടിട്ഠികം [അഞ്ഞേന കടട്ഠികം അഞ്ഞേന പിട്ഠികണ്ഡകം അഞ്ഞേന സീസകടാഹം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അഞ്ഞേന ഫാസുകട്ഠികം അഞ്ഞേന പിട്ഠിട്ഠികം അഞ്ഞേന ഖന്ധട്ഠികം അഞ്ഞേന ഗീവട്ഠികം അഞ്ഞേന ഹനുകട്ഠികം അഞ്ഞേന ദന്തട്ഠികം അഞ്ഞേന സീസകടാഹം [അഞ്ഞേന കടട്ഠികം അഞ്ഞേന പിട്ഠികണ്ഡകം അഞ്ഞേന സീസകടാഹം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. സോ ഇമമേവ കായം ഉപസംഹരതി - ‘അയമ്പി ഖോ കായോ ഏവംധമ്മോ ഏവംഭാവീ ഏവംഅനതീതോ’തി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ...പേ॰... ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സേയ്യഥാപി പസ്സേയ്യ സരീരം സിവഥികായ ഛഡ്ഡിതം - അട്ഠികാനി സേതാനി സങ്ഖവണ്ണപടിഭാഗാനി [സങ്ഖവണ്ണൂപനിഭാനി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ...പേ॰... അട്ഠികാനി പുഞ്ജകിതാനി തേരോവസ്സികാനി...പേ॰... അട്ഠികാനി പൂതീനി ചുണ്ണകജാതാനി. സോ ഇമമേവ കായം ഉപസംഹരതി - ‘അയമ്പി ഖോ കായോ ഏവംധമ്മോ ഏവംഭാവീ ഏവംഅനതീതോ’തി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ...പേ॰... ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

൧൫൮. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി...പേ॰... പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഇമമേവ കായം വിവേകജേന

പീതിസുഖേന അഭിസന്ദേതി പരിസന്ദേതി പരിപൂരേതി പരിപ്ഫരതി, നാസ്സ കിഞ്ചി സബ്ബാവതോ കായസ്സ വിവേകജേന പീതിസുഖേന അപ്ഫുടം ഹോതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ദക്ഖോ ന്ഹാപകോ [നഹാപകോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] വാ ന്ഹാപകന്തേവാസീ വാ കംസഥാലേ ന്ഹാനീയചുണ്ണാനി [നഹാനീയചുണ്ണാനി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ആകിരിത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസകം പരിപ്ഫോസകം സന്നേയ്യ, സായം ന്ഹാനീയപിണ്ഡി [സാസ്സ നഹാനീയപിണ്ഡീ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സ്നേഹാനുഗതാ സ്നേഹപരേതാ സന്തരബാഹിരാ ഫുടാ സ്നേഹേന ന ച പഗ്ഘരിണീ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം വിവേകജേന പീതിസുഖേന അഭിസന്ദേതി പരിസന്ദേതി പരിപൂരേതി പരിപ്ഫരതി; നാസ്സ കിഞ്ചി സബ്ബാവതോ കായസ്സ വിവേകജേന പീതിസുഖേന അപ്ഫുടം ഹോതി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ...പേ॰... ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

‘‘പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ...പേ॰... ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഇമമേവ കായം സമാധിജേന പീതിസുഖേന അഭിസന്ദേതി പരിസന്ദേതി പരിപൂരേതി പരിപ്ഫരതി; നാസ്സ കിഞ്ചി സബ്ബാവതോ കായസ്സ സമാധിജേന പീതിസുഖേന അപ്ഫുടം ഹോതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഉദകരഹദോ ഗമ്ഭീരോ ഉബ്ഭിദോദകോ [ഉബ്ഭിതോദകോ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)]. തസ്സ നേവസ്സ പുരത്ഥിമായ ദിസായ ഉദകസ്സ ആയമുഖം ന പച്ഛിമായ ദിസായ ഉദകസ്സ ആയമുഖം ന ഉത്തരായ ദിസായ ഉദകസ്സ ആയമുഖം ന ദക്ഖിണായ ദിസായ ഉദകസ്സ ആയമുഖം; ദേവോ ച ന കാലേന കാലം സമ്മാ ധാരം അനുപ്പവേച്ഛേയ്യ; അഥ ഖോ തമ്ഹാവ ഉദകരഹദാ സീതാ വാരിധാരാ ഉബ്ഭിജ്ജിത്വാ തമേവ ഉദകരഹദം സീതേന വാരിനാ അഭിസന്ദേയ്യ പരിസന്ദേയ്യ പരിപൂരേയ്യ പരിപ്ഫരേയ്യ, നാസ്സ കിഞ്ചി സബ്ബാവതോ ഉദകരഹദസ്സ സീതേന വാരിനാ അപ്ഫുടം അസ്സ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം സമാധിജേന പീതിസുഖേന അഭിസന്ദേതി പരിസന്ദേതി പരിപൂരേതി പരിപ്ഫരതി, നാസ്സ കിഞ്ചി സബ്ബാവതോ കായസ്സ സമാധിജേന പീതിസുഖേന അപ്ഫുടം ഹോതി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ...പേ॰... ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

‘‘പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പീതിയാ ച വിരാഗാ...പേ॰... തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഇമമേവ കായം നിപ്പീതികേന സുഖേന അഭിസന്ദേതി പരിസന്ദേതി പരിപൂരേതി പരിപ്ഫരതി, നാസ്സ കിഞ്ചി സബ്ബാവതോ കായസ്സ നിപ്പീതികേന സുഖേന അപ്ഫുടം ഹോതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പലിനിയം വാ പദുമിനിയം വാ പുണ്ഡരീകിനിയം വാ അപ്പേകച്ചാനി ഉപ്പലാനി വാ പദുമാനി വാ പുണ്ഡരീകാനി വാ ഉദകേ ജാതാനി ഉദകേ സംവഡ്ഢാനി ഉദകാനുഗ്ഗതാനി അന്തോനിമുഗ്ഗപോസീനി , താനി യാവ ചഗ്ഗാ യാവ ച മൂലാ സീതേന വാരിനാ അഭിസന്നാനി പരിസന്നാനി [അഭിസന്ദാനി പരിസന്ദാനി (ക॰)] പരിപൂരാനി പരിപ്ഫുടാനി, നാസ്സ [ന നേസം (?)] കിഞ്ചി സബ്ബാവതം ഉപ്പലാനം വാ പദുമാനം വാ പുണ്ഡരീകാനം വാ സീതേന വാരിനാ അപ്ഫുടം അസ്സ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം നിപ്പീതികേന സുഖേന അഭിസന്ദേതി പരിസന്ദേതി പരിപൂരേതി പരിപ്ഫരതി, നാസ്സ കിഞ്ചി സബ്ബാവതോ കായസ്സ

നിപ്പീതികേന സുഖേന അപ്ഫുടം ഹോതി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ...പേ॰... ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ...പേ॰... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഇമമേവ കായം പരിസുദ്ധേന ചേതസാ പരിയോദാതേന ഫരിത്വാ നിസിന്നോ ഹോതി; നാസ്സ കിഞ്ചി സബ്ബാവതോ കായസ്സ പരിസുദ്ധേന ചേതസാ പരിയോദാതേന അപ്ഫുടം ഹോതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ , പുരിസോ ഓദാതേന വത്ഥേന സസീസം പാരുപിത്വാ നിസിന്നോ അസ്സ, നാസ്സ കിഞ്ചി സബ്ബാവതോ കായസ്സ ഓദാതേന വത്ഥേന അപ്ഫുടം അസ്സ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം പരിസുദ്ധേന ചേതസാ പരിയോദാതേന ഫരിത്വാ നിസിന്നോ ഹോതി, നാസ്സ കിഞ്ചി സബ്ബാവതോ കായസ്സ പരിസുദ്ധേന ചേതസാ പരിയോദാതേന അപ്ഫുടം ഹോതി. തസ്സ ഏവം അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ യേ ഗേഹസിതാ സരസങ്കപ്പാ തേ പഹീയന്തി. തേസം പഹാനാ അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം സന്തിട്ഠതി, സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി സമാധിയതി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായഗതാസതിം ഭാവേതി.

൧൬൭. “യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ, അന്തോഗധാവാസ്സ [അന്തോഗധാ തസ്സ (സീ॰ പീ॰)] കുസലാ ധമ്മാ യേ കേചി വിജ്ജാഭാഗിയാ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി മഹാസമുദ്ദോ ചേതസാ ഫുടോ, അന്തോഗധാവാസ്സ കുന്നദിയോ യാ കാചി സമുദ്ദങ്ഗമാ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ, അന്തോഗധാവാസ്സ കുസലാ ധമ്മാ യേ കേചി വിജ്ജാഭാഗിയാ.

“യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, കായഗതാസതി അഭാവിതാ അബഹുലീകതാ, ലഭതി തസ്സ മാരോ ഓതാരം, ലഭതി തസ്സ മാരോ ആരമ്മണം [ആരമണം (?)]. സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഗരുകം സിലാഗുളം അല്ലമത്തികാപുഞ്ജേ പക്ഖിപേയ്യ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു തം ഗരുകം സിലാഗുളം അല്ലമത്തികാപുഞ്ജേ ലഭേഥ ഓതാര”ന്തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “ഏവമേവ ഖോ , ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി കായഗതാസതി അഭാവിതാ അബഹുലീകതാ, ലഭതി തസ്സ മാരോ ഓതാരം, ലഭതി തസ്സ മാരോ ആരമ്മണം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, സുക്ഖം കട്ഠം കോളാപം [കോളാപം ആരകാ ഉദകാ ഥലേ നിക്ഖിത്തം (ക॰)]; അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ഉത്തരാരണിം ആദായ - ‘അഗ്ഗിം അഭിനിബ്ബത്തേസ്സാമി, തേജോ പാതുകരിസ്സാമീ’തി. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു സോ പുരിസോ അമും സുക്ഖം കട്ഠം കോളാപം ഉത്തരാരണിം ആദായ അഭിമന്ഥേന്തോ [അഭിമന്ഥേന്തോ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] അഗ്ഗിം അഭിനിബ്ബത്തേയ്യ, തേജോ പാതുകരേയ്യാ”തി? “ഏവം , ഭന്തേ”. “ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി കായഗതാസതി അഭാവിതാ അബഹുലീകതാ, ലഭതി തസ്സ മാരോ ഓതാരം, ലഭതി തസ്സ മാരോ ആരമ്മണം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഉദകമണികോ രിത്തോ തുച്ഛോ ആധാരേ ഠപിതോ; അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ഉദകഭാരം ആദായ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു സോ പുരിസോ ലഭേഥ ഉദകസ്സ നിക്ഖേപന”ന്തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി കായഗതാസതി അഭാവിതാ അബഹുലീകതാ, ലഭതി തസ്സ മാരോ ഓതാരം, ലഭതി തസ്സ മാരോ ആരമ്മണം”.

൧൭൭. "യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ, ന തസ്സ ലഭതി മാരോ ഓതാരം, ന തസ്സ ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ലഹുകം സുത്തഗുളം സബ്ബസാരമയേ അഗ്ഗളഫലകേ പക്ഖിപേയ്യ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു സോ പുരിസോ തം ലഹുകം സുത്തഗുളം സബ്ബസാരമയേ അഗ്ഗളഫലകേ ലഭേഥ ഓതാര"ന്തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ, ന തസ്സ ലഭതി മാരോ ഓതാരം, ന തസ്സ ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, അല്ലം കട്ഠം സസ്നേഹം [സസ്നേഹം ആരകാ ഉദകാ ഥലേ നിക്ഖിത്തം (ക॰)]; അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ഉത്തരാരണിം ആദായ - 'അഗ്ഗിം അഭിനിബ്ബത്തേസ്സാമി, തേജോ പാതുകരിസ്സാമീ'തി. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു സോ പുരിസോ അമും അല്ലം കട്ഠം സസ്നേഹം ഉത്തരാരണിം ആദായ അഭിമന്ഥേന്തോ അഗ്ഗിം അഭിനിബ്ബത്തേയ്യ, തേജോ പാതുകരേയ്യാ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ , യസ്സ കസ്സചി കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ, ന തസ്സ ലഭതി മാരോ ഓതാരം, ന തസ്സ ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഉദകമണികോ പൂരോ ഉദകസ്സ സമതിത്തികോ കാകപേയ്യോ ആധാരേ ഠപിതോ; അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ഉദകഭാരം ആദായ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു സോ പുരിസോ ലഭേഥ ഉദകസ്സ നിക്ഖേപന"ന്തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ, ന തസ്സ ലഭതി മാരോ ഓതാരം, ന തസ്സ ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം".

൧൭൮. "യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ, സോ യസ്സ യസ്സ അഭിഞ്ഞാസച്ഛികരണീയസ്സ ധമ്മസ്സ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി അഭിഞ്ഞാസച്ഛികിരിയായ, ത തത്രേ സക്ഖിഭബ്ബതം പാപുണാതി സതി സതിആയതനേ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഉദകമണികോ പൂരോ ഉദകസ്സ സമതിത്തികോ കാകപേയ്യോ ആധാരേ ഠപിതോ. തമേനം ബലവാ പുരിസോ യതോ യതോ ആവിഞ്ഛേയ്യ, ആഗച്ഛേയ്യ ഉദക"ന്തി? "ഏവം, ഭന്തേ". "ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ സോ, യസ്സ യസ്സ അഭിഞ്ഞാസച്ഛികരണീയസ്സ ധമ്മസ്സ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി അഭിഞ്ഞാസച്ഛികിരിയായ, തത്ര തത്രേവ സക്ഖിഭബ്ബതം പാപുണാതി സതി സതിആയതനേ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, സമേ ഭൂമിഭാഗേ ചതുരസ്സാ പോക്ഖരണീ [പോക്ഖരിണീ (സീ॰)] അസ്സ ആളിബന്ധാ പൂരാ ഉദകസ്സ സമതിത്തികാ കാകപേയ്യാ. തമേനം ബലവാ പുരിസോ യതോ യതോ ആളിം മുഞ്ചേയ്യ ആഗച്ഛേയ്യ ഉദക"ന്തി? "ഏവം , ഭന്തേ". "ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ, സോ യസ്സ യസ്സ അഭിഞ്ഞാസച്ഛികരണീയസ്സ ധമ്മസ്സ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി അഭിഞ്ഞാസച്ഛികിരിയായ, തത്ര തത്രേവ സക്ഖിഭബ്ബതം പാപുണാതി സതി സതിആയതനേ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, സുഭൂമിയം ചതുമഹാപഥേ ആജഞ്ഞരഥോ യുത്തോ അസ്സ ഠിതോ ഓധസ്തപതോദോ [ഓഭസ്തപതോദോ (ക॰), ഉഭന്തരപടോദോ (സ്യാ॰ കം॰) അവ + ധംസു + ത = ഓധസ്ത- ഇതിപദവിഭാഗോ]; തമേനം ദക്ഖോ യോഗ്ഗാചരിയോ അസ്സദമ്മസാരഥി അഭിരുഹിത്വാ വാമേന ഹത്ഥേന രസ്മിയോ ഗഹേത്വാ ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന പതോദം ഗഹേത്വാ യേനിച്ഛകം യദിച്ഛകം സാരേയ്യാപി പച്ചാസാരേയ്യാപി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി കായഗതാസതി ഭാവിതാ

ബഹുലീകതാ, സോ യസ്സ യസ്സ അഭിഞ്ഞാസച്ഛികരണീയസ്സ ധമ്മസ്സ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി അഭിഞ്ഞാസച്ഛികിരിയായ , തത്ര തത്രേവ സക്ഖിഭബ്ബതം പാപുണാതി സതി സതിആയതനേ''.

൧൩൯. ''കായഗതായ, ഭിക്ഖവേ, സതിയാ ആസേവിതായ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ ദസാനിസംസാ പാടികങ്ഖാ. അരതിരതിസഹോ ഹോതി, ന ച തം അരതി സഹതി, ഉപ്പന്നം അരതിം അഭിഭുയ്യ വിഹരതി.

''ഭയഭേരവസഹോ ഹോതി, ന ച തം ഭയഭേരവം സഹതി, ഉപ്പന്നം ഭയഭേരവം അഭിഭുയ്യ വിഹരതി.

''ഖമോ ഹോതി സീതസ്സ ഉണ്ഹസ്സ ജിഘച്ഛായ പിപാസായ ഡംസമകസവാതാതപസരീസപസമ്ഫസ്സാനം ദുരുത്താനം ദുരാഗതാനം വചനപഥാനം, ഉപ്പന്നാനം സാരീരികാനം വേദനാനം ദുക്ഖാനം തിബ്ബാനം ഖരാനം കടുകാനം അസാതാനം അമനാപാനം പാണഹരാനം അധിവാസകജാതികോ ഹോതി.

''ചതുന്നം ഝാനാനം ആഭിചേതസികാനം ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരാനം നികാമലാഭീ ഹോതി അകിച്ഛലാഭീ അകസിരലാഭീ.

''സോ അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചാനുഭോതി. ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി, ആവിഭാവം...പേ॰... യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേതി.

''ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ വിസുദ്ധായ അതിക്കന്തമാനുസികായ ഉഭോ സദ്ദേ സുണാതി ദിബ്ബേ ച മാനുസേ ച, യേ ദൂരേ സന്തികേ ച...പേ॰....

''പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാതി. സരാഗം വാ ചിത്തം 'സരാഗം ചിത്ത'ന്തി പജാനാതി, വീതരാഗം വാ ചിത്തം...പേ॰... സദോസം വാ ചിത്തം... വീതദോസം വാ ചിത്തം... സമോഹം വാ ചിത്തം... വീതമോഹം വാ ചിത്തം... സംഖിത്തം വാ ചിത്തം... വിക്ഖിത്തം വാ ചിത്തം... മഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം... അമഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം... സഉത്തരം വാ ചിത്തം... അനുത്തരം വാ ചിത്തം... സമാഹിതം വാ ചിത്തം... അസമാഹിതം വാ ചിത്തം... വിമുത്തം വാ ചിത്തം... അവിമുത്തം വാ ചിത്തം 'അവിമുത്തം ചിത്ത'ന്തി പജാനാതി.

''സോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ...പേ॰... ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി.

''ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി.

''ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

“കായഗതായ, ഭിക്ഖവേ, സതിയാ ആസേവിതായ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ ഇമേ ദസാനിസംസാ പാടികങ്ഖാ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

കായഗതാസതിസുത്തം നിട്ഠിതം നവമം.

൧൦. സങ്ഖാരുപപത്തിസുത്തം

൧൬൦. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഭിക്ഖവോ”തി. “ഭദന്തേ”തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - “സങ്ഖാരുപപത്തിം [സങ്ഖാരൂപപത്തിം (സ്യാ॰ കം॰), സങ്ഖാരുപ്പത്തിം (സീ॰ പീ॰)] വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി, തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

൧൬൧. “ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, സുതേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, ചാഗേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ഖത്തിയമഹാസാലാനം [ഖത്തിയമഹാസാലാനം വാ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി . തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ [വിഹാരോ (സീ॰ പീ॰)] ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ [തത്രൂപപത്തിയാ (സ്യാ॰ കം॰), തത്രുപ്പത്തിയാ (സീ॰ പീ॰)] സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൬൨. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, സുതേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, ചാഗേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം…പേ॰… ഗഹപതിമഹാസാലാനം [ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം വാ ഗഹപതിമഹാസാലാനം വാ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൬൩. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, സുതേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, ചാഗേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - ‘ചാതുമഹാരാജികാ [ചാതുമ്മഹാരാജികാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ദേവാ ദീഘായുകാ വണ്ണവന്തോ സുഖബഹുലാ’തി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ

വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ചാതുമഹാരാജികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി . സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൬൮. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, സുതേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, ചാഗേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - താവതിംസാ ദേവാ…പേ॰… യാമാ ദേവാ… തുസിതാ ദേവാ… നിമ്മാനരതീ ദേവാ… പരനിമ്മിതവസവത്തീ ദേവാ ദീഘായുകാ വണ്ണവന്തോ സുഖബഹുലാതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരനിമ്മിതവസവത്തീനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി . സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൬൯. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, സുതേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, ചാഗേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - ‘സഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ ദീഘായുകോ വണ്ണവാ സുഖബഹുലോ’തി. സഹസ്സോ, ഭിക്ഖവേ, ബ്രഹ്മാ സഹസ്സിലോകധാതും [സഹസ്സിം ലോകധാതും (സീ॰)] ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ [അധിമുഞ്ചിത്വാ (ക॰)] വിഹരതി. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ തേപി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുമാ പുരിസോ ഏകം ആമണ്ഡം ഹത്ഥേ കരിത്വാ പച്ചവേക്ഖേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ സഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ തേപി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സഹസ്സസ്സ ബ്രഹ്മുനോ സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൭൦. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, സുതേന… ചാഗേന… പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - ദ്വിസഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ…പേ॰… തിസഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ… ചതുസഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ… പഞ്ചസഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ ദീഘായുകോ വണ്ണവാ സുഖബഹുലോതി. പഞ്ചസഹസ്സോ, ഭിക്ഖവേ, ബ്രഹ്മാ പഞ്ചസഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ തേപി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുമാ പുരിസോ പഞ്ച ആമണ്ഡാനി ഹത്ഥേ കരിത്വാ പച്ചവേക്ഖേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചസഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ പഞ്ചസഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. യേപി തത്ഥ

സത്താ ഉപപന്നാ തേപി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പഞ്ചസഹസ്സസ്സ ബ്രഹ്മുനോ സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രൂപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രൂപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൬൭. ‘‘പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, സുതേന... ചാഗേന... പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - ‘ദസസഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ ദീഘായുകോ വണ്ണവാ സുഖബഹുലോ’തി. ദസസഹസ്സോ, ഭിക്ഖവേ, ബ്രഹ്മാ ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ തേപി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മണി വേളുരിയോ സുഭോ ജാതിമാ അട്ഠംസോ സുപരികമ്മകതോ പണ്ഡുകമ്ബലേ നിക്ഖിത്തോ ഭാസതേ ച തപതേ ച [ഭാസതി ച തപതി ച (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] വിരോചതി ച; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദസസഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ തേപി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ദസസഹസ്സസ്സ ബ്രഹ്മുനോ സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രൂപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രൂപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൬൮. ‘‘പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന... സുതേന... ചാഗേന... പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - ‘സതസഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ ദീഘായുകോ വണ്ണവാ സുഖബഹുലോ’തി. സതസഹസ്സോ, ഭിക്ഖവേ, ബ്രഹ്മാ സതസഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ തേപി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, നിക്ഖം ജമ്ബോനദം [നേക്ഖം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ദക്ഖകമ്മാരപുത്തഉക്കാമുഖസുകുസലസമ്പഹട്ഠം പണ്ഡുകമ്ബലേ നിക്ഖിത്തം ഭാസതേ ച തപതേ ച വിരോചതി ച; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സതസഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ സതസഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ തേപി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സതസഹസ്സസ്സ ബ്രഹ്മുനോ സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി . സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രൂപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രൂപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൬൯. ‘‘പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന... സുതേന... ചാഗേന... പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - ആഭാ ദേവാ...പേ॰... പരിത്താഭാ ദേവാ... അപ്പമാണാഭാ ദേവാ...

ആഭസ്സരാ ദേവാ ദീഘായുകാ വണ്ണവന്തോ സുഖബഹുലാതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ആഭസ്സരാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ'ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൭൦. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന ... സുതേന... ചാഗേന... പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - പരിത്തസുഭാ ദേവാ...പേ॰... അപ്പമാണസുഭാ ദേവാ... സുഭകിണ്ഹാ ദേവാ ദീഘായുകാ വണ്ണവന്തോ സുഖബഹുലാതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഭകിണ്ഹാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ'ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൭൧. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന... സുതേന... ചാഗേന... പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - വേഹപ്ഫലാ ദേവാ...പേ॰... അവിഹാ ദേവാ... അതപ്പാ ദേവാ... സുദസ്സാ ദേവാ... സുദസ്സീ ദേവാ... അകനിട്ഠാ ദേവാ ദീഘായുകാ വണ്ണവന്തോ സുഖബഹുലാതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അകനിട്ഠാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ'ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൭൨. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന... സുതേന... ചാഗേന... പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - 'ആകാസാനഞ്ചായതനൂപഗാ ദേവാ ദീഘായുകാ ചിരട്ഠിതികാ സുഖബഹുലാ'തി . തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ആകാസാനഞ്ചായതനൂപഗാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ'ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൭൩. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന... സുതേന... ചാഗേന... പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - 'വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനൂപഗാ ദേവാ ദീഘായുകാ ചിരട്ഠിതികാ സുഖബഹുലാ'തി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനൂപഗാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ'ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ

ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൭൪. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന... സുതേന... ചാഗേന... പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനൂപഗാ ദേവാ...പേ॰... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനൂപഗാ ദേവാ ദീഘായുകാ ചിരട്ഠിതികാ സുഖബഹുലാതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനൂപഗാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ'ന്തി. സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി. തസ്സ തേ സങ്ഖാരാ ച വിഹാരാ ച ഏവം ഭാവിതാ ഏവം ബഹുലീകതാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ തത്രുപപത്തിയാ സംവത്തതി.

൧൭൫. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധായ സമന്നാഗതോ ഹോതി, സീലേന... സുതേന... ചാഗേന... പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹോ വതാഹം ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരേയ്യ'ന്തി. സോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ന കത്ഥചി ഉപപജ്ജതീ"തി [ന കത്ഥചി ഉപപജ്ജതി, ന കുഹിഞ്ചി ഉപപജ്ജതീതി (സീ॰ പീ॰), ന കത്ഥചി ഉപപജ്ജതി, ന കുഹിഞ്ചി ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീതി. (ക॰)].

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

സങ്ഖാരുപപത്തിസുത്തം നിട്ഠിതം ദസമം.

അനുപദവഗ്ഗോ നിട്ഠിതോ ദുതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അനുപാദ-സോധന-പോരിസധമ്മോ, സേവിതബ്ബ-ബഹുധാതു-വിഭത്തി;
ബുദ്ധസ്സ കിത്തിനാമ-ചത്താരീസേന, ആനാപാനോ കായഗതോ ഉപപത്തി
[ഇതോ പരം സ്യാ॰ കം॰ ക॰ പോത്ഥകേസു ഏവമ്പി ദിസ്സതി --§ചന്ദകേ വിമലേ പരിസുദ്ധേ, പുണ്ണസമ്മോദിനിരോധഅത്തനോ;§ദന്ധാ ബഹുജനസേവിതം ധമ്മവരം, യം അനുപദം വഗ്ഗവരം ദുതിയാതി].

൯. സുഞ്ഞതവഗ്ഗോ

൧. ചൂളസുഞ്ഞതസുത്തം

൧൭൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഏകമിദം, ഭന്തേ, സമയം ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി നഗരകം നാമ സക്യാനം നിഗമോ. തത്ഥ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സമ്മുഖാ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'സുഞ്ഞതാവിഹാരേനാഹം, ആനന്ദ, ഏതരഹി ബഹുലം വിഹരാമീ'തി. കച്ചി മേതം, ഭന്തേ, സുസ്സുതം സുഗ്ഗഹിതം സുമനസികതം സൂപധാരിത"ന്തി? "തഗ്ഘ തേ ഏതം, ആനന്ദ, സുസ്സുതം സുഗ്ഗഹിതം സുമനസികതം സൂപധാരിതം. പുബ്ബേപാഹം [പുബ്ബേചാഹം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], ആനന്ദ, ഏതരഹിപി [ഏതരഹി ച (സബ്ബത്ഥ)] സുഞ്ഞതാവിഹാരേന ബഹുലം വിഹരാമി. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, അയം മിഗാരമാതുപാസാദോ സുഞ്ഞോ ഹത്ഥിഗവസ്സവളവേന, സുഞ്ഞോ ജാതരൂപരജതേന, സുഞ്ഞോ ഇത്ഥിപുരിസസന്നിപാതേന അത്ഥി ചേവിദം അസുഞ്ഞതം യദിദം - ഭിക്ഖുസങ്ഘം പടിച്ച ഏകത്തം; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു അമനസികരിത്വാ ഗാമസഞ്ഞം, അമനസികരിത്വാ മനുസ്സസഞ്ഞം, അരഞ്ഞസഞ്ഞം പടിച്ച മനസി കരോതി ഏകത്തം . തസ്സ അരഞ്ഞസഞ്ഞായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി അധിമുച്ചതി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'യേ അസ്സു ദരഥാ ഗാമസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, യേ അസ്സു ദരഥാ മനുസ്സസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, അത്ഥി ചേവായം ദരഥമത്താ യദിദം - അരഞ്ഞസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത'ന്തി. സോ 'സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം ഗാമസഞ്ഞായാ'തി പജാനാതി, 'സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം മനുസ്സസഞ്ഞായാ'തി പജാനാതി, 'അത്ഥി ചേവിദം അസുഞ്ഞതം യദിദം - അരഞ്ഞസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത'ന്തി. ഇതി യഞ്ഹി ഖോ തത്ഥ ന ഹോതി തേന തം സുഞ്ഞം സമനുപസ്സതി, യം പന തത്ഥ അവസിട്ഠം ഹോതി തം 'സന്തമിദം അത്ഥീ'"തി പജാനാതി. ഏവമ്പിസ്സ ഏസാ, ആനന്ദ, യഥാഭുച്ചാ അവിപല്ലത്ഥാ പരിസുദ്ധാ സുഞ്ഞതാവക്കന്തി ഭവതി.

൧൭൭. "പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു അമനസികരിത്വാ മനുസ്സസഞ്ഞം, അമനസികരിത്വാ അരഞ്ഞസഞ്ഞം, പഥവീസഞ്ഞം പടിച്ച മനസി കരോതി ഏകത്തം. തസ്സ പഥവീസഞ്ഞായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി അധിമുച്ചതി. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, ആസഭചമ്മം സങ്കുസതേന സുവിഹതം വിഗതവലികം; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു യം ഇമിസ്സാ പഥവിയാ ഉക്കൂലവിക്കൂലം നദീവിദുഗ്ഗം ഖാണുകണ്ടകട്ഠാനം പബ്ബതവിസമം തം സബ്ബം [സബ്ബം (ക॰)] അമനസികരിത്വാ പഥവീസഞ്ഞം പടിച്ച മനസി കരോതി ഏകത്തം. തസ്സ പഥവീസഞ്ഞായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി അധിമുച്ചതി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'യേ അസ്സു ദരഥാ മനുസ്സസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, യേ അസ്സു ദരഥാ അരഞ്ഞസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, അത്ഥി ചേവായം ദരഥമത്താ യദിദം - പഥവീസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത'ന്തി. സോ 'സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം മനുസ്സസഞ്ഞായാ'തി പജാനാതി, 'സുഞ്ഞമിദം

സഞ്ഞാഗതം അരഞ്ഞസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘അത്ഥി ചേവിദം അസുഞ്ഞതം യദിദം - പഥവീസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത’ന്തി. ഇതി യഞ്ഹി ഖോ തത്ഥ ന ഹോതി തേന തം സുഞ്ഞം സമനുപസ്സതി, യം പന തത്ഥ അവസിട്ഠം ഹോതി തം ‘സന്തമിദം അത്ഥീ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പിസ്സ ഏസാ, ആനന്ദ, യഥാഭുച്ചാ അവിപല്ലത്ഥാ പരിസുദ്ധാ സുഞ്ഞതാവക്കന്തി ഭവതി.

൧൭൮. ‘‘പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു അമനസികരിത്വാ അരഞ്ഞസഞ്ഞം, അമനസികരിത്വാ പഥവീസഞ്ഞം, ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിച്ച മനസി കരോതി ഏകത്തം. തസ്സ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി അധിമുച്ചതി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘യേ അസ്സു ദരഥാ അരഞ്ഞസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, യേ അസ്സു ദരഥാ പഥവീസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, അത്ഥി ചേവായം ദരഥമത്താ യദിദം - ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത’ന്തി. സോ ‘സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം അരഞ്ഞസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം പഥവീസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘അത്ഥി ചേവിദം അസുഞ്ഞതം യദിദം - ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത’ന്തി. ഇതി യഞ്ഹി ഖോ തത്ഥ ന ഹോതി തേന തം സുഞ്ഞം സമനുപസ്സതി, യം പന തത്ഥ അവസിട്ഠം ഹോതി തം ‘സന്തമിദം അത്ഥീ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പിസ്സ ഏസാ, ആനന്ദ , യഥാഭുച്ചാ അവിപല്ലത്ഥാ പരിസുദ്ധാ സുഞ്ഞതാവക്കന്തി ഭവതി.

൧൭൯. ‘‘പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു അമനസികരിത്വാ പഥവീസഞ്ഞം, അമനസികരിത്വാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിച്ച മനസി കരോതി ഏകത്തം. തസ്സ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി അധിമുച്ചതി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘യേ അസ്സു ദരഥാ പഥവീസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, യേ അസ്സു ദരഥാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, അത്ഥി ചേവായം ദരഥമത്താ യദിദം - വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത’ന്തി. സോ ‘സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം പഥവീസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘അത്ഥി ചേവിദം അസുഞ്ഞതം യദിദം - വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത’ന്തി. ഇതി യഞ്ഹി ഖോ തത്ഥ ന ഹോതി തേന തം സുഞ്ഞം സമനുപസ്സതി, യം പന തത്ഥ അവസിട്ഠം ഹോതി തം ‘സന്തമിദം അത്ഥീ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പിസ്സ ഏസാ, ആനന്ദ, യഥാഭുച്ചാ അവിപല്ലത്ഥാ പരിസുദ്ധാ സുഞ്ഞതാവക്കന്തി ഭവതി.

൧൮൦. ‘‘പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു അമനസികരിത്വാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം, അമനസികരിത്വാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പടിച്ച മനസി കരോതി ഏകത്തം. തസ്സ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി അധിമുച്ചതി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘യേ അസ്സു ദരഥാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, യേ അസ്സു ദരഥാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, അത്ഥി ചേവായം ദരഥമത്താ യദിദം - ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത’ന്തി. സോ ‘സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘അത്ഥി ചേവിദം അസുഞ്ഞതം യദിദം - ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പടിച്ച

ഏകത്ത’ന്തി. ഇതി യഞ്ഹി ഖോ തത്ഥ ന ഹോതി തേന തം സുഞ്ഞം സമനുപസ്സതി, യം പന തത്ഥ അവസിട്ഠം ഹോതി തം ‘സന്തമിദം അത്ഥീ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പിസ്സ ഏസാ, ആനന്ദ, യഥാഭുച്ചാ അവിപല്ലത്ഥാ പരിസുദ്ധാ സുഞ്ഞതാവക്കന്തി ഭവതി.

൧൮൧. “പുന ചപരം, ആനന്ദ ഭിക്ഖു അമനസികരിത്വാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം, അമനസികരിത്വാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പടിച്ച മനസി കരോതി ഏകത്തം. തസ്സ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസഞ്ഞായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി അധിമുച്ചതി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘യേ അസ്സു ദരഥാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, യേ അസ്സു ദരഥാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, അത്ഥി ചേവായം ദരഥമത്താ യദിദം - നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത’ന്തി. സോ ‘സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘അത്ഥി ചേവിദം അസുഞ്ഞതം യദിദം - നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പടിച്ച ഏകത്ത’ന്തി . ഇതി യഞ്ഹി ഖോ തത്ഥ ന ഹോതി തേന തം സുഞ്ഞം സമനുപസ്സതി, യം പന തത്ഥ അവസിട്ഠം ഹോതി തം ‘സന്തമിദം അത്ഥീ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പിസ്സ ഏസാ, ആനന്ദ, യഥാഭുച്ചാ അവിപല്ലത്ഥാ പരിസുദ്ധാ സുഞ്ഞതാവക്കന്തി ഭവതി.

൧൮൨. “പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു അമനസികരിത്വാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം, അമനസികരിത്വാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസഞ്ഞം, അനിമിത്തം ചേതോസമാധിം പടിച്ച മനസി കരോതി ഏകത്തം. തസ്സ അനിമിത്തേ ചേതോസമാധിമ്ഹി ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി അധിമുച്ചതി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘യേ അസ്സു ദരഥാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, യേ അസ്സു ദരഥാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, അത്ഥി ചേവായം ദരഥമത്താ യദിദം - ഇമമേവ കായം പടിച്ച സളായതനികം ജീവിതപച്ചയാ’തി . സോ ‘സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസഞ്ഞായാ’തി പജാനാതി, ‘അത്ഥി ചേവിദം അസുഞ്ഞതം യദിദം - ഇമമേവ കായം പടിച്ച സളായതനികം ജീവിതപച്ചയാ’തി. ഇതി യഞ്ഹി ഖോ തത്ഥ ന ഹോതി തേന തം സുഞ്ഞം സമനുപസ്സതി, യം പന തത്ഥ അവസിട്ഠം ഹോതി തം ‘സന്തമിദം അത്ഥീ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പിസ്സ ഏസാ, ആനന്ദ, യഥാഭുച്ചാ അവിപല്ലത്ഥാ പരിസുദ്ധാ സുഞ്ഞതാവക്കന്തി ഭവതി.

൧൮൩. “പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു അമനസികരിത്വാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം, അമനസികരിത്വാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസഞ്ഞം, അനിമിത്തം ചേതോസമാധിം പടിച്ച മനസി കരോതി ഏകത്തം. തസ്സ അനിമിത്തേ ചേതോസമാധിമ്ഹി ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി അധിമുച്ചതി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘അയമ്പി ഖോ അനിമിത്തോ ചേതോസമാധി അഭിസങ്ഖതോ അഭിസഞ്ചേതയിതോ’. ‘യം ഖോ പന കിഞ്ചി അഭിസങ്ഖതം അഭിസഞ്ചേതയിതം തദനിച്ചം നിരോധധമ്മ’ന്തി പജാനാതി. തസ്സ ഏവം ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ

കാമാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി, ഭവാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി, അവിജ്ജാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി. വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'യേ അസ്സു ദരഥാ കാമാസവം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, യേ അസ്സു ദരഥാ ഭവാസവം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, യേ അസ്സു ദരഥാ അവിജ്ജാസവം പടിച്ച തേധ ന സന്തി, അത്ഥി ചേവായം ദരഥമത്താ യദിദം - ഇമമേവ കായം പടിച്ച സളായതനികം ജീവിതപച്ചയാ'തി. സോ 'സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം കാമാസവേനാ'തി പജാനാതി, 'സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം ഭവാസവേനാ'തി പജാനാതി, 'സുഞ്ഞമിദം സഞ്ഞാഗതം അവിജ്ജാസവേനാ'തി പജാനാതി, 'അത്ഥി ചേവിദം അസുഞ്ഞതം യദിദം - ഇമമേവ കായം പടിച്ച സളായതനികം ജീവിതപച്ചയാ'തി. ഇതി യഞ്ഹി ഖോ തത്ഥ ന ഹോതി തേന തം സുഞ്ഞം സമനുപസ്സതി, യം പന തത്ഥ അവസിട്ഠം ഹോതി തം 'സന്തമിദം അത്ഥീ'തി പജാനാതി. ഏവമ്പിസ്സ ഏസാ, ആനന്ദ, യഥാഭുച്ചാ അവിപല്ലത്ഥാ പരിസുദ്ധാ പരമാനുത്തരാ സുഞ്ഞതാവക്കന്തി ഭവതി.

൧൮൨. "യേപി ഹി കേചി, ആനന്ദ, അതീതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ പരിസുദ്ധം പരമാനുത്തരം സുഞ്ഞതം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിംസു, സബ്ബേ തേ ഇമംയേവ പരിസുദ്ധം പരമാനുത്തരം സുഞ്ഞതം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിംസു. യേപി [യേ (സീ॰ പീ॰)] ഹി കേചി, ആനന്ദ, അനാഗതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ പരിസുദ്ധം പരമാനുത്തരം സുഞ്ഞതം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സന്തി, സബ്ബേ തേ ഇമംയേവ പരിസുദ്ധം പരമാനുത്തരം സുഞ്ഞതം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സന്തി. യേപി [യേ (സീ॰ പീ॰)] ഹി കേചി, ആനന്ദ, ഏതരഹി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ പരിസുദ്ധം പരമാനുത്തരം സുഞ്ഞതം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി, സബ്ബേ തേ ഇമംയേവ പരിസുദ്ധം പരമാനുത്തരം സുഞ്ഞതം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി. തസ്മാതിഹ, ആനന്ദ, 'പരിസുദ്ധം പരമാനുത്തരം സുഞ്ഞതം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സാമാ'തി [വിഹരിസ്സാമീതി (പീ॰ ക॰)] - ഏവഞ്ഹി വോ [തേ (ക॰)], ആനന്ദ, സിക്ഖിതബ്ബ"ന്തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

ചൂളസുഞ്ഞതസുത്തം നിട്ഠിതം പഠമം.

൨. മഹാസുഞ്ഞതസുത്തം

൧൮൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി കപിലവത്ഥുസ്മിം നിഗ്രോധാരാമേ. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ കപിലവത്ഥും പിണ്ഡായ പാവിസി. കപിലവത്ഥുസ്മിം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ യേന കാളഖേമകസ്സ സക്കസ്സ വിഹാരോ തേനുപസങ്കമി ദിവാവിഹാരായ. തേന ഖോ പന സമയേന കാളഖേമകസ്സ സക്കസ്സ വിഹാരേ സമ്ബഹുലാനി സേനാസനാനി പഞ്ഞത്താനി ഹോന്തി. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ കാളഖേമകസ്സ സക്കസ്സ വിഹാരേ സമ്ബഹുലാനി സേനാസനാനി പഞ്ഞത്താനി. ദിസ്വാന ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - "സമ്ബഹുലാനി ഖോ കാളഖേമകസ്സ സക്കസ്സ

വിഹാരേ സേനാസനാനി പഞ്ഞത്താനി. സമ്ബഹുലാ നു ഖോ ഇധ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തീ''തി.

൧൮൬. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ആനന്ദോ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഘടായ സക്കസ്സ വിഹാരേ ചീവരകമ്മം കരോതി. അഥ ഖോ ഭഗവാ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേന ഘടായ സക്കസ്സ വിഹാരോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ''സമ്ബഹുലാനി ഖോ, ആനന്ദ, കാളഖേമകസ്സ സക്കസ്സ വിഹാരേ സേനാസനാനി പഞ്ഞത്താനി. സമ്ബഹുലാ നു ഖോ എത്ഥ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തീ''തി? ''സമ്ബഹുലാനി, ഭന്തേ, കാളഖേമകസ്സ സക്കസ്സ വിഹാരേ സേനാസനാനി പഞ്ഞത്താനി. സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ എത്ഥ വിഹരന്തി. ചീവരകാരസമയോ നോ, ഭന്തേ, വത്തതീ''തി.

''ന ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു സോഭതി സങ്ഗണികാരാമോ സങ്ഗണികരതോ സങ്ഗണികാരാമതം അനുയുത്തോ ഗണാരാമോ ഗണരതോ ഗണസമ്മുദിതോ. സോ വതാനന്ദ, ഭിക്ഖു സങ്ഗണികാരാമോ സങ്ഗണികരതോ സങ്ഗണികാരാമതം അനുയുത്തോ ഗണാരാമോ ഗണരതോ ഗണസമ്മുദിതോ യം തം നേക്ഖമ്മസുഖം പവിവേകസുഖം ഉപസമസുഖം സമ്ബോധിസുഖം [സമ്ബോധസുഖം (സീ॰ പീ॰), സമ്ബോധസുഖം ചിത്തേകഗ്ഗതാസുഖം (ക॰) ഉപരി അരണവിഭങ്ഗസുത്തേ പന സമ്ബോധിസുഖന്ത്വേവ ദിസ്സതി] തസ്സ സുഖസ്സ നികാമലാഭീ ഭവിസ്സതി അകിച്ഛലാഭീ അകസിരലാഭീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യോ ച ഖോ സോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏകോ ഗണസ്മാ വൂപകട്ഠോ വിഹരതി തസ്സേതം ഭിക്ഖുനോ പാടികങ്ഖം യം തം നേക്ഖമ്മസുഖം പവിവേകസുഖം ഉപസമസുഖം സമ്ബോധിസുഖം തസ്സ സുഖസ്സ നികാമലാഭീ ഭവിസ്സതി അകിച്ഛലാഭീ അകസിരലാഭീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി.

''സോ വതാനന്ദ, ഭിക്ഖു സങ്ഗണികാരാമോ സങ്ഗണികരതോ സങ്ഗണികാരാമതം അനുയുത്തോ ഗണാരാമോ ഗണരതോ ഗണസമ്മുദിതോ സാമായികം വാ കന്തം ചേതോവിമുത്തിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സതി അസാമായികം വാ അകുപ്പന്തി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യോ ച ഖോ സോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏകോ ഗണസ്മാ വൂപകട്ഠോ വിഹരതി തസ്സേതം ഭിക്ഖുനോ പാടികങ്ഖം സാമായികം വാ കന്തം ചേതോവിമുത്തിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സതി അസാമായികം വാ അകുപ്പന്തി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി.

''നാഹം, ആനന്ദ, ഏകം രൂപമ്പി [ഏകരൂപമ്പി (സീ॰)] സമനുപസ്സാമി യത്ഥ രത്തസ്സ യഥാഭിരതസ്സ രൂപസ്സ വിപരിണാമഞ്ഞഥാഭാവാ ന ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ.

൧൮൭. ''അയം ഖോ പനാനന്ദ, വിഹാരോ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധോ യദിദം - സബ്ബനിമിത്താനം അമനസികാരാ അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിതും [വിഹരതം (ക॰ സീ॰), വിഹരതി (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)]. തത്ര ചേ, ആനന്ദ, തഥാഗതം ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരന്തം ഭവന്തി [ഭഗവന്തം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ഉപസങ്കമിതാരോ ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ രാജാനോ രാജമഹാമത്താ തിത്ഥിയാ തിത്ഥിയസാവകാ. തത്രാനന്ദ, തഥാഗതോ വിവേകനിന്നേനേവ ചിത്തേന വിവേകപോണേന

വിവേകപബ്ഭാരേന വൂപകട്ഠേന നേക്ഖമ്മാഭിരതേന ബ്യന്തീഭൂതേന സബ്ബസോ ആസവട്ഠാനീയേഹി ധമ്മേഹി അഞ്ഞദത്ഥു ഉയ്യോജനികപടിസംയുത്തംയേവ കഥം കത്താ ഹോതി. തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഭിക്ഖു ചേപി ആകങ്ഖേയ്യ - ‘അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരേയ്യ’ന്തി, തേനാനന്ദ, ഭിക്ഖുനാ അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം സണ്ഠപേതബ്ബം സന്നിസാദേതബ്ബം ഏകോദി കാതബ്ബം സമാദഹാതബ്ബം.

൧൮൮. “കഥഞ്ചാനന്ദ, ഭിക്ഖു അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം സണ്ഠപേതി സന്നിസാദേതി ഏകോദിം കരോതി [ഏകോദികരോതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സമാദഹതി? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി…പേ॰… പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി…പേ॰… ദുതിയം ഝാനം… തതിയം ഝാനം… ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം സണ്ഠപേതി സന്നിസാദേതി ഏകോദിം കരോതി സമാദഹതി. സോ അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതം മനസി കരോതി. തസ്സ അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതം മനസികരോതോ സുഞ്ഞതായ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി നപ്പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി . ഏവം സന്തമേതം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏവം പജാനാതി - ‘അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതം ഖോ മേ മനസികരോതോ അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതായ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി നപ്പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതീ’തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി. സോ ബഹിദ്ധാ സുഞ്ഞതം മനസി കരോതി…പേ॰… സോ അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ സുഞ്ഞതം മനസി കരോതി …പേ॰… സോ ആനേഞ്ജം മനസി കരോതി. തസ്സ ആനേഞ്ജം മനസികരോതോ ആനേഞ്ജായ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി നപ്പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി. ഏവം സന്തമേതം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏവം പജാനാതി - ‘ആനേഞ്ജം ഖോ മേ മനസികരോതോ ആനേഞ്ജായ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി നപ്പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതീ’തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി.

“തേനാനന്ദ, ഭിക്ഖുനാ തസ്മിംയേവ പുരിമസ്മിം സമാധിനിമിത്തേ അജ്ഝത്തമേവ ചിത്തം സണ്ഠപേതബ്ബം സന്നിസാദേതബ്ബം ഏകോദി കാതബ്ബം സമാദഹാതബ്ബം. സോ അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതം മനസി കരോതി. തസ്സ അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതം മനസികരോതോ അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. ഏവം സന്തമേതം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏവം പജാനാതി - ‘അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതം ഖോ മേ മനസികരോതോ അജ്ഝത്തം സുഞ്ഞതായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതീ’തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി. സോ ബഹിദ്ധാ സുഞ്ഞതം മനസി കരോതി…പേ॰… സോ അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ സുഞ്ഞതം മനസി കരോതി…പേ॰… സോ ആനേഞ്ജം മനസി കരോതി. തസ്സ ആനേഞ്ജം മനസികരോതോ ആനേഞ്ജായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. ഏവം സന്തമേതം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏവം പജാനാതി - ‘ആനേഞ്ജം ഖോ മേ മനസികരോതോ ആനേഞ്ജായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതീ’തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി.

൧൮൯. “തസ്സ ചേ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ ചങ്കമായ ചിത്തം നമതി, സോ ചങ്കമതി - ‘ഏവം മം ചങ്കമന്തം നാഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവിസ്സന്തീ’തി .

ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി. തസ്സ ചേ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ ഠാനായ ചിത്തം നമതി, സോ തിട്ഠതി - 'ഏവം മം ഠിതം നാഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവിസ്സന്തീ'തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി. തസ്സ ചേ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ നിസജ്ജായ ചിത്തം നമതി, സോ നിസീദതി - 'ഏവം മം നിസിന്നം നാഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവിസ്സന്തീ'തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി. തസ്സ ചേ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ സയനായ ചിത്തം നമതി , സോ സയതി - 'ഏവം മം സയന്തം നാഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവിസ്സന്തീ'തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി.

"തസ്സ ചേ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ കഥായ [ഭസ്സായ (സീ॰), ഭാസായ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ചിത്തം നമതി, സോ - 'യായം കഥാ ഹീനാ ഗമ്മാ പോഥുജ്ജനികാ അനരിയാ അനത്ഥസംഹിതാ ന നിബ്ബിദായ ന വിരാഗായ ന നിരോധായ ന ഉപസമായ ന അഭിഞ്ഞായ ന സമ്ബോധായ ന നിബ്ബാനായ സംവത്തതി, സേയ്യഥിദം - രാജകഥാ ചോരകഥാ മഹാമത്തകഥാ സേനാകഥാ ഭയകഥാ യുദ്ധകഥാ അന്നകഥാ പാനകഥാ വത്ഥകഥാ സയനകഥാ മാലാകഥാ ഗന്ധകഥാ ഞാതികഥാ യാനകഥാ ഗാമകഥാ നിഗമകഥാ നഗരകഥാ ജനപദകഥാ ഇത്ഥികഥാ സുരാകഥാ വിസിഖാകഥാ കുമ്ഭട്ഠാനകഥാ പുബ്ബപേതകഥാ നാനത്തകഥാ ലോകക്ഖായികാ സമുദ്ദക്ഖായികാ ഇതിഭവാഭവകഥാ ഇതി വാ ഇതി - ഏവരൂപിം കഥം ന കഥേസ്സാമീ'തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി. യാ ച ഖോ അയം, ആനന്ദ, കഥാ അഭിസല്ലേഖികാ ചേതോവിനീവരണസപ്പായാ [ചേതോവിചാരണസപ്പായാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰), ചേതോവിവരണസപ്പായാ (പീ॰)] ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി, സേയ്യഥിദം - അപ്പിച്ഛകഥാ സന്തുട്ഠികഥാ പവിവേകകഥാ അസംസഗ്ഗകഥാ വീരിയാരമ്ഭകഥാ സീലകഥാ സമാധികഥാ പഞ്ഞാകഥാ വിമുത്തികഥാ വിമുത്തിഞാണദസ്സനകഥാ ഇതി - 'ഏവരൂപിം കഥം കഥേസ്സാമീ'തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി.

"തസ്സ ചേ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ വിതക്കായ ചിത്തം നമതി, സോ - 'യേ തേ വിതക്കാ ഹീനാ ഗമ്മാ പോഥുജ്ജനികാ അനരിയാ അനത്ഥസംഹിതാ ന നിബ്ബിദായ ന വിരാഗായ ന നിരോധായ ന ഉപസമായ ന അഭിഞ്ഞായ ന സമ്ബോധായ ന നിബ്ബാനായ സംവത്തന്തി, സേയ്യഥിദം - കാമവിതക്കോ ബ്യാപാദവിതക്കോ വിഹിംസാവിതക്കോ ഇതി ഏവരൂപേ വിതക്കേ [ഏവരൂപേന വിതക്കേന (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ന വിതക്കേസ്സാമീ'തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി. യേ ച ഖോ ഇമേ, ആനന്ദ, വിതക്കാ അരിയാ നിയ്യാനികാ നിയ്യന്തി തക്കരസ്സ സമ്മാദുക്ഖക്ഖയായ, സേയ്യഥിദം - നേക്ഖമ്മവിതക്കോ അബ്യാപാദവിതക്കോ അവിഹിംസാവിതക്കോ ഇതി - 'ഏവരൂപേ വിതക്കേ [ഏവരൂപേന വിതക്കേന (ക॰)] വിതക്കേസ്സാമീ'തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി.

൧൯൦. "പഞ്ച ഖോ ഇമേ, ആനന്ദ, കാമഗുണാ. കതമേ പഞ്ച? ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ, സോതവിഞ്ഞേയ്യാ സദ്ദാ... ഘാനവിഞ്ഞേയ്യാ ഗന്ധാ...

ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ... കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ - ഇമേ ഖോ, ആനന്ദ, പഞ്ച കാമഗുണാ യത്ഥ ഭിക്ഖുനാ അഭിക്ഖണം സകം ചിത്തം പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം - 'അത്ഥി നു ഖോ മേ ഇമേസു പഞ്ചസു കാമഗുണേസു അഞ്ഞതരസ്മിം വാ അഞ്ഞതരസ്മിം വാ ആയതനേ ഉപ്പജ്ജതി ചേതസോ സമുദാചാരോ'തി? സചേ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം പജാനാതി - 'അത്ഥി ഖോ മേ ഇമേസു പഞ്ചസു കാമഗുണേസു അഞ്ഞതരസ്മിം വാ അഞ്ഞതരസ്മിം വാ ആയതനേ ഉപ്പജ്ജതി ചേതസോ സമുദാചാരോ'തി, ഏവം സന്തമേതം [ഏവം സന്തം (അട്ഠ॰)], ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏവം പജാനാതി - 'യോ ഖോ ഇമേസു പഞ്ചസു കാമഗുണേസു ഛന്ദരാഗോ സോ മേ നപ്പഹീനോ'തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി. സചേ പനാനന്ദ, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം പജാനാതി - 'നത്ഥി ഖോ മേ ഇമേസു പഞ്ചസു കാമഗുണേസു അഞ്ഞതരസ്മിം വാ അഞ്ഞതരസ്മിം വാ ആയതനേ ഉപ്പജ്ജതി ചേതസോ സമുദാചാരോ'തി, ഏവം സന്തമേതം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏവം പജാനാതി - 'യോ ഖോ ഇമേസു പഞ്ചസു കാമഗുണേസു ഛന്ദരാഗോ സോ മേ പഹീനോ'തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി.

൧൯൧. "പഞ്ച ഖോ ഇമേ, ആനന്ദ, ഉപാദാനക്ഖന്ധാ യത്ഥ ഭിക്ഖുനാ ഉദയബ്ബയാനുപസ്സിനാ വിഹാതബ്ബം - 'ഇതി രൂപം ഇതി രൂപസ്സ സമുദയോ ഇതി രൂപസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി വേദനാ... ഇതി സഞ്ഞാ... ഇതി സങ്ഖാരാ... ഇതി വിഞ്ഞാണം ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ സമുദയോ ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ'തി. തസ്സ ഇമേസു പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു ഉദയബ്ബയാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ യോ പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു അസ്മിമാനോ സോ പഹീയതി. ഏവം സന്തമേതം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഏവം പജാനാതി - 'യോ ഖോ ഇമേസു പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു അസ്മിമാനോ സോ മേ പഹീനോ'തി. ഇതിഹ തത്ഥ സമ്പജാനോ ഹോതി. ഇമേ ഖോ തേ, ആനന്ദ, ധമ്മാ ഏകന്തകുസലാ കുസലായാതികാ [ധമ്മാ ഏകന്തകുസലായതികാ (സബ്ബത്ഥ) അട്ഠകഥാടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] അരിയാ ലോകുത്തരാ അനവക്കന്താ പാപിമതാ. തം കിം മഞ്ഞസി, ആനന്ദ, കം അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനോ അരഹതി സാവകോ സത്ഥാരം അനുബന്ധിതും അപി പണുജ്ജമാനോ"തി [അപി പനുജ്ജമാനോപീതി (ക॰ സീ॰), അപി പയുജ്ജമാനോതി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]? "ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ ഭഗവംനേത്തികാ ഭഗവംപടിസരണാ . സാധു വത, ഭന്തേ, ഭഗവന്തംയേവ പടിഭാതു ഏതസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ. ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ"തി.

൧൯൨. "ന ഖോ, ആനന്ദ, അരഹതി സാവകോ സത്ഥാരം അനുബന്ധിതും, യദിദം സുത്തം ഗേയ്യം വേയ്യാകരണം തസ്സ ഹേതു [വേയ്യാകരണസ്സ ഹേതു (ക॰)]. തം കിസ്സ ഹേതു? ദീഘരത്തസ്സ [ദീഘരത്തം + അസ്സാതി പദച്ഛേദോ] ഹി തേ, ആനന്ദ, ധമ്മാ സുതാ ധാതാ വചസാ പരിചിതാ മനസാനുപേക്ഖിതാ ദിട്ഠിയാ സുപ്പടിവിദ്ധാ. യാ ച ഖോ അയം, ആനന്ദ, കഥാ അഭിസല്ലേഖികാ ചേതോവിനീവരണസപ്പായാ ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമാ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി, സേയ്യഥിദം - അപ്പിച്ഛകഥാ സന്തുട്ഠികഥാ പവിവേകകഥാ അസംസഗ്ഗകഥാ വീരിയാരമ്ഭകഥാ സീലകഥാ സമാധികഥാ പഞ്ഞാകഥാ വിമുത്തികഥാ വിമുത്തിഞാണദസ്സനകഥാ -

ഏവരൂപിയാ ഖോ, ആനന്ദ, കഥായ ഹേതു അരഹതി സാവകോ സത്ഥാരം അനുബന്ധിതും അപി പണുജ്ജമാനോ.

"ഏവം സന്തേ ഖോ, ആനന്ദ, ആചരിയൂപദ്ദവോ ഹോതി, ഏവം സന്തേ അന്തേവാസൂപദ്ദവോ ഹോതി, ഏവം സന്തേ ബ്രഹ്മചാരൂപദ്ദവോ ഹോതി.

൧൯൬. "കഥഞ്ചാനന്ദ, ആചരിയൂപദ്ദവോ ഹോതി? ഇധാനന്ദ, ഏകച്ചോ സത്ഥാ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം. തസ്സ തഥാവൂപകട്ഠസ്സ വിഹരതോ അന്വാവത്തന്തി [അന്വാവട്ടന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമാ ചേവ ജാനപദാ ച. സോ അന്വാവത്തന്തേസു ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേസു നേഗമേസു ചേവ ജാനപദേസു ച മുച്ഛം നികാമയതി [മുച്ഛതി കാമയതി (സീ॰ പീ॰) അട്ഠകഥായം പന ന തഥാ ദിസ്സതി], ഗേധം ആപജ്ജതി, ആവത്തതി ബാഹുല്ലായ. അയം വുച്ചതാനന്ദ, ഉപദ്ദവോ [ഉപദ്ദുതോ (സീ॰ പീ॰)] ആചരിയോ. ആചരിയൂപദ്ദവേന അവധിംസു നം പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സംകിലേസികാ പോനോബ്ഭവികാ [പോനോഭവികാ (സീ॰ പീ॰)] സദരാ ദുക്ഖവിപാകാ ആയതിം ജാതിജരാമരണിയാ. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, ആചരിയൂപദ്ദവോ ഹോതി.

൧൯൭. "കഥഞ്ചാനന്ദ, അന്തേവാസൂപദ്ദവോ ഹോതി? തസ്സേവ ഖോ പനാനന്ദ, സത്ഥു സാവകോ തസ്സ സത്ഥു വിവേകമനുബ്രൂഹയമാനോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം. തസ്സ തഥാവൂപകട്ഠസ്സ വിഹരതോ അന്വാവത്തന്തി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമാ ചേവ ജാനപദാ ച. സോ അന്വാവത്തന്തേസു ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേസു നേഗമേസു ചേവ ജാനപദേസു ച മുച്ഛം നികാമയതി, ഗേധം ആപജ്ജതി, ആവത്തതി ബാഹുല്ലായ. അയം വുച്ചതാനന്ദ, ഉപദ്ദവോ അന്തേവാസീ. അന്തേവാസൂപദ്ദവേന അവധിംസു നം പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സംകിലേസികാ പോനോബ്ഭവികാ സദരാ ദുക്ഖവിപാകാ ആയതിം ജാതിജരാമരണിയാ. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, അന്തേവാസൂപദ്ദവോ ഹോതി.

൧൯൮. "കഥഞ്ചാനന്ദ, ബ്രഹ്മചാരൂപദ്ദവോ ഹോതി? ഇധാനന്ദ, തഥാഗതോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ. സോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം. തസ്സ തഥാവൂപകട്ഠസ്സ വിഹരതോ അന്വാവത്തന്തി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമാ ചേവ ജാനപദാ ച. സോ അന്വാവത്തന്തേസു ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേസു നേഗമേസു ചേവ ജാനപദേസു ച ന മുച്ഛം നികാമയതി, ന ഗേധം ആപജ്ജതി, ന ആവത്തതി ബാഹുല്ലായ. തസ്സേവ ഖോ പനാനന്ദ, സത്ഥു സാവകോ തസ്സ സത്ഥു വിവേകമനുബ്രൂഹയമാനോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം. തസ്സ തഥാവൂപകട്ഠസ്സ വിഹരതോ അന്വാവത്തന്തി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമാ ചേവ ജാനപദാ ച. സോ അന്വാവത്തന്തേസു ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേസു നേഗമേസു ചേവ ജാനപദേസു ച മുച്ഛം നികാമയതി,

ഗേധം ആപജ്ജതി, ആവത്തതി ബാഹുല്ലായ. അയം വുച്ചതാനന്ദ, ഉപദ്ദവോ ബ്രഹ്മചാരീ. ബ്രഹ്മചാരൂപദ്ദവേന അവധിംസു നം പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സംകിലേസികാ പോനോബ്ഭവികാ സദരാ ദുക്ഖവിപാകാ ആയതിം ജാതിജരാമരണിയാ. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, ബ്രഹ്മചാരൂപദ്ദവോ ഹോതി.

''തത്രാനന്ദ, യോ ചേവായം ആചരിയൂപദ്ദവോ, യോ ച അന്തേവാസൂപദ്ദവോ അയം തേഹി ബ്രഹ്മചാരൂപദ്ദവോ ദുക്ഖവിപാകതരോ ചേവ കടുകവിപാകതരോ ച, അപി ച വിനിപാതായ സംവത്തതി.

൧൯൬. ''തസ്മാതിഹ മം, ആനന്ദ, മിത്തവതായ സമുദാചരഥ, മാ സപത്തവതായ. തം വോ ഭവിസ്സതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ.

''കഥഞ്ചാനന്ദ , സത്ഥാരം സാവകാ സപത്തവതായ സമുദാചരന്തി, നോ മിത്തവതായ? ഇധാനന്ദ, സത്ഥാ സാവകാനം ധമ്മം ദേസേതി അനുകമ്പകോ ഹിതേസീ അനുകമ്പം ഉപാദായ - 'ഇദം വോ ഹിതായ, ഇദം വോ സുഖായാ'തി. തസ്സ സാവകാ ന സുസ്സൂസന്തി, ന സോതം ഓദഹന്തി, ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠപേന്തി, വോക്കമ്മ ച സത്ഥുസാസനാ വത്തന്തി. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, സത്ഥാരം സാവകാ സപത്തവതായ സമുദാചരന്തി, നോ മിത്തവതായ.

''കഥഞ്ചാനന്ദ, സത്ഥാരം സാവകാ മിത്തവതായ സമുദാചരന്തി, നോ സപത്തവതായ? ഇധാനന്ദ, സത്ഥാ സാവകാനം ധമ്മം ദേസേതി അനുകമ്പകോ ഹിതേസീ അനുകമ്പം ഉപാദായ - 'ഇദം വോ ഹിതായ, ഇദം വോ സുഖായാ'തി. തസ്സ സാവകാ സുസ്സൂസന്തി, സോതം ഓദഹന്തി, അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠപേന്തി, ന ച വോക്കമ്മ സത്ഥുസാസനാ വത്തന്തി. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, സത്ഥാരം സാവകാ മിത്തവതായ സമുദാചരന്തി, നോ സപത്തവതായ.

''തസ്മാതിഹ മം, ആനന്ദ, മിത്തവതായ സമുദാചരഥ, മാ സപത്തവതായ. തം വോ ഭവിസ്സതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ. ന വോ അഹം, ആനന്ദ, തഥാ പരക്കമിസ്സാമി യഥാ കുമ്ഭകാരോ ആമകേ ആമകമത്തേ. നിഗ്ഗയ്ഹ നിഗ്ഗയ്ഹാഹം, ആനന്ദ, വക്ഖാമി; പവയ്ഹ പവയ്ഹ, ആനന്ദ, വക്ഖാമി [പവയ്ഹ പവയ്ഹ (സീ॰ പീ॰), പഗ്ഗയ്ഹ പഗ്ഗയ്ഹ ആനന്ദ വക്ഖാമി (ക॰)]. യോ സാരോ സോ ഠസ്സതീ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

മഹാസുഞ്ഞതസുത്തം നിട്ഠിതം ദുതിയം.

൩. അച്ഛരിയഅബ്ഭുതസുത്തം

൧൯൭. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാനം ഭിക്ഖൂനം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താനം ഉപട്ഠാനസാലായം സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - ''അച്ഛരിയം, ആവുസോ, അബ്ഭുതം, ആവുസോ, തഥാഗതസ്സ മഹിദ്ധികതാ മഹാനുഭാവതാ, യത്ര ഹി നാമ തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ

പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാനിസ്സതി [അനുസ്സരിസ്സതി ജാനിസ്സതി (കം॰)] - 'ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപി, 'ഏവംനാമാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപി, 'ഏവംഗോത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപി, 'ഏവംസീലാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപി, 'ഏവംധമ്മാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപി, 'ഏവംപഞ്ഞാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപി, 'ഏവംവിഹാരീ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപി, 'ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപീ''തി! ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ തേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - ''അച്ഛരിയാ ചേവ, ആവുസോ, തഥാഗതാ അച്ഛരിയധമ്മസമന്നാഗതാ ച; അബ്ഭുതാ ചേവ, ആവുസോ, തഥാഗതാ അബ്ഭുതധമ്മസമന്നാഗതാ ചാ''തി. അയഞ്ച ഹിദം തേസം ഭിക്ഖൂനം അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ ഹോതി.

൧൯൮. അഥ ഖോ ഭഗവാ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനുപട്ഠാനസാലാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി . നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ, കാ ച പന വോ അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ''തി? ''ഇധ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താനം ഉപട്ഠാനസാലായം സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - 'അച്ഛരിയം, ആവുസോ, അബ്ഭുതം, ആവുസോ, തഥാഗതസ്സ മഹിദ്ധികതാ മഹാനുഭാവതാ, യത്ര ഹി നാമ തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാനിസ്സതി - ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംനാമാ... ഏവംഗോത്താ... ഏവംസീലാ... ഏവംധമ്മാ.. ഏവംപഞ്ഞാ... ഏവംവിഹാരീ... ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ'തി! ഏവം വുത്തേ, ഭന്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ അമ്ഹേ ഏതദവോച - 'അച്ഛരിയാ ചേവ, ആവുസോ, തഥാഗതാ അച്ഛരിയധമ്മസമന്നാഗതാ ച, അബ്ഭുതാ ചേവ, ആവുസോ, തഥാഗതാ അബ്ഭുതധമ്മസമന്നാഗതാ ചാ'തി. അയം ഖോ നോ, ഭന്തേ, അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ; അഥ ഭഗവാ അനുപ്പത്തോ''തി.

൧൯൯. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ''തസ്മാതിഹ തം, ആനന്ദ, ഭിയ്യോസോമത്തായ പടിഭന്തു തഥാഗതസ്സ അച്ഛരിയാ അബ്ഭുതധമ്മാ''തി [അബ്ഭുതാ ധമ്മാതി (?)].

''സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'സതോ സമ്പജാനോ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ തുസിതം കായം ഉപപജ്ജീ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ, സതോ സമ്പജാനോ ബോധിസത്തോ തുസിതം കായം ഉപപജ്ജി ഇദംപാഹം , ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

''സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'സതോ സമ്പജാനോ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ തുസിതേ കായേ അട്ഠാസീ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ, സതോ സമ്പജാനോ ബോധിസത്തോ തുസിതേ കായേ അട്ഠാസി ഇദംപാഹം [ഇദമ്പഹം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

൨൦൦. ''സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യാവതായുകം, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ തുസിതേ കായേ അട്ഠാസീ'തി. യമ്പി,

ഭന്തേ, യാവതായുകം ബോധിസത്തോ തുസിതേ കായേ അട്ഠാസി ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

“സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - ‘സതോ സമ്പജാനോ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ തുസിതാ, കായാ ചവിത്വാ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമീ’തി. യമ്പി, ഭന്തേ , സതോ സമ്പജാനോ ബോധിസത്തോ തുസിതാ കായാ ചവിത്വാ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമി ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

൨൦൧. “സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - ‘യദാ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ തുസിതാ കായാ ചവിത്വാ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി, അഥ സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ അപ്പമാണോ ഉളാരോ ഓഭാസോ ലോകേ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. യാപി താ ലോകന്തരികാ അഘാ അസംവുതാ അന്ധകാരാ അന്ധകാരതിമിസാ, യത്ഥപിമേ ചന്ദിമസൂരിയാ ഏവംമഹിദ്ധികാ ഏവംമഹാനുഭാവാ ആഭായ നാനുഭോന്തി തത്ഥപി അപ്പമാണോ ഉളാരോ ഓഭാസോ ലോകേ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ തേപി തേനോഭാസേന അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ജാനന്തി - അഞ്ഞേപി കിര, ഭോ, സന്തി സത്താ ഇധൂപപന്നാതി. അയഞ്ച ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതി അപ്പമാണോ ച ഉളാരോ ഓഭാസോ ലോകേ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവ’ന്തി. യമ്പി, ഭന്തേ…പേ॰… ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

൨൦൨. “സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - ‘യദാ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, ചത്താരോ ദേവപുത്താ ചതുദ്ദിസം ആരക്ഖായ ഉപഗച്ഛന്തി - മാ നം ബോധിസത്തം വാ ബോധിസത്തമാതരം വാ മനുസ്സോ വാ അമനുസ്സോ വാ കോചി വാ വിഹേഠേസീ’തി. യമ്പി, ഭന്തേ…പേ॰… ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

൨൦൩. “സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - ‘യദാ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, പകതിയാ സീലവതീ ബോധിസത്തമാതാ ഹോതി വിരതാ പാണാതിപാതാ വിരതാ അദിന്നാദാനാ വിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വിരതാ മുസാവാദാ വിരതാ സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ’തി. യമ്പി, ഭന്തേ…പേ॰… ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

“സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - ‘യദാ , ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, ന ബോധിസത്തമാതു പുരിസേസു മാനസം ഉപ്പജ്ജതി കാമഗുണൂപസംഹിതം, അനതിക്കമനീയാ ച ബോധിസത്തമാതാ ഹോതി കേനചി പുരിസേന രത്തചിത്തേനാ’തി. യമ്പി, ഭന്തേ…പേ॰… ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

“സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - ‘യദാ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, ലാഭിനീ

ബോധിസത്തമാതാ ഹോതി പഞ്ചന്നം കാമഗുണാനം. സാ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതാ സമങ്ഗീഭൂതാ പരിചാരേതീ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ...പേ॰... ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

൨൦൮. "സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യദാ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, ന ബോധിസത്തമാതു കോചിദേവ ആബാധോ ഉപ്പജ്ജതി; സുഖിനീ ബോധിസത്തമാതാ ഹോതി അകിലന്തകായാ; ബോധിസത്തഞ്ച ബോധിസത്തമാതാ തിരോകുച്ഛിഗതം പസ്സതി സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗം അഹീനിന്ദ്രിയം. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, മണി വേളുരിയോ സുഭോ ജാതിമാ അട്ഠംസോ സുപരികമ്മകതോ. തത്രാസ്സ സുത്തം ആവുതം നീലം വാ പീതം വാ ലോഹിതം വാ ഓദാതം വാ പണ്ഡുസുത്തം വാ. തമേനം ചക്ഖുമാ പുരിസോ ഹത്ഥേ കരിത്വാ പച്ചവേക്ഖേയ്യ - അയം ഖോ മണി വേളുരിയോ സുഭോ ജാതിമാ അട്ഠംസോ സുപരികമ്മകതോ, തത്രിദം സുത്തം ആവുതം നീലം വാ പീതം വാ ലോഹിതം വാ ഓദാതം വാ പണ്ഡുസുത്തം വാതി. ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി , ന ബോധിസത്തമാതു കോചിദേവ ആബാധോ ഉപ്പജ്ജതി; സുഖിനീ ബോധിസത്തമാതാ ഹോതി അകിലന്തകായാ; ബോധിസത്തഞ്ച ബോധിസത്തമാതാ തിരോകുച്ഛിഗതം പസ്സതി സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗം അഹീനിന്ദ്രിയ'ന്തി. യമ്പി, ഭന്തേ...പേ॰... ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

൨൦൯. "സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'സത്താഹജാതേ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തേ ബോധിസത്തമാതാ കാലം കരോതി, തുസിതം കായം ഉപപജ്ജതീ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ...പേ॰... ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

"സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യഥാ ഖോ പനാനന്ദ, അഞ്ഞാ ഇത്ഥികാ നവ വാ ദസ വാ മാസേ ഗബ്ഭം കുച്ഛിനാ പരിഹരിത്വാ വിജായന്തി, ന ഹേവം ബോധിസത്തം ബോധിസത്തമാതാ വിജായതി. ദസേവ മാസാനി ബോധിസത്തം ബോധിസത്തമാതാ കുച്ഛിനാ പരിഹരിത്വാ വിജായതീ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ...പേ॰... ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

"സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യഥാ ഖോ പനാനന്ദ, അഞ്ഞാ ഇത്ഥികാ നിസിന്നാ വാ നിപന്നാ വാ വിജായന്തി, ന ഹേവം ബോധിസത്തം ബോധിസത്തമാതാ വിജായതി. ഠിതാവ ബോധിസത്തം ബോധിസത്തമാതാ വിജായതീ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ...പേ॰... ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

"സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യദാ , ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, ദേവാ നം പഠമം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി പച്ഛാ മനുസ്സാ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ...പേ॰... ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

൨൦൬. "സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യദാ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, അപ്പത്തോവ ബോധിസത്തോ പഥവിം ഹോതി, ചത്താരോ നം ദേവപുത്താ പടിഗ്ഗഹേത്വാ മാതു പുരതോ ഠപേന്തി - അത്തമനാ, ദേവി, ഹോഹി; മഹേസക്ഖോ തേ പുത്തോ ഉപ്പന്നോ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ…പേ॰… ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

"സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യദാ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, വിസദോവ നിക്ഖമതി അമക്ഖിതോ ഉദേന [ഉദ്ദേന (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അമക്ഖിതോ സേമ്ഹേന അമക്ഖിതോ രുഹിരേന അമക്ഖിതോ കേനചി അസുചിനാ സുദ്ധോ വിസദോ [വിസുദ്ധോ (സ്യാ॰)]. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, മണിരതനം കാസികേ വത്ഥേ നിക്ഖിത്തം നേവ മണിരതനം കാസികം വത്ഥം മക്ഖേതി നാപി കാസികം വത്ഥം മണിരതനം മക്ഖേതി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഉഭിന്നം സുദ്ധത്താ. ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, വിസദോവ നിക്ഖമതി അമക്ഖിതോ ഉദേന അമക്ഖിതോ സേമ്ഹേന അമക്ഖിതോ രുഹിരേന അമക്ഖിതോ കേനചി അസുചിനാ സുദ്ധോ വിസദോ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ…പേ॰… ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

"സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യദാ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, ദ്വേ ഉദകസ്സ ധാരാ അന്തലിക്ഖാ പാതുഭവന്തി - ഏകാ സീതസ്സ, ഏകാ ഉണ്ഹസ്സ; യേന ബോധിസത്തസ്സ ഉദകകിച്ചം കരോന്തി മാതു ചാ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ…പേ॰… ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

൨൦൭. "സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'സമ്പതിജാതോ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ സമേഹി പാദേഹി പഥവിയം പതിട്ഠഹിത്വാ ഉത്തരാഭിമുഖോ സത്തപദവീതിഹാരേന ഗച്ഛതി, സേതമ്ഹി ഛത്തേ അനുധാരിയമാനേ, സബ്ബാ ച ദിസാ വിലോകേതി, ആസഭിഞ്ച വാചം ഭാസതി - അഗ്ഗോഹമസ്മി ലോകസ്സ, ജേട്ഠോഹമസ്മി ലോകസ്സ, സേട്ഠോഹമസ്മി ലോകസ്സ. അയമന്തിമാ ജാതി , നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ'തി. യമ്പി, ഭന്തേ…പേ॰… ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമി.

"സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യദാ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, അഥ സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ അപ്പമാണോ ഉളാരോ ഓഭാസോ ലോകേ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. യാപി താ ലോകന്തരികാ അഘാ അസംവുതാ അന്ധകാരാ അന്ധകാരതിമിസാ യത്ഥപിമേ ചന്ദിമസൂരിയാ ഏവംമഹിദ്ധികാ ഏവംമഹാനുഭാവാ ആഭായ നാനുഭോന്തി തത്ഥപി അപ്പമാണോ ഉളാരോ ഓഭാസോ ലോകേ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ തേപി തേനോഭാസേന അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ജാനന്തി - അഞ്ഞേപി കിര, ഭോ, സന്തി സത്താ ഇധൂപപന്നാതി. അയഞ്ച ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതി, അപ്പമാണോ ച ഉളാരോ

ഓഭാസോ ലോകേ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവ’ന്തി. യമ്പി, ഭന്തേ...പേ॰... ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമീ”തി.

൨൦൮. “തസ്മാതിഹ ത്വം, ആനന്ദ, ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേഹി. ഇധാനന്ദ, തഥാഗതസ്സ വിദിതാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി; വിദിതാ സഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി; വിദിതാ വിതക്കാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. ഇദമ്പി ഖോ, ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേഹീ”തി. “യമ്പി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ വിദിതാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി; വിദിതാ സഞ്ഞാ... വിദിതാ വിതക്കാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. ഇദംപാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമീ”തി.

ഇദമവോച ആയസ്മാ ആനന്ദോ. സമനുഞ്ഞോ സത്ഥാ അഹോസി; അത്തമനാ ച തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

അച്ഛരിയഅബ്ഭുതസുത്തം നിട്ഠിതം തതിയം.

൪. ബാകുലസുത്തം

൨൦൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ആയസ്മാ ബാകുലോ [ബക്കുലോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. അഥ ഖോ അചേലകസ്സപോ ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ പുരാണഗിഹിസഹായോ യേനായസ്മാ ബാകുലോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ബാകുലേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ അചേലകസ്സപോ ആയസ്മന്തം ബാകുലം ഏതദവോച -

“കീവചിരം പബ്ബജിതോസി, ആവുസോ ബാകുലാ”തി? “അസീതി മേ, ആവുസോ, വസ്സാനി പബ്ബജിതസ്സാ”തി. “ഇമേഹി പന തേ, ആവുസോ ബാകുല, അസീതിയാ വസ്സേഹി കതിക്ഖത്തും മേഥുനോ ധമ്മോ പടിസേവിതോ”തി? “ന ഖോ മം, ആവുസോ കസ്സപ, ഏവം പുച്ഛിതബ്ബം - ‘ഇമേഹി പന തേ, ആവുസോ ബാകുല, അസീതിയാ വസ്സേഹി കതിക്ഖത്തും മേഥുനോ ധമ്മോ പടിസേവിതോ’തി. ഏവഞ്ച ഖോ മം, ആവുസോ കസ്സപ, പുച്ഛിതബ്ബം - ‘ഇമേഹി പന തേ, ആവുസോ ബാകുല, അസീതിയാ വസ്സേഹി കതിക്ഖത്തും കാമസഞ്ഞാ ഉപ്പന്നപുബ്ബാ’”തി? ( ) [(ഇമേഹി പന തേ ആവുസോ ബക്കുല അസീതിയോ വസ്സേഹി കതിക്ഖത്തും കാമസഞ്ഞാ ഉപ്പന്നപുബ്ബാതി.) (സീ॰ പീ॰)]

൨൧൦. “അസീതി മേ, ആവുസോ , വസ്സാനി പബ്ബജിതസ്സ നാഭിജാനാമി കാമസഞ്ഞം ഉപ്പന്നപുബ്ബം. യംപായസ്മാ ബാകുലോ അസീതിയാ വസ്സേഹി നാഭിജാനാതി കാമസഞ്ഞം ഉപ്പന്നപുബ്ബം ഇദമ്പി മയം ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമ.

“അസീതി മേ, ആവുസോ, വസ്സാനി പബ്ബജിതസ്സ നാഭിജാനാമി ബ്യാപാദസഞ്ഞം…പേ॰… വിഹിംസാസഞ്ഞം ഉപ്പന്നപുബ്ബം. യംപായസ്മാ ബാകുലോ അസീതിയാ വസ്സേഹി നാഭിജാനാതി വിഹിംസാസഞ്ഞം ഉപ്പന്നപുബ്ബം, ഇദമ്പി മയം ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമ.

“അസീതി മേ, ആവുസോ, വസ്സാനി പബ്ബജിതസ്സ നാഭിജാനാമി കാമവിതക്കം ഉപ്പന്നപുബ്ബം. യംപായസ്മാ ബാകുലോ അസീതിയാ വസ്സേഹി നാഭിജാനാതി കാമവിതക്കം ഉപ്പന്നപുബ്ബം, ഇദമ്പി മയം ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമ.

“അസീതി മേ, ആവുസോ, വസ്സാനി പബ്ബജിതസ്സ നാഭിജാനാമി ബ്യാപാദവിതക്കം…പേ॰… വിഹിംസാവിതക്കം ഉപ്പന്നപുബ്ബം. യംപായസ്മാ ബാകുലോ അസീതിയാ വസ്സേഹി നാഭിജാനാതി വിഹിംസാവിതക്കം ഉപ്പന്നപുബ്ബം, ഇദമ്പി മയം ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമ.

൨൧൧. “അസീതി മേ, ആവുസോ, വസ്സാനി പബ്ബജിതസ്സ നാഭിജാനാമി ഗഹപതിചീവരം സാദിതാ. യംപായസ്മാ ബാകുലോ അസീതിയാ വസ്സേഹി നാഭിജാനാതി ഗഹപതിചീവരം സാദിതാ, ഇദമ്പി മയം ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമ.

“അസീതി മേ, ആവുസോ, വസ്സാനി പബ്ബജിതസ്സ നാഭിജാനാമി സത്ഥേന ചീവരം ഛിന്ദിതാ. യംപായസ്മാ ബാകുലോ അസീതിയാ വസ്സേഹി നാഭിജാനാതി സത്ഥേന ചീവരം ഛിന്ദിതാ…പേ॰… ധാരേമ.

“അസീതി മേ, ആവുസോ, വസ്സാനി പബ്ബജിതസ്സ നാഭിജാനാമി സൂചിയാ ചീവരം സിബ്ബിതാ…പേ॰… നാഭിജാനാമി രജനേന ചീവരം രജിതാ… നാഭിജാനാമി കഥിനേ [കഠിനേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ചീവരം സിബ്ബിതാ… നാഭിജാനാമി സബ്രഹ്മചാരീനം ചീവരകമ്മേ വിചാരിതാ [സബ്രഹ്മചാരീ ചീവരകമ്മേ ബ്യാപാരിതാ (സീ॰ പീ॰)] … നാഭിജാനാമി നിമന്തനം സാദിതാ… നാഭിജാനാമി ഏവരൂപം ചിത്തം ഉപ്പന്നപുബ്ബം - ‘അഹോ വത മം കോചി നിമന്തേയ്യാ’തി… നാഭിജാനാമി അന്തരഘരേ നിസീദിതാ… നാഭിജാനാമി അന്തരഘരേ ഭുഞ്ജിതാ… നാഭിജാനാമി മാതുഗാമസ്സ അനുബ്യഞ്ജനസോ നിമിത്തം ഗഹേതാ… നാഭിജാനാമി മാതുഗാമസ്സ ധമ്മം ദേസിതാ അന്തമസോ ചതുപ്പദമ്പി ഗാഥം… നാഭിജാനാമി ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഉപസങ്കമിതാ… നാഭിജാനാമി ഭിക്ഖുനിയാ ധമ്മം ദേസിതാ… നാഭിജാനാമി സിക്ഖമാനായ ധമ്മം ദേസിതാ… നാഭിജാനാമി സാമണേരിയാ ധമ്മം ദേസിതാ… നാഭിജാനാമി പബ്ബാജേതാ… നാഭിജാനാമി ഉപസമ്പാദേതാ… നാഭിജാനാമി നിസ്സയം ദാതാ… നാഭിജാനാമി സാമണേരം ഉപട്ഠാപേതാ… നാഭിജാനാമി ജന്താഘരേ ന്ഹായിതാ… നാഭിജാനാമി ചുണ്ണേന ന്ഹായിതാ… നാഭിജാനാമി സബ്രഹ്മചാരീഗത്തപരികമ്മേ വിചാരിതാ [ബ്യാപാരിതാ (സീ॰ പീ॰)] … നാഭിജാനാമി ആബാധം ഉപ്പന്നപുബ്ബം, അന്തമസോ ഗദ്ദൂഹനമത്തമ്പി… നാഭിജാനാമി ഭേസജ്ജം ഉപഹരിതാ, അന്തമസോ ഹരിതകിഖണ്ഡമ്പി… നാഭിജാനാമി അപസ്സേനകം അപസ്സയിതാ… നാഭിജാനാമി സേയ്യം കപ്പേതാ. യംപായസ്മാ…പേ॰… ധാരേമ.

“അസീതി മേ, ആവുസോ, വസ്സാനി പബ്ബജിതസ്സ നാഭിജാനാമി ഗാമന്തസേനാസനേ വസ്സം ഉപഗന്താ . യംപായസ്മാ ബാകുലോ അസീതിയാ വസ്സേഹി നാഭിജാനാതി ഗാമന്തസേനാസനേ വസ്സം ഉപഗന്താ, ഇദമ്പി മയം ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമ.

“സത്താഹമേവ ഖോ അഹം, ആവുസോ, സരണോ രട്ഠപിണ്ഡം ഭുഞ്ജിം; അഥ അട്ഠമിയം അഞ്ഞാ ഉദപാദി. യംപായസ്മാ ബാകുലോ സത്താഹമേവ സരണോ രട്ഠപിണ്ഡം ഭുഞ്ജി; അഥ അട്ഠമിയം അഞ്ഞാ ഉദപാദി ഇദമ്പി മയം ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമ.

൨൧൨. “ലഭേയ്യാഹം, ആവുസോ ബാകുല, ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ പബ്ബജ്ജം, ലഭേയ്യം ഉപസമ്പദ”ന്തി. അലത്ഥ ഖോ അചേലകസ്സപോ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ പബ്ബജ്ജം, അലത്ഥ ഉപസമ്പദം. അചിരൂപസമ്പന്നോ പനായസ്മാ കസ്സപോ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ നചിരസ്സേവ - യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി തദനുത്തരം - ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി അബ്ഭഞ്ഞാസി. അഞ്ഞതരോ ഖോ പനായസ്മാ കസ്സപോ അരഹതം അഹോസി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ബാകുലോ അപരേന സമയേന അവാപുരണം [അപാപുരണം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ആദായ വിഹാരേന വിഹാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ - “അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ, അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ. അജ്ജ മേ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതീ”തി. “യംപായസ്മാ ബാകുലോ അവാപുരണം ആദായ വിഹാരേന വിഹാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ - ‘അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ, അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ; അജ്ജ മേ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതീ’തി, ഇദമ്പി മയം ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമ”.

ആയസ്മാ ബാകുലോ മജ്ഝേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നിസിന്നകോവ പരിനിബ്ബായി. “യംപായസ്മാ ബാകുലോ മജ്ഝേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നിസിന്നകോവ പരിനിബ്ബായി, ഇദമ്പി മയം ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതധമ്മം ധാരേമാ”തി.

ബാകുലസുത്തം നിട്ഠിതം ചതുത്ഥം.

൫. ദന്തഭൂമിസുത്തം

൨൧൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന അചിരവതോ സമണുദ്ദേസോ അരഞ്ഞകുടികായം വിഹരതി. അഥ ഖോ ജയസേനോ രാജകുമാരോ ജങ്ഘാവിഹാരം അനുചങ്കമമാനോ അനുവിചരമാനോ യേന അചിരവതോ സമണുദ്ദേസോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ അചിരവതേന സമണുദ്ദേസേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം

വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ജയസേനോ രാജകുമാരോ അചിരവതം സമണുദ്ദേസം ഏതദവോച -

“സുതം മേതം, ഭോ അഗ്ഗിവേസ്സന - ‘ഇധ ഭിക്ഖു അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ ഫുസേയ്യ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗത’ന്തി. ‘ഏവമേതം, രാജകുമാര, ഏവമേതം, രാജകുമാര. ഇധ ഭിക്ഖു അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ ഫുസേയ്യ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗത’ന്തി. ‘സാധു മേ ഭവം അഗ്ഗിവേസ്സനോ യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം ദേസേതൂ’തി. ‘ന ഖോ തേ അഹം, രാജകുമാര, സക്കോമി യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം ദേസേതും. അഹഞ്ച ഹി തേ, രാജകുമാര, യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം ദേസേയ്യം, ത്വഞ്ച മേ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ന ആജാനേയ്യാസി; സോ മമസ്സ കിലമഥോ, സാ മമസ്സ വിഹേസാ’തി. ‘ദേസേതു മേ ഭവം അഗ്ഗിവേസ്സനോ യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം. അപ്പേവനാമാഹം ഭോതോ അഗ്ഗിവേസ്സനസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനേയ്യ’ന്തി. ‘ദേസേയ്യം ഖോ തേ അഹം, രാജകുമാര, യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം. സചേ മേ ത്വം ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനേയ്യാസി, ഇച്ചേതം കുസലം; നോ ചേ മേ ത്വം ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനേയ്യാസി, യഥാസകേ തിട്ഠേയ്യാസി, ന മം തത്ഥ ഉത്തരിം പടിപുച്ഛേയ്യാസീ’തി. ‘ദേസേതു മേ ഭവം അഗ്ഗിവേസ്സനോ യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം. സചേ അഹം ഭോതോ അഗ്ഗിവേസ്സനസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനിസ്സാമി [ആജാനേയ്യാമി (ക॰)], ഇച്ചേതം കുസലം; നോ ചേ അഹം ഭോതോ അഗ്ഗിവേസ്സനസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനിസ്സാമി, യഥാസകേ തിട്ഠിസ്സാമി [തിട്ഠേയ്യാമി (ക॰)], നാഹം തത്ഥ ഭവന്തം അഗ്ഗിവേസ്സനം ഉത്തരിം പടിപുച്ഛിസ്സാമീ’”തി.

൨൧൪. അഥ ഖോ അചിരവതോ സമണുദ്ദേസോ ജയസേനസ്സ രാജകുമാരസ്സ യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം ദേസേസി. ഏവം വുത്തേ, ജയസേനോ രാജകുമാരോ അചിരവതം സമണുദ്ദേസം ഏതദവോച - “അട്ഠാനമേതം, ഭോ അഗ്ഗിവേസ്സന, അനവകാസോ യം ഭിക്ഖു അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ ഫുസേയ്യ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗത”ന്തി. അഥ ഖോ ജയസേനോ രാജകുമാരോ അചിരവതസ്സ സമണുദ്ദേസസ്സ അട്ഠാനതഞ്ച അനവകാസതഞ്ച പവേദേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

അഥ ഖോ അചിരവതോ സമണുദ്ദേസോ അചിരപക്കന്തേ ജയസേനേ രാജകുമാരേ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ അചിരവതോ സമണുദ്ദേസോ യാവതകോ അഹോസി ജയസേനേന രാജകുമാരേന സദ്ധിം കഥാസല്ലാപോ തം സബ്ബം ഭഗവതോ ആരോചേസി.

ഏവം വുത്തേ, ഭഗവാ അചിരവതം സമണുദ്ദേസം ഏതദവോച - “തം കുതേത്ഥ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ലബ്ഭാ. യം തം നേക്ഖമ്മേന ഞാതബ്ബം നേക്ഖമ്മേന ദട്ഠബ്ബം നേക്ഖമ്മേന പത്തബ്ബം നേക്ഖമ്മേന സച്ഛികാതബ്ബം തം വത ജയസേനോ രാജകുമാരോ കാമമജ്ഝേ വസന്തോ കാമേ പരിഭുഞ്ജന്തോ കാമവിതക്കേഹി ഖജ്ജമാനോ കാമപരിളാഹേന പരിഡയ്ഹമാനോ കാമപരിയേസനായ ഉസ്സുകോ [ഉസ്സുക്കോ (സബ്ബത്ഥ)] ഞസ്സതി വാ ദക്ഖതി വാ സച്ഛി വാ കരിസ്സതീ”തി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി.

൨൭൨. "സേയ്യഥാപിസ്സു, അഗ്ഗിവേസ്സന, ദ്വേ ഹത്ഥിദമ്മാ വാ അസ്സദമ്മാ വാ ഗോദമ്മാ വാ സുദന്താ സുവിനീതാ, ദ്വേ ഹത്ഥിദമ്മാ വാ അസ്സദമ്മാ വാ ഗോദമ്മാ വാ അദന്താ അവിനീതാ. തം കിം മഞ്ഞസി, അഗ്ഗിവേസ്സന, യേ തേ ദ്വേ ഹത്ഥിദമ്മാ വാ അസ്സദമ്മാ വാ ഗോദമ്മാ വാ സുദന്താ സുവിനീതാ, അപി നു തേ ദന്താവ ദന്തകാരണം ഗച്ഛേയ്യും, ദന്താവ ദന്തഭൂമിം സമ്പാപുണേയ്യു"ന്തി? "ഏവം, ഭന്തേ". "യേ പന തേ ദ്വേ ഹത്ഥിദമ്മാ വാ അസ്സദമ്മാ വാ ഗോദമ്മാ വാ അദന്താ അവിനീതാ, അപി നു തേ അദന്താവ ദന്തകാരണം ഗച്ഛേയ്യും, അദന്താവ ദന്തഭൂമിം സമ്പാപുണേയ്യും, സേയ്യഥാപി തേ ദ്വേ ഹത്ഥിദമ്മാ വാ അസ്സദമ്മാ വാ ഗോദമ്മാ വാ സുദന്താ സുവിനീതാ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "ഏവമേവ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, യം തം നേക്ഖമ്മേന ഞാതബ്ബം നേക്ഖമ്മേന ദട്ഠബ്ബം നേക്ഖമ്മേന പത്തബ്ബം നേക്ഖമ്മേന സച്ഛികാതബ്ബം തം വത ജയസേനോ രാജകുമാരോ കാമമജ്ഝേ വസന്തോ കാമേ പരിഭുഞ്ജന്തോ കാമവിതക്കേഹി ഖജ്ജമാനോ കാമപരിളാഹേന പരിഡയ്ഹമാനോ കാമപരിയേസനായ ഉസ്സുകോ ഞസ്സതി വാ ദക്ഖതി വാ സച്ഛി വാ കരിസ്സതീ"തി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി.

൨൭൩. "സേയ്യഥാപി , അഗ്ഗിവേസ്സന, ഗാമസ്സ വാ നിഗമസ്സ വാ അവിദൂരേ മഹാപബ്ബതോ. തമേനം ദ്വേ സഹായകാ തമ്ഹാ ഗാമാ വാ നിഗമാ വാ നിക്ഖമിത്വാ ഹത്ഥവിലങ്ഘകേന യേന സോ പബ്ബതോ തേനുപസങ്കമേയ്യും; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകോ സഹായകോ ഹേട്ഠാ പബ്ബതപാദേ തിട്ഠേയ്യ, ഏകോ സഹായകോ ഉപരിപബ്ബതം ആരോഹേയ്യ. തമേനം ഹേട്ഠാ പബ്ബതപാദേ ഠിതോ സഹായകോ ഉപരിപബ്ബതേ ഠിതം സഹായകം ഏവം വദേയ്യ - 'യം, സമ്മ, കിം ത്വം പസ്സസി ഉപരിപബ്ബതേ ഠിതോ'തി? സോ ഏവം വദേയ്യ - 'പസ്സാമി ഖോ അഹം, സമ്മ, ഉപരിപബ്ബതേ ഠിതോ ആരാമരാമണേയ്യകം വനരാമണേയ്യകം ഭൂമിരാമണേയ്യകം പോക്ഖരണീരാമണേയ്യക'"ന്തി.

"സോ ഏവം വദേയ്യ - 'അട്ഠാനം ഖോ ഏതം, സമ്മ , അനവകാസോ യം ത്വം ഉപരിപബ്ബതേ ഠിതോ പസ്സേയ്യാസി ആരാമരാമണേയ്യകം വനരാമണേയ്യകം ഭൂമിരാമണേയ്യകം പോക്ഖരണീരാമണേയ്യക'ന്തി. തമേനം ഉപരിപബ്ബതേ ഠിതോ സഹായകോ ഹേട്ഠിമപബ്ബതപാദം ഓരോഹിത്വാ തം സഹായകം ബാഹായം ഗഹേത്വാ ഉപരിപബ്ബതം ആരോപേത്വാ മുഹുത്തം അസ്സാസേത്വാ ഏവം വദേയ്യ - 'യം, സമ്മ, കിം ത്വം പസ്സസി ഉപരിപബ്ബതേ ഠിതോ'തി? സോ ഏവം വദേയ്യ - 'പസ്സാമി ഖോ അഹം, സമ്മ, ഉപരിപബ്ബതേ ഠിതോ ആരാമരാമണേയ്യകം വനരാമണേയ്യകം ഭൂമിരാമണേയ്യകം പോക്ഖരണീരാമണേയ്യക'"ന്തി .

"സോ ഏവം വദേയ്യ - 'ഇദാനേവ ഖോ തേ, സമ്മ, ഭാസിതം - മയം ഏവം ആജാനാമ - അട്ഠാനം ഖോ ഏതം സമ്മ, അനവകാസോ യം ത്വം ഉപരിപബ്ബതേ ഠിതോ പസ്സേയ്യാസി ആരാമരാമണേയ്യകം വനരാമണേയ്യകം ഭൂമിരാമണേയ്യകം പോക്ഖരണീരാമണേയ്യക'ന്തി. ഇദാനേവ ച പന തേ ഭാസിതം മയം ഏവം ആജാനാമ - 'പസ്സാമി ഖോ അഹം, സമ്മ, ഉപരിപബ്ബതേ ഠിതോ ആരാമരാമണേയ്യകം വനരാമണേയ്യകം ഭൂമിരാമണേയ്യകം പോക്ഖരണീരാമണേയ്യക'ന്തി. സോ ഏവം വദേയ്യ - 'തഥാ ഹി പനാഹം, സമ്മ, ഇമിനാ മഹതാ പബ്ബതേന ആവുതോ [ആവടോ (സീ॰ അട്ഠ॰ പീ॰), ആവുടോ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ദട്ഠേയ്യം നാദ്ദസ'"ന്തി.

“അതോ മഹന്തതരേന, അഗ്ഗിവേസ്സന, അവിജ്ജാഖന്ധേന ജയസേനോ രാജകുമാരോ ആവുതോ നിവുതോ [നിവുടോ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] ഓഫുടോ [ഓവുതോ (സീ॰), ഓവുടോ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പരിയോനദ്ധോ. സോ വത യം തം നേക്ഖമ്മേന ഞാതബ്ബം നേക്ഖമ്മേന ദട്ഠബ്ബം നേക്ഖമ്മേന പത്തബ്ബം നേക്ഖമ്മേന സച്ഛികാതബ്ബം തം വത ജയസേനോ രാജകുമാരോ കാമമജ്ഝേ വസന്തോ കാമേ പരിഭുഞ്ജന്തോ കാമവിതക്കേഹി ഖജ്ജമാനോ കാമപരിളാഹേന പരിഡയ്ഹമാനോ കാമപരിയേസനായ ഉസ്സുകോ ഞസ്സതി വാ ദക്ഖതി വാ സച്ഛി വാ കരിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി . സചേ ഖോ തം, അഗ്ഗിവേസ്സന, ജയസേനസ്സ രാജകുമാരസ്സ ഇമാ ദ്വേ ഉപമാ പടിഭായേയ്യും [പടിഭാസേയ്യും (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], അനച്ഛരിയം തേ ജയസേനോ രാജകുമാരോ പസീദേയ്യ, പസന്നോ ച തേ പസന്നാകാരം കരേയ്യാ”തി. “കുതോ പന മം, ഭന്തേ, ജയസേനസ്സ രാജകുമാരസ്സ ഇമാ ദ്വേ ഉപമാ പടിഭായിസ്സന്തി [പടിഭാസിസ്സന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അനച്ഛരിയാ പുബ്ബേ അസ്സുതപുബ്ബാ, സേയ്യഥാപി ഭഗവന്ത”ന്തി?

൨൧൩. “സേയ്യഥാപി , അഗ്ഗിവേസ്സന, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാവസിത്തോ നാഗവനികം ആമന്തേതി - ‘ഏഹി ത്വം, സമ്മ നാഗവനിക, രഞ്ഞോ നാഗം അഭിരുഹിത്വാ നാഗവനം പവിസിത്വാ ആരഞ്ഞകം നാഗം അതിപസ്സിത്വാ രഞ്ഞോ നാഗസ്സ ഗീവായം ഉപനിബന്ധാഹീ’തി. ‘ഏവം, ദേവാ’തി ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, നാഗവനികോ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാവസിത്തസ്സ പടിസ്സുത്വാ രഞ്ഞോ നാഗം അഭിരുഹിത്വാ നാഗവനം പവിസിത്വാ ആരഞ്ഞകം നാഗം അതിപസ്സിത്വാ രഞ്ഞോ നാഗസ്സ ഗീവായം ഉപനിബന്ധതി. തമേനം രഞ്ഞോ നാഗോ അബ്ഭോകാസം നീഹരതി. ഏത്താവതാ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ആരഞ്ഞകോ നാഗോ അബ്ഭോകാസം ഗതോ ഹോതി. ഏത്ഥഗേധാ [ഏതഗേധാ (സീ॰ പീ॰)] ഹി, അഗ്ഗിവേസ്സന, ആരഞ്ഞകാ നാഗാ യദിദം - നാഗവനം. തമേനം നാഗവനികോ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാവസിത്തസ്സ ആരോചേസി - ‘അബ്ഭോകാസഗതോ ഖോ [ഖോ തേ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)], ദേവ, ആരഞ്ഞകോ നാഗോ’തി. അഥ ഖോ അഗ്ഗിവേസ്സന, തമേനം രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാവസിത്തോ ഹത്ഥിദമകം ആമന്തേസി - ‘ഏഹി ത്വം, സമ്മ ഹത്ഥിദമക, ആരഞ്ഞകം നാഗം ദമയാഹി ആരഞ്ഞകാനഞ്ചേവ സീലാനം അഭിനിമ്മദനായ ആരഞ്ഞകാനഞ്ചേവ സരസങ്കപ്പാനം അഭിനിമ്മദനായ ആരഞ്ഞകാനഞ്ചേവ ദരഥകിലമഥപരിളാഹാനം അഭിനിമ്മദനായ ഗാമന്തേ അഭിരമാപനായ മനുസ്സകന്തേസു സീലേസു സമാദപനായാ’’’തി [സമാദാപനായാതി (?)].

“‘ഏവം , ദേവാ’തി ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ഹത്ഥിദമകോ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാവസിത്തസ്സ പടിസ്സുത്വാ മഹന്തം ഥമ്ഭം പഥവിയം നിഖണിത്വാ ആരഞ്ഞകസ്സ നാഗസ്സ ഗീവായം ഉപനിബന്ധതി ആരഞ്ഞകാനഞ്ചേവ സീലാനം അഭിനിമ്മദനായ ആരഞ്ഞകാനഞ്ചേവ സരസങ്കപ്പാനം അഭിനിമ്മദനായ ആരഞ്ഞകാനഞ്ചേവ ദരഥകിലമഥപരിളാഹാനം അഭിനിമ്മദനായ ഗാമന്തേ അഭിരമാപനായ മനുസ്സകന്തേസു സീലേസു സമാദപനായ. തമേനം ഹത്ഥിദമകോ യാ സാ വാചാ നേലാ കണ്ണസുഖാ പേമനീയാ ഹദയങ്ഗമാ പോരീ ബഹുജനകന്താ ബഹുജനമനാപാ തഥാരൂപാഹി വാചാഹി സമുദാചരതി. യതോ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ആരഞ്ഞകോ നാഗോ ഹത്ഥിദമകസ്സ യാ സാ വാചാ നേലാ കണ്ണസുഖാ പേമനീയാ ഹദയങ്ഗമാ പോരീ ബഹുജനകന്താ ബഹുജനമനാപാ തഥാരൂപാഹി വാചാഹി സമുദാചരിയമാനോ സുസ്സൂസതി,

സോതം ഓദഹതി, അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി; തമേനം ഹത്ഥിദമകോ ഉത്തരി തിണഘാസോദകം അനുപ്പവേച്ഛതി.

"യതോ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ആരഞ്ഞകോ നാഗോ ഹത്ഥിദമകസ്സ തിണഘാസോദകം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, തത്ര ഹത്ഥിദമകസ്സ ഏവം ഹോതി - 'ജീവിസ്സതി ഖോ [നു ഖോ (സീ॰ ക॰)] ദാനി ആരഞ്ഞകോ [രഞ്ഞോ (സീ॰ പീ॰)] നാഗോ'തി. തമേനം ഹത്ഥിദമകോ ഉത്തരി കാരണം കാരേതി - 'ആദിയ, ഭോ, നിക്ഖിപ, ഭോ'തി. യതോ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ആരഞ്ഞകോ നാഗോ ഹത്ഥിദമകസ്സ ആദാനനിക്ഖേപേ വചനകരോ ഹോതി ഓവാദപ്പടികരോ, തമേനം ഹത്ഥിദമകോ ഉത്തരി കാരണം കാരേതി - 'അഭിക്കമ, ഭോ, പടിക്കമ, ഭോ'തി. യതോ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ആരഞ്ഞകോ നാഗോ ഹത്ഥിദമകസ്സ അഭിക്കമപടിക്കമവചനകരോ ഹോതി ഓവാദപ്പടികരോ, തമേനം ഹത്ഥിദമകോ ഉത്തരി കാരണം കാരേതി - 'ഉട്ഠഹ, ഭോ, നിസീദ, ഭോ'തി. യതോ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ആരഞ്ഞകോ നാഗോ ഹത്ഥിദമകസ്സ ഉട്ഠാനനിസജ്ജായ വചനകരോ ഹോതി ഓവാദപ്പടികരോ, തമേനം ഹത്ഥിദമകോ ഉത്തരി ആനേഞ്ജം നാമ കാരണം കാരേതി, മഹന്തസ്സ ഫലകം സോണ്ഡായ ഉപനിബന്ധതി, തോമരഹത്ഥോ ച പുരിസോ ഉപരിഗീവായ നിസിന്നോ ഹോതി, സമന്തതോ ച തോമരഹത്ഥാ പുരിസാ പരിവാരേത്വാ ഠിതാ ഹോന്തി, ഹത്ഥിദമകോ ച ദീഘതോമരയട്ഠിം ഗഹേത്വാ പുരതോ ഠിതോ ഹോതി. സോ ആനേഞ്ജം കാരണം കാരിയമാനോ നേവ പുരിമേ പാദേ ചോപേതി ന പച്ഛിമേ പാദേ ചോപേതി, ന പുരിമകായം ചോപേതി ന പച്ഛിമകായം ചോപേതി, ന സീസം ചോപേതി, ന കണ്ണേ ചോപേതി, ന ദന്തേ ചോപേതി , ന നങ്ഗുട്ഠം ചോപേതി, ന സോണ്ഡം ചോപേതി. സോ ഹോതി ആരഞ്ഞകോ നാഗോ ഖമോ സത്തിപ്പഹാരാനം അസിപ്പഹാരാനം ഉസുപ്പഹാരാനം സരപത്തപ്പഹാരാനം [പരസത്ഥപ്പഹാരാനം (സീ॰), പരസത്തുപ്പഹാരാനം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഭേരിപണവവംസസങ്ഖഡിണ്ഡിമനിന്നാദസദ്ദാനം [ഭേരിപണവസങ്ഖതിണവനിന്നാദസദ്ദാനം (പീ॰)] സബ്ബവങ്കദോസനിഹിതനിന്നീതകസാവോ രാജാരഹോ രാജഭോഗ്ഗോ രഞ്ഞോ അങ്ഗന്തേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി.

൨൨൨. "ഏവമേവ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ഇധ തഥാഗതോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ. സോ ഇമം ലോകം സദേവകം സമാരകം സബ്രഹ്മകം സസ്സമണബ്രാഹ്മണിം പജം സദേവമനുസ്സം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേതി. സോ ധമ്മം ദേസേതി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം, കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതി. തം ധമ്മം സുണാതി ഗഹപതി വാ ഗഹപതിപുത്തോ വാ അഞ്ഞതരസ്മിം വാ കുലേ പച്ചാജാതോ. സോ തം ധമ്മം സുത്വാ തഥാഗതേ സദ്ധം പടിലഭതി. സോ തേന സദ്ധാപടിലാഭേന സമന്നാഗതോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'സമ്ബാധോ ഘരാവാസോ രജാപഥോ, അബ്ഭോകാസോ പബ്ബജ്ജാ. നയിദം സുകരം അഗാരം അജ്ഝാവസതാ ഏകന്തപരിപുണ്ണം ഏകന്തപരിസുദ്ധം സങ്ഖലിഖിതം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതും. യംനൂനാഹം കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജേയ്യ'ന്തി.

“സോ അപരേന സമയേന അപ്പം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ മഹന്തം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ അപ്പം വാ ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ മഹന്തം വാ ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി. എത്താവതാ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, അരിയസാവകോ അബ്ഭോകാസഗതോ ഹോതി. ഏത്ഥഗേധാ ഹി, അഗ്ഗിവേസ്സന, ദേവമനുസ്സാ യദിദം - പഞ്ച കാമഗുണാ. തമേനം തഥാഗതോ ഉത്തരിം വിനേതി - ‘ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, സീലവാ ഹോഹി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരാഹി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ, അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ, സമാദായ സിക്ഖസ്സു സിക്ഖാപദേസൂ’”തി.

“യതോ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, അരിയസാവകോ സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ, സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു, തമേനം തഥാഗതോ ഉത്തരിം വിനേതി - ‘ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോഹി, ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ മാ നിമിത്തഗ്ഗാഹീ...പേ॰... (യഥാ ഗണകമോഗ്ഗല്ലാനസുത്തന്തേ, ഏവം വിത്ഥാരേതബ്ബാനി.)

൨൧൯. “സോ ഇമേ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു...പേ॰... ചിത്തേ...പേ॰... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. സേയ്യഥാപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, ഹത്ഥിദമകോ മഹന്തം ഥമ്ഭം പഥവിയം നിഖണിത്വാ ആരഞ്ഞകസ്സ നാഗസ്സ ഗീവായം ഉപനിബന്ധതി ആരഞ്ഞകാനഞ്ചേവ സീലാനം അഭിനിമ്മദനായ ആരഞ്ഞകാനഞ്ചേവ സരസങ്കപ്പാനം അഭിനിമ്മദനായ ആരഞ്ഞകാനഞ്ചേവ ദരഥകിലമഥപരിളാഹാനം അഭിനിമ്മദനായ ഗാമന്തേ അഭിരമാപനായ മനുസ്സകന്തേസു സീലേസു സമാദപനായ; ഏവമേവ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, അരിയസാവകസ്സ ഇമേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ചേതസോ ഉപനിബന്ധനാ ഹോന്തി ഗേഹസിതാനഞ്ചേവ സീലാനം അഭിനിമ്മദനായ ഗേഹസിതാനഞ്ചേവ സരസങ്കപ്പാനം അഭിനിമ്മദനായ ഗേഹസിതാനഞ്ചേവ ദരഥകിലമഥപരിളാഹാനം അഭിനിമ്മദനായ ഞായസ്സ അധിഗമായ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായ.

൨൨൦. “തമേനം തഥാഗതോ ഉത്തരിം വിനേതി - ‘ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരാഹി , മാ ച കാമൂപസംഹിതം വിതക്കം വിതക്കേസി. വേദനാസു... ചിത്തേ... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരാഹി, മാ ച കാമൂപസംഹിതം വിതക്കം വിതക്കേസീ’”തി.

“സോ വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം...പേ॰... തതിയം ഝാനം... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി. സോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം

ദ്ധേപി ജാതിയോ…പേ॰… ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി.

൨൨൧. ‘‘സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ സത്താനം ചുതൂപപാതഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി. സോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ…പേ॰… യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി.

‘‘സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ ആസവാനം ഖയഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി. സോ ‘ഇദം ദുക്ഖ’ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ദുക്ഖസമുദയോ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ദുക്ഖനിരോധോ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി; ‘ഇമേ ആസവാ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ആസവസമുദയോ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ആസവനിരോധോ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ആസവനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. തസ്സ ഏവം ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ കാമാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി, ഭവാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി, അവിജ്ജാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി. വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതി.

‘‘സോ ഹോതി ഭിക്ഖു ഖമോ സീതസ്സ ഉണ്ഹസ്സ ജിഘച്ഛായ പിപാസായ ഡംസമകസവാതാതപസരീസപസമ്ഫസ്സാനം ദുരുത്താനം ദുരാഗതാനം വചനപഥാനം, ഉപ്പന്നാനം സാരീരികാനം വേദനാനം ദുക്ഖാനം തിബ്ബാനം ഖരാനം കടുകാനം അസാതാനം അമനാപാനം പാണഹരാനം അധിവാസകജാതികോ ഹോതി സബ്ബരാഗദോസമോഹനിഹിതനിന്നീതകസാവോ ആഹുനേയ്യോ പാഹുനേയ്യോ ദക്ഖിണേയ്യോ അഞ്ജലികരണീയോ അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സ.

൨൨൨. ‘‘മഹല്ലകോ ചേപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, രഞ്ഞോ നാഗോ അദന്തോ അവിനീതോ കാലങ്കരോതി, ‘അദന്തമരണം [അദന്തം മരണം (ക॰)] മഹല്ലകോ രഞ്ഞോ നാഗോ കാലങ്കതോ’ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി; മജ്ഝിമോ ചേപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, രഞ്ഞോ നാഗോ. ദഹരോ ചേപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, രഞ്ഞോ നാഗോ അദന്തോ അവിനീതോ കാലങ്കരോതി , ‘അദന്തമരണം ദഹരോ രഞ്ഞോ നാഗോ കാലങ്കതോ’ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി; ഏവമേവ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ഥേരോ ചേപി ഭിക്ഖു അഖീണാസവോ കാലങ്കരോതി, ‘അദന്തമരണം ഥേരോ ഭിക്ഖു കാലങ്കതോ’ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി; മജ്ഝിമോ ചേപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, ഭിക്ഖു. നവോ ചേപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, ഭിക്ഖു അഖീണാസവോ കാലങ്കരോതി, ‘അദന്തമരണം നവോ ഭിക്ഖു കാലങ്കതോ’ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി.

‘‘മഹല്ലകോ ചേപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, രഞ്ഞോ നാഗോ സുദന്തോ സുവിനീതോ കാലങ്കരോതി, ‘ദന്തമരണം മഹല്ലകോ രഞ്ഞോ നാഗോ കാലങ്കതോ’ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി; മജ്ഝിമോ ചേപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, രഞ്ഞോ നാഗോ… ദഹരോ

ചേപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, രഞ്ഞോ നാഗോ സുദന്തോ സുവിനീതോ കാലങ്കരോതി, 'ദന്തമരണം ദഹരോ രഞ്ഞോ നാഗോ കാലങ്കതോ'ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി; ഏവമേവ ഖോ, അഗ്ഗിവേസ്സന, ഥേരോ ചേപി ഭിക്ഖു ഖീണാസവോ കാലങ്കരോതി, 'ദന്തമരണം ഥേരോ ഭിക്ഖു കാലങ്കതോ'ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി; മജ്ഝിമോ ചേപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, ഭിക്ഖു. നവോ ചേപി, അഗ്ഗിവേസ്സന, ഭിക്ഖു ഖീണാസവോ കാലങ്കരോതി, 'ദന്തമരണം നവോ ഭിക്ഖു കാലങ്കതോ'ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതീ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ അചിരവതോ സമണുദ്ദേസോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

ദന്തഭൂമിസുത്തം നിട്ഠിതം പഞ്ചമം.

൬. ഭൂമിജസുത്തം

൨൨൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഭൂമിജോ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന ജയസേനസ്സ രാജകുമാരസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. അഥ ഖോ ജയസേനോ രാജകുമാരോ യേനായസ്മാ ഭൂമിജോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ഭൂമിജേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ജയസേനോ രാജകുമാരോ ആയസ്മന്തം ഭൂമിജം ഏതദവോച - ''സന്തി, ഭോ ഭൂമിജ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ [ചരതി, അഭബ്ബോ (സീ॰ പീ॰) ഏവമുപരിപി ഏകവചനേനേവ ദിസ്സതി] ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി [ആസഞ്ച അനാസഞ്ച ചേപി (അട്ഠ॰)] കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായാ'തി. ഇധ ഭോതോ ഭൂമിജസ്സ സത്ഥാ കിംവാദീ [കിംവാദീ കിംദിട്ഠീ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] കിമക്ഖായീ''തി? ''ന ഖോ മേതം, രാജകുമാര, ഭഗവതോ സമ്മുഖാ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം. ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം ഭഗവാ ഏവം ബ്യാകരേയ്യ - 'ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ അയോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ അയോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ അയോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ അയോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ യോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ യോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ യോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ യോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായാ'തി. ന ഖോ മേ തം, രാജകുമാര, ഭഗവതോ സമ്മുഖാ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം. ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം ഭഗവാ ഏവം ബ്യാകരേയ്യാ''തി. ''സചേ ഖോ ഭോതോ ഭൂമിജസ്സ സത്ഥാ ഏവംവാദീ

[ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠീ (സ്യാ॰ കം॰ക॰)] ഏവമക്ഖായീ, അദ്ധാ ഭോതോ ഭൂമിജസ്സ സത്ഥാ സബ്ബേസംയേവ പുഥുസമണബ്രാഹ്മണാനം മുദ്ധാനം [ബുദ്ധാനം (ക॰) മുദ്ധാനന്തിമുദ്ധം, മത്ഥകന്തി അത്ഥോ] മഞ്ഞേ ആഹച്ച തിട്ഠതീ''തി . അഥ ഖോ ജയസേനോ രാജകുമാരോ ആയസ്മന്തം ഭൂമിജം സകേനേവ ഥാലിപാകേന പരിവിസി.

൨൨൮. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഭൂമിജോ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ഭൂമിജോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഇധാഹം, ഭന്തേ, പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന ജയസേനസ്സ രാജകുമാരസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമിം; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദിം. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, ജയസേനോ രാജകുമാരോ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മയാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ, ഭന്തേ, ജയസേനോ രാജകുമാരോ മം ഏതദവോച - 'സന്തി, ഭോ ഭൂമിജ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായാ'തി. 'ഇധ ഭോതോ ഭൂമിജസ്സ സത്ഥാ കിംവാദീ കിമക്ഖായീ'തി? ഏവം വുത്തേ അഹം, ഭന്തേ, ജയസേനം രാജകുമാരം ഏതദവോചം - 'ന ഖോ മേ തം, രാജകുമാര, ഭഗവതോ സമ്മുഖാ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം. ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം ഭഗവാ ഏവം ബ്യാകരേയ്യ - ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ അയോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ അയോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ അയോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ അയോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ യോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ യോനിസോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായാതി. ന ഖോ മേ തം, രാജകുമാര, ഭഗവതോ സമ്മുഖാ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം. ഠാനഞ്ച ഖോ ഏതം വിജ്ജതി യം ഭഗവാ ഏവം ബ്യാകരേയ്യാ'തി. 'സചേ ഭോതോ ഭൂമിജസ്സ സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവമക്ഖായീ, അദ്ധാ ഭോതോ ഭൂമിജസ്സ സത്ഥാ സബ്ബേസംയേവ പുഥുസമണബ്രാഹ്മണാനം മുദ്ധാനം മഞ്ഞേ ആഹച്ച തിട്ഠതീ'തി. 'കച്ചാഹം, ഭന്തേ, ഏവം പുട്ഠോ ഏവം ബ്യാകരമാനോ വുത്തവാദീ ചേവ ഭഗവതോ ഹോമി, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖാമി, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോമി, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതീ'''തി?

''തഗ്ഘ ത്വം, ഭൂമിജ, ഏവം പുട്ഠോ ഏവം ബ്യാകരമാനോ വുത്തവാദീ ചേവ മേ ഹോസി, ന ച മം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖസി, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോസി, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ

ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതി. യേ ഹി കേചി, ഭൂമിജ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ മിച്ഛാദിട്ഠിനോ മിച്ഛാസങ്കപ്പാ മിച്ഛാവാചാ മിച്ഛാകമ്മന്താ മിച്ഛാആജീവാ മിച്ഛാവായാമാ മിച്ഛാസതീ മിച്ഛാസമാധിനോ തേ ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? അയോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഫലസ്സ അധിഗമായ.

൨൨൭. ''സേയ്യഥാപി, ഭൂമിജ, പുരിസോ തേലത്ഥികോ തേലഗവേസീ തേലപരിയേസനം ചരമാനോ വാലികം ദോണിയാ ആകിരിത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസകം പരിപ്ഫോസകം പീളേയ്യ. ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ വാലികം ദോണിയാ ആകിരിത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസകം പരിപ്ഫോസകം പീളേയ്യ, അഭബ്ബോ തേലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ വാലികം ദോണിയാ ആകിരിത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസകം പരിപ്ഫോസകം പീളേയ്യ, അഭബ്ബോ തേലസ്സ അധിഗമായ; ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ വാലികം ദോണിയാ ആകിരിത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസകം പരിപ്ഫോസകം പീളേയ്യ, അഭബ്ബോ തേലസ്സ അധിഗമായ; നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ വാലികം ദോണിയാ ആകിരിത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസകം പരിപ്ഫോസകം പീളേയ്യ, അഭബ്ബോ തേലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? അയോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, തേലസ്സ അധിഗമായ. ഏവമേവ ഖോ, ഭൂമിജ, യേ ഹി കേചി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ മിച്ഛാദിട്ഠിനോ മിച്ഛാസങ്കപ്പാ മിച്ഛാവാചാ മിച്ഛാകമ്മന്താ മിച്ഛാആജീവാ മിച്ഛാവായാമാ മിച്ഛാസതീ മിച്ഛാസമാധിനോ തേ ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? അയോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഫലസ്സ അധിഗമായ.

''സേയ്യഥാപി , ഭൂമിജ, പുരിസോ ഖീരത്ഥികോ ഖീരഗവേസീ ഖീരപരിയേസനം ചരമാനോ ഗാവിം തരുണവച്ഛം വിസാണതോ ആവിഞ്ഛേയ്യ [ആവിഞ്ജേയ്യ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ഗാവിം തരുണവച്ഛം വിസാണതോ ആവിഞ്ഛേയ്യ, അഭബ്ബോ ഖീരസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ഗാവിം തരുണവച്ഛം വിസാണതോ ആവിഞ്ഛേയ്യ, അഭബ്ബോ ഖീരസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? അയോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഖീരസ്സ അധിഗമായ. ഏവമേവ ഖോ, ഭൂമിജ, യേ ഹി കേചി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ മിച്ഛാദിട്ഠിനോ...പേ॰... മിച്ഛാസമാധിനോ തേ ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? അയോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഫലസ്സ അധിഗമായ.

൨൨൮. ''സേയ്യഥാപി, ഭൂമിജ, പുരിസോ നവനീതത്ഥികോ നവനീതഗവേസീ നവനീതപരിയേസനം ചരമാനോ ഉദകം കലസേ ആസിഞ്ചിത്വാ മത്ഥേന [മന്ഥേന

(സീ॰), മത്ഥേന (ക॰)] ആവിഞ്ഛേയ്യ. ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ഉദകം കലസേ ആസിഞ്ചിത്വാ മഥേന ആവിഞ്ഛേയ്യ, അഭബ്ബോ നവനീതസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ…പേ॰… ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ…പേ॰… നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ഉദകം കലസേ ആസിഞ്ചിത്വാ മഥേന ആവിഞ്ഛേയ്യ, അഭബ്ബോ നവനീതസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? അയോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, നവനീതസ്സ അധിഗമായ. ഏവമേവ ഖോ, ഭൂമിജ, യേ ഹി കേചി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ മിച്ഛാദിട്ഠിനോ…പേ॰… മിച്ഛാസമാധിനോ തേ ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ…പേ॰… ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ…പേ॰… നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? അയോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഫലസ്സ അധിഗമായ.

“സേയ്യഥാപി, ഭൂമിജ, പുരിസോ അഗ്ഗിത്ഥികോ [അഗ്ഗത്ഥികോ (സീ॰)] അഗ്ഗിഗവേസീ അഗ്ഗിപരിയേസനം ചരമാനോ അല്ലം കട്ഠം സസ്നേഹം ഉത്തരാരണിം ആദായ അഭിമന്ഥേയ്യ [അഭിമത്ഥേയ്യ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)]. ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ അല്ലം കട്ഠം സസ്നേഹം ഉത്തരാരണിം ആദായ അഭിമന്ഥേയ്യ, അഭബ്ബോ അഗ്ഗിസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ…പേ॰… ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ…പേ॰… നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ അല്ലം കട്ഠം സസ്നേഹം ഉത്തരാരണിം ആദായ അഭിമന്ഥേയ്യ, അഭബ്ബോ അഗ്ഗിസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? അയോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, അഗ്ഗിസ്സ അധിഗമായ. ഏവമേവ ഖോ, ഭൂമിജ, യേ ഹി കേചി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ മിച്ഛാദിട്ഠിനോ…പേ॰… മിച്ഛാസമാധിനോ തേ ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ…പേ॰…ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ…പേ॰… നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? അയോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഫലസ്സ അധിഗമായ. യേ ഹി കേചി, ഭൂമിജ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമ്മാദിട്ഠിനോ സമ്മാസങ്കപ്പാ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്താ സമ്മാആജീവാ സമ്മാവായാമാ സമ്മാസതീ സമ്മാസമാധിനോ തേ ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? യോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഫലസ്സ അധിഗമായ.

൨൨൭. “സേയ്യഥാപി, ഭൂമിജ, പുരിസോ തേലത്ഥികോ തേലഗവേസീ തേലപരിയേസനം ചരമാനോ തിലപിട്ഠം ദോണിയാ ആകിരിത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസകം പരിപ്ഫോസകം പീളേയ്യ. ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ തിലപിട്ഠം ദോണിയാ ആകിരിത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസകം പരിപ്ഫോസകം പീളേയ്യ, ഭബ്ബോ തേലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ…പേ॰… ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ…പേ॰… നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ തിലപിട്ഠം ദോണിയാ ആകിരിത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസകം പരിപ്ഫോസകം പീളേയ്യ, ഭബ്ബോ തേലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? യോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, തേലസ്സ അധിഗമായ. ഏവമേവ ഖോ, ഭൂമിജ, യേ ഹി കേചി സമണാ വാ

ബ്രാഹ്മണാ വാ സമ്മാദിട്ഠിനോ...പേ॰... സമ്മാസമാധിനോ തേ ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? യോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഫലസ്സ അധിഗമായ.

‘‘സേയ്യഥാപി, ഭൂമിജ, പുരിസോ ഖീരത്ഥികോ ഖീരഗവേസീ ഖീരപരിയേസനം ചരമാനോ ഗാവിം തരുണവച്ഛം ഥനതോ ആവിഞ്ഛേയ്യ. ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ഗാവിം തരുണവച്ഛം ഥനതോ ആവിഞ്ഛേയ്യ, ഭബ്ബോ ഖീരസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ഗാവിം തരുണവച്ഛം ഥനതോ ആവിഞ്ഛേയ്യ, ഭബ്ബോ ഖീരസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? യോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഖീരസ്സ അധിഗമായ. ഏവമേവ ഖോ, ഭൂമിജ, യേ ഹി കേചി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമ്മാദിട്ഠിനോ...പേ॰... സമ്മാസമാധിനോ തേ ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ...പേ॰... നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? യോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഫലസ്സ അധിഗമായ.

൨൨൭. ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭൂമിജ, പുരിസോ നവനീതത്ഥികോ നവനീതഗവേസീ നവനീതപരിയേസനം ചരമാനോ ദധിം കലസേ ആസിഞ്ചിത്വാ മത്ഥേന ആവിഞ്ഛേയ്യ. ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ദധിം കലസേ ആസിഞ്ചിത്വാ മത്ഥേന ആവിഞ്ഛേയ്യ, ഭബ്ബോ നവനീതസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ... ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ... നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ദധിം കലസേ ആസിഞ്ചിത്വാ മത്ഥേന ആവിഞ്ഛേയ്യ, ഭബ്ബോ നവനീതസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? യോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, നവനീതസ്സ അധിഗമായ. ഏവമേവ ഖോ, ഭൂമിജ, യേ ഹി കേചി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമ്മാദിട്ഠിനോ...പേ॰... സമ്മാസമാധിനോ തേ ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ... ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ... നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? യോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഫലസ്സ അധിഗമായ.

‘‘സേയ്യഥാപി, ഭൂമിജ, പുരിസോ അഗ്ഗിത്ഥികോ അഗ്ഗിഗവേസീ അഗ്ഗിപരിയേസനം ചരമാനോ സുക്ഖം കട്ഠം കോളാപം ഉത്തരാരണിം ആദായ അഭിമന്ഥേയ്യ; ( ) [(ഭബ്ബോ അഗ്ഗിസ്സ അധിഗമായ) (സബ്ബത്ഥ)] ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ... അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ.. ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ... നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ സുക്ഖ കട്ഠം കോളാപം ഉത്തരാരണിം ആദായ അഭിമന്ഥേയ്യ, ഭബ്ബോ അഗ്ഗിസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? യോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, അഗ്ഗിസ്സ അധിഗമായ. ഏവമേവ ഖോ, ഭൂമിജ, യേ ഹി കേചി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമ്മാദിട്ഠിനോ...പേ॰... സമ്മാസമാധിനോ തേ ആസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; ആസഞ്ച അനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ; നേവാസം നാനാസഞ്ചേപി കരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം

ചരന്തി, ഭബ്ബാ ഫലസ്സ അധിഗമായ. തം കിസ്സ ഹേതു? യോനി ഹേസാ, ഭൂമിജ, ഫലസ്സ അധിഗമായ.

“സചേ ഖോ തം, ഭൂമിജ, ജയസേനസ്സ രാജകുമാരസ്സ ഇമാ ചതസ്സോ ഉപമാ പടിഭായേയ്യും അനച്ഛരിയം തേ ജയസേനോ രാജകുമാരോ പസീദേയ്യ, പസന്നോ ച തേ പസന്നാകാരം കരേയ്യാ”തി. “കുതോ പന മം, ഭന്തേ, ജയസേനസ്സ രാജകുമാരസ്സ ഇമാ ചതസ്സോ ഉപമാ പടിഭായിസ്സന്തി അനച്ഛരിയാ പുബ്ബേ അസ്സുതപുബ്ബാ, സേയ്യഥാപി ഭഗവന്ത”ന്തി?

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ഭൂമിജോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

ഭൂമിജസുത്തം നിട്ഠിതം ഛട്ഠം.

൭. അനുരുദ്ധസുത്തം

൨൨൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി അഞ്ഞതരം പുരിസം ആമന്തേസി - “ഏഹി ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, യേനായസ്മാ അനുരുദ്ധോ തേനുപസങ്കമ; ഉപസങ്കമിത്വാ മമ വചനേന ആയസ്മതോ അനുരുദ്ധസ്സ പാദേ സിരസാ വന്ദാഹി [വന്ദാഹി, ഏവഞ്ച വദേഹി (സീ॰ പീ॰)] - ‘പഞ്ചകങ്ഗോ, ഭന്തേ, ഥപതി ആയസ്മതോ അനുരുദ്ധസ്സ പാദേ സിരസാ വന്ദതീ’തി; ഏവഞ്ച വദേഹി [ഏവഞ്ച വദേതി (സീ॰ പീ॰)] - ‘അധിവാസേതു കിര, ഭന്തേ, ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ പഞ്ചകങ്ഗസ്സ ഥപതിസ്സ സ്വാതനായ അത്തചതുത്ഥോ ഭത്തം; യേന ച കിര, ഭന്തേ, ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ പഗേവതരം ആഗച്ഛേയ്യ; പഞ്ചകങ്ഗോ, ഭന്തേ, ഥപതി [പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി (സീ॰ പീ॰)] ബഹുകിച്ചോ ബഹുകരണീയോ രാജകരണീയേനാ’”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ സോ പുരിസോ പഞ്ചകങ്ഗസ്സ ഥപതിസ്സ പടിസ്സുത്വാ യേനായസ്മാ അനുരുദ്ധോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ പുരിസോ ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം ഏതദവോച - “പഞ്ചകങ്ഗോ, ഭന്തേ, ഥപതി ആയസ്മതോ അനുരുദ്ധസ്സ പാദേ സിരസാ വന്ദതി, ഏവഞ്ച വദേതി - ‘അധിവാസേതു കിര, ഭന്തേ, ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ പഞ്ചകങ്ഗസ്സ ഥപതിസ്സ സ്വാതനായ അത്തചതുത്ഥോ ഭത്തം; യേന ച കിര, ഭന്തേ, ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ പഗേവതരം ആഗച്ഛേയ്യ; പഞ്ചകങ്ഗോ, ഭന്തേ, ഥപതി ബഹുകിച്ചോ ബഹുകരണീയോ രാജകരണീയേനാ’”തി. അധിവാസേസി ഖോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ തുണ്ഹീഭാവേന.

൨൩൦. അഥ ഖോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന പഞ്ചകങ്ഗസ്സ ഥപതിസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. അഥ ഖോ പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന സഹത്ഥാ സന്തപ്പേസി സമ്പവാരേസി. അഥ ഖോ പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം ഭുത്താവിം ഓനീതപത്തപാണിം അഞ്ഞതരം നീചം ആസനം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം ഏതദവോച -

"ഇധ മം, ഭന്തേ, ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - 'അപ്പമാണം, ഗഹപതി, ചേതോവിമുത്തിം ഭാവേഹീ'തി [അപ്പമാണാ ഗഹപതി ചേതോവിമുത്തി ഭാവേതബ്ബാതി (ക॰)]. ഏകച്ചേ ഥേരാ ഏവമാഹംസു - 'മഹഗ്ഗതം, ഗഹപതി, ചേതോവിമുത്തിം ഭാവേഹീ'തി. യാ ചായം, ഭന്തേ, അപ്പമാണാ ചേതോവിമുത്തി യാ ച മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി - ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച, ഉദാഹു ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന"ന്തി? "തേന ഹി, ഗഹപതി, തം യേവേത്ഥ പടിഭാതു. അപണ്ണകന്തേ ഇതോ ഭവിസ്സതീ"തി. "മയ്ഹം ഖോ, ഭന്തേ, ഏവം ഹോതി - 'യാ ചായം അപ്പമാണാ ചേതോവിമുത്തി യാ ച മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന'"ന്തി. "യാ ചായം, ഗഹപതി, അപ്പമാണാ ചേതോവിമുത്തി യാ ച മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച . തദമിനാപേതം, ഗഹപതി, പരിയായേന വേദിതബ്ബം യഥാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച".

"കതമാ ച, ഗഹപതി, അപ്പമാണാ ചേതോവിമുത്തി? ഇധ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം തഥാ തതിയം തഥാ ചതുത്ഥം; ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാബജ്ഝേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ... മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ... ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം തഥാ തതിയം തഥാ ചതുത്ഥം; ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാബജ്ഝേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി, ഗഹപതി, അപ്പമാണാ ചേതോവിമുത്തി.

൨൩൭. "കതമാ ച, ഗഹപതി, മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി? ഇധ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു യാവതാ ഏകം രുക്ഖമൂലം മഹഗ്ഗതന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി, ഗഹപതി, മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി. ഇധ പന, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ രുക്ഖമൂലാനി മഹഗ്ഗതന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. അയമ്പി [അയം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] വുച്ചതി, ഗഹപതി, മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി. ഇധ പന, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു യാവതാ ഏകം ഗാമക്ഖേത്തം മഹഗ്ഗതന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. അയമ്പി വുച്ചതി, ഗഹപതി, മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി. ഇധ പന, ഗഹപതി , ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഗാമക്ഖേത്താനി മഹഗ്ഗതന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. അയമ്പി വുച്ചതി, ഗഹപതി, മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി. ഇധ പന, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു യാവതാ ഏകം മഹാരജ്ജം മഹഗ്ഗതന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. അയമ്പി വുച്ചതി, ഗഹപതി, മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി. ഇധ പന, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ മഹാരജ്ജാനി മഹഗ്ഗതന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. അയമ്പി വുച്ചതി, ഗഹപതി, മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി. ഇധ പന, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു യാവതാ സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം മഹഗ്ഗതന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. അയമ്പി വുച്ചതി, ഗഹപതി, മഹഗ്ഗതാ ചേതോവിമുത്തി. ഇമിനാ ഖോ ഏതം, ഗഹപതി, പരിയായേന വേദിതബ്ബം യഥാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച.

൨൩൨. “ചതസ്സോ ഖോ ഇമാ ഗഹപതി, ഭവൂപപത്തിയോ. കതമാ ചതസ്സോ? ഇധ, ഗഹപതി, ഏകച്ചോ ‘പരിത്താഭാ’തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരിത്താഭാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി. ഇധ പന, ഗഹപതി, ഏകച്ചോ ‘അപ്പമാണാഭാ’തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപ്പമാണാഭാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി. ഇധ പന, ഗഹപതി, ഏകച്ചോ ‘സംകിലിട്ഠാഭാ’തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സംകിലിട്ഠാഭാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി. ഇധ പന, ഗഹപതി, ഏകച്ചോ ‘പരിസുദ്ധാഭാ’തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരിസുദ്ധാഭാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി. ഇമാ ഖോ, ഗഹപതി, ചതസ്സോ ഭവൂപപത്തിയോ.

“ഹോതി ഖോ സോ, ഗഹപതി, സമയോ, യാ താ ദേവതാ ഏകജ്ഝം സന്നിപതന്തി, താസം ഏകജ്ഝം സന്നിപതിതാനം വണ്ണനാനത്തഞ്ഹി ഖോ പഞ്ഞായതി നോ ച ആഭാനാനത്തം . സേയ്യഥാപി, ഗഹപതി, പുരിസോ സമ്ബഹുലാനി തേലപ്പദീപാനി ഏകം ഘരം പവേസേയ്യ. തേസം ഏകം ഘരം പവേസിതാനം അച്ചിനാനത്തഞ്ഹി ഖോ പഞ്ഞായേഥ, നോ ച ആഭാനാനത്തം; ഏവമേവ ഖോ, ഗഹപതി, ഹോതി ഖോ സോ സമയോ, യാ താ ദേവതാ ഏകജ്ഝം സന്നിപതന്തി താസം ഏകജ്ഝം സന്നിപതിതാനം വണ്ണനാനത്തഞ്ഹി ഖോ പഞ്ഞായതി, നോ ച ആഭാനാനത്തം.

“ഹോതി ഖോ സോ, ഗഹപതി, സമയോ, യാ താ ദേവതാ തതോ വിപക്കമന്തി, താസം തതോ വിപക്കമന്തീനം വണ്ണനാനത്തഞ്ചേവ പഞ്ഞായതി ആഭാനാനത്തഞ്ച. സേയ്യഥാപി, ഗഹപതി, പുരിസോ താനി സമ്ബഹുലാനി തേലപ്പദീപാനി തമ്ഹാ ഘരാ നീഹരേയ്യ. തേസം തതോ നീഹതാനം [നീഹരന്താനം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അച്ചിനാനത്തഞ്ചേവ പഞ്ഞായേഥ ആഭാനാനത്തഞ്ച; ഏവമേവ ഖോ, ഗഹപതി, ഹോതി ഖോ സോ സമയോ, യാ താ ദേവതാ തതോ വിപക്കമന്തി, താസം തതോ വിപക്കമന്തീനം വണ്ണനാനത്തഞ്ചേവ പഞ്ഞായതി ആഭാനാനത്തഞ്ച.

“ന ഖോ, ഗഹപതി, താസം ദേവതാനം ഏവം ഹോതി - ‘ഇദം അമ്ഹാകം നിച്ചന്തി വാ ധുവന്തി വാ സസ്സത’ന്തി വാ, അപി ച യത്ഥ യത്ഥേവ താ [യാ (കം॰)] ദേവതാ അഭിനിവിസന്തി തത്ഥ തത്ഥേവ താ ദേവതാ അഭിരമന്തി. സേയ്യഥാപി, ഗഹപതി, മക്ഖികാനം കാജേന വാ പിടകേന വാ ഹരീയമാനാനം ന ഏവം ഹോതി - ‘ഇദം അമ്ഹാകം നിച്ചന്തി വാ ധുവന്തി വാ സസ്സത’ന്തി വാ, അപി ച യത്ഥ യത്ഥേവ താ [യാ (കം॰)] മക്ഖികാ അഭിനിവിസന്തി തത്ഥ തത്ഥേവ താ മക്ഖികാ അഭിരമന്തി; ഏവമേവ ഖോ, ഗഹപതി, താസം ദേവതാനം ന ഏവം ഹോതി - ‘ഇദം അമ്ഹാകം നിച്ചന്തി വാ ധുവന്തി വാ സസ്സത’ന്തി വാ, അപി ച യത്ഥ യത്ഥേവ താ ദേവതാ അഭിനിവിസന്തി തത്ഥ തത്ഥേവ താ ദേവതാ അഭിരമന്തീ”തി.

൨൩൩. ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ സഭിയോ കച്ചാനോ [കച്ചായനോ (സീ॰)] ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം ഏതദവോച - “സാധു, ഭന്തേ അനുരുദ്ധ! അത്ഥി ച മേ ഏത്ഥ ഉത്തരിം പടിപുച്ഛിതബ്ബം. യാ താ, ഭന്തേ, ദേവതാ ആഭാ സബ്ബാ താ പരിത്താഭാ ഉദാഹു സന്തേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ അപ്പമാണാഭാ”തി? “തദങ്ഗേന ഖോ, ആവുസോ കച്ചാന, സന്തേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ പരിത്താഭാ, സന്തി

പനേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ അപ്പമാണാഭാ''തി. ''കോ നു ഖോ, ഭന്തേ അനുരുദ്ധ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന താസം ദേവതാനം ഏകം ദേവനികായം ഉപപന്നാനം സന്തേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ പരിത്താഭാ, സന്തി പനേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ അപ്പമാണാഭാ''തി?

''തേന ഹാവുസോ കച്ചാന, തംയേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി. യഥാ തേ ഖമേയ്യ തഥാ നം ബ്യാകരേയ്യാസി. തം കിം മഞ്ഞസി, ആവുസോ കച്ചാന , യ്വായം ഭിക്ഖു യാവതാ ഏകം രുക്ഖമൂലം 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി, യോചായം [യോപായം (ക॰)] ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ രുക്ഖമൂലാനി 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം കതമാ ചിത്തഭാവനാ മഹഗ്ഗതതരാ''തി? ''യ്വായം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ രുക്ഖമൂലാനി 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - അയം ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം മഹഗ്ഗതതരാ''തി.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ആവുസോ കച്ചാന, യ്വായം ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ രുക്ഖമൂലാനി 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി, യോചായം ഭിക്ഖു യാവതാ ഏകം ഗാമക്ഖേത്തം 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം കതമാ ചിത്തഭാവനാ മഹഗ്ഗതതരാ''തി? ''യ്വായം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു യാവതാ ഏകം ഗാമക്ഖേത്തം 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - അയം ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം മഹഗ്ഗതതരാ''തി.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ആവുസോ കച്ചാന, യ്വായം ഭിക്ഖു യാവതാ ഏകം ഗാമക്ഖേത്തം 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി, യോചായം ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഗാമക്ഖേത്താനി 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം കതമാ ചിത്തഭാവനാ മഹഗ്ഗതതരാ''തി? ''യ്വായം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഗാമക്ഖേത്താനി 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - അയം ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം മഹഗ്ഗതതരാ''തി.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ആവുസോ കച്ചാന, യ്വായം ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഗാമക്ഖേത്താനി 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി, യോചായം ഭിക്ഖു യാവതാ ഏകം മഹാരജ്ജം 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം കതമാ ചിത്തഭാവനാ മഹഗ്ഗതതരാ''തി? ''യ്വായം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു യാവതാ ഏകം മഹാരജ്ജം 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - അയം ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം മഹഗ്ഗതതരാ''തി.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ആവുസോ കച്ചാന, യ്വായം ഭിക്ഖു യാവതാ ഏകം മഹാരജ്ജം 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി, യോചായം ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ മഹാരജ്ജാനി 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം കതമാ ചിത്തഭാവനാ മഹഗ്ഗതതരാ''തി? ''യ്വായം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ മഹാരജ്ജാനി 'മഹഗ്ഗത'ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - അയം ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം മഹഗ്ഗതതരാ''തി.

‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, ആവുസോ കച്ചാന, യ്വായം ഭിക്ഖു യാവതാ ദ്വേ വാ തീണി വാ മഹാരജ്ജാനി ‘മഹഗ്ഗത’ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി, യോചായം ഭിക്ഖു യാവതാ സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം ‘മഹഗ്ഗത’ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം കതമാ ചിത്തഭാവനാ മഹഗ്ഗതതരാ’’തി? ‘‘യ്വായം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു യാവതാ സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം ‘മഹഗ്ഗത’ന്തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി - അയം ഇമാസം ഉഭിന്നം ചിത്തഭാവനാനം മഹഗ്ഗതതരാ’’തി? ‘‘അയം ഖോ, ആവുസോ കച്ചാന, ഹേതു അയം പച്ചയോ, യേന താസം ദേവതാനം ഏകം ദേവനികായം ഉപപന്നാനം സന്തേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ പരിത്താഭാ, സന്തി പനേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ അപ്പമാണാഭാ’’തി.

൨൩൮. ‘‘സാധു, ഭന്തേ അനുരുദ്ധ! അത്ഥി ച മേ ഏത്ഥ ഉത്തരിം പടിപുച്ഛിതബ്ബം. യാവതാ [യാ താ (ക॰)], ഭന്തേ, ദേവതാ ആഭാ സബ്ബാ താ സംകിലിട്ഠാഭാ ഉദാഹു സന്തേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ പരിസുദ്ധാഭാ’’തി? ‘‘തദങ്ഗേന ഖോ, ആവുസോ കച്ചാന, സന്തേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ സംകിലിട്ഠാഭാ, സന്തി പനേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ പരിസുദ്ധാഭാ’’തി. ‘‘കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, അനുരുദ്ധ, ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേന താസം ദേവതാനം ഏകം ദേവനികായം ഉപപന്നാനം സന്തേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ സംകിലിട്ഠാഭാ, സന്തി പനേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ പരിസുദ്ധാഭാ’’തി?

‘‘തേന , ഹാവുസോ കച്ചാന, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി. ഉപമായപിധേകച്ചേ [ഉപമായമിധേകച്ചേ (ക॰)] വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ കച്ചാന, തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ തേലമ്പി അപരിസുദ്ധം വട്ടിപി അപരിസുദ്ധാ. സോ തേലസ്സപി അപരിസുദ്ധത്താ വട്ടിയാപി അപരിസുദ്ധത്താ അന്ധന്ധം വിയ ഝായതി; ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ കച്ചാന, ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു ‘സംകിലിട്ഠാഭാ’തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി, തസ്സ കായദുട്ഠുല്ലമ്പി ന സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധം ഹോതി, ഥിനമിദ്ധമ്പി ന സുസമൂഹതം ഹോതി , ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചമ്പി ന സുപ്പടിവിനീതം ഹോതി. സോ കായദുട്ഠുല്ലസ്സപി ന സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഥിനമിദ്ധസ്സപി ന സുസമൂഹതത്താ ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സപി ന സുപ്പടിവിനീതത്താ അന്ധന്ധം വിയ ഝായതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സംകിലിട്ഠാഭാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ കച്ചാന, തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ തേലമ്പി പരിസുദ്ധം വട്ടിപി പരിസുദ്ധാ. സോ തേലസ്സപി പരിസുദ്ധത്താ വട്ടിയാപി പരിസുദ്ധത്താ ന അന്ധന്ധം വിയ ഝായതി; ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ കച്ചാന, ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു ‘പരിസുദ്ധാഭാ’തി ഫരിത്വാ അധിമുച്ചിത്വാ വിഹരതി. തസ്സ കായദുട്ഠുല്ലമ്പി സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധം ഹോതി, ഥിനമിദ്ധമ്പി സുസമൂഹതം ഹോതി, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചമ്പി സുപ്പടിവിനീതം ഹോതി. സോ കായദുട്ഠുല്ലസ്സപി സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഥിനമിദ്ധസ്സപി സുസമൂഹതത്താ ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സപി സുപ്പടിവിനീതത്താ ന അന്ധന്ധം വിയ ഝായതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരിസുദ്ധാഭാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി. അയം ഖോ, ആവുസോ കച്ചാന, ഹേതു അയം പച്ചയോ യേന താസം ദേവതാനം ഏകം ദേവനികായം ഉപപന്നാനം സന്തേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ സംകിലിട്ഠാഭാ, സന്തി പനേത്ഥ ഏകച്ചാ ദേവതാ പരിസുദ്ധാഭാ’’തി.

൨൩൭. ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ സഭിയോ കച്ചാനോ ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം ഏതദവോച - "സാധു, ഭന്തേ അനുരുദ്ധ! ന, ഭന്തേ, ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ ഏവമാഹ - 'ഏവം മേ സുത'ന്തി വാ 'ഏവം അരഹതി ഭവിതു'ന്തി വാ; അഥ ച പന, ഭന്തേ, ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ 'ഏവമ്പി താ ദേവതാ , ഇതിപി താ ദേവതാ'ത്വേവ ഭാസതി. തസ്സ മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഏവം ഹോതി - 'അദ്ധാ ആയസ്മതാ അനുരുദ്ധേന താഹി ദേവതാഹി സദ്ധിം സന്നിവുത്ഥപുബ്ബഞ്ചേവ സല്ലപിതപുബ്ബഞ്ച സാകച്ഛാ ച സമാപജ്ജിതപുബ്ബാ'"തി. "അദ്ധാ ഖോ അയം, ആവുസോ കച്ചാന, ആസജ്ജ ഉപനീയ വാചാ ഭാസിതാ, അപി ച തേ അഹം ബ്യാകരിസ്സാമി - 'ദീഘരത്തം ഖോ മേ, ആവുസോ കച്ചാന, താഹി ദേവതാഹി സദ്ധിം സന്നിവുത്ഥപുബ്ബഞ്ചേവ സല്ലപിതപുബ്ബഞ്ച സാകച്ഛാ ച സമാപജ്ജിതപുബ്ബാ'"തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ സഭിയോ കച്ചാനോ പഞ്ചകങ്ഗം ഥപതിം ഏതദവോച - "ലാഭാ തേ, ഗഹപതി, സുലദ്ധം തേ, ഗഹപതി, യം ത്വഞ്ചേവ തം കങ്ഖാധമ്മം പഹാസി [പജഹസി (ക॰)], മയഞ്ചിമം [യമ്പിമം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ധമ്മപരിയായം അലത്ഥമ്ഹാ സവനായാ"തി.

അനുരുദ്ധസുത്തം നിട്ഠിതം സത്തമം.

൮. ഉപക്കിലേസസുത്തം

൨൩൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ കോസമ്ബിയം വിഹരതി ഘോസിതാരാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന കോസമ്ബിയം ഭിക്ഖൂ ഭണ്ഡനജാതാ കലഹജാതാ വിവാദാപന്നാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മുഖസത്തീഹി വിതുദന്താ വിഹരന്തി. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഇധ, ഭന്തേ, കോസമ്ബിയം ഭിക്ഖൂ ഭണ്ഡനജാതാ കലഹജാതാ വിവാദാപന്നാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മുഖസത്തീഹി വിതുദന്താ വിഹരന്തി. സാധു, ഭന്തേ, ഭഗവാ യേന തേ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ"തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന. അഥ ഖോ ഭഗവാ യേന തേ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - "അലം, ഭിക്ഖവേ, മാ ഭണ്ഡനം, മാ കലഹം, മാ വിഗ്ഗഹം, മാ വിവാദ"ന്തി.

ഏവം വുത്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ആഗമേതു, ഭന്തേ! ഭഗവാ ധമ്മസ്സാമീ; അപ്പോസ്സുക്കോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരം അനുയുത്തോ വിഹരതു; മയമേതേന ഭണ്ഡനേന കലഹേന വിഗ്ഗഹേന വിവാദേന പഞ്ഞായിസ്സാമാ"തി. ദുതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ തേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - "അലം, ഭിക്ഖവേ, മാ ഭണ്ഡനം, മാ കലഹം, മാ വിഗ്ഗഹം, മാ വിവാദ"ന്തി. ദുതിയമ്പി ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ആഗമേതു, ഭന്തേ! ഭഗവാ ധമ്മസ്സാമീ; അപ്പോസ്സുക്കോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരം അനുയുത്തോ വിഹരതു; മയമേതേന ഭണ്ഡനേന കലഹേന വിഗ്ഗഹേന വിവാദേന പഞ്ഞായിസ്സാമാ"തി. തതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ തേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - "അലം, ഭിക്ഖവേ, മാ ഭണ്ഡനം, മാ കലഹം, മാ വിഗ്ഗഹം, മാ വിവാദ"ന്തി. തതിയമ്പി ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ആഗമേതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ധമ്മസ്സാമീ;

അപ്പോസ്സുക്കോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരം അനുയുത്തോ വിഹരതു; മയമേതേന ഭണ്ഡനേന കലഹേന വിഗ്ഗഹേന വിവാദേന പഞ്ഞായിസ്സാമാ''തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ കോസമ്ബിം പിണ്ഡായ പാവിസി. കോസമ്ബിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ സേനാസനം സംസാമേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഠിതകോവ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൩൭. ''പുഥുസദ്ദോ സമജനോ, ന ബാലോ കോചി മഞ്ഞഥ;
സങ്ഘസ്മിം ഭിജ്ജമാനസ്മിം, നാഞ്ഞം ഭിയ്യോ അമഞ്ഞരും.

''പരിമുട്ഠാ പണ്ഡിതാഭാസാ, വാചാഗോചരഭാണിനോ;
യാവിച്ഛന്തി മുഖായാമം, യേന നീതാ ന തം വിദൂ.

''അക്കോച്ഛി മം അവധി മം, അജിനി മം അഹാസി മേ;
യേ ച തം ഉപനയ്ഹന്തി, വേരം തേസം ന സമ്മതി.

''അക്കോച്ഛി മം അവധി മം, അജിനി മം അഹാസി മേ;
യേ ച തം നുപനയ്ഹന്തി, വേരം തേസൂപസമ്മതി.

''ന ഹി വേരേന വേരാനി, സമ്മന്തീധ കുദാചനം;
അവേരേന ച സമ്മന്തി, ഏസ ധമ്മോ സനന്തനോ.

''പരേ ച ന വിജാനന്തി, മയമേത്ഥ യമാമസേ;
യേ ച തത്ഥ വിജാനന്തി, തതോ സമ്മന്തി മേധഗാ.

''അട്ഠിച്ഛിന്നാ പാണഹരാ, ഗവസ്സധനഹാരിനോ;
രട്ഠം വിലുമ്പമാനാനം, തേസമ്പി ഹോതി സങ്ഗതി;
കസ്മാ തുമ്ഹാകം നോ സിയാ.

''സചേ ലഭേഥ നിപകം സഹായം,
സദ്ധിം ചരം സാധുവിഹാരി ധീരം;
അഭിഭുയ്യ സബ്ബാനി പരിസ്സയാനി,
ചരേയ്യ തേനത്തമനോ സതീമാ.

''നോ ചേ ലഭേഥ നിപകം സഹായം,
സദ്ധിം ചരം സാധുവിഹാരി ധീരം;
രാജാവ രട്ഠം വിജിതം പഹായ,
ഏകോ ചരേ മാതങ്ഗരഞ്ഞേവ നാഗോ.

''ഏകസ്സ ചരിതം സേയ്യോ, നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ;
ഏകോ ചരേ ന ച പാപാനി കയിരാ,
അപ്പോസ്സുക്കോ മാതങ്ഗരഞ്ഞേവ നാഗോ''തി.

൨൩൮. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഠിതകോവ ഇമാ ഗാഥാ ഭാസിത്വാ യേന ബാലകലോണകാരഗാമോ [ബാലകലോണകഗാമോ (ക॰), തഥാ വിനയേപി]

തേനുപസങ്കമി. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ഭഗു ബാലകലോണകാരഗാമേ വിഹരതി. അദ്ദസാ ഖോ ആയസ്മാ ഭഗു ഭഗവന്തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന ആസനം പഞ്ഞപേസി ഉദകഞ്ച പാദാനം ധോവനം [ഉദകഞ്ച പാദാനം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. നിസജ്ജ പാദേ പക്ഖാലേസി. ആയസ്മാപി ഖോ ഭഗു ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം ഭഗും ഭഗവാ ഏതദവോച - "കച്ചി, ഭിക്ഖു, ഖമനീയം, കച്ചി യാപനീയം, കച്ചി പിണ്ഡകേന ന കിലമസീ"തി? "ഖമനീയം ഭഗവാ, യാപനീയം ഭഗവാ, ന ചാഹം, ഭന്തേ, പിണ്ഡകേന കിലമാമീ"തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ഭഗും ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ സമ്പഹംസേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ യേന പാചീനവംസദായോ തേനുപസങ്കമി.

തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ച അനുരുദ്ധോ ആയസ്മാ ച നന്ദിയോ [ഭദ്ദിയോ (മ॰ നി॰ ൨.൧൬൬ നളകപാനേ] ആയസ്മാ ച കിമിലോ [കിമ്ബിലോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പാചീനവംസദായേ വിഹരന്തി. അദ്ദസാ ഖോ ദായപാലോ ഭഗവന്തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "മാ, മഹാസമണ, ഏതം ദായം പാവിസി. സന്തേത്ഥ തയോ കുലപുത്താ അത്തകാമരൂപാ വിഹരന്തി. മാ തേസം അഫാസുമകാസീ"തി. അസ്സോസി ഖോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ ദായപാലസ്സ ഭഗവതാ സദ്ധിം മന്തയമാനസ്സ. സുത്വാന ദായപാലം ഏതദവോച - "മാ, ആവുസോ ദായപാല, ഭഗവന്തം വാരേസി. സത്ഥാ നോ ഭഗവാ അനുപ്പത്തോ"തി.

൨൬൯. അഥ ഖോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ യേനായസ്മാ ച നന്ദിയോ യേനായസ്മാ ച കിമിലോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തഞ്ച നന്ദിയം ആയസ്മന്തഞ്ച കിമിലം ഏതദവോച - "അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ, അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ, സത്ഥാ നോ ഭഗവാ അനുപ്പത്തോ"തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച അനുരുദ്ധോ ആയസ്മാ ച നന്ദിയോ ആയസ്മാ ച കിമിലോ ഭഗവന്തം പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ ഏകോ ഭഗവതോ പത്തചീവരം പടിഗ്ഗഹേസി, ഏകോ ആസനം പഞ്ഞപേസി, ഏകോ പാദോദകം ഉപട്ഠപേസി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. നിസജ്ജ പാദേ പക്ഖാലേസി. തേപി ഖോ ആയസ്മന്തോ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം ഭഗവാ ഏതദവോച - "കച്ചി വോ, അനുരുദ്ധാ, ഖമനീയം, കച്ചി യാപനീയം, കച്ചി പിണ്ഡകേന ന കിലമഥാ"തി? "ഖമനീയം ഭഗവാ, യാപനീയം ഭഗവാ, ന ച മയം, ഭന്തേ, പിണ്ഡകേന കിലമാമാ"തി. "കച്ചി പന വോ, അനുരുദ്ധാ, സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ അവിവദമാനാ ഖീരോദകീഭൂതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയചക്ഖൂഹി സമ്പസ്സന്താ വിഹരഥാ"തി? "തഗ്ഘ മയം, ഭന്തേ, സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ അവിവദമാനാ ഖീരോദകീഭൂതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയചക്ഖൂഹി സമ്പസ്സന്താ വിഹരാമാ"തി. "യഥാ കഥം പന തുമ്ഹേ, അനുരുദ്ധാ, സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ അവിവദമാനാ ഖീരോദകീഭൂതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയചക്ഖൂഹി സമ്പസ്സന്താ വിഹരഥാ"തി? "ഇധ മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഏവം ഹോതി - 'ലാഭാ വത മേ, സുലദ്ധം വത മേ യോഹം ഏവരൂപേഹി സബ്രഹ്മചാരീഹി സദ്ധിം വിഹരാമീ'തി. തസ്സ മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഇമേസു ആയസ്മന്തേസു മേത്തം കായകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ആവി ചേവ രഹോ ച, മേത്തം വചീകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ആവി ചേവ രഹോ ച, മേത്തം മനോകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ആവി ചേവ രഹോ ച. തസ്സ, മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഏവം ഹോതി -

‘യംനൂനാഹം സകം ചിത്തം നിക്ഖിപിത്വാ ഇമേസംയേവ ആയസ്മന്താനം ചിത്തസ്സ വസേന വത്തേയ്യ’ന്തി. സോ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, സകം ചിത്തം നിക്ഖിപിത്വാ ഇമേസംയേവ ആയസ്മന്താനം ചിത്തസ്സ വസേന വത്താമി. നാനാ ഹി ഖോ നോ, ഭന്തേ, കായാ, ഏകഞ്ച പന മഞ്ഞേ ചിത്ത’’ന്തി.

ആയസ്മാപി ഖോ നന്ദിയോ...പേ॰... ആയസ്മാപി ഖോ കിമിലോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘മയ്ഹമ്പി ഖോ, ഭന്തേ, ഏവം ഹോതി - ‘ലാഭാ വത മേ, സുലദ്ധം വത മേ യോഹം ഏവരൂപേഹി സബ്രഹ്മചാരീഹി സദ്ധിം വിഹരാമീ’തി. തസ്സ മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഇമേസു ആയസ്മന്തേസു മേത്തം കായകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ആവി ചേവ രഹോ ച, മേത്തം വചീകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ആവി ചേവ രഹോ ച, മേത്തം മനോകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ആവി ചേവ രഹോ ച. തസ്സ മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഏവം ഹോതി - ‘യംനൂനാഹം സകം ചിത്തം നിക്ഖിപിത്വാ ഇമേസംയേവ ആയസ്മന്താനം ചിത്തസ്സ വസേന വത്തേയ്യ’ന്തി. സോ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, സകം ചിത്തം നിക്ഖിപിത്വാ ഇമേസംയേവ ആയസ്മന്താനം ചിത്തസ്സ വസേന വത്താമി. നാനാ ഹി ഖോ നോ, ഭന്തേ, കായാ, ഏകഞ്ച പന മഞ്ഞേ ചിത്തന്തി. ഏവം ഖോ മയം, ഭന്തേ, സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ അവിവദമാനാ ഖീരോദകീഭൂതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയചക്ഖൂഹി സമ്പസ്സന്താ വിഹരാമാ’’തി.

൨൫൦. ‘‘സാധു, സാധു, അനുരുദ്ധാ! കച്ചി പന വോ, അനുരുദ്ധാ, അപ്പമത്താ ആതാപിനോ പഹിതത്താ വിഹരഥാ’’തി? ‘‘തഗ്ഘ മയം, ഭന്തേ, അപ്പമത്താ ആതാപിനോ പഹിതത്താ വിഹരാമാ’’തി. ‘‘യഥാ കഥം പന തുമ്ഹേ, അനുരുദ്ധാ, അപ്പമത്താ ആതാപിനോ പഹിതത്താ വിഹരഥാ’’തി? ‘‘ഇധ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം യോ പഠമം ഗാമതോ പിണ്ഡായ പടിക്കമതി, സോ ആസനാനി പഞ്ഞപേതി, പാനീയം പരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേതി, അവക്കാരപാതിം ഉപട്ഠാപേതി. യോ പച്ഛാ ഗാമതോ പിണ്ഡായ പടിക്കമതി - സചേ ഹോതി ഭുത്താവസേസോ, സചേ ആകങ്ഖതി, ഭുഞ്ജതി; നോ ചേ ആകങ്ഖതി, അപ്പഹരിതേ വാ ഛഡ്ഡേതി അപാണകേ വാ ഉദകേ ഓപിലാപേതി - സോ ആസനാനി പടിസാമേതി, പാനീയം പരിഭോജനീയം പടിസാമേതി, അവക്കാരപാതിം ധോവിത്വാ പടിസാമേതി, ഭത്തഗ്ഗം സമ്മജ്ജതി. യോ പസ്സതി പാനീയഘടം വാ പരിഭോജനീയഘടം വാ വച്ചഘടം വാ രിത്തം തുച്ഛം സോ ഉപട്ഠാപേതി. സചസ്സ ഹോതി അവിസയ്ഹം, ഹത്ഥവികാരേന ദുതിയം ആമന്തേത്വാ ഹത്ഥവിലങ്ഘകേന ഉപട്ഠാപേമ [ഉപട്ഠപേതി (സീ॰)], ന ത്വേവ മയം, ഭന്തേ, തപ്പച്ചയാ വാചം ഭിന്ദാമ. പഞ്ചാഹികം ഖോ പന മയം, ഭന്തേ, സബ്ബരത്തിം ധമ്മിയാ കഥായ സന്നിസീദാമ. ഏവം ഖോ മയം, ഭന്തേ, അപ്പമത്താ ആതാപിനോ പഹിതത്താ വിഹരാമാ’’തി.

൨൫൧. ‘‘സാധു, സാധു, അനുരുദ്ധാ! അത്ഥി പന വോ, അനുരുദ്ധാ, ഏവം അപ്പമത്താനം ആതാപീനം പഹിതത്താനം വിഹരതം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസോ അധിഗതോ ഫാസുവിഹാരോ’’തി? ‘‘ഇധ മയം, ഭന്തേ, അപ്പമത്താ ആതാപിനോ പഹിതത്താ വിഹരന്താ ഓഭാസഞ്ചേവ സഞ്ജാനാമ ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോ ഖോ പന നോ ഓഭാസോ നചിരസ്സേവ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം; തഞ്ച നിമിത്തം നപ്പടിവിജ്ഝാമാ’’തി.

‘‘തം ഖോ പന വോ, അനുരുദ്ധാ, നിമിത്തം പടിവിജ്ഝിതബ്ബം. അഹമ്പി സുദം, അനുരുദ്ധാ, പുബ്ബേവ സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധോ ബോധിസത്തോവ

സമാനോ ഓഭാസഞ്ചേവ സഞ്ജാനാമി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോ ഖോ പന മേ ഓഭാസോ നചിരസ്സേവ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'കോ നു ഖോ ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാന'ന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'വിചികിച്ഛാ ഖോ മേ ഉദപാദി, വിചികിച്ഛാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ'''തി.

"സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ, അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ ഓഭാസഞ്ചേവ സഞ്ജാനാമി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോ ഖോ പന മേ ഓഭാസോ നചിരസ്സേവ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'കോ നു ഖോ ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാന'ന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'അമനസികാരോ ഖോ മേ ഉദപാദി, അമനസികാരാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി ന അമനസികാരോ'''തി.

"സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ...പേ॰... തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'ഥിനമിദ്ധം ഖോ മേ ഉദപാദി, ഥിനമിദ്ധാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി ന അമനസികാരോ ന ഥിനമിദ്ധ'''ന്തി.

"സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ...പേ॰... തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'ഛമ്ഭിതത്തം ഖോ മേ ഉദപാദി, ഛമ്ഭിതത്താധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സേയ്യഥാപി, അനുരുദ്ധാ, പുരിസോ അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നോ, തസ്സ ഉഭതോപസ്സേ വട്ടകാ [വധകാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഉപ്പതേയ്യും, തസ്സ തതോനിദാനം ഛമ്ഭിതത്തം ഉപ്പജ്ജേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ മേ, അനുരുദ്ധാ, ഛമ്ഭിതത്തം ഉദപാദി, ഛമ്ഭിതത്താധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി ന അമനസികാരോ ന ഥിനമിദ്ധം ന ഛമ്ഭിതത്ത'''ന്തി.

"സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ...പേ॰... തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'ഉപ്പിലം [ഉബ്ബില്ലം (സീ॰ പീ॰), ഉബ്ബിലം (സ്യാ॰ കം॰)] ഖോ മേ ഉദപാദി, ഉപ്പിലാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം . സേയ്യഥാപി, അനുരുദ്ധാ, പുരിസോ ഏകം നിധിമുഖം ഗവേസന്തോ സകിദേവ പഞ്ചനിധിമുഖാനി അധിഗച്ഛേയ്യ, തസ്സ തതോനിദാനം ഉപ്പിലം ഉപ്പജ്ജേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ മേ, അനുരുദ്ധാ, ഉപ്പിലം ഉദപാദി, ഉപ്പിലാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം

തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ന അമനസികാരോ, න ഥിനമിദ്ധം, ന ഛമ്ഭിതത്തം, ന ഉപ്പില'''ന്തി.

''സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ...പേ॰... തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'ദുട്ഠുല്ലം ഖോ മേ ഉദപാദി, ദുട്ഠുല്ലാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ന അമനസികാരോ, ന ഥിനമിദ്ധം, ന ഛമ്ഭിതത്തം, ന ഉപ്പിലം, ന ദുട്ഠുല്ല'''ന്തി.

''സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ...പേ॰... തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'അച്ചാരദ്ധവീരിയം ഖോ മേ ഉദപാദി, അച്ചാരദ്ധവീരിയാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സേയ്യഥാപി, അനുരുദ്ധാ, പുരിസോ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി വട്ടകം ഗാള്ഹം ഗണ്ഹേയ്യ, സോ തത്ഥേവ പതമേയ്യ [മതമേയ്യ (ബഹൂസു) പ + തം + ഏയ്യ = പതമേയ്യ-ഇതി പദവിഭാഗോ]; ഏവമേവ ഖോ മേ, അനുരുദ്ധാ, അച്ചാരദ്ധവീരിയം ഉദപാദി, അച്ചാരദ്ധവീരിയാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ന അമനസികാരോ, ന ഥിനമിദ്ധം, ന ഛമ്ഭിതത്തം, ന ഉപ്പിലം, ന ദുട്ഠുല്ലം, ന അച്ചാരദ്ധവീരിയ'''ന്തി.

''സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ...പേ॰... തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'അതിലീനവീരിയം ഖോ മേ ഉദപാദി , അതിലീനവീരിയാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സേയ്യഥാപി, അനുരുദ്ധാ, പുരിസോ വട്ടകം സിഥിലം ഗണ്ഹേയ്യ, സോ തസ്സ ഹത്ഥതോ ഉപ്പതേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ മേ, അനുരുദ്ധാ, അതിലീനവീരിയം ഉദപാദി, അതിലീനവീരിയാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ന അമനസികാരോ, ന ഥിനമിദ്ധം, ന ഛമ്ഭിതത്തം, ന ഉപ്പിലം, ന ദുട്ഠുല്ലം, ന അച്ചാരദ്ധവീരിയം, ന അതിലീനവീരിയ'''ന്തി.

''സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ...പേ॰... തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'അഭിജപ്പാ ഖോ മേ ഉദപാദി, അഭിജപ്പാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ന അമനസികാരോ, ന ഥിനമിദ്ധം, ന ഛമ്ഭിതത്തം, ന ഉപ്പിലം, ന ദുട്ഠുല്ലം, ന അച്ചാരദ്ധവീരിയം, ന അതിലീനവീരിയം, ന അഭിജപ്പാ'''തി.

''സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ...പേ॰... തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'നാനത്തസഞ്ഞാ ഖോ മേ ഉദപാദി, നാനത്തസഞ്ഞാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ന അമനസികാരോ, ന ഥിനമിദ്ധം, ന ഛമ്ഭിതത്തം, ന ഉപ്പിലം,

ന ദുട്ഠുല്ലം, ന അച്ചാരദ്ധവീരിയം, ന അതിലീനവീരിയം, ന അഭിജപ്പാ, ന നാനത്തസഞ്ഞാ'''തി.

''സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ, അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ ഓഭാസഞ്ചേവ സഞ്ജാനാമി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോ ഖോ പന മേ ഓഭാസോ നചിരസ്സേവ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. തസ്സ മയ്ഹം അനുരുദ്ധാ ഏതദഹോസി - 'കോ നു ഖോ ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാന'ന്തി. തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'അതിനിജ്ഝായിതത്തം ഖോ മേ രൂപാനം ഉദപാദി, അതിനിജ്ഝായിതത്താധികരണഞ്ച പന മേ രൂപാനം സമാധി ചവി. സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാനം. സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി യഥാ മേ പുന ന വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ന അമനസികാരോ, ന ഥിനമിദ്ധം, ന ഛമ്ഭിതത്തം, ന ഉപ്പിലം, ന ദുട്ഠുല്ലം, ന അച്ചാരദ്ധവീരിയം, ന അതിലീനവീരിയം, ന അഭിജപ്പാ, ന നാനത്തസഞ്ഞാ, ന അതിനിജ്ഝായിതത്തം രൂപാന'''ന്തി.

൨൪൨. ''സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ, 'വിചികിച്ഛാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ വിചികിച്ഛം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം, 'അമനസികാരോ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ അമനസികാരം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം, 'ഥിനമിദ്ധം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ ഥിനമിദ്ധം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം, 'ഛമ്ഭിതത്തം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ ഛമ്ഭിതത്തം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം, 'ഉപ്പിലം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ ഉപ്പിലം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം, 'ദുട്ഠുല്ലം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ ദുട്ഠുല്ലം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം, 'അച്ചാരദ്ധവീരിയം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ അച്ചാരദ്ധവീരിയം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം, 'അതിലീനവീരിയം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ അതിലീനവീരിയം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം, 'അഭിജപ്പാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ അഭിജപ്പം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം, 'നാനത്തസഞ്ഞാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ നാനത്തസഞ്ഞം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം, 'അതിനിജ്ഝായിതത്തം രൂപാനം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ അതിനിജ്ഝായിതത്തം രൂപാനം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം.

൨൪൩. ''സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ, അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ ഓഭാസഞ്ഹി ഖോ സഞ്ജാനാമി, ന ച രൂപാനി പസ്സാമി; രൂപാനി ഹി ഖോ പസ്സാമി, ന ച ഓഭാസം സഞ്ജാനാമി - 'കേവലമ്പി രത്തിം, കേവലമ്പി ദിവം [ദിവസം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], കേവലമ്പി രത്തിന്ദിവം' [രത്തിദിവം (ക॰)]. തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'കോ നു ഖോ ഹേതു കോ പച്ചയോ യ്വാഹം ഓഭാസഞ്ഹി ഖോ സഞ്ജാനാമി ന ച രൂപാനി പസ്സാമി; രൂപാനി ഹി ഖോ [ഖോ തസ്മിം സമയേ (സീ॰ ക॰)] പസ്സാമി ന ച ഓഭാസം സഞ്ജാനാമി - കേവലമ്പി രത്തിം, കേവലമ്പി ദിവം, കേവലമ്പി രത്തിന്ദിവ'ന്തി. തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'യസ്മിഞ്ഹി ഖോ അഹം സമയേ രൂപനിമിത്തം

അമനസികരിത്വാ ഓഭാസനിമിത്തം മനസി കരോമി, ഓഭാസഞ്ഞ്ഹി ഖോ തസ്മിം സമയേ സഞ്ജാനാമി, ന ച രൂപാനി പസ്സാമി. യസ്മിം പനാഹം സമയേ ഓഭാസനിമിത്തം അമനസികരിത്വാ രൂപനിമിത്തം മനസി കരോമി, രൂപാനി ഹി ഖോ തസ്മിം സമയേ പസ്സാമി ന ച ഓഭാസം സഞ്ജാനാമി - കേവലമ്പി രത്തിം, കേവലമ്പി ദിവം, കേവലമ്പി രത്തിന്ദിവ'"ന്തി.

"സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ, അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ പരിത്തഞ്ചേവ ഓഭാസം സഞ്ജാനാമി, പരിത്താനി ച രൂപാനി പസ്സാമി; അപ്പമാണഞ്ചേവ ഓഭാസം സഞ്ജാനാമി, അപ്പമാണാനി ച രൂപാനി പസ്സാമി - കേവലമ്പി രത്തിം, കേവലമ്പി ദിവം, കേവലമ്പി രത്തിന്ദിവം. തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'കോ നു ഖോ ഹേതു കോ പച്ചയോ യ്വാഹം പരിത്തഞ്ചേവ ഓഭാസം സഞ്ജാനാമി, പരിത്താനി ച രൂപാനി പസ്സാമി ; അപ്പമാണഞ്ചേവ ഓഭാസം സഞ്ജാനാമി, അപ്പമാണാനി ച രൂപാനി പസ്സാമി - കേവലമ്പി രത്തിം, കേവലമ്പി ദിവം, കേവലമ്പി രത്തിന്ദിവ'ന്തി. തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'യസ്മിം ഖോ മേ സമയേ പരിത്തോ സമാധി ഹോതി, പരിത്തം മേ തസ്മിം സമയേ ചക്ഖു ഹോതി. സോഹം പരിത്തേന ചക്ഖുനാ പരിത്തഞ്ചേവ ഓഭാസം സഞ്ജാനാമി, പരിത്താനി ച രൂപാനി പസ്സാമി. യസ്മിം പന മേ സമയേ അപ്പമാണോ സമാധി ഹോതി, അപ്പമാണം മേ തസ്മിം സമയേ ചക്ഖു ഹോതി. സോഹം അപ്പമാണേന ചക്ഖുനാ അപ്പമാണഞ്ചേവ ഓഭാസം സഞ്ജാനാമി, അപ്പമാണാനി ച രൂപാനി പസ്സാമി - കേവലമ്പി രത്തിം, കേവലമ്പി ദിവം, കേവലമ്പി രത്തിന്ദിവ'"ന്തി.

൨൪൨. യതോ ഖോ മേ , അനുരുദ്ധാ, 'വിചികിച്ഛാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ വിചികിച്ഛാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി, 'അമനസികാരോ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ അമനസികാരോ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി, 'ഥിനമിദ്ധം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ ഥിനമിദ്ധം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി, 'ഛമ്ഭിതത്തം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ ഛമ്ഭിതത്തം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി, 'ഉപ്പിലം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ ഉപ്പിലം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി, 'ദുട്ഠുല്ലം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ ദുട്ഠുല്ലം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി, 'അച്ചാരദ്ധവീരിയം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ അച്ചാരദ്ധവീരിയം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി, 'അതിലീനവീരിയം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ അതിലീനവീരിയം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി, 'അഭിജപ്പാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ അഭിജപ്പാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി, 'നാനത്തസഞ്ഞാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ നാനത്തസഞ്ഞാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി, 'അതിനിജ്ഝായിതത്തം രൂപാനം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ'തി - ഇതി വിദിത്വാ അതിനിജ്ഝായിതത്തം രൂപാനം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ പഹീനോ അഹോസി.

൨൪൩. "തസ്സ മയ്ഹം, അനുരുദ്ധാ, ഏതദഹോസി - 'യേ ഖോ മേ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസാ തേ മേ പഹീനാ. ഹന്ദ, ദാനാഹം തിവിധേന സമാധിം

ഭാവേമീ'തി [ഭാവേസിന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)]. സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധാ, സവിതക്കമ്പി സവിചാരം സമാധിം ഭാവേസിം [ഭാവേമി (ക॰)], അവിതക്കമ്പി വിചാരമത്തം സമാധിം ഭാവേസിം, അവിതക്കമ്പി അവിചാരം സമാധിം ഭാവേസിം, സപ്പീതികമ്പി സമാധിം ഭാവേസിം, നിപ്പീതികമ്പി സമാധിം ഭാവേസിം, സാതസഹഗതമ്പി സമാധിം ഭാവേസിം, ഉപേക്ഖാസഹഗതമ്പി സമാധിം ഭാവേസിം. യതോ ഖോ മേ, അനുരുദ്ധാ, സവിതക്കോപി സവിചാരോ സമാധി ഭാവിതോ അഹോസി, അവിതക്കോപി വിചാരമത്തോ സമാധി ഭാവിതോ അഹോസി, അവിതക്കോപി അവിചാരോ സമാധി ഭാവിതോ അഹോസി, സപ്പീതികോപി സമാധി ഭാവിതോ അഹോസി, നിപ്പീതികോപി സമാധി ഭാവിതോ അഹോസി, സാതസഹഗതോപി സമാധി ഭാവിതോ അഹോസി, ഉപേക്ഖാസഹഗതോപി സമാധി ഭാവിതോ അഹോസി. ഞാണഞ്ച പന മേ ദസ്സനം ഉദപാദി, അകുപ്പാ മേ ചേതോവിമുത്തി. അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

ഉപക്കിലേസസുത്തം നിട്ഠിതം അട്ഠമം.

൯. ബാലപണ്ഡിതസുത്തം

൨൪൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''തീണിമാനി, ഭിക്ഖവേ, ബാലസ്സ ബാലലക്ഖണാനി ബാലനിമിത്താനി ബാലാപദാനാനി. കതമാനി തീണി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ ദുച്ചിന്തിതചിന്തീ ച ഹോതി ദുബ്ഭാസിതഭാസീ ച ദുക്കടകമ്മകാരീ ച. നോ ചേതം [നോ ചേദം (സം॰ നി॰ ൩.൨൭-൨൮)], ഭിക്ഖവേ, ബാലോ ദുച്ചിന്തിതചിന്തീ ച അഭവിസ്സ ദുബ്ഭാസിതഭാസീ ച ദുക്കടകമ്മകാരീ ച കേന നം [ന തേന നം (ക॰), ന നം (?)] പണ്ഡിതാ ജാനേയ്യും - 'ബാലോ അയം ഭവം അസപ്പുരിസോ'തി? യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ ദുച്ചിന്തിതചിന്തീ ച ഹോതി ദുബ്ഭാസിതഭാസീ ച ദുക്കടകമ്മകാരീ ച തസ്മാ നം പണ്ഡിതാ ജാനന്തി - 'ബാലോ അയം ഭവം അസപ്പുരിസോ'തി. സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ തിവിധം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദേതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ സഭായം വാ നിസിന്നോ ഹോതി, രഥികായ [രഥിയായ (ബഹൂസു)] വാ നിസിന്നോ ഹോതി, സിങ്ഘാടകേ വാ നിസിന്നോ ഹോതി; തത്ര ചേ ജനോ തജ്ജം തസ്സാരുപ്പം കഥം മന്തേതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ പാണാതിപാതീ ഹോതി, അദിന്നാദായീ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ഹോതി, മുസാവാദീ ഹോതി, സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠായീ ഹോതി, തത്ര, ഭിക്ഖവേ, ബാലസ്സ ഏവം ഹോതി - 'യം ഖോ ജനോ തജ്ജം തസ്സാരുപ്പം കഥം മന്തേതി, സംവിജ്ജന്തേവ തേ [സംവിജ്ജന്തേ തേ ച (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ധമ്മാ മയി, അഹഞ്ച തേസു ധമ്മേസു സന്ദിസ്സാമീ'തി. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ പഠമം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദേതി.

൨൪൭. ‘‘പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ പസ്സതി രാജാനോ ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കാരേന്തേ - കസാഹിപി താളേന്തേ വേത്തേഹിപി താളേന്തേ അഡ്ഢദണ്ഡകേഹിപി താളേന്തേ ഹത്ഥമ്പി ഛിന്ദന്തേ പാദമ്പി ഛിന്ദന്തേ ഹത്ഥപാദമ്പി ഛിന്ദന്തേ കണ്ണമ്പി ഛിന്ദന്തേ നാസമ്പി ഛിന്ദന്തേ കണ്ണനാസമ്പി ഛിന്ദന്തേ ബിലങ്ഗഥാലികമ്പി കരോന്തേ സങ്ഖമുണ്ഡികമ്പി കരോന്തേ രാഹുമുഖമ്പി കരോന്തേ ജോതിമാലികമ്പി കരോന്തേ ഹത്ഥപജ്ജോതികമ്പി കരോന്തേ ഏരകവത്തികമ്പി കരോന്തേ ചീരകവാസികമ്പി കരോന്തേ ഏണേയ്യകമ്പി കരോന്തേ ബളിസമംസികമ്പി കരോന്തേ കഹാപണികമ്പി കരോന്തേ ഖാരാപതച്ഛികമ്പി [ഖാരാപടിച്ഛകമ്പി (ക॰)] കരോന്തേ പലിഘപരിവത്തികമ്പി കരോന്തേ പലാലപീഠകമ്പി [പലാലപിട്ഠകമ്പി (പീ॰)] കരോന്തേ തത്തേനപി തേലേന ഓസിഞ്ചന്തേ സുനഖേഹിപി ഖാദാപേന്തേ ജീവന്തമ്പി സൂലേ ഉത്താസേന്തേ അസിനാപി സീസം ഛിന്ദന്തേ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, ബാലസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘യഥാരൂപാനം ഖോ പാപകാനം കമ്മാനം ഹേതു രാജാനോ ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കാരേന്തി - കസാഹിപി താളേന്തി...പേ॰... അസിനാപി സീസം ഛിന്ദന്തി; സംവിജ്ജന്തേവ തേ ധമ്മാ മയി, അഹഞ്ച തേസു ധമ്മേസു സന്ദിസ്സാമി. മം ചേപി രാജാനോ [സചേ മമ്പി (ക॰)] ജാനേയ്യും, മമ്പി രാജാനോ ഗഹേത്വാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കാരേയ്യും - കസാഹിപി താളേയ്യും...പേ॰... ജീവന്തമ്പി സൂലേ ഉത്താസേയ്യും, അസിനാപി സീസം ഛിന്ദേയ്യു’ന്തി. ഇദമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ ദുതിയം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദേതി.

൨൪൮. ‘‘പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ബാലം പീഠസമാരൂള്ഹം വാ മഞ്ചസമാരൂള്ഹം വാ ഛമായം [ഛമായ (സീ॰ പീ॰)] വാ സേമാനം, യാനിസ്സ പുബ്ബേ പാപകാനി കമ്മാനി കതാനി കായേന ദുച്ചരിതാനി വാചായ ദുച്ചരിതാനി മനസാ ദുച്ചരിതാനി താനിസ്സ തമ്ഹി സമയേ ഓലമ്ബന്തി അജ്ഝോലമ്ബന്തി അഭിപ്പലമ്ബന്തി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹതം പബ്ബതകൂടാനം ഛായാ സായന്ഹസമയം പഥവിയാ ഓലമ്ബന്തി അജ്ഝോലമ്ബന്തി അഭിപ്പലമ്ബന്തി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബാലം പീഠസമാരൂള്ഹം വാ മഞ്ചസമാരൂള്ഹം വാ ഛമായം വാ സേമാനം, യാനിസ്സ പുബ്ബേ പാപകാനി കമ്മാനി കതാനി കായേന ദുച്ചരിതാനി വാചായ ദുച്ചരിതാനി മനസാ ദുച്ചരിതാനി താനിസ്സ തമ്ഹി സമയേ ഓലമ്ബന്തി അജ്ഝോലമ്ബന്തി അഭിപ്പലമ്ബന്തി. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, ബാലസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അകതം വത മേ കല്യാണം, അകതം കുസലം, അകതം ഭീരുത്താണം; കതം പാപം, കതം ലുദ്ദം, കതം കിബ്ബിസം. യാവതാ, ഭോ, അകതകല്യാണാനം അകതകുസലാനം അകതഭീരുത്താണാനം കതപാപാനം കതലുദ്ദാനം കതകിബ്ബിസാനം ഗതി തം ഗതിം പേച്ച ഗച്ഛാമീ’തി. സോ സോചതി കിലമതി പരിദേവതി ഉരത്താളിം കന്ദതി സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. ഇദമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ തതിയം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദേതി.

‘‘സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ കായേന ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ വാചായ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മനസാ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. യം ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - ‘ഏകന്തം അനിട്ഠം ഏകന്തം അകന്തം ഏകന്തം അമനാപ’ന്തി, നിരയമേവ തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - ‘ഏകന്തം അനിട്ഠം

ഏകന്തം അകന്തം ഏകന്തം അമനാപ'ന്തി. യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, ഉപമാപി [ഉപമാഹിപി (സീ॰)] ന സുകരാ യാവ ദുക്ഖാ നിരയാ''തി.

൨൪൯. ഏവം വുത്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സക്കാ പന, ഭന്തേ, ഉപമം കാതു''ന്തി? ''സക്കാ ഭിക്ഖൂ''തി ഭഗവാ അവോച. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖു, ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേയ്യും - 'അയം ഖോ, ദേവ, ചോരോ ആഗുചാരീ, ഇമസ്സ യം ഇച്ഛസി തം ദണ്ഡം പണേഹീ'തി. തമേനം രാജാ ഏവം വദേയ്യ - 'ഗച്ഛഥ, ഭോ, ഇമം പുരിസം പുബ്ബണ്ഹസമയം സത്തിസതേന ഹനഥാ'തി . തമേനം പുബ്ബണ്ഹസമയം സത്തിസതേന ഹനേയ്യും. അഥ രാജാ മജ്ഝന്ഹികസമയം [മജ്ഝന്തികസമയം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ ക॰), മജ്ഝന്തികം സമയം (പീ॰)] ഏവം വദേയ്യ - 'അമ്ഭോ, കഥം സോ പുരിസോ'തി? '''തഥേവ, ദേവ, ജീവതീ'തി. തമേനം രാജാ ഏവം വദേയ്യ - 'ഗച്ഛഥ, ഭോ, തം പുരിസം മജ്ഝന്ഹികസമയം സത്തിസതേന ഹനഥാ'തി. തമേനം മജ്ഝന്ഹികസമയം സത്തിസതേന ഹനേയ്യും. അഥ രാജാ സായന്ഹസമയം ഏവം വദേയ്യ - 'അമ്ഭോ, കഥം സോ പുരിസോ'തി? 'തഥേവ, ദേവ, ജീവതീ'തി. തമേനം രാജാ ഏവം വദേയ്യ - 'ഗച്ഛഥ, ഭോ, തം പുരിസം സായന്ഹസമയം സത്തിസതേന ഹനഥാ'തി. തമേനം സായന്ഹസമയം സത്തിസതേന ഹനേയ്യും. തം കിം മഞ്ഞഥ , ഭിക്ഖവേ, അപി നു സോ പുരിസോ തീഹി സത്തിസതേഹി ഹഞ്ഞമാനോ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദിയേഥാ''തി? ''ഏകിസ്സാപി, ഭന്തേ, സത്തിയാ ഹഞ്ഞമാനോ സോ പുരിസോ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദിയേഥ, കോ പന വാദോ തീഹി സത്തിസതേഹീ''തി?

൨൫൦. അഥ ഖോ ഭഗവാ പരിത്തം പാണിമത്തം പാസാണം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമോ നു ഖോ മഹന്തതരോ - യോ ചായം മയാ പരിത്തോ പാണിമത്തോ പാസാണോ ഗഹിതോ, യോ ച ഹിമവാ പബ്ബതരാജാ''തി? ''അപ്പമത്തകോ അയം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ പരിത്തോ പാണിമത്തോ പാസാണോ ഗഹിതോ, ഹിമവന്തം പബ്ബതരാജാനം ഉപനിധായ സങ്ഖമ്പി ന ഉപേതി, കലഭാഗമ്പി ന ഉപേതി, ഉപനിധമ്പി [ഉപനിധിമ്പി (സീ॰ പീ॰)] ന ഉപേതി''. ''ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യം സോ പുരിസോ തീഹി സത്തിസതേഹി ഹഞ്ഞമാനോ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദേതി തം നിരയകസ്സ ദുക്ഖസ്സ ഉപനിധായ സങ്ഖമ്പി ന ഉപേതി, കലഭാഗമ്പി ന ഉപേതി, ഉപനിധമ്പി ന ഉപേതി''.

''തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ പഞ്ചവിധബന്ധനം നാമ കമ്മകാരണം കരോന്തി - തത്തം അയോഖിലം [അയോഖീലം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഹത്ഥേ ഗമേന്തി, തത്തം അയോഖിലം ദുതിയേ ഹത്ഥേ ഗമേന്തി, തത്തം അയോഖിലം പാദേ ഗമേന്തി, തത്തം അയോഖിലം ദുതിയേ പാദേ ഗമേന്തി, തത്തം അയോഖിലം മജ്ഝേ ഉരസ്മിം ഗമേന്തി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലം കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി [ബ്യന്തിഹോതി (പീ॰ ക॰)]. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ സംവേസേത്വാ കുഠാരീഹി [കുധാരീഹി (ക॰)] തച്ഛന്തി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ...പേ॰... ബ്യന്തീഹോതി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ ഉദ്ധംപാദം അധോസിരം ഗഹേത്വാ വാസീഹി തച്ഛന്തി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ...പേ॰... ബ്യന്തീഹോതി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ രഥേ യോജേത്വാ

ആദിത്തായ പഥവിയാ സമ്പജ്ജലിതായ സജോതിഭൂതായ [സഞ്ജോതിഭൂതായ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സാരേന്തിപി പച്ചാസാരേന്തിപി . സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ… പേ॰… ബ്യന്തീഹോതി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ മഹന്തം അങ്ഗാരപബ്ബതം ആദിത്തം സമ്പജ്ജലിതം സജോതിഭൂതം ആരോപേന്തിപി ഓരോപേന്തിപി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലം കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ ഉദ്ധംപാദം അധോസിരം ഗഹേത്വാ തത്തായ ലോഹകുമ്ഭിയാ പക്ഖിപന്തി ആദിത്തായ സമ്പജ്ജലിതായ സജോതിഭൂതായ. സോ തത്ഥ ഫേണുദ്ദേഹകം പച്ചതി. സോ തത്ഥ ഫേണുദ്ദേഹകം പച്ചമാനോ സകിമ്പി ഉദ്ധം ഗച്ഛതി, സകിമ്പി അധോ ഗച്ഛതി, സകിമ്പി തിരിയം ഗച്ഛതി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ [നിരയപാലാ പുനപ്പുനം (ക॰)] മഹാനിരയേ പക്ഖിപന്തി. സോ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, മഹാനിരയോ -

“ചതുക്കണ്ണോ ചതുദ്വാരോ, വിഭത്തോ ഭാഗസോ മിതോ;
അയോപാകാരപരിയന്തോ, അയസാ പടികുജ്ജിതോ.

“തസ്സ അയോമയാ ഭൂമി, ജലിതാ തേജസാ യുതാ;
സമന്താ യോജനസതം, ഫരിത്വാ തിട്ഠതി സബ്ബദാ”.

“അനേകപരിയായേനപി ഖോ അഹം, ഭിക്ഖവേ, നിരയകഥം കഥേയ്യം; യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, ന സുകരാ അക്ഖാനേന പാപുണിതും യാവ ദുക്ഖാ നിരയാ.

൨൫൪. “സന്തി, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ തിണഭക്ഖാ. തേ അല്ലാനിപി തിണാനി സുക്ഖാനിപി തിണാനി ദന്തുല്ലേഹകം ഖാദന്തി. കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ തിണഭക്ഖാ? ഹത്ഥീ അസ്സാ ഗോണാ ഗദ്രഭാ അജാ മിഗാ, യേ വാ പനഞ്ഞേപി കേചി തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ തിണഭക്ഖാ. സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ ഇധ പുബ്ബേ രസാദോ ഇധ പാപാനി കമ്മാനി കരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ തേസം സത്താനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി യേ തേ സത്താ തിണഭക്ഖാ.

“സന്തി, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ ഗൂഥഭക്ഖാ. തേ ദൂരതോവ ഗൂഥഗന്ധം ഘായിത്വാ ധാവന്തി - ‘എത്ഥ ഭുഞ്ജിസ്സാമ, എത്ഥ ഭുഞ്ജിസ്സാമാ’തി. സേയ്യഥാപി നാമ ബ്രാഹ്മണാ ആഹുതിഗന്ധേന ധാവന്തി - ‘എത്ഥ ഭുഞ്ജിസ്സാമ, എത്ഥ ഭുഞ്ജിസ്സാമാ’തി; എവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സന്തി തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ ഗൂഥഭക്ഖാ, തേ ദൂരതോവ ഗൂഥഗന്ധം ഘായിത്വാ ധാവന്തി - ‘എത്ഥ ഭുഞ്ജിസ്സാമ, എത്ഥ ഭുഞ്ജിസ്സാമാ’തി. കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ ഗൂഥഭക്ഖാ? കുക്കുടാ സൂകരാ സോണാ സിങ്ഗാലാ, യേ വാ പനഞ്ഞേപി കേചി തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ ഗൂഥഭക്ഖാ. സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ ഇധ പുബ്ബേ രസാദോ ഇധ പാപാനി കമ്മാനി കരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ തേസം സത്താനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി യേ തേ സത്താ ഗൂഥഭക്ഖാ.

“സന്തി, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ അന്ധകാരേ ജായന്തി അന്ധകാരേ ജീയന്തി [ജിയ്യന്തി (കം॰)] അന്ധകാരേ മീയന്തി [മിയ്യന്തി (കം॰)]. കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ അന്ധകാരേ ജായന്തി അന്ധകാരേ ജീയന്തി അന്ധകാരേ മീയന്തി? കീടാ പുളവാ [പടങ്ഗാ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ഗണ്ഡുപ്പാദാ, യേ വാ പനഞ്ഞേപി കേചി തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ അന്ധകാരേ ജായന്തി അന്ധകാരേ ജീയന്തി അന്ധകാരേ മീയന്തി. സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ ഇധ പുബ്ബേ രസാദോ, ഇധ പാപാനി കമ്മാനി കരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ തേസം സത്താനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി യേ തേ സത്താ അന്ധകാരേ ജായന്തി അന്ധകാരേ ജീയന്തി അന്ധകാരേ മീയന്തി.

“സന്തി, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ ഉദകസ്മിം ജായന്തി ഉദകസ്മിം ജീയന്തി ഉദകസ്മിം മീയന്തി. കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ ഉദകസ്മിം ജായന്തി ഉദകസ്മിം ജീയന്തി ഉദകസ്മിം മീയന്തി? മച്ഛാ കച്ഛപാ സുസുമാരാ, യേ വാ പനഞ്ഞേപി കേചി തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ ഉദകസ്മിം ജായന്തി ഉദകസ്മിം ജീയന്തി ഉദകസ്മിം മീയന്തി. സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ ഇധ പുബ്ബേ രസാദോ ഇധ പാപാനി കമ്മാനി കരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ തേസം സത്താനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി യേ തേ സത്താ ഉദകസ്മിം ജായന്തി ഉദകസ്മിം ജീയന്തി ഉദകസ്മിം മീയന്തി.

“സന്തി , ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ അസുചിസ്മിം ജായന്തി അസുചിസ്മിം ജീയന്തി അസുചിസ്മിം മീയന്തി. കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ അസുചിസ്മിം ജായന്തി അസുചിസ്മിം ജീയന്തി അസുചിസ്മിം മീയന്തി? യേ തേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ പൂതിമച്ഛേ വാ ജായന്തി പൂതിമച്ഛേ വാ ജീയന്തി പൂതിമച്ഛേ വാ മീയന്തി പൂതികുണപേ വാ…പേ॰… പൂതികുമ്മാസേ വാ… ചന്ദനികായ വാ… ഓലിഗല്ലേ വാ ജായന്തി, (യേ വാ പനഞ്ഞേപി കേചി തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ അസുചിസ്മിം ജായന്തി അസുചിസ്മിം ജീയന്തി അസുചിസ്മിം മീയന്തി.) [( ) നത്ഥി സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു] സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ ഇധ പുബ്ബേ രസാദോ ഇധ പാപാനി കമ്മാനി കരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ തേസം സത്താനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി യേ തേ സത്താ അസുചിസ്മിം ജായന്തി അസുചിസ്മിം ജീയന്തി അസുചിസ്മിം മീയന്തി.

“അനേകപരിയായേനപി ഖോ അഹം, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനയോനികഥം കഥേയ്യം; യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, ന സുകരം അക്ഖാനേന പാപുണിതും യാവ ദുക്ഖാ തിരച്ഛാനയോനി.

൨൫൨. “സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഏകച്ഛിഗ്ഗലം യുഗം മഹാസമുദ്ദേ പക്ഖിപേയ്യ. തമേനം പുരത്ഥിമോ വാതോ പച്ഛിമേന സംഹരേയ്യ, പച്ഛിമോ വാതോ പുരത്ഥിമേന സംഹരേയ്യ, ഉത്തരോ വാതോ ദക്ഖിണേന സംഹരേയ്യ, ദക്ഖിണോ വാതോ ഉത്തരേന സംഹരേയ്യ. തത്രാസ്സ കാണോ കച്ഛപോ, സോ വസ്സസതസ്സ വസ്സസതസ്സ [വസ്സസതസ്സ വസ്സസഹസ്സസ്സ വസ്സസതസഹസ്സസ്സ (സീ॰), വസ്സസതസ്സ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അച്ചയേന സകിം ഉമ്മുജ്ജേയ്യ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു സോ കാണോ കച്ഛപോ അമുസ്മിം ഏകച്ഛിഗ്ഗലേ യുഗേ ഗീവം പവേസേയ്യാ”തി? (“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.) [( ) നത്ഥി സീ॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു] “യദി പന [യദി നൂന (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰

പീ॰)], ഭന്തേ, കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേനാ''തി. ''ഖിപ്പതരം ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, കാണോ കച്ഛപോ അമുസ്മിം ഏകച്ഛിഗ്ഗലേ യുഗേ ഗീവം പവേസേയ്യ, അതോ ദുല്ലഭതരാഹം, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സത്തം വദാമി സകിം വിനിപാതഗതേന ബാലേന. തം കിസ്സ ഹേതു? ന ഹേത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി ധമ്മചരിയാ സമചരിയാ കുസലകിരിയാ പുഞ്ഞകിരിയാ. അഞ്ഞമഞ്ഞഖാദികാ ഏത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, വത്തതി ദുബ്ബലഖാദികാ''.

''സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ സചേ കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി, യാനി താനി നീചകുലാനി - ചണ്ഡാലകുലം വാ നേസാദകുലം വാ വേനകുലം [വേണകുലം (സീ॰ പീ॰)] വാ രഥകാരകുലം വാ പുക്കുസകുലം വാ. തഥാരൂപേ കുലേ പച്ചാജായതി ദലിദ്ദേ അപ്പന്നപാനഭോജനേ കസിരവുത്തികേ, യത്ഥ കസിരേന ഘാസച്ഛാദോ ലബ്ഭതി. സോ ച ഹോതി ദുബ്ബണ്ണോ ദുദ്ദസികോ ഓകോടിമകോ ബവ്ഹാബാധോ [ബഹ്വാബാധോ (ക॰)] കാണോ വാ കുണീ വാ ഖുജ്ജോ വാ പക്ഖഹതോ വാ ന ലാഭീ അന്നസ്സ പാനസ്സ വത്ഥസ്സ യാനസ്സ മാലാഗന്ധവിലേപനസ്സ സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യസ്സ. സോ കായേന ദുച്ചരിതം ചരതി വാചായ ദുച്ചരിതം ചരതി മനസാ ദുച്ചരിതം ചരതി. സോ കായേന ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ വാചായ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മനസാ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, അക്ഖധുത്തോ പഠമേനേവ കലിഗ്ഗഹേന പുത്തമ്പി ജീയേഥ, ദാരമ്പി ജീയേഥ, സബ്ബം സാപതേയ്യമ്പി ജീയേഥ, ഉത്തരിപി അധിബന്ധം [അനുബന്ധം (സീ॰ പീ॰), അദ്ധുബന്ധം (സ്യാ॰ കം॰)] നിഗച്ഛേയ്യ. അപ്പമത്തകോ സോ, ഭിക്ഖവേ, കലിഗ്ഗഹോ യം സോ അക്ഖധുത്തോ പഠമേനേവ കലിഗ്ഗഹേന പുത്തമ്പി ജീയേഥ, ദാരമ്പി ജീയേഥ, സബ്ബം സാപതേയ്യമ്പി ജീയേഥ, ഉത്തരിപി അധിബന്ധം നിഗച്ഛേയ്യ. അഥ ഖോ അയമേവ തതോ മഹന്തതരോ കലിഗ്ഗഹോ യം സോ ബാലോ കായേന ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ വാചായ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മനസാ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. അയം, ഭിക്ഖവേ, കേവലാ പരിപൂരാ [കേവലപരിപൂരാ (സീ॰ പീ॰) മ॰ നി॰ ൩.൨൪൮ പാളിയാ സംസന്ദേതബ്ബാ] ബാലഭൂമീ''തി.

൨൫൧. ''തീണിമാനി, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതസ്സ പണ്ഡിതലക്ഖണാനി പണ്ഡിതനിമിത്താനി പണ്ഡിതാപദാനാനി. കതമാനി തീണി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ സുചിന്തിതചിന്തീ ച ഹോതി സുഭാസിതഭാസീ ച സുകതകമ്മകാരീ ച. നോ ചേതം, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ സുചിന്തിതചിന്തീ ച അഭവിസ്സ സുഭാസിതഭാസീ ച സുകതകമ്മകാരീ ച, കേന നം [ന തേന നം (ക॰), ന നം (?)] പണ്ഡിതാ ജാനേയ്യും - 'പണ്ഡിതോ അയം ഭവം സപ്പുരിസോ'തി? യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ സുചിന്തിതചിന്തീ ച ഹോതി സുഭാസിതഭാസീ ച സുകതകമ്മകാരീ ച തസ്മാ നം പണ്ഡിതാ ജാനന്തി - 'പണ്ഡിതോ അയം ഭവം സപ്പുരിസോ'തി. സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ തിവിധം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ സഭായം വാ നിസിന്നോ ഹോതി, രഥികായ വാ നിസിന്നോ ഹോതി, സിങ്ഘാടകേ വാ നിസിന്നോ ഹോതി; തത്ര ചേ ജനോ തജ്ജം തസ്സാരുപ്പം കഥം മന്തേതി . സചേ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ

ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി, മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി, സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ പടിവിരതോ ഹോതി; തത്ര, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതസ്സ ഏവം ഹോതി - 'യം ഖോ ജനോ തജ്ജം തസ്സാരുപ്പം കഥം മന്തേതി; സംവിജ്ജന്തേവ തേ ധമ്മാ മയി, അഹഞ്ച തേസു ധമ്മേസു സന്ദിസ്സാമീ'തി. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ പഠമം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേതി.

൨൪൮. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ പസ്സതി രാജാനോ ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കാരേന്തേ - കസാഹിപി താളേന്തേ വേത്തേഹിപി താളേന്തേ അദ്ധദണ്ഡകേഹിപി താളേന്തേ ഹത്ഥമ്പി ഛിന്ദന്തേ പാദമ്പി ഛിന്ദന്തേ ഹത്ഥപാദമ്പി ഛിന്ദന്തേ കണ്ണമ്പി ഛിന്ദന്തേ നാസമ്പി ഛിന്ദന്തേ കണ്ണനാസമ്പി ഛിന്ദന്തേ ബിലങ്ഗഥാലികമ്പി കരോന്തേ സങ്ഖമുണ്ഡികമ്പി കരോന്തേ രാഹുമുഖമ്പി കരോന്തേ ജോതിമാലികമ്പി കരോന്തേ ഹത്ഥപജ്ജോതികമ്പി കരോന്തേ ഏരകവത്തികമ്പി കരോന്തേ ചീരകവാസികമ്പി കരോന്തേ ഏണേയ്യകമ്പി കരോന്തേ ബലിസമംസികമ്പി കരോന്തേ കഹാപണികമ്പി കരോന്തേ ഖാരാപതച്ഛികമ്പി കരോന്തേ പലിഘപരിവത്തികമ്പി കരോന്തേ പലാലപീഠകമ്പി കരോന്തേ തത്തേനപി തേലേന ഓസിഞ്ചന്തേ സുനഖേഹിപി ഖാദാപേന്തേ ജീവന്തമ്പി സൂലേ ഉത്താസേന്തേ അസിനാപി സീസം ഛിന്ദന്തേ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതസ്സ ഏവം ഹോതി - 'യഥാരൂപാനം ഖോ പാപകാനം കമ്മാനം ഹേതു രാജാനോ ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കാരേന്തി കസാഹിപി താളേന്തി, വേത്തേഹിപി താളേന്തി, അദ്ധദണ്ഡകേഹിപി താളേന്തി, ഹത്ഥമ്പി ഛിന്ദന്തി , പാദമ്പി ഛിന്ദന്തി, ഹത്ഥപാദമ്പി ഛിന്ദന്തി, കണ്ണമ്പി ഛിന്ദന്തി, നാസമ്പി ഛിന്ദന്തി, കണ്ണനാസമ്പി ഛിന്ദന്തി, ബിലങ്ഗഥാലികമ്പി കരോന്തി, സങ്ഖമുണ്ഡികമ്പി കരോന്തി, രാഹുമുഖമ്പി കരോന്തി, ജോതിമാലികമ്പി കരോന്തി, ഹത്ഥപജ്ജോതികമ്പി കരോന്തി, ഏരകവത്തികമ്പി കരോന്തി, ചീരകവാസികമ്പി കരോന്തി, ഏണേയ്യകമ്പി കരോന്തി, ബലിസമംസികമ്പി കരോന്തി, കഹാപണികമ്പി കരോന്തി, ഖാരാപതച്ഛികമ്പി കരോന്തി, പലിഘപരിവത്തികമ്പി കരോന്തി, പലാലപീഠകമ്പി കരോന്തി, തത്തേനപി തേലേന ഓസിഞ്ചന്തി, സുനഖേഹിപി ഖാദാപേന്തി, ജീവന്തമ്പി സൂലേ ഉത്താസേന്തി, അസിനാപി സീസം ഛിന്ദന്തി, ന തേ ധമ്മാ മയി സംവിജ്ജന്തി, അഹഞ്ച ന തേസു ധമ്മേസു സന്ദിസ്സാമീ'തി. ഇദമ്പി, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ ദുതിയം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേതി.

൨൪൯. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതം പീഠസമാരൂള്ഹം വാ മഞ്ചസമാരൂള്ഹം വാ ഛമായം വാ സേമാനം, യാനിസ്സ പുബ്ബേ കല്യാണാനി കമ്മാനി കതാനി കായേന സുചരിതാനി വാചായ സുചരിതാനി മനസാ സുചരിതാനി താനിസ്സ തമ്ഹി സമയേ ഓലമ്ബന്തി...പേ... സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹതം പബ്ബതകൂടാനം ഛായാ സായന്ഹസമയം പഥവിയാ ഓലമ്ബന്തി അജ്ഝോലമ്ബന്തി അഭിപ്പലമ്ബന്തി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതം പീഠസമാരൂള്ഹം വാ മഞ്ചസമാരൂള്ഹം വാ ഛമായം വാ സേമാനം യാനിസ്സ പുബ്ബേ കല്യാണാനി കമ്മാനി കതാനി കായേന സുചരിതാനി വാചായ സുചരിതാനി മനസാ സുചരിതാനി താനിസ്സ തമ്ഹി സമയേ ഓലമ്ബന്തി അജ്ഝോലമ്ബന്തി അഭിപ്പലമ്ബന്തി. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതസ്സ

ഏവം ഹോതി - 'അകതം വത മേ പാപം, അകതം ലുദ്ദം, അകതം കിബ്ബിസം; കതം കല്യാണം, കതം കുസലം, കതം ഭീരുത്താണം. യാവതാ, ഭോ, അകതപാപാനം അകതലുദ്ദാനം അകതകിബ്ബിസാനം കതകല്യാണാനം കതകുസലാനം കതഭീരുത്താണാനം ഗതി തം ഗതിം പേച്ച ഗച്ഛാമീ'തി. സോ ന സോചതി, ന കിലമതി, ന പരിദേവതി, ന ഉരത്താളിം കന്ദതി, ന സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. ഇദമ്പി, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ തതിയം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേതി.

"സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ കായേന സുചരിതം ചരിത്വാ വാചായ സുചരിതം ചരിത്വാ മനസാ സുചരിതം ചരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. യം ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'ഏകന്തം ഇട്ഠം ഏകന്തം കന്തം ഏകന്തം മനാപ'ന്തി, സഗ്ഗമേവ തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'ഏകന്തം ഇട്ഠം ഏകന്തം കന്തം ഏകന്തം മനാപ'ന്തി. യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, ഉപമാപി ന സുകരാ യാവ സുഖാ സഗ്ഗാ"തി.

൨൫൫. ഏവം വുത്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "സക്കാ പന, ഭന്തേ, ഉപമം കാതു"ന്തി? "സക്കാ ഭിക്ഖൂ"തി ഭഗവാ അവോച. "സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ സത്തഹി രതനേഹി സമന്നാഗതോ ചതൂഹി ച ഇദ്ധീഹി തതോനിദാനം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേതി. കതമേഹി സത്തഹി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാവസിത്തസ്സ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ സീസംന്ഹാതസ്സ ഉപോസഥികസ്സ ഉപരിപാസാദവരഗതസ്സ ദിബ്ബം ചക്കരതനം പാതുഭവതി സഹസ്സാരം സനേമികം സനാഭികം സബ്ബാകാരപരിപൂരം. തം ദിസ്വാന രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാവസിത്തസ്സ ഏവം ഹോതി [ഏതദഹോസി (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] - 'സുതം ഖോ പന മേതം യസ്സ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാവസിത്തസ്സ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ സീസംന്ഹാതസ്സ ഉപോസഥികസ്സ ഉപരിപാസാദവരഗതസ്സ ദിബ്ബം ചക്കരതനം പാതുഭവതി സഹസ്സാരം സനേമികം സനാഭികം സബ്ബാകാരപരിപൂരം, സോ ഹോതി രാജാ ചക്കവത്തീതി. അസ്സം നു ഖോ അഹം രാജാ ചക്കവത്തീ'"തി?

"അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാവസിത്തോ വാമേന ഹത്ഥേന ഭിങ്കാരം ഗഹേത്വാ ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന ചക്കരതനം അബ്ഭുക്കിരതി - 'പവത്തതു ഭവം ചക്കരതനം, അഭിവിജിനാതു ഭവം ചക്കരതന'ന്തി. അഥ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ചക്കരതനം പുരത്ഥിമം ദിസം പവത്തതി. അന്വദേവ രാജാ ചക്കവത്തീ സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യസ്മിം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പദേസേ ചക്കരതനം പതിട്ഠാതി തത്ഥ രാജാ ചക്കവത്തീ വാസം ഉപേതി സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ , പുരത്ഥിമായ ദിസായ പടിരാജാനോ തേ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - 'ഏഹി ഖോ, മഹാരാജ! സ്വാഗതം തേ, മഹാരാജ [സ്വാഗതം മഹാരാജ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]! സകം തേ, മഹാരാജ! അനുസാസ, മഹാരാജാ'തി . രാജാ ചക്കവത്തീ ഏവമാഹ - 'പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ, അദിന്നം നാദാതബ്ബം, കാമേസുമിച്ഛാ ന ചരിതബ്ബാ, മുസാ ന ഭാസിതബ്ബാ, മജ്ജം ന പാതബ്ബം, യഥാഭുത്തഞ്ച ഭുഞ്ജഥാ'തി. യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ,

പുരത്ഥിമായ ദിസായ പടിരാജാനോ തേ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ അനുയന്താ [അനുയുത്താ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഭവന്തി [അഹേസും (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)].

൨൭൦. ''അഥ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ചക്കരതനം പുരത്ഥിമം സമുദ്ദം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ [അജ്ഝോഗഹേത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പച്ചുത്തരിത്വാ ദക്ഖിണം ദിസം പവത്തതി...പേ॰... ദക്ഖിണം സമുദ്ദം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ പച്ഛിമം ദിസം പവത്തതി... പച്ഛിമം സമുദ്ദം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ ഉത്തരം ദിസം പവത്തതി അന്വദേവ രാജാ ചക്കവത്തീ സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യസ്മിം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പദേസേ ചക്കരതനം പതിട്ഠാതി തത്ഥ രാജാ ചക്കവത്തീ വാസം ഉപേതി സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ.

''യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഉത്തരായ ദിസായ പടിരാജാനോ തേ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - 'ഏഹി ഖോ, മഹാരാജ! സ്വാഗതം തേ, മഹാരാജ! സകം തേ, മഹാരാജ! അനുസാസ, മഹാരാജാ'തി. രാജാ ചക്കവത്തീ ഏവമാഹ - 'പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ, അദിന്നം നാദാതബ്ബം, കാമേസുമിച്ഛാ ന ചരിതബ്ബാ, മുസാ ന ഭാസിതബ്ബാ, മജ്ജം ന പാതബ്ബം; യഥാഭുത്തഞ്ച ഭുഞ്ജഥാ'തി. യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഉത്തരായ ദിസായ പടിരാജാനോ തേ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ അനുയന്താ ഭവന്തി.

''അഥ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ചക്കരതനം സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം അഭിവിജിനിത്വാ തമേവ രാജധാനിം പച്ചാഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ അന്തേപുരദ്വാരേ അക്ഖാഹതം മഞ്ഞേ തിട്ഠതി രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ അന്തേപുരദ്വാരം ഉപസോഭയമാനം. രഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തിസ്സ ഏവരൂപം ചക്കരതനം പാതുഭവതി.

൨൭൧. ''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ ഹത്ഥിരതനം പാതുഭവതി - സബ്ബസേതോ സത്തപ്പതിട്ഠോ ഇദ്ധിമാ വേഹാസങ്ഗമോ ഉപോസഥോ നാമ നാഗരാജാ. തം ദിസ്വാന രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ ചിത്തം പസീദതി - 'ഭദ്ദകം വത, ഭോ, ഹത്ഥിയാനം, സചേ ദമഥം ഉപേയ്യാ'തി. അഥ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ഹത്ഥിരതനം സേയ്യഥാപി നാമ ഭദ്ദോ ഹത്ഥാജാനീയോ ദീഘരത്തം സുപരിദന്തോ ഏവമേവ ദമഥം ഉപേതി. ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ തമേവ ഹത്ഥിരതനം വീമംസമാനോ പുബ്ബണ്ഹസമയം അഭിരുഹിത്വാ സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം അനുസംയായിത്വാ തമേവ രാജധാനിം പച്ചാഗന്ത്വാ പാതരാസമകാസി. രഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തിസ്സ ഏവരൂപം ഹത്ഥിരതനം പാതുഭവതി.

''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ അസ്സരതനം പാതുഭവതി - സബ്ബസേതോ കാളസീസോ മുഞ്ജകേസോ ഇദ്ധിമാ വേഹാസങ്ഗമോ വലാഹകോ നാമ അസ്സരാജാ. തം ദിസ്വാന രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ ചിത്തം പസീദതി - 'ഭദ്ദകം വത, ഭോ, അസ്സയാനം, സചേ ദമഥം ഉപേയ്യാ'തി. അഥ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, അസ്സരതനം സേയ്യഥാപി നാമ ഭദ്ദോ അസ്സാജാനീയോ ദീഘരത്തം സുപരിദന്തോ ഏവമേവ ദമഥം ഉപേതി. ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ തമേവ അസ്സരതനം വീമംസമാനോ പുബ്ബണ്ഹസമയം അഭിരുഹിത്വാ സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം അനുസംയായിത്വാ തമേവ രാജധാനിം

പച്ഛാഗന്ത്വാ പാതരാസമകാസി. രഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തിസ്സ ഏവരൂപം അസ്സരതനം പാതുഭവതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ മണിരതനം പാതുഭവതി. സോ ഹോതി മണി വേളുരിയോ സുഭോ ജാതിമാ അട്ഠംസോ സുപരികമ്മകതോ . തസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, മണിരതനസ്സ ആഭാ സമന്താ യോജനം ഫുടാ ഹോതി. ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ തമേവ മണിരതനം വീമംസമാനോ ചതുരങ്ഗിനിം സേനം സന്നയ്ഹിത്വാ മണിം ധജഗ്ഗം ആരോപേത്വാ രത്തന്ധകാരതിമിസായ പായാസി. യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സമന്താ ഗാമാ അഹേസും തേ തേനോഭാസേന കമ്മന്തേ പയോജേസും ‘ദിവാ’തി മഞ്ഞമാനാ. രഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തിസ്സ ഏവരൂപം മണിരതനം പാതുഭവതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ ഇത്ഥിരതനം പാതുഭവതി. സാ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതാ നാതിദീഘാ നാതിരസ്സാ നാതികിസാ നാതിഥൂലാ നാതികാളികാ [നാതികാളീ (സീ॰ പീ॰)] നാച്ചോദാതാ, അതിക്കന്താ മാനുസം വണ്ണം, അപ്പത്താ ദിബ്ബം വണ്ണം. തസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥിരതനസ്സ ഏവരൂപോ കായസമ്ഫസ്സോ ഹോതി സേയ്യഥാപി നാമ തൂലപിചുനോ വാ കപ്പാസപിചുനോ വാ. തസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥിരതനസ്സ സീതേ ഉണ്ഹാനി ഗത്താനി ഹോന്തി, ഉണ്ഹേ സീതാനി ഗത്താനി ഹോന്തി. തസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥിരതനസ്സ കായതോ ചന്ദനഗന്ധോ വായതി, മുഖതോ ഉപ്പലഗന്ധോ വായതി. തം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥിരതനം രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ പുബ്ബുട്ഠായിനീ ഹോതി പച്ഛാനിപാതിനീ കിംകാരപടിസ്സാവിനീ മനാപചാരിനീ പിയവാദിനീ. തം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥിരതനം രാജാനം ചക്കവത്തിം മനസാപി നോ അതിചരതി, കുതോ പന കായേന? രഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തിസ്സ ഏവരൂപം ഇത്ഥിരതനം പാതുഭവതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ ഗഹപതിരതനം പാതുഭവതി. തസ്സ കമ്മവിപാകജം ദിബ്ബചക്ഖു പാതുഭവതി, യേന നിധിം പസ്സതി സസ്സാമികമ്പി അസ്സാമികമ്പി. സോ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ - ‘അപ്പോസ്സുക്കോ ത്വം, ദേവ, ഹോഹി. അഹം തേ ധനേന ധനകരണീയം [ധനേന കരണീയം (ക॰)] കരിസ്സാമീ’തി. ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ തമേവ ഗഹപതിരതനം വീമംസമാനോ നാവം അഭിരുഹിത്വാ മജ്ഝേ ഗങ്ഗായ നദിയാ സോതം ഓഗാഹിത്വാ [ഓഗഹേത്വാ (സീ॰ പീ॰)] ഗഹപതിരതനം ഏതദവോച - ‘അത്ഥോ മേ, ഗഹപതി, ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണേനാ’തി. ‘തേന ഹി, മഹാരാജ, ഏകം തീരം നാവാ ഉപേതൂ’തി. ‘ഇധേവ മേ, ഗഹപതി, അത്ഥോ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണേനാ’തി. അഥ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ഗഹപതിരതനം ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഉദകേ ഓമസിത്വാ പൂരം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണസ്സ കുമ്ഭിം ഉദ്ധരിത്വാ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഏതദവോച - ‘അലമേത്താവതാ, മഹാരാജ! കതമേത്താവതാ, മഹാരാജ! പൂജിതമേത്താവതാ, മഹാരാജാ’തി. രാജാ ചക്കവത്തീ ഏവമാഹ - ‘അലമേത്താവതാ, ഗഹപതി! കതമേത്താവതാ, ഗഹപതി! പൂജിതമേത്താവതാ, ഗഹപതീ’തി . രഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തിസ്സ ഏവരൂപം ഗഹപതിരതനം പാതുഭവതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ പരിണായകരതനം പാതുഭവതി - പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ മേധാവീ പടിബലോ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഉപയാപേതബ്ബം ഉപയാപേതും [ഉപട്ഠപേതബ്ബം ഉപട്ഠപേതും (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അപയാപേതബ്ബം അപയാപേതും ഠപേതബ്ബം ഠപേതും. സോ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ - ‘അപ്പോസ്സുക്കോ ത്വം , ദേവ, ഹോഹി. അഹമനുസാസിസ്സാമീ’തി. രഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തിസ്സ ഏവരൂപം പരിണായകരതനം പാതുഭവതി. രാജാ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തീ ഇമേഹി സത്തഹി രതനേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി.

൨൫൭. “കതമാഹി ചതൂഹി ഇദ്ധീഹി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ അഭിരൂപോ ഹോതി ദസ്സനീയോ പാസാദികോ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതോ അതിവിയ അഞ്ഞേഹി മനുസ്സേഹി. രാജാ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തീ ഇമായ പഠമായ ഇദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ ദീഘായുകോ ഹോതി ചിരട്ഠിതികോ അതിവിയ അഞ്ഞേഹി മനുസ്സേഹി. രാജാ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തീ ഇമായ ദുതിയായ ഇദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ അപ്പാബാധോ ഹോതി അപ്പാതങ്കോ സമവേപാകിനിയാ ഗഹണിയാ സമന്നാഗതോ നാതിസീതായ നാച്ചുണ്ഹായ അതിവിയ അഞ്ഞേഹി മനുസ്സേഹി. രാജാ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തീ ഇമായ തതിയായ ഇദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനം പിയോ ഹോതി മനാപോ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പിതാ പുത്താനം പിയോ ഹോതി മനാപോ, ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനം പിയോ ഹോതി മനാപോ. രഞ്ഞോപി, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തിസ്സ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ പിയാ ഹോന്തി മനാപാ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പിതു പുത്താ പിയാ ഹോന്തി മനാപാ, ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോപി ചക്കവത്തിസ്സ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ പിയാ ഹോന്തി മനാപാ.

“ഭൂതപുബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യാസി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - ‘അതരമാനോ, ദേവ, യാഹി യഥാ തം മയം ചിരതരം പസ്സേയ്യാമാ’തി. രാജാപി, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തീ സാരഥിം ആമന്തേസി - ‘അതരമാനോ , സാരഥി, പേസേഹി യഥാ മം ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ ചിരതരം പസ്സേയ്യു’ന്തി. രാജാ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തീ ഇമായ ചതുത്ഥായ ഇദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ ഹോതി. രാജാ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തീ ഇമാഹി ചതൂഹി ഇദ്ധീഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി.

“തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു ഖോ രാജാ ചക്കവത്തീ ഇമേഹി സത്തഹി രതനേഹി സമന്നാഗതോ ഇമാഹി ചതൂഹി ച ഇദ്ധീഹി തതോനിദാനം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദിയേഥാ”തി? “ഏകമേകേനപി, ഭന്തേ, രതനേന [തേന രതനേന (സീ॰)] സമന്നാഗതോ രാജാ ചക്കവത്തീ

തതോനിദാനം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദിയേഥ, കോ പന വാദോ സത്തഹി രതനേഹി ചതൂഹി ച ഇദ്ധീഹീ''തി?

൨൫൩. അഥ ഖോ ഭഗവാ പരിത്തം പാണിമത്തം പാസാണം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമോ നു ഖോ മഹന്തതരോ - യോ ചായം മയാ പരിത്തോ പാണിമത്തോ പാസാണോ ഗഹിതോ യോ ച ഹിമവാ പബ്ബതരാജാ''തി? ''അപ്പമത്തകോ അയം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ പരിത്തോ പാണിമത്തോ പാസാണോ ഗഹിതോ; ഹിമവന്തം പബ്ബതരാജാനം ഉപനിധായ സങ്ഖമ്പി ന ഉപേതി; കലഭാഗമ്പി ന ഉപേതി; ഉപനിധമ്പി ന ഉപേതീ''തി. ''ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യം രാജാ ചക്കവത്തീ സത്തഹി രതനേഹി സമന്നാഗതോ ചതൂഹി ച ഇദ്ധീഹി തതോനിദാനം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേതി തം ദിബ്ബസ്സ സുഖസ്സ ഉപനിധായ സങ്ഖമ്പി ന ഉപേതി; കലഭാഗമ്പി ന ഉപേതി; ഉപനിധമ്പി ന ഉപേതി''.

''സ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ സചേ കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി, യാനി താനി ഉച്ചാകുലാനി - ഖത്തിയമഹാസാലകുലം വാ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലം വാ ഗഹപതിമഹാസാലകുലം വാ തഥാരൂപേ കുലേ പച്ചാജായതി അഡ്ഢേ മഹദ്ധനേ മഹാഭോഗേ പഹൂതജാതരൂപരജതേ പഹൂതവിത്തൂപകരണേ പഹൂതധനധഞ്ഞേ. സോ ച ഹോതി അഭിരൂപോ ദസ്സനീയോ പാസാദികോ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതോ, ലാഭീ അന്നസ്സ പാനസ്സ വത്ഥസ്സ യാനസ്സ മാലാഗന്ധവിലേപനസ്സ സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യസ്സ. സോ കായേന സുചരിതം ചരതി, വാചായ സുചരിതം ചരതി, മനസാ സുചരിതം ചരതി. സോ കായേന സുചരിതം ചരിത്വാ, വാചായ സുചരിതം ചരിത്വാ, മനസാ സുചരിതം ചരിത്വാ, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, അക്ഖധുത്തോ പഠമേനേവ കടഗ്ഗഹേന മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം അധിഗച്ഛേയ്യ; അപ്പമത്തകോ സോ, ഭിക്ഖവേ, കടഗ്ഗഹോ യം സോ അക്ഖധുത്തോ പഠമേനേവ കടഗ്ഗഹേന മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം അധിഗച്ഛേയ്യ. അഥ ഖോ അയമേവ തതോ മഹന്തതരോ കടഗ്ഗഹോ യം സോ പണ്ഡിതോ കായേന സുചരിതം ചരിത്വാ, വാചായ സുചരിതം ചരിത്വാ, മനസാ സുചരിതം ചരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. അയം, ഭിക്ഖവേ, കേവലാ പരിപൂരാ പണ്ഡിതഭൂമീ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ബാലപണ്ഡിതസുത്തം നിട്ഠിതം നവമം.

൧൦. ദേവദൂതസുത്തം

൨൬൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അഗാരാ സദ്വാരാ [സന്ധിദ്വാരാ (ക॰)], തത്ഥ ചക്ഖുമാ പുരിസോ മജ്ഝേ ഠിതോ പസ്സേയ്യ മനുസ്സേ ഗേഹം പവിസന്തേപി നിക്ഖമന്തേപി അനുചങ്കമന്തേപി അനുവിചരന്തേപി; ഏവമേവ ഖോ അഹം, ഭിക്ഖവേ, ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സാമി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാമി - ‘ഇമേ വത ഭോന്തോ സത്താ കായസുചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീസുചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോസുചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം അനുപവാദകാ സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ; തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ. ഇമേ വാ പന ഭോന്തോ സത്താ കായസുചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീസുചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോസുചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം അനുപവാദകാ സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ; തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ മനുസ്സേസു ഉപപന്നാ. ഇമേ വത ഭോന്തോ സത്താ കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം ഉപവാദകാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ ; തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പേത്തിവിസയം ഉപപന്നാ. ഇമേ വാ പന ഭോന്തോ സത്താ കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം ഉപവാദകാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ; തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ തിരച്ഛാനയോനിം ഉപപന്നാ. ഇമേ വാ പന ഭോന്തോ സത്താ കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം ഉപവാദകാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ; തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നാ’”തി.

൨൬൨. “തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ നാനാബാഹാസു ഗഹേത്വാ യമസ്സ രഞ്ഞോ ദസ്സേന്തി - ‘അയം, ദേവ, പുരിസോ അമത്തേയ്യോ അപേത്തേയ്യോ അസാമഞ്ഞോ അബ്രാഹ്മഞ്ഞോ, ന കുലേ ജേട്ഠാപചായീ. ഇമസ്സ ദേവോ ദണ്ഡം പണേതൂ’തി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ പഠമം ദേവദൂതം സമനുയുഞ്ജതി സമനുഗാഹതി സമനുഭാസതി - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, ന ത്വം അദ്ദസ മനുസ്സേസു പഠമം ദേവദൂതം പാതുഭൂത’ന്തി? സോ ഏവമാഹ - ‘നാദ്ദസം, ഭന്തേ’തി.

“തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, ന ത്വം അദ്ദസ മനുസ്സേസു ദഹരം കുമാരം മന്ദം ഉത്താനസേയ്യകം സകേ മുത്തകരീസേ പലിപന്നം സേമാന’ന്തി? സോ ഏവമാഹ - ‘അദ്ദസം, ഭന്തേ’”തി.

“തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, തസ്സ തേ വിഞ്ഞുസ്സ സതോ മഹല്ലകസ്സ ന ഏതദഹോസി - അഹമ്പി ഖോമ്ഹി ജാതിധമ്മോ, ജാതിം അനതീതോ. ഹന്ദാഹം കല്യാണം കരോമി കായേന വാചായ മനസാ’തി? സോ ഏവമാഹ - ‘നാസക്ഖിസ്സം, ഭന്തേ, പമാദസ്സം, ഭന്തേ’”തി.

“തമേനം , ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, പമാദവതായ ന കല്യാണമകാസി കായേന വാചായ മനസാ. തഗ്ഘ ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, തഥാ കരിസ്സന്തി യഥാ തം പമത്തം. തം ഖോ പന തേ ഏതം പാപകമ്മം [പാപം കമ്മം (സീ॰ പീ॰)] നേവ മാതരാ കതം ന പിതരാ

കതം ന ഭാതരാ കതം ന ഭഗിനിയാ കതം ന മിത്താമച്ചേഹി കതം ന ഞാതിസാലോഹിതേഹി കതം ന സമണബ്രാഹ്മണേഹി കതം ന ദേവതാഹി കതം, തയാവേതം പാപകമ്മം [പാപം കമ്മം (സീ॰ പീ॰)] കതം, ത്വഞ്ഞേവേതസ്സ വിപാകം പടിസംവേദിസ്സസീ'''തി.

൨൬൩. ''തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ പഠമം ദേവദൂതം സമനുയുഞ്ജിത്വാ സമനുഗാഹിത്വാ സമനുഭാസിത്വാ ദുതിയം ദേവദൂതം സമനുയുഞ്ജതി സമനുഗാഹതി സമനുഭാസതി - 'അമ്ഭോ പുരിസ, ന ത്വം അദ്ദസ മനുസ്സേസു ദുതിയം ദേവദൂതം പാതുഭൂത'ന്തി? സോ ഏവമാഹ - 'നാദ്ദസം, ഭന്തേ'''തി.

''തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - 'അമ്ഭോ പുരിസ, ന ത്വം അദ്ദസ മനുസ്സേസു ഇത്ഥിം വാ പുരിസം വാ ( ) [(ആസീതികം വാ നാവുതികം വാ വസ്സസതികം വാ ജാതിയാ) (ക॰ സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰) തികങ്ഗുത്തരേപി] ജിണ്ണം ഗോപാനസിവങ്കം ഭോഗ്ഗം ദണ്ഡപരായനം പവേധമാനം ഗച്ഛന്തം ആതുരം ഗതയോബ്ബനം ഖണ്ഡദന്തം പലിതകേസം വിലൂനം ഖലിതസിരം [ഖലിതംസിരോ (സീ॰), ഖലിതംസിരം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] വലിനം തിലകാഹതഗത്ത'ന്തി? സോ ഏവമാഹ - 'അദ്ദസം, ഭന്തേ'''തി.

''തമേനം , ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - 'അമ്ഭോ പുരിസ, തസ്സ തേ വിഞ്ഞുസ്സ സതോ മഹല്ലകസ്സ ന ഏതദഹോസി - അഹമ്പി ഖോമ്ഹി ജരാധമ്മോ, ജരം അനതീതോ. ഹന്ദാഹം കല്യാണം കരോമി കായേന വാചായ മനസാ'തി? സോ ഏവമാഹ - 'നാസക്ഖിസ്സം, ഭന്തേ, പമാദസ്സം, ഭന്തേ'''തി.

''തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - 'അമ്ഭോ പുരിസ, പമാദവതായ ന കല്യാണമകാസി കായേന വാചായ മനസാ. തഗ്ഘ ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, തഥാ കരിസ്സന്തി യഥാ തം പമത്തം. തം ഖോ പന തേ ഏതം പാപകമ്മം നേവ മാതരാ കതം ന പിതരാ കതം ന ഭാതരാ കതം ന ഭഗിനിയാ കതം ന മിത്താമച്ചേഹി കതം ന ഞാതിസാലോഹിതേഹി കതം ന സമണബ്രാഹ്മണേഹി കതം ന ദേവതാഹി കതം, തയാവേതം പാപകമ്മം കതം, ത്വഞ്ഞേവേതസ്സ വിപാകം പടിസംവേദിസ്സസീ'''തി.

൨൬൪. ''തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ദുതിയം ദേവദൂതം സമനുയുഞ്ജിത്വാ സമനുഗാഹിത്വാ സമനുഭാസിത്വാ തതിയം ദേവദൂതം സമനുയുഞ്ജതി സമനുഗാഹതി സമനുഭാസതി - 'അമ്ഭോ പുരിസ, ന ത്വം അദ്ദസ മനുസ്സേസു തതിയം ദേവദൂതം പാതുഭൂത'ന്തി? സോ ഏവമാഹ - 'നാദ്ദസം, ഭന്തേ'''തി.

''തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - 'അമ്ഭോ പുരിസ, ന ത്വം അദ്ദസ മനുസ്സേസു ഇത്ഥിം വാ പുരിസം വാ ആബാധികം ദുക്ഖിതം ബാള്ഹഗിലാനം സകേ മുത്തകരീസേ പലിപന്നം സേമാനം അഞ്ഞേഹി വുട്ഠാപിയമാനം അഞ്ഞേഹി സംവേസിയമാന'ന്തി? സോ ഏവമാഹ - 'അദ്ദസം, ഭന്തേ'''തി.

''തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - 'അമ്ഭോ പുരിസ, തസ്സ തേ വിഞ്ഞുസ്സ സതോ മഹല്ലകസ്സ ന ഏതദഹോസി - അഹമ്പി ഖോമ്ഹി

ബ്യാധിധമ്മോ , ബ്യാധിം അനതീതോ. ഹന്ദാഹം കല്യാണം കരോമി കായേന വാചായ മനസാ’തി? സോ എവമാഹ - ‘നാസക്ഖിസ്സം, ഭന്തേ, പമാദസ്സം, ഭന്തേ’”തി.

“തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ എവമാഹ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, പമാദവതായ ന കല്യാണമകാസി കായേന വാചായ മനസാ. തഗ്ഘ ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, തഥാ കരിസ്സന്തി യഥാ തം പമത്തം. തം ഖോ പന തേ എതം പാപകമ്മം നേവ മാതരാ കതം ന പിതരാ കതം ന ഭാതരാ കതം ന ഭഗിനിയാ കതം ന മിത്താമച്ചേഹി കതം ന ഞാതിസാലോഹിതേഹി കതം ന സമണബ്രാഹ്മണേഹി കതം ന ദേവതാഹി കതം, തയാവേതം പാപകമ്മം കതം, ത്വഞ്ഞേവേതസ്സ വിപാകം പടിസംവേദിസ്സസീ’”തി.

൨൬൬. “തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ തതിയം ദേവദൂതം സമനുയുഞ്ജിത്വാ സമനുഗാഹിത്വാ സമനുഭാസിത്വാ ചതുത്ഥം ദേവദൂതം സമനുയുഞ്ജതി സമനുഗാഹതി സമനുഭാസതി - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, ന ത്വം അദ്ദസ മനുസ്സേസു ചതുത്ഥം ദേവദൂതം പാതുഭൂത’ന്തി? സോ എവമാഹ - ‘നാദ്ദസം, ഭന്തേ’”തി.

“തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ എവമാഹ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, ന ത്വം അദ്ദസ മനുസ്സേസു രാജാനോ ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കാരേന്തേ - കസാഹിപി താളേന്തേ വേത്തേഹിപി താളേന്തേ അദ്ധദണ്ഡകേഹിപി താളേന്തേ ഹത്ഥമ്പി ഛിന്ദന്തേ പാദമ്പി ഛിന്ദന്തേ ഹത്ഥപാദമ്പി ഛിന്ദന്തേ കണ്ണമ്പി ഛിന്ദന്തേ നാസമ്പി ഛിന്ദന്തേ കണ്ണനാസമ്പി ഛിന്ദന്തേ ബിലങ്ഗഥാലികമ്പി കരോന്തേ സങ്ഖമുണ്ഡികമ്പി കരോന്തേ രാഹുമുഖമ്പി കരോന്തേ ജോതിമാലികമ്പി കരോന്തേ ഹത്ഥപജ്ജോതികമ്പി കരോന്തേ എരകവത്തികമ്പി കരോന്തേ ചീരകവാസികമ്പി കരോന്തേ എണേയ്യകമ്പി കരോന്തേ ബളിസമംസികമ്പി കരോന്തേ കഹാപണികമ്പി കരോന്തേ ഖാരാപതച്ഛികമ്പി കരോന്തേ പലിഘപരിവത്തികമ്പി കരോന്തേ പലാലപീഠകമ്പി കരോന്തേ തത്തേനപി തേലേന ഓസിഞ്ചന്തേ സുനഖേഹിപി ഖാദാപേന്തേ ജീവന്തമ്പി സൂലേ ഉത്താസേന്തേ അസിനാപി സീസം ഛിന്ദന്തേ’തി? സോ എവമാഹ - ‘അദ്ദസം, ഭന്തേ’”തി.

“തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ എവമാഹ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, തസ്സ തേ വിഞ്ഞുസ്സ സതോ മഹല്ലകസ്സ ന എതദഹോസി - യേ കിര, ഭോ, പാപകാനി കമ്മാനി കരോന്തി തേ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ എവരൂപാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കരീയന്തി, കിമങ്ഗം [കിമങ്ഗ (സീ॰ പീ॰)] പന പരത്ഥ ! ഹന്ദാഹം കല്യാണം കരോമി കായേന വാചായ മനസാ’തി? സോ എവമാഹ - ‘നാസക്ഖിസ്സം, ഭന്തേ, പമാദസ്സം, ഭന്തേ’”തി.

“തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ എവമാഹ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, പമാദവതായ ന കല്യാണമകാസി കായേന വാചായ മനസാ. തഗ്ഘ ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, തഥാ കരിസ്സന്തി യഥാ തം പമത്തം. തം ഖോ പന തേ എതം പാപകമ്മം നേവ മാതരാ കതം ന പിതരാ കതം ന ഭാതരാ കതം ന ഭഗിനിയാ കതം ന മിത്താമച്ചേഹി കതം ന ഞാതിസാലോഹിതേഹി കതം ന സമണബ്രാഹ്മണേഹി കതം ന ദേവതാഹി കതം, തയാവേതം പാപകമ്മം കതം, ത്വഞ്ഞേവേതസ്സ വിപാകം പടിസംവേദിസ്സസീ’”തി.

൨൬൬. “തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ചതുത്ഥം ദേവദൂതം സമനുയുഞ്ജിത്വാ സമനുഗാഹിത്വാ സമനുഭാസിത്വാ പഞ്ചമം ദേവദൂതം സമനുയുഞ്ജതി സമനുഗാഹതി സമനുഭാസതി - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, ന ത്വം അദ്ദസ മനുസ്സേസു പഞ്ചമം ദേവദൂതം പാതുഭൂത’ന്തി? സോ ഏവമാഹ - ‘നാദ്ദസം, ഭന്തേ’”തി.

“തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, ന ത്വം അദ്ദസ മനുസ്സേസു ഇത്ഥിം വാ പുരിസം വാ ഏകാഹമതം വാ ദ്വീഹമതം വാ തീഹമതം വാ ഉദ്ധുമാതകം വിനീലകം വിപുബ്ബകജാത’ന്തി? സോ ഏവമാഹ - ‘അദ്ദസം, ഭന്തേ’”തി.

“തമേനം , ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, തസ്സ തേ വിഞ്ഞുസ്സ സതോ മഹല്ലകസ്സ ന ഏതദഹോസി - അഹമ്പി ഖോമ്ഹി മരണധമ്മോ, മരണം അനതീതോ. ഹന്ദാഹം കല്യാണം കരോമി കായേന വാചായ മനസാ’തി? സോ ഏവമാഹ - ‘നാസക്ഖിസ്സം, ഭന്തേ, പമാദസ്സം, ഭന്തേ’”തി.

“തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ ഏവമാഹ - ‘അമ്ഭോ പുരിസ, പമാദവതായ ന കല്യാണമകാസി കായേന വാചായ മനസാ. തഗ്ഘ ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, തഥാ കരിസ്സന്തി യഥാ തം പമത്തം. തം ഖോ പന തേ ഏതം പാപകമ്മം നേവ മാതരാ കതം ന പിതരാ കതം ന ഭാതരാ കതം ന ഭഗിനിയാ കതം ന മിത്താമച്ചേഹി കതം ന ഞാതിസാലോഹിതേഹി കതം ന സമണബ്രാഹ്മണേഹി കതം ന ദേവതാഹി കതം, തയാവേതം പാപകമ്മം കതം, ത്വഞ്ഞേവേതസ്സ വിപാകം പടിസംവേദിസ്സസീ’”തി.

൨൬൭. “തമേനം, ഭിക്ഖവേ, യമോ രാജാ പഞ്ചമം ദേവദൂതം സമനുയുഞ്ജിത്വാ സമനുഗാഹിത്വാ സമനുഭാസിത്വാ തുണ്ഹീ ഹോതി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ പഞ്ചവിധബന്ധനം നാമ കമ്മകാരണം കരോന്തി - തത്തം അയോഖിലം ഹത്ഥേ ഗമേന്തി, തത്തം അയോഖിലം ദുതിയേ ഹത്ഥേ ഗമേന്തി, തത്തം അയോഖിലം പാദേ ഗമേന്തി, തത്തം അയോഖിലം ദുതിയേ പാദേ ഗമേന്തി, തത്തം അയോഖിലം മജ്ഝേഉരസ്മിം ഗമേന്തി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലം കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ സംവേസേത്വാ കുഠാരീഹി തച്ഛന്തി…പേ॰… തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ ഉദ്ധംപാദം അധോസിരം ഗഹേത്വാ വാസീഹി തച്ഛന്തി…പേ॰… തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ രഥേ യോജേത്വാ ആദിത്തായ പഥവിയാ സമ്പജ്ജലിതായ സജോതിഭൂതായ സാരേന്തിപി, പച്ചാസാരേന്തിപി…പേ॰… തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ മഹന്തം അങ്ഗാരപബ്ബതം ആദിത്തം സമ്പജ്ജലിതം സജോതിഭൂതം ആരോപേന്തിപി ഓരോപേന്തിപി…പേ॰… തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ ഉദ്ധംപാദം അധോസിരം ഗഹേത്വാ തത്തായ ലോഹകുമ്ഭിയാ പക്ഖിപന്തി ആദിത്തായ സമ്പജ്ജലിതായ സജോതിഭൂതായ. സോ തത്ഥ ഫേണുദ്ദേഹകം പച്ചതി. സോ തത്ഥ ഫേണുദ്ദേഹകം പച്ചമാനോ സകിമ്പി ഉദ്ധം ഗച്ഛതി, സകിമ്പി അധോ ഗച്ഛതി, സകിമ്പി തിരിയം ഗച്ഛതി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ മഹാനിരയേ പക്ഖിപന്തി. സോ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, മഹാനിരയോ -

“ചതുക്കണ്ണോ ചതുദ്വാരോ, വിഭത്തോ ഭാഗസോ മിതോ;
അയോപാകാരപരിയന്തോ, അയസാ പടികുജ്ജിതോ.

“തസ്സ അയോമയാ ഭൂമി, ജലിതാ തേജസായുതാ;
സമന്താ യോജനസതം, ഫരിത്വാ തിട്ഠതി സബ്ബദാ” .

൨൬൭. “തസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, മഹാനിരയസ്സ പുരത്ഥിമായ ഭിത്തിയാ അച്ചി ഉട്ഠഹിത്വാ പച്ഛിമായ ഭിത്തിയാ പടിഹഞ്ഞതി, പച്ഛിമായ ഭിത്തിയാ അച്ചി ഉട്ഠഹിത്വാ പുരത്ഥിമായ ഭിത്തിയാ പടിഹഞ്ഞതി, ഉത്തരായ ഭിത്തിയാ അച്ചി ഉട്ഠഹിത്വാ ദക്ഖിണായ ഭിത്തിയാ പടിഹഞ്ഞതി, ദക്ഖിണായ ഭിത്തിയാ അച്ചി ഉട്ഠഹിത്വാ ഉത്തരായ ഭിത്തിയാ പടിഹഞ്ഞതി, ഹേട്ഠാ അച്ചി ഉട്ഠഹിത്വാ ഉപരി പടിഹഞ്ഞതി, ഉപരിതോ അച്ചി ഉട്ഠഹിത്വാ ഹേട്ഠാ പടിഹഞ്ഞതി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി.

“ഹോതി ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, സമയോ യം കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന തസ്സ മഹാനിരയസ്സ പുരത്ഥിമം ദ്വാരം അപാപുരീയതി [അവാപുരീയതി (സീ॰)]. സോ തത്ഥ സീഘേന ജവേന ധാവതി. തസ്സ സീഘേന ജവേന ധാവതോ ഛവിമ്പി ഡയ്ഹതി, ചമ്മമ്പി ഡയ്ഹതി, മംസമ്പി ഡയ്ഹതി, ന്ഹാരുമ്പി ഡയ്ഹതി, അട്ഠീനിപി സമ്പധൂപായന്തി, ഉബ്ഭതം താദിസമേവ ഹോതി. യതോ ച ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ബഹുസമ്പത്തോ ഹോതി, അഥ തം ദ്വാരം പിധീയതി [പിഥീയതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി.

“ഹോതി ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, സമയോ യം കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന തസ്സ മഹാനിരയസ്സ പച്ഛിമം ദ്വാരം അപാപുരീയതി…പേ॰… ഉത്തരം ദ്വാരം അപാപുരീയതി…പേ॰… ദക്ഖിണം ദ്വാരം അപാപുരീയതി . സോ തത്ഥ സീഘേന ജവേന ധാവതി. തസ്സ സീഘേന ജവേന ധാവതോ ഛവിമ്പി ഡയ്ഹതി, ചമ്മമ്പി ഡയ്ഹതി, മംസമ്പി ഡയ്ഹതി, ന്ഹാരുമ്പി ഡയ്ഹതി, അട്ഠീനിപി സമ്പധൂപായന്തി, ഉബ്ഭതം താദിസമേവ ഹോതി. യതോ ച ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ബഹുസമ്പത്തോ ഹോതി, അഥ തം ദ്വാരം പിധീയതി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി.

“ഹോതി ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, സമയോ യം കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന തസ്സ മഹാനിരയസ്സ പുരത്ഥിമം ദ്വാരം അപാപുരീയതി. സോ തത്ഥ സീഘേന ജവേന ധാവതി. തസ്സ സീഘേന ജവേന ധാവതോ ഛവിമ്പി ഡയ്ഹതി, ചമ്മമ്പി ഡയ്ഹതി, മംസമ്പി ഡയ്ഹതി, ന്ഹാരുമ്പി ഡയ്ഹതി, അട്ഠീനിപി സമ്പധൂപായന്തി, ഉബ്ഭതം താദിസമേവ ഹോതി. സോ തേന ദ്വാരേന നിക്ഖമതി.

൨൬൮. “തസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, മഹാനിരയസ്സ സമനന്തരാ സഹിതമേവ മഹന്തോ ഗൂഥനിരയോ. സോ തത്ഥ പതതി. തസ്മിം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഗൂഥനിരയേ സൂചിമുഖാ പാണാ ഛവിം ഛിന്ദന്തി, ഛവിം ഛേത്വാ ചമ്മം ഛിന്ദന്തി, ചമ്മം ഛേത്വാ മംസം ഛിന്ദന്തി, മംസം ഛേത്വാ

ന്ഹാരും ഛിന്ദന്തി, ന്ഹാരും ഛേത്വാ അട്ഠിം ഛിന്ദന്തി, അട്ഠിം ഛേത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജം ബാദന്തി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി.

“തസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഗൂഥനിരയസ്സ സമനന്തരാ സഹിതമേവ മഹന്തോ കുക്കുലനിരയോ. സോ തത്ഥ പതതി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി.

“തസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, കുക്കുലനിരയസ്സ സമനന്തരാ സഹിതമേവ മഹന്തം സിമ്ബലിവനം ഉദ്ധം [ഉച്ചം (സ്യാ॰ കം॰), ഉബ്ഭതോ (ക॰)] യോജനമുഗ്ഗതം സോളസങ്ഗുലകണ്ടകം [സോളസങ്ഗുലകണ്ഡകം (സീ॰)] ആദിത്തം സമ്പജ്ജലിതം സജോതിഭൂതം. തത്ഥ ആരോപേന്തിപി ഓരോപേന്തിപി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി.

“തസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സിമ്ബലിവനസ്സ സമനന്തരാ സഹിതമേവ മഹന്തം അസിപത്തവനം. സോ തത്ഥ പവിസതി. തസ്സ വാതേരിതാനി പത്താനി പതിതാനി ഹത്ഥമ്പി ഛിന്ദന്തി, പാദമ്പി ഛിന്ദന്തി, ഹത്ഥപാദമ്പി ഛിന്ദന്തി, കണ്ണമ്പി ഛിന്ദന്തി, നാസമ്പി ഛിന്ദന്തി, കണ്ണനാസമ്പി ഛിന്ദന്തി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി.

“തസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, അസിപത്തവനസ്സ സമനന്തരാ സഹിതമേവ മഹതീ ഖാരോദകാ നദീ [ഖാരോദികാ നദീ (സീ॰)]. സോ തത്ഥ പതതി. സോ തത്ഥ അനുസോതമ്പി വുയ്ഹതി , പടിസോതമ്പി വുയ്ഹതി, അനുസോതപടിസോതമ്പി വുയ്ഹതി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി.

൨൭൦. “തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ ബലിസേന ഉദ്ധരിത്വാ ഥലേ പതിട്ഠാപേത്വാ ഏവമാഹംസു – ‘അമ്ഭോ പുരിസ, കിം ഇച്ഛസീ’തി? സോ ഏവമാഹ – ‘ജിഘച്ഛിതോസ്മി, ഭന്തേ’തി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ തത്തേന അയോസങ്കുനാ മുഖം വിവരിത്വാ ആദിത്തേന സമ്പജ്ജലിതേന സജോതിഭൂതേന തത്തം ലോഹഗുളം മുഖേ പക്ഖിപന്തി ആദിത്തം സമ്പജ്ജലിതം സജോതിഭൂതം. സോ തസ്സ [തം തസ്സ (ക॰), തസ്സ (സീ॰ പീ॰)] ഓട്ഠമ്പി ദഹതി [ഡയ്ഹതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], മുഖമ്പി ദഹതി, കണ്ഠമ്പി ദഹതി, ഉരമ്പി [ഉദരമ്പി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] ദഹതി, അന്തമ്പി അന്തഗുണമ്പി ആദായ അധോഭാഗാ നിക്ഖമതി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി.

“തമേനം , ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ ഏവമാഹംസു – ‘അമ്ഭോ പുരിസ, കിം ഇച്ഛസീ’തി? സോ ഏവമാഹ – ‘പിപാസിതോസ്മി, ഭന്തേ’തി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ തത്തേന അയോസങ്കുനാ മുഖം വിവരിത്വാ ആദിത്തേന സമ്പജ്ജലിതേന സജോതിഭൂതേന തത്തം തമ്ബലോഹം മുഖേ

ആസിഞ്ചന്തി ആദിത്തം സമ്പജ്ജലിതം സജോതിഭൂതം. തം തസ്സ [ഏത്ഥ പന പാഠഭേദോ നത്ഥി] ഓട്ഠമ്പി ദഹതി, മുഖമ്പി ദഹതി, കണ്ഠമ്പി ദഹതി, ഉരമ്പി ദഹതി, അന്തമ്പി അന്തഗുണമ്പി ആദായ അധോഭാഗാ നിക്ഖമതി. സോ തത്ഥ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദേതി, ന ച താവ കാലങ്കരോതി, യാവ ന തം പാപകമ്മം ബ്യന്തീഹോതി. തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ പുന മഹാനിരയേ പക്ഖിപന്തി.

“ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, യമസ്സ രഞ്ഞോ ഏതദഹോസി - ‘യേ കിര , ഭോ, ലോകേ പാപകാനി അകുസലാനി കമ്മാനി കരോന്തി തേ ഏവരൂപാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കരീയന്തി. അഹോ വതാഹം മനുസ്സത്തം ലഭേയ്യം. തഥാഗതോ ച ലോകേ ഉപ്പജ്ജേയ്യ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. തഞ്ചാഹം ഭഗവന്തം പയിരുപാസേയ്യം. സോ ച മേ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേയ്യ. തസ്സ ചാഹം ഭഗവതോ ധമ്മം ആജാനേയ്യ’ന്തി. തം ഖോ പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, നാഞ്ഞസ്സ സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ സുത്വാ വദാമി, അപി ച യദേവ സാമം ഞാതം സാമം ദിട്ഠം സാമം വിദിതം തദേവാഹം വദാമീ”തി.

൨൭൨. ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന [ഇദം വത്വാ (സീ॰ പീ॰) ഏവമീദിസേസു ഠാനേസു] സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

“ചോദിതാ ദേവദൂതേഹി, യേ പമജ്ജന്തി മാണവാ;
തേ ദീഘരത്തം സോചന്തി, ഹീനകായൂപഗാ നരാ.

“യേ ച ഖോ ദേവദൂതേഹി, സന്തോ സപ്പുരിസാ ഇധ;
ചോദിതാ നപ്പമജ്ജന്തി, അരിയധമ്മേ കുദാചനം.

“ഉപാദാനേ ഭയം ദിസ്വാ, ജാതിമരണസമ്ഭവേ;
അനുപാദാ വിമുച്ചന്തി, ജാതിമരണസങ്ഖയേ.

“തേ ഖേമപ്പത്താ സുഖിനോ, ദിട്ഠധമ്മാഭിനിബ്ബുതാ;
സബ്ബവേരഭയാതീതാ, സബ്ബദുക്ഖം [സബ്ബദുക്ഖാ (ക॰)] ഉപച്ചഗു”ന്തി.

ദേവദൂതസുത്തം നിട്ഠിതം ദസമം.

സുഞ്ഞതവഗ്ഗോ നിട്ഠിതോ തതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -
ദ്വിധാവ സുഞ്ഞതാ ഹോതി, അബ്ഭുതധമ്മബാകുലം;
അചിരവതഭൂമിജനാമോ, അനുരുദ്ധുപക്കിലേസം;
ബാലപണ്ഡിതോ ദേവദൂതഞ്ച തേ ദസാതി.

൪. വിഭങ്ഗവഗ്ഗോ

൧. ഭദ്ദേകരത്തസുത്തം

൨൭൨. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - ''ഭദ്ദേകരത്തസ്സ വോ, ഭിക്ഖവേ, ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ, നപ്പടികങ്ഖേ അനാഗതം;
യദതീതം പഹീനം തം, അപ്പത്തഞ്ച അനാഗതം.

''പച്ചുപ്പന്നഞ്ച യോ [യം (നേത്തിപാളി)] ധമ്മം, തത്ഥ തത്ഥ വിപസ്സതി;
അസംഹീരം [അസംഹിരം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] അസംകുപ്പം, തം വിദ്വാ മനുബ്രൂഹയേ.

''അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം [കിച്ചം ആതപ്പം (സീ॰ ക॰)], കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.

''ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനി'' [മുനീതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)].

൨൭൩. ''കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, അതീതം അന്വാഗമേതി? 'ഏവംരൂപോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി, 'ഏവംവേദനോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി, 'ഏവംസഞ്ഞോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി, 'ഏവംസങ്ഖാരോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി, 'ഏവംവിഞ്ഞാണോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി - ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അതീതം അന്വാഗമേതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അതീതം നാന്വാഗമേതി? 'ഏവംരൂപോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി, 'ഏവംവേദനോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി, 'ഏവംസഞ്ഞോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി, 'ഏവംസങ്ഖാരോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി, 'ഏവംവിഞ്ഞാണോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി - ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അതീതം നാന്വാഗമേതി.

൨൭൪. ''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനാഗതം പടികങ്ഖതി? 'ഏവംരൂപോ സിയം അനാഗതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി, ഏവംവേദനോ സിയം...പേ॰... ഏവംസഞ്ഞോ സിയം... ഏവംസങ്ഖാരോ സിയം... ഏവംവിഞ്ഞാണോ സിയം

അനാഗതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി - ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അനാഗതം പടികങ്ഖതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി? 'ഏവംരൂപോ സിയം അനാഗതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി, ഏവംവേദനോ സിയം ... ഏവംസഞ്ഞോ സിയം... ഏവംസങ്ഖാരോ സിയം... 'ഏവംവിഞ്ഞാണോ സിയം അനാഗതമദ്ധാന'ന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി - ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി.

൨൭൭. ''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അരിയാനം അദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ അകോവിദോ അരിയധമ്മേ അവിനീതോ സപ്പുരിസാനം അദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ അകോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ അവിനീതോ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, രൂപവന്തം വാ അത്താനം, അത്തനി വാ രൂപം, രൂപസ്മിം വാ അത്താനം; വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം - ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി.

''കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അരിയാനം ദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ കോവിദോ അരിയധമ്മേ സുവിനീതോ സപ്പുരിസാനം ദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ കോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ സുവിനീതോ ന രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, ന രൂപവന്തം വാ അത്താനം, ന അത്തനി വാ രൂപം, ന രൂപസ്മിം വാ അത്താനം; ന വേദനം... ന സഞ്ഞം... ന സങ്ഖാരേ... ന വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, ന വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം, ന അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം, ന വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം - ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി.

''അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ, നപ്പടികങ്ഖേ അനാഗതം;
യദതീതം പഹീനം തം, അപ്പത്തഞ്ച അനാഗതം.

''പച്ചുപ്പന്നഞ്ച യോ ധമ്മം, തത്ഥ തത്ഥ വിപസ്സതി;
അസംഹീരം അസംകുപ്പം, തം വിദ്വാ മനുബ്രൂഹയേ.

''അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.

''ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ''തി.

'''ഭദ്ദേകരത്തസ്സ വോ, ഭിക്ഖവേ, ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച ദേസേസ്സാമീ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്ത''ന്തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ഭദ്ദേകരത്തസുത്തം നിട്ഠിതം പഠമം.

൨. ആനന്ദഭദ്ദേകരത്തസുത്തം

൨൭൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഉപട്ഠാനസാലായം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേതി സമാദപേതി സമുത്തേജേതി സമ്പഹംസേതി, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച ഭാസതി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനുപട്ഠാനസാലാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "കോ നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഉപട്ഠാനസാലായം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച അഭാസീ"തി? "ആയസ്മാ, ഭന്തേ, ആനന്ദോ ഉപട്ഠാനസാലായം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച അഭാസീ"തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - "യഥാ കഥം പന ത്വം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി , ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച അഭാസീ"തി? "ഏവം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസിം സമാദപേസിം സമുത്തേജേസിം സമ്പഹംസേസിം, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച അഭാസിം -

"അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ, നപ്പടികങ്ഖേ അനാഗതം;
യദതീതം പഹീനം തം, അപ്പത്തഞ്ച അനാഗതം.

"പച്ചുപ്പന്നഞ്ച യോ ധമ്മം, തത്ഥ തത്ഥ വിപസ്സതി;
അസംഹീരം അസംകുപ്പം, തം വിദ്വാ മനുബ്രൂഹയേ.

"അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.

"ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനി".

൨൮൦. "കഥഞ്ച, ആവുസോ, അതീതം അന്വാഗമേതി? ഏവംരൂപോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി, ഏവംവേദനോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി, ഏവംസഞ്ഞോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി, ഏവംസങ്ഖാരോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി, ഏവംവിഞ്ഞാണോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അതീതം അന്വാഗമേതി.

‘‘കഥഞ്ച, ആവുസോ, അതീതം നാന്വാഗമേതി? ഏവംരൂപോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി, ഏവംവേദനോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി, ഏവംസഞ്ഞോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി, ഏവംസങ്ഖാരോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി, ഏവംവിഞ്ഞാണോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അതീതം നാന്വാഗമേതി.

‘‘കഥഞ്ച, ആവുസോ, അനാഗതം പടികങ്ഖതി? ഏവംരൂപോ സിയം അനാഗതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി, ഏവംവേദനോ സിയം…പേ॰… ഏവംസഞ്ഞോ സിയം… ഏവംസങ്ഖാരോ സിയം… ഏവംവിഞ്ഞാണോ സിയം അനാഗതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം സമന്വാനേതി - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അനാഗതം പടികങ്ഖതി.

‘‘കഥഞ്ച, ആവുസോ, അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി? ഏവംരൂപോ സിയം അനാഗതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി, ഏവംവേദനോ സിയം…പേ॰… ഏവംസഞ്ഞോ സിയം… ഏവംസങ്ഖാരോ സിയം… ഏവംവിഞ്ഞാണോ സിയം അനാഗതമദ്ധാനന്തി തത്ഥ നന്ദിം ന സമന്വാനേതി - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി.

‘‘കഥഞ്ച, ആവുസോ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി? ഇധ, ആവുസോ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അരിയാനം അദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ അകോവിദോ അരിയധമ്മേ അവിനീതോ സപ്പുരിസാനം അദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ അകോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ അവിനീതോ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, രൂപവന്തം വാ അത്താനം, അത്തനി വാ രൂപം, രൂപസ്മിം വാ അത്താനം; വേദനം… സഞ്ഞം… സങ്ഖാരേ… വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം, അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി.

‘‘കഥഞ്ച , ആവുസോ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി? ഇധ, ആവുസോ, സുതവാ അരിയസാവകോ അരിയാനം ദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ കോവിദോ അരിയധമ്മേ സുവിനീതോ സപ്പുരിസാനം ദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ കോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ സുവിനീതോ ന രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, ന രൂപവന്തം വാ അത്താനം, ന അത്തനി വാ രൂപം, ന രൂപസ്മിം വാ അത്താനം; ന വേദനം… ന സഞ്ഞം… ന സങ്ഖാരേ… ന വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, ന വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം, ന അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം, ന വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി.

‘‘അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ, നപ്പടികങ്ഖേ അനാഗതം;
യദതീതം പഹീനം തം, അപ്പത്തഞ്ച അനാഗതം.

‘‘പച്ചുപ്പന്നഞ്ച യോ ധമ്മം, തത്ഥ തത്ഥ വിപസ്സതി;
അസംഹീരം അസംകുപ്പം, തം വിദ്വാ മനുബ്രൂഹയേ.

‘‘അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;

> ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.
>
> ‘‘ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;
> തം വേ ഭദ്දേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ’’തി.

‘‘ഏവം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസിം സമാദപേസിം സമുത്തേജേസിം സമ്പഹംസേസിം, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച അഭാസി’’ന്തി.

൨൭൮. ‘‘സാധു , സാധു, ആനന്ദ! സാധു ഖോ ത്വം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച അഭാസി -

> ‘‘അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ…പേ॰…
> തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ’’തി.

‘‘കഥഞ്ച, ആനന്ദ, അതീതം അന്വാഗമേതി…പേ॰… ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, അതീതം അന്വാഗമേതി. കഥഞ്ച, ആനന്ദ, അതീതം നാന്വാഗമേതി…പേ॰… ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, അതീതം നാന്വാഗമേതി. കഥഞ്ച, ആനന്ദ, അനാഗതം പടികങ്ഖതി…പേ॰… ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, അനാഗതം പടികങ്ഖതി. കഥഞ്ച, ആനന്ദ, അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി…പേ॰… ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി. കഥഞ്ച, ആനന്ദ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി…പേ॰… ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി. കഥഞ്ച, ആനന്ദ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി…പേ॰… ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി.

> ‘‘അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ…പേ॰…
> തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ’’തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

ആനന്ദഭദ്ദേകരത്തസുത്തം നിട്ഠിതം ദുതിയം.

൩. മഹാകച്ചാനഭദ്ദേകരത്തസുത്തം

൨൭൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി തപോദാരാമേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സമിദ്ധി രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം പച്ചുട്ഠായ യേന തപോദോ [തപോദാ (സീ॰)] തേനുപസങ്കമി ഗത്താനി പരിസിഞ്ചിതും. തപോദേ ഗത്താനി പരിസിഞ്ചിത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ ഏകചീവരോ അട്ഠാസി ഗത്താനി പുബ്ബാപയമാനോ [സുക്ഖാപയമാനോ (ക॰)]. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരാ ദേവതാ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ അഭിക്കന്തവണ്ണാ കേവലകപ്പം തപോദം ഓഭാസേത്വാ യേനായസ്മാ സമിദ്ധി തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ സാ ദേവതാ ആയസ്മന്തം സമിദ്ധിം ഏതദവോച - ‘‘ധാരേസി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ചാ’’തി? ‘‘ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, ധാരേമി

ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. ത്വം പനാവുസോ, ധാരേസി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ചാ''തി? ''അഹമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖു, ന ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. ധാരേസി പന ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ''തി? ''ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാതി. ത്വം പനാവുസോ, ധാരേസി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ''തി? ''അഹമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖു ന ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാതി. ഉഗ്ഗണ്ഹാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച; പരിയാപുണാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച; ധാരേഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. അത്ഥസംഹിതോ, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസോ ച വിഭങ്ഗോ ച ആദിബ്രഹ്മചരിയകോ''തി. ഇദമവോച സാ ദേവതാ; ഇദം വത്വാ തത്ഥേവന്തരധായി.

൨൭൭. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സമിദ്ധി തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സമിദ്ധി ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

''ഇധാഹം, ഭന്തേ, രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം പച്ചുട്ഠായ യേന തപോദോ തേനുപസങ്കമിം ഗത്താനി പരിസിഞ്ചിതും. തപോദേ ഗത്താനി പരിസിഞ്ചിത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ ഏകചീവരോ അട്ഠാസിം ഗത്താനി പുബ്ബാപയമാനോ. അഥ ഖോ ഭന്തേ, അഞ്ഞതരാ ദേവതാ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ അഭിക്കന്തവണ്ണാ കേവലകപ്പം തപോദം ഓഭാസേത്വാ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ സാ ദേവതാ മം ഏതദവോച - 'ധാരേസി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ചാ''’തി?

''ഏവം വുത്തേ അഹം, ഭന്തേ, തം ദേവതം ഏതദവോചം - 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. ത്വം പനാവുസോ, ധാരേസി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ചാ’തി? 'അഹമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖു, ന ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. ധാരേസി പന ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ’തി? 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാതി. ത്വം പനാവുസോ, ധാരേസി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ’തി? 'അഹമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖു, ന ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാതി. ഉഗ്ഗണ്ഹാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച; പരിയാപുണാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച; ധാരേഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. അത്ഥസംഹിതോ, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസോ ച വിഭങ്ഗോ ച ആദിബ്രഹ്മചരിയകോ’തി. ഇദമവോച, ഭന്തേ, സാ ദേവതാ; ഇദം വത്വാ തത്ഥേവന്തരധായി. സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച ദേസേതൂ''തി. ''തേന ഹി, ഭിക്ഖു, സുണാഹി, സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ സമിദ്ധി ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ, നപ്പടികങ്ഖേ അനാഗതം;
യദതീതം പഹീനം തം, അപ്പത്തഞ്ച അനാഗതം.

''പച്ചുപ്പന്നഞ്ച യോ ധമ്മം, തത്ഥ തത്ഥ വിപസ്സതി;

അസംഹീരം അസംകുപ്പം, തം വിദ്വാ മനുബ്രൂഹയേ.

“അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.

“ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ; ഇദം വത്വാന സുഗതോ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പാവിസി. അഥ ഖോ തേസം ഭിക്ഖൂനം , അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ, ഏതദഹോസി - “ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ -

“അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ, നപ്പടികങ്ഖേ അനാഗതം;
യദതീതം പഹീനം തം, അപ്പത്തഞ്ച അനാഗതം.

“പച്ചുപ്പന്നഞ്ച യോ ധമ്മം, തത്ഥ തത്ഥ വിപസ്സതി;
അസംഹീരം അസംകുപ്പം, തം വിദ്വാ മനുബ്രൂഹയേ.

“അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.

“ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ”തി.

“കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാ”തി?

അഥ ഖോ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി - “അയം ഖോ ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം; പഹോതി ചായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ”തി.

൨൭൮. അഥ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാകച്ചാനേന സദ്ധിം സമ്മോദിംസു. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതദവോചും - “ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ കച്ചാന, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ -

“അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ...പേ॰...
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ”തി.

“തേസം നോ, ആവുസോ കച്ചാന, അമ്ഹാകം, അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ, ഏതദഹോസി - ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ -

“അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ...പേ॰...
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ”തി.

“കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാതി? തേസം നോ , ആവുസോ കച്ചാന, അമ്ഹാകം ഏതദഹോസി - ‘അയം ഖോ ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ’തി. വിഭജതായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ”തി.

“സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, പുരിസോ സാരത്ഥികോ സാരഗവേസീ സാരപരിയേസനം ചരമാനോ മഹതോ രുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ സാരവതോ അതിക്കമ്മേവ മൂലം അതിക്കമ്മ ഖന്ധം സാഖാപലാസേ സാരം പരിയേസിതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ; ഏവം സമ്പദമിദം ആയസ്മന്താനം സത്ഥരി സമ്മുഖീഭൂതേ തം ഭഗവന്തം അതിസിത്വാ അമ്ഹേ ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛിതബ്ബം മഞ്ഞഥ [മഞ്ഞേഥ (പീ॰)]. സോ ഹാവുസോ, ഭഗവാ ജാനം ജാനാതി, പസ്സം പസ്സതി, ചക്ഖുഭൂതോ ഞാണഭൂതോ ധമ്മഭൂതോ ബ്രഹ്മഭൂതോ വത്താ പവത്താ അത്ഥസ്സ നിന്നേതാ അമതസ്സ ദാതാ ധമ്മസ്സാമീ തഥാഗതോ. സോ ചേവ പനേതസ്സ കാലോ അഹോസി യം ഭഗവന്തംയേവ ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാഥ, യഥാ വോ ഭഗവാ ബ്യാകരേയ്യ തഥാ നം ധാരേയ്യാഥാ”തി.

“അദ്ധാവുസോ കച്ചാന, ഭഗവാ ജാനം ജാനാതി, പസ്സം പസ്സതി, ചക്ഖുഭൂതോ ഞാണഭൂതോ ധമ്മഭൂതോ ബ്രഹ്മഭൂതോ വത്താ പവത്താ അത്ഥസ്സ നിന്നേതാ അമതസ്സ ദാതാ ധമ്മസ്സാമീ തഥാഗതോ. സോ ചേവ പനേതസ്സ കാലോ അഹോസി യം ഭഗവന്തംയേവ ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമ; യഥാ നോ ഭഗവാ ബ്യാകരേയ്യ തഥാ നം ധാരേയ്യാമ. അപി ചായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ സത്ഥുചേവ സംവണ്ണിതോ സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം; പഹോതി ചായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. വിഭജതായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ അഗരും കരിത്വാ”തി [അഗരുകരിത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)].

“തേന ഹാവുസോ, സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവമാവുസോ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ മഹാകച്ചാനസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ ഏതദവോച -

“യം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ -

“അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ…പേ॰…
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ”തി.

ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി -

൨൮൨. “കഥഞ്ച, ആവുസോ, അതീതം അന്വാഗമേതി? ഇതി മേ ചക്ഖു അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി രൂപാതി - തത്ഥ ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധം [ഛന്ദരാഗപ്പടിബന്ധം (ക॰)] ഹോതി വിഞ്ഞാണം, ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധത്താ വിഞ്ഞാണസ്സ തദഭിനന്ദതി, തദഭിനന്ദന്തോ അതീതം അന്വാഗമേതി. ഇതി മേ സോതം അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി സദ്ദാതി…പേ॰… ഇതി മേ ഘാനം അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി ഗന്ധാതി… ഇതി മേ ജിവ്ഹാ അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി രസാതി… ഇതി മേ കായോ അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി ഫോട്ഠബ്ബാതി… ഇതി മേ മനോ അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി ധമ്മാതി - തത്ഥ ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധം ഹോതി വിഞ്ഞാണം, ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധത്താ വിഞ്ഞാണസ്സ തദഭിനന്ദതി, തദഭിനന്ദന്തോ അതീതം അന്വാഗമേതി - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അതീതം അന്വാഗമേതി.

“കഥഞ്ച , ആവുസോ, അതീതം നാന്വാഗമേതി? ഇതി മേ ചക്ഖു അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി രൂപാതി - തത്ഥ ന ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധം ഹോതി വിഞ്ഞാണം, ന ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധത്താ വിഞ്ഞാണസ്സ ന തദഭിനന്ദതി, ന തദഭിനന്ദന്തോ അതീതം നാന്വാഗമേതി. ഇതി മേ സോതം അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി സദ്ദാതി…പേ॰… ഇതി മേ ഘാനം അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി ഗന്ധാതി… ഇതി മേ ജിവ്ഹാ അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി രസാതി… ഇതി മേ കായോ അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി ഫോട്ഠബ്ബാതി… ഇതി മേ മനോ അഹോസി അതീതമദ്ധാനം ഇതി ധമ്മാതി - തത്ഥ ന ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധം ഹോതി വിഞ്ഞാണം, ന ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധത്താ വിഞ്ഞാണസ്സ, ന തദഭിനന്ദതി, ന തദഭിനന്ദന്തോ അതീതം നാന്വാഗമേതി - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അതീതം നാന്വാഗമേതി.

൨൮൩. “കഥഞ്ച , ആവുസോ, അനാഗതം പടികങ്ഖതി? ഇതി മേ ചക്ഖു സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി രൂപാതി - അപ്പടിലദ്ധസ്സ പടിലാഭായ ചിത്തം പണിദഹതി, ചേതസോ പണിധാനപച്ചയാ തദഭിനന്ദതി, തദഭിനന്ദന്തോ അനാഗതം പടികങ്ഖതി. ഇതി മേ സോതം സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി സദ്ദാതി…പേ॰… ഇതി മേ ഘാനം സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി ഗന്ധാതി… ഇതി മേ ജിവ്ഹാ സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി രസാതി… ഇതി മേ കായോ സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി ഫോട്ഠബ്ബാതി… ഇതി മേ മനോ സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി ധമ്മാതി - അപ്പടിലദ്ധസ്സ പടിലാഭായ ചിത്തം പണിദഹതി, ചേതസോ പണിധാനപച്ചയാ തദഭിനന്ദതി, തദഭിനന്ദന്തോ അനാഗതം പടികങ്ഖതി - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അനാഗതം പടികങ്ഖതി.

“കഥഞ്ച, ആവുസോ, അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി? ഇതി മേ ചക്ഖു സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി രൂപാതി - അപ്പടിലദ്ധസ്സ പടിലാഭായ ചിത്തം നപ്പണിദഹതി , ചേതസോ അപ്പണിധാനപച്ചയാ ന തദഭിനന്ദതി, ന തദഭിനന്ദന്തോ അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി. ഇതി മേ സോതം സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി സദ്ദാതി…പേ॰… ഇതി മേ ഘാനം സിയാ

അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി ഗന്ധാതി... ഇതി മേ ജിവ്ഹാ സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി രസാതി... ഇതി മേ കായോ സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി ഫോട്ഠബ്ബാതി... ഇതി മേ മനോ സിയാ അനാഗതമദ്ധാനം ഇതി ധമ്മാതി - അപ്പടിലദ്ധസ്സ പടിലാഭായ ചിത്തം നപ്പണിദഹതി, ചേതസോ അപ്പണിധാനപച്ചയാ ന തദഭിനന്ദതി, ന തദഭിനന്ദന്തോ അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി.

൨൮൪. "കഥഞ്ച, ആവുസോ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി? യഞ്ചാവുസോ, ചക്ഖു യേ ച രൂപാ - ഉഭയമേതം പച്ചുപ്പന്നം. തസ്മിം ചേ പച്ചുപ്പന്നേ ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധം ഹോതി വിഞ്ഞാണം, ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധത്താ വിഞ്ഞാണസ്സ തദഭിനന്ദതി, തദഭിനന്ദന്തോ പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി. യഞ്ചാവുസോ, സോതം യേ ച സദ്ദാ...പേ○... യഞ്ചാവുസോ, ഘാനം യേ ച ഗന്ധാ... യാ ചാവുസോ, ജിവ്ഹാ യേ ച രസാ... യോ ചാവുസോ, കായോ യേ ച ഫോട്ഠബ്ബാ... യോ ചാവുസോ, മനോ യേ ച ധമ്മാ - ഉഭയമേതം പച്ചുപ്പന്നം. തസ്മിം ചേ പച്ചുപ്പന്നേ ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധം ഹോതി വിഞ്ഞാണം, ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധത്താ വിഞ്ഞാണസ്സ തദഭിനന്ദതി, തദഭിനന്ദന്തോ പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി.

"കഥഞ്ച , ആവുസോ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി? യഞ്ചാവുസോ, ചക്ഖു യേ ച രൂപാ - ഉഭയമേതം പച്ചുപ്പന്നം. തസ്മിം ചേ പച്ചുപ്പന്നേ ന ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധം ഹോതി വിഞ്ഞാണം, ന ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധത്താ വിഞ്ഞാണസ്സ ന തദഭിനന്ദതി, ന തദഭിനന്ദന്തോ പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി. യഞ്ചാവുസോ, സോതം യേ ച സദ്ദാ... പേ○... യഞ്ചാവുസോ, ഘാനം യേ ച ഗന്ധാ... യാ ചാവുസോ, ജിവ്ഹാ യേ ച രസാ... യോ ചാവുസോ, കായോ യേ ച ഫോട്ഠബ്ബാ... യോ ചാവുസോ, മനോ യേ ച ധമ്മാ - ഉഭയമേതം പച്ചുപ്പന്നം. തസ്മിം ചേ പച്ചുപ്പന്നേ ന ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധം ഹോതി വിഞ്ഞാണം, ന ഛന്ദരാഗപ്പടിബദ്ധത്താ വിഞ്ഞാണസ്സ ന തദഭിനന്ദതി, ന തദഭിനന്ദന്തോ പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി - ഏവം ഖോ, ആവുസോ, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി.

൨൮൫. "യം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ -

"അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ...പേ○...
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ"തി.

"ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. ആകങ്ഖമാനാ ച പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഭഗവന്തംയേവ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാഥ, യഥാ വോ ഭഗവാ ബ്യാകരോതി തഥാ നം ധാരേയ്യാഥാ"തി.

അഥ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ മഹാകച്ചാനസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു;

ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - "യം ഖോ നോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ -

"അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ...പേ...
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ"തി.

തേസം നോ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം, അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ, ഏതദഹോസി - "ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ -

"അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ, നപ്പടികങ്ഖേ അനാഗതം;
യദതീതം പഹീനം തം, അപ്പത്തഞ്ച അനാഗതം.

"പച്ചുപ്പന്നഞ്ച യോ ധമ്മം, തത്ഥ തത്ഥ വിപസ്സതി;
അസംഹീരം അസംകുപ്പം, തം വിദ്വാ മനുബ്രൂഹയേ.

"അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.

"ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ"തി.

"'കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാ'തി? തേസം നോ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഏതദഹോസി - 'അയം ഖോ ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ'തി. അഥ ഖോ മയം, ഭന്തേ, യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമിമ്ഹ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛിമ്ഹ. തേസം നോ, ഭന്തേ, ആയസ്മതാ മഹാകച്ചാനേന ഇമേഹി ആകാരേഹി ഇമേഹി പദേഹി ഇമേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി അത്ഥോ വിഭത്തോ"തി.

"പണ്ഡിതോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാകച്ചാനോ; മഹാപഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ മഹാകച്ചാനോ. മം ചേപി തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാഥ, അഹമ്പി തം ഏവമേവം ബ്യാകരേയ്യം യഥാ തം മഹാകച്ചാനേന ബ്യാകതം. ഏസോ, ചേവേതസ്സ അത്ഥോ. ഏവഞ്ച നം ധാരേഥാ"തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

മഹാകച്ചാനഭദ്ദേകരത്തസുത്തം നിട്ഠിതം തതിയം.

൪. ലോമസകങ്ഗിയഭദ്ദേകരത്തസുത്തം

൨൮൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ലോമസകങ്ഗിയോ [ലോമസകകങ്ഗിയോ (ടീകാ)] സക്കേസു വിഹരതി കപിലവത്ഥുസ്മിം നിഗ്രോധാരാമേ. അഥ ഖോ ചന്ദനോ ദേവപുത്തോ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ അഭിക്കന്തവണ്ണോ കേവലകപ്പം നിഗ്രോധാരാമം ഓഭാസേത്വാ യേനായസ്മാ ലോമസകങ്ഗിയോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ ചന്ദനോ ദേവപുത്തോ ആയസ്മന്തം ലോമസകങ്ഗിയം ഏതദവോച - ''ധാരേസി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ചാ''തി? ''ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. ത്വം പനാവുസോ, ധാരേസി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ചാ''തി? ''അഹമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖു, ന ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. ധാരേസി പന ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ''തി? ''ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ. ത്വം പനാവുസോ, ധാരേസി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ''തി? ''ധാരേമി ഖോ അഹം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ''തി. ''യഥാ കഥം പന ത്വം, ആവുസോ, ധാരേസി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ''തി? ''ഏകമിദം, ഭിക്ഖു, സമയം ഭഗവാ ദേവേസു താവതിംസേസു വിഹരതി പാരിച്ഛത്തകമൂലേ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായം. തത്ര ഭഗവാ ദേവാനം താവതിംസാനം ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച അഭാസി -

''അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ, നപ്പടികങ്ഖേ അനാഗതം;
യദതീതം പഹീനം തം, അപ്പത്തഞ്ച അനാഗതം.

''പച്ചുപ്പന്നഞ്ച യോ ധമ്മം, തത്ഥ തത്ഥ വിപസ്സതി;
അസംഹീരം അസംകുപ്പം, തം വിദ്വാ മനുബ്രൂഹയേ.

''അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.

''ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ''തി.

''ഏവം ഖോ അഹം, ഭിക്ഖു, ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ. ഉഗ്ഗണ്ഹാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച; പരിയാപുണാഹി ത്വം , ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച; ധാരേഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. അത്ഥസംഹിതോ, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസോ ച വിഭങ്ഗോ ച ആദിബ്രഹ്മചരിയകോ''തി. ഇദമവോച ചന്ദനോ ദേവപുത്തോ. ഇദം വത്വാ തത്ഥേവന്തരധായി.

൨൮൭. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ലോമസകങ്ഗിയോ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന സേനാസനം സംസാമേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന സാവത്ഥി തേന ചാരികം പക്കാമി. അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ യേന സാവത്ഥി ജേതവനം അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി;

ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ലോമസകങ്ഗിയോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

"ഏകമിദാഹം, ഭന്തേ, സമയം സക്കേസു വിഹരാമി കപിലവത്ഥുസ്മിം നിഗ്രോധാരാമേ. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, അഞ്ഞതരോ ദേവപുത്തോ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ അഭിക്കന്തവണ്ണോ കേവലകപ്പം നിഗ്രോധാരാമം ഓഭാസേത്വാ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ, ഭന്തേ, സോ ദേവപുത്തോ മം ഏതദവോച - 'ധാരേസി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്দേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ചാ'തി? ഏവം വുത്തേ അഹം, ഭന്തേ, തം ദേവപുത്തം ഏതദവോചം - 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. ത്വം പനാവുസോ, ധാരേസി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ചാ'തി? 'അഹമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖു, ന ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. ധാരേസി പന ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ'തി? 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ. ത്വം പനാവുസോ, ധാരേസി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ'തി? 'ധാരേമി ഖോ അഹം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ'തി. 'യഥാ കഥം പന ത്വം, ആവുസോ, ധാരേസി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ'തി? ഏകമിദം, ഭിക്ഖു, സമയം ഭഗവാ ദേവേസു താവതിംസേസു വിഹരതി പാരിച്ഛത്തകമൂലേ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായം . തത്ര ഖോ ഭഗവാ ദേവാനം താവതിംസാനം ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച അഭാസി -

"അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ...പേ॰...
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ"തി.

"ഏവം ഖോ അഹം, ഭിക്ഖു, ധാരേമി ഭദ്ദേകരത്തിയോ ഗാഥാ. ഉഗ്ഗണ്ഹാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച; പരിയാപുണാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച; ധാരേഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച. അത്ഥസംഹിതോ, ഭിക്ഖു, ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസോ ച വിഭങ്ഗോ ച ആദിബ്രഹ്മചരിയകോ'തി. ഇദമവോച, ഭന്തേ, സോ ദേവപുത്തോ; ഇദം വത്വാ തത്ഥേവന്തരധായി. സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഭദ്ദേകരത്തസ്സ ഉദ്ദേസഞ്ച വിഭങ്ഗഞ്ച ദേസേതൂ"തി.

൨൭൭. "ജാനാസി പന ത്വം, ഭിക്ഖു, തം ദേവപുത്ത"ന്തി? "ന ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ജാനാമി തം ദേവപുത്ത"ന്തി. "ചന്ദനോ നാമ സോ, ഭിക്ഖു, ദേവപുത്തോ. ചന്ദനോ, ഭിക്ഖു, ദേവപുത്തോ അട്ഠിം കത്വാ [അട്ഠികത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] മനസികത്വാ സബ്ബചേതസാ [സബ്ബം ചേതസോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), സബ്ബം ചേതസാ (ക॰)] സമന്നാഹരിത്വാ ഓഹിതസോതോ ധമ്മം സുണാതി. തേന ഹി, ഭിക്ഖു, സുണാഹി, സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ ലോമസകങ്ഗിയോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

"അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ, നപ്പടികങ്ഖേ അനാഗതം;
യദതീതം പഹീനം തം, അപ്പത്തഞ്ച അനാഗതം.

"പച്ചുപ്പന്നഞ്ച യോ ധമ്മം, തത്ഥ തത്ഥ വിപസ്സതി;
അസംഹീരം അസംകുപ്പം, തം വിദ്വാ മനുബ്രൂഹയേ.

"അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ;

"ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനി".

"കഥഞ്ച, ഭിക്ഖു, അതീതം അന്വാഗമേതി...പേ॰... ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, അതീതം അന്വാഗമേതി. കഥഞ്ച , ഭിക്ഖു, അതീതം നാന്വാഗമേതി...പേ॰... ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, അതീതം നാന്വാഗമേതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖു, അനാഗതം പടികങ്ഖതി...പേ॰... ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, അനാഗതം പടികങ്ഖതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖു, അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി...പേ॰... ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, അനാഗതം നപ്പടികങ്ഖതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖു, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി...പേ॰... ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു സംഹീരതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖു, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി...പേ॰... ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, പച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ന സംഹീരതി.

"അതീതം നാന്വാഗമേയ്യ, നപ്പടികങ്ഖേ അനാഗതം;
യദതീതം പഹീനം തം, അപ്പത്തഞ്ച അനാഗതം.

"പച്ചുപ്പന്നഞ്ച യോ ധമ്മം, തത്ഥ തത്ഥ വിപസ്സതി;
അസംഹീരം അസംകുപ്പം, തം വിദ്വാ മനുബ്രൂഹയേ.

"അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.

"ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;
തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ"തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ലോമസകങ്ഗിയോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

ലോമസകങ്ഗിയഭദ്ദേകരത്തസുത്തം നിട്ഠിതം ചതുത്ഥം.

൫. ചൂളകമ്മവിഭങ്ഗസുത്തം [സുഭസുത്തന്തിപി വുച്ചതി]

൨൮൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ, അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ സുഭോ മാണവോ തോദേയ്യപുത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സുഭോ മാണവോ തോദേയ്യപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

"കോ നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മനുസ്സാനംയേവ സതം മനുസ്സഭൂതാനം ദിസ്സന്തി ഹീനപ്പണീതതാ? ദിസ്സന്തി ഹി, ഭോ ഗോതമ, മനുസ്സാ അപ്പായുകാ, ദിസ്സന്തി ദീഘായുകാ; ദിസ്സന്തി ബവ്ഹാബാധാ [ബഹ്വാബാധാ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)], ദിസ്സന്തി അപ്പാബാധാ; ദിസ്സന്തി ദുബ്ബണ്ണാ, ദിസ്സന്തി വണ്ണവന്തോ; ദിസ്സന്തി അപ്പേസക്ഖാ, ദിസ്സന്തി മഹേസക്ഖാ; ദിസ്സന്തി

അപ്പഭോഗാ, ദിസ്സന്തി മഹാഭോഗാ; ദിസ്സന്തി നീചകുലീനാ, ദിസ്സന്തി ഉച്ചാകുലീനാ; ദിസ്സന്തി ദുപ്പഞ്ഞാ, ദിസ്സന്തി പഞ്ഞവന്തോ [പഞ്ഞാവന്തോ (സീ॰ പീ॰)] . കോ നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മനുസ്സാനംയേവ സതം മനുസ്സഭൂതാനം ദിസ്സന്തി ഹീനപ്പണീതതാ''തി?

''കമ്മസ്സകാ , മാണവ, സത്താ കമ്മദായാദാ കമ്മയോനീ കമ്മബന്ധൂ [കമ്മയോനി കമ്മബന്ധു (സീ॰)] കമ്മപ്പടിസരണാ. കമ്മം സത്തേ വിഭജതി യദിദം - ഹീനപ്പണീതതായാതി. ന ഖോ അഹം ഇമസ്സ ഭോതോ ഗോതമസ്സ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. സാധു മേ ഭവം ഗോതമോ തഥാ ധമ്മം ദേസേതു യഥാ അഹം ഇമസ്സ ഭോതോ ഗോതമസ്സ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനേയ്യ''ന്തി.

൨൯൦. ''തേന ഹി, മാണവ, സുണാഹി, സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭോ''തി ഖോ സുഭോ മാണവോ തോദേയ്യപുത്തോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''ഇധ, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ പാണാതിപാതീ ഹോതി ലുദ്ദോ ലോഹിതപാണി ഹതപഹതേ നിവിട്ഠോ അദയാപന്നോ പാണഭൂതേസു [സബ്ബപാണഭൂതേസു (സീ॰ ക॰)]. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന [സമാദിണ്ണേന (പീ॰ ക॰)] കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി അപ്പായുകോ ഹോതി. അപ്പായുകസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - പാണാതിപാതീ ഹോതി ലുദ്ദോ ലോഹിതപാണി ഹതപഹതേ നിവിട്ഠോ അദയാപന്നോ പാണഭൂതേസു.

''ഇധ പന, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ പാണാതിപാതം പഹായ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി നിഹിതദണ്ഡോ നിഹിതസത്ഥോ, ലജ്ജീ ദയാപന്നോ സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ വിഹരതി. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി ദീഘായുകോ ഹോതി. ദീഘായുകസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - പാണാതിപാതം പഹായ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി നിഹിതദണ്ഡോ നിഹിതസത്ഥോ, ലജ്ജീ ദയാപന്നോ സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ വിഹരതി.

൨൯൧. ''ഇധ , മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ സത്താനം വിഹേഠകജാതികോ ഹോതി, പാണിനാ വാ ലേഡ്ഡുനാ വാ ദണ്ഡേന വാ സത്ഥേന വാ. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി ബവ്ഹാബാധോ ഹോതി. ബവ്ഹാബാധസംവത്തനികാ ഏസാ,

മാണവ, പടിപദാ യദിദം - സത്താനം വിഹേഠകജാതികോ ഹോതി പാണിനാ വാ ലേഡ്ഡുനാ വാ ദണ്ഡേന വാ സത്ഥേന വാ.

“ഇധ പന, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ സത്താനം അവിഹേഠകജാതികോ ഹോതി പാണിനാ വാ ലേഡ്ഡുനാ വാ ദണ്ഡേന വാ സത്ഥേന വാ. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി അപ്പാബാധോ ഹോതി. അപ്പാബാധസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - സത്താനം അവിഹേഠകജാതികോ ഹോതി പാണിനാ വാ ലേഡ്ഡുനാ വാ ദണ്ഡേന വാ സത്ഥേന വാ.

൨൯൨. “ഇധ, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ കോധനോ ഹോതി ഉപായാസബഹുലോ. അപ്പമ്പി വുത്തോ സമാനോ അഭിസജ്ജതി കുപ്പതി ബ്യാപജ്ജതി പതിട്ഠീയതി കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതി. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി ദുബ്ബണ്ണോ ഹോതി. ദുബ്ബണ്ണസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - കോധനോ ഹോതി ഉപായാസബഹുലോ; അപ്പമ്പി വുത്തോ സമാനോ അഭിസജ്ജതി കുപ്പതി ബ്യാപജ്ജതി പതിട്ഠീയതി കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതി.

“ഇധ പന, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ അക്കോധനോ ഹോതി അനുപായാസബഹുലോ; ബഹുമ്പി വുത്തോ സമാനോ നാഭിസജ്ജതി ന കുപ്പതി ന ബ്യാപജ്ജതി ന പതിട്ഠീയതി ന കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതി. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി പാസാദികോ ഹോതി. പാസാദികസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - അക്കോധനോ ഹോതി അനുപായാസബഹുലോ; ബഹുമ്പി വുത്തോ സമാനോ നാഭിസജ്ജതി ന കുപ്പതി ന ബ്യാപജ്ജതി ന പതിട്ഠീയതി ന കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതി.

൨൯൩. “ഇധ, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ ഇസ്സാമനകോ ഹോതി; പരലാഭസക്കാരഗരുകാരമാനനവന്ദനപൂജനാസു ഇസ്സതി ഉപദുസ്സതി ഇസ്സം ബന്ധതി. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി അപ്പേസക്ഖോ ഹോതി. അപ്പേസക്ഖസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - ഇസ്സാമനകോ ഹോതി;

പരലാഭസക്കാരഗരുകാരമാനനവന്ദനപൂജനാസു ഇസ്സതി ഉപദുസ്സതി ഇസ്സം ബന്ധതി.

“ഇധ പന, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ അനിസ്സാമനകോ ഹോതി; പരലാഭസക്കാരഗരുകാരമാനനവന്ദനപൂജനാസു ന ഇസ്സതി ന ഉപദുസ്സതി ന ഇസ്സം ബന്ധതി. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി മഹേസക്ഖോ ഹോതി. മഹേസക്ഖസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ , പടിപദാ യദിദം - അനിസ്സാമനകോ ഹോതി; പരലാഭസക്കാരഗരുകാരമാനനവന്ദനപൂജനാസു ന ഇസ്സതി ന ഉപദുസ്സതി ന ഇസ്സം ബന്ധതി.

൨൯൮. “ഇധ, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ ന ദാതാ ഹോതി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ അന്നം പാനം വത്ഥം യാനം മാലാഗന്ധവിലേപനം സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യം. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി അപ്പഭോഗോ ഹോതി. അപ്പഭോഗസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - ന ദാതാ ഹോതി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ അന്നം പാനം വത്ഥം യാനം മാലാഗന്ധവിലേപനം സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യം.

“ഇധ പന, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ ദാതാ ഹോതി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ അന്നം പാനം വത്ഥം യാനം മാലാഗന്ധവിലേപനം സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യം. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി മഹാഭോഗോ ഹോതി. മഹാഭോഗസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - ദാതാ ഹോതി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ അന്നം പാനം വത്ഥം യാനം മാലാഗന്ധവിലേപനം സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യം.

൨൯൯. “ഇധ, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ ഥദ്ധോ ഹോതി അതിമാനീ - അഭിവാദേതബ്ബം ന അഭിവാദേതി, പച്ചുട്ഠാതബ്ബം ന പച്ചുട്ഠേതി, ആസനാരഹസ്സ ന ആസനം ദേതി, മഗ്ഗാരഹസ്സ ന മഗ്ഗം ദേതി, സക്കാതബ്ബം ന സക്കരോതി, ഗരുകാതബ്ബം ന ഗരുകരോതി, മാനേതബ്ബം ന മാനേതി, പൂജേതബ്ബം ന പൂജേതി. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി നീചകുലീനോ ഹോതി. നീചകുലീനസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - ഥദ്ധോ ഹോതി അതിമാനീ; അഭിവാദേതബ്ബം ന അഭിവാദേതി, പച്ചുട്ഠാതബ്ബം ന പച്ചുട്ഠേതി, ആസനാരഹസ്സ ന ആസനം ദേതി, മഗ്ഗാരഹസ്സ

ന മഗ്ഗം ദേതി, സക്കാതബ്ബം ന സക്കരോതി, ഗരുകാതബ്ബം ന ഗരുകരോതി, മാനേതബ്ബം ന മാനേതി, പൂജേതബ്ബം ന പൂജേതി.

“ഇധ പന, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ അത്ഥദ്ധോ ഹോതി അനതിമാനീ; അഭിവാദേതബ്ബം അഭിവാദേതി, പച്ചുട്ഠാതബ്ബം പച്ചുട്ഠേതി, ആസനാരഹസ്സ ആസനം ദേതി, മഗ്ഗാരഹസ്സ മഗ്ഗം ദേതി, സക്കാതബ്ബം സക്കരോതി, ഗരുകാതബ്ബം ഗരുകരോതി, മാനേതബ്ബം മാനേതി, പൂജേതബ്ബം പൂജേതി. സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി ഉച്ചാകുലീനോ ഹോതി. ഉച്ചാകുലീനസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - അത്ഥദ്ധോ ഹോതി അനതിമാനീ; അഭിവാദേതബ്ബം അഭിവാദേതി, പച്ചുട്ഠാതബ്ബം പച്ചുട്ഠേതി, ആസനാരഹസ്സ ആസനം ദേതി, മഗ്ഗാരഹസ്സ മഗ്ഗം ദേതി, സക്കാതബ്ബം സക്കരോതി, ഗരുകാതബ്ബം ഗരുകരോതി, മാനേതബ്ബം മാനേതി, പൂജേതബ്ബം പൂജേതി.

൨൯൬. “ഇധ, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ ഉപസങ്കമിത്വാ ന പരിപുച്ഛിതാ ഹോതി - ‘കിം, ഭന്തേ, കുസലം, കിം അകുസലം; കിം സാവജ്ജം, കിം അനവജ്ജം; കിം സേവിതബ്ബം, കിം ന സേവിതബ്ബം; കിം മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ ഹോതി, കിം വാ പന മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ ഹോതീ’തി? സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി ദുപ്പഞ്ഞോ ഹോതി. ദുപ്പഞ്ഞസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ ഉപസങ്കമിത്വാ ന പരിപുച്ഛിതാ ഹോതി - ‘കിം, ഭന്തേ, കുസലം, കിം അകുസലം; കിം സാവജ്ജം, കിം അനവജ്ജം; കിം സേവിതബ്ബം, കിം ന സേവിതബ്ബം ; കിം മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ ഹോതി, കിം വാ പന മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ ഹോതീ’”തി?

“ഇധ പന, മാണവ, ഏകച്ചോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ ഉപസങ്കമിത്വാ പരിപുച്ഛിതാ ഹോതി - ‘കിം, ഭന്തേ, കുസലം, കിം അകുസലം; കിം സാവജ്ജം, കിം അനവജ്ജം; കിം സേവിതബ്ബം, കിം ന സേവിതബ്ബം; കിം മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ ഹോതി, കിം വാ പന മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ ഹോതീ’തി? സോ തേന കമ്മേന ഏവം സമത്തേന ഏവം സമാദിന്നേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. നോ ചേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, സചേ മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി യത്ഥ യത്ഥ പച്ചാജായതി മഹാപഞ്ഞോ ഹോതി. മഹാപഞ്ഞസംവത്തനികാ ഏസാ, മാണവ, പടിപദാ യദിദം - സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ ഉപസങ്കമിത്വാ പരിപുച്ഛിതാ ഹോതി - ‘കിം, ഭന്തേ, കുസലം, കിം അകുസലം; കിം സാവജ്ജം, കിം അനവജ്ജം; കിം സേവിതബ്ബം , കിം ന സേവിതബ്ബം; കിം മേ

കരീയമാനം ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ ഹോതി, കിം വാ പന മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ ഹോതീ'''തി?

൨൯൭. "ഇതി ഖോ, മാണവ, അപ്പായുകസംവത്തനികാ പടിപദാ അപ്പായുകത്തം ഉപനേതി, ദീഘായുകസംവത്തനികാ പടിപദാ ദീഘായുകത്തം ഉപനേതി; ബവ്ഹാബാധസംവത്തനികാ പടിപദാ ബവ്ഹാബാധത്തം ഉപനേതി, അപ്പാബാധസംവത്തനികാ പടിപദാ അപ്പാബാധത്തം ഉപനേതി; ദുബ്ബണ്ണസംവത്തനികാ പടിപദാ ദുബ്ബണ്ണത്തം ഉപനേതി, പാസാദികസംവത്തനികാ പടിപദാ പാസാദികത്തം ഉപനേതി; അപ്പേസക്ഖസംവത്തനികാ പടിപദാ അപ്പേസക്ഖത്തം ഉപനേതി, മഹേസക്ഖസംവത്തനികാ പടിപദാ മഹേസക്ഖത്തം ഉപനേതി; അപ്പഭോഗസംവത്തനികാ പടിപദാ അപ്പഭോഗത്തം ഉപനേതി, മഹാഭോഗസംവത്തനികാ പടിപദാ മഹാഭോഗത്തം ഉപനേതി; നീചകുലീനസംവത്തനികാ പടിപദാ നീചകുലീനത്തം ഉപനേതി, ഉച്ചാകുലീനസംവത്തനികാ പടിപദാ ഉച്ചാകുലീനത്തം ഉപനേതി; ദുപ്പഞ്ഞസംവത്തനികാ പടിപദാ ദുപ്പഞ്ഞത്തം ഉപനേതി, മഹാപഞ്ഞസംവത്തനികാ പടിപദാ മഹാപഞ്ഞത്തം ഉപനേതി. കമ്മസ്സകാ, മാണവ, സത്താ കമ്മദായാദാ കമ്മയോനീ കമ്മബന്ധൂ കമ്മപ്പടിസരണാ. കമ്മം സത്തേ വിഭജതി യദിദം - ഹീനപ്പണീതതായാ''തി.

ഏവം വുത്തേ, സുഭോ മാണവോ തോദേയ്യപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ, അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ! സേയ്യഥാപി, ഭോ ഗോതമ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ - 'ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ'തി; ഏവമേവം ഭോതാ ഗോതമേന അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം ഭവന്തം ഗോതമം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസകം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി.

ചൂളകമ്മവിഭങ്ഗസുത്തം നിട്ഠിതം പഞ്ചമം.

൬. മഹാകമ്മവിഭങ്ഗസുത്തം

൨൯൮. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ സമിദ്ധി അരഞ്ഞകുടികായം വിഹരതി. അഥ ഖോ പോതലിപുത്തോ പരിബ്ബാജകോ ജങ്ഘാവിഹാരം അനുചങ്കമമാനോ അനുവിചരമാനോ യേനായസ്മാ സമിദ്ധി തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ സമിദ്ധിനാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ പോതലിപുത്തോ പരിബ്ബാജകോ ആയസ്മന്തം സമിദ്ധിം ഏതദവോച - "സമ്മുഖാ മേതം, ആവുസോ സമിദ്ധി, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'മോഘം കായകമ്മം മോഘം വചീകമ്മം, മനോകമ്മമേവ സച്ച'ന്തി. അത്ഥി ച സാ [അത്ഥി ചേസാ (സീ॰ ക॰)] സമാപത്തി യം സമാപത്തിം സമാപന്നോ ന കിഞ്ചി വേദിയതീ''തി? "മാ ഹേവം, ആവുസോ പോതലിപുത്ത, അവച; (മാ ഹേവം, ആവുസോ പോതലിപുത്ത, അവച;) [( ) സ്യാ॰ കം॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി] മാ ഭഗവന്തം അബ്ഭാചിക്ഖി.

ന ഹി സാധു ഭഗവതോ അബ്ഭക്ഖാനം. ന ഹി ഭഗവാ ഏവം വദേയ്യ - 'മോഘം കായകമ്മം മോഘം വചീകമ്മം, മനോകമ്മമേവ സച്ച'ന്തി. അത്ഥി ച ഖോ [അത്ഥി ചേവ ഖോ (സീ॰ ക॰)] സാ, ആവുസോ, സമാപത്തി യം സമാപത്തിം സമാപന്നോ ന കിഞ്ചി വേദിയതീ"തി. "കീവചിരം പബ്ബജിതോസി, ആവുസോ സമിദ്ധീ"തി? "ന ചിരം, ആവുസോ! തീണി വസ്സാനീ"തി. "ഏത്ഥ ദാനി മയം ഥേരേ ഭിക്ഖൂ കിം വക്ഖാമ, യത്ര ഹി നാമ ഏവംനവോ ഭിക്ഖു [നവകേന ഭിക്ഖുനാ (ക॰)] സത്ഥാരം പരിരക്ഖിതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സതി. സഞ്ചേതനികം, ആവുസോ സമിദ്ധി, കമ്മം കത്വാ കായേന വാചായ മനസാ കിം സോ വേദിയതീ"തി? "സഞ്ചേതനികം, ആവുസോ പോതലിപുത്ത, കമ്മം കത്വാ കായേന വാചായ മനസാ ദുക്ഖം സോ വേദിയതീ"തി. അഥ ഖോ പോതലിപുത്തോ പരിബ്ബാജകോ ആയസ്മതോ സമിദ്ധിസ്സ ഭാസിതം നേവ അഭിനന്ദി നപ്പടിക്കോസി; അനഭിനന്ദിത്വാ അപ്പടിക്കോസിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

൨൯൯. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സമിദ്ധി അചിരപക്കന്തേ പോതലിപുത്തേ പരിബ്ബാജകേ യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സമിദ്ധി യാവതകോ അഹോസി പോതലിപുത്തേന പരിബ്ബാജകേന സദ്ധിം കഥാസല്ലാപോ തം സബ്ബം ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ആരോചേസി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആയസ്മന്തം സമിദ്ധിം ഏതദവോച - "അത്ഥി ഖോ ഇദം, ആവുസോ സമിദ്ധി, കഥാപാഭതം ഭഗവന്തം ദസ്സനായ. ആയാമാവുസോ സമിദ്ധി, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിസ്സാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസ്സാമ. യഥാ നോ ഭഗവാ ബ്യാകരിസ്സതി തഥാ നം ധാരേസ്സാമാ"തി. "ഏവമാവുസോ"തി ഖോ ആയസ്മാ സമിദ്ധി ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ പച്ചസ്സോസി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച ആനന്ദോ ആയസ്മാ ച സമിദ്ധി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യാവതകോ അഹോസി ആയസ്മതോ സമിദ്ധിസ്സ പോതലിപുത്തേന പരിബ്ബാജകേന സദ്ധിം കഥാസല്ലാപോ തം സബ്ബം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഏവം വുത്തേ, ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - "ദസ്സനമ്പി ഖോ അഹം, ആനന്ദ, പോതലിപുത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ നാഭിജാനാമി, കുതോ പനേവരൂപം കഥാസല്ലാപം? ഇമിനാ ച, ആനന്ദ, സമിദ്ധിനാ മോഘപുരിസേന പോതലിപുത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ വിഭജ്ജബ്യാകരണീയോ പഞ്ഹോ ഏകംസേന ബ്യാകതോ"തി. ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ഉദായീ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "സചേ പന [കിം പന (ക॰)], ഭന്തേ, ആയസ്മതാ സമിദ്ധിനാ ഇദം സന്ധായ ഭാസിതം - യം കിഞ്ചി വേദയിതം തം ദുക്ഖസ്മി"ന്തി.

൩൦൦. അഥ ഖോ [ഏവം വുത്തേ (സ്യാ॰ ക॰)] ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - "പസ്സസി നോ ത്വം, ആനന്ദ, ഇമസ്സ ഉദായിസ്സ മോഘപുരിസസ്സ ഉമ്മങ്ഗം [ഉമ്മഗ്ഗം (സീ॰ സ്യാ॰ ക॰ പീ॰), ഉമങ്ഗം (ക॰)]? അഞ്ഞാസിം ഖോ അഹം, ആനന്ദ - 'ഇദാനേവായം ഉദായീ മോഘപുരിസോ ഉമ്മുജ്ജമാനോ

അയോനിസോ ഉമ്മുജ്ജിസ്സതീ’തി. ആദിംയേവ [ആദിസോവ (സീ॰ പീ॰), ആദിയേവ (ക॰)], ആനന്ദ, പോതലിപുത്തേന പരിബ്ബാജകേന തിസ്സോ വേദനാ പുച്ഛിതാ. സചായം, ആനന്ദ, സമിദ്ധി മോഘപുരിസോ പോതലിപുത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ ഏവം പുട്ഠോ ഏവം ബ്യാകരേയ്യ - ‘സഞ്ചേതനികം, ആവുസോ പോതലിപുത്ത, കമ്മം കത്വാ കായേന വാചായ മനസാ സുഖവേദനീയം സുഖം സോ വേദയതി; സഞ്ചേതനികം, ആവുസോ പോതലിപുത്ത, കമ്മം കത്വാ കായേന വാചായ മനസാ ദുക്ഖവേദനീയം ദുക്ഖം സോ വേദയതി; സഞ്ചേതനികം, ആവുസോ പോതലിപുത്ത, കമ്മം കത്വാ കായേന വാചായ മനസാ അദുക്ഖമസുഖവേദനീയം അദുക്ഖമസുഖം സോ വേദയതീ’തി. ഏവം ബ്യാകരമാനോ ഖോ, ആനന്ദ, സമിദ്ധി മോഘപുരിസോ പോതലിപുത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ സമ്മാ (ബ്യാകരമാനോ) [( ) നത്ഥി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ബ്യാകരേയ്യ. അപി ച, ആനന്ദ, കേ ച [കേചി (ക॰)] അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ബാലാ അബ്യത്താ കേ ച തഥാഗതസ്സ മഹാകമ്മവിഭങ്ഗം ജാനിസ്സന്തി? സചേ തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, സുണേയ്യാഥ തഥാഗതസ്സ മഹാകമ്മവിഭങ്ഗം വിഭജന്തസ്സാ’’തി.

‘‘ഏതസ്സ, ഭഗവാ, കാലോ, ഏതസ്സ, സുഗത, കാലോ യം ഭഗവാ മഹാകമ്മവിഭങ്ഗം വിഭജേയ്യ . ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ’’തി. ‘‘തേന ഹാനന്ദ, സുണാഹി, സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ’’തി. ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

‘‘ചത്താരോമേ, ആനന്ദ, പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ ചത്താരോ? ഇധാനന്ദ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഇധ പാണാതിപാതീ ഹോതി, അദിന്നാദായീ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ഹോതി, മുസാവാദീ ഹോതി, പിസുണവാചോ ഹോതി, ഫരുസവാചോ ഹോതി, സമ്ഫപ്പലാപീ ഹോതി, അഭിജ്ഝാലു ഹോതി, ബ്യാപന്നചിത്തോ ഹോതി, മിച്ഛാദിട്ഠി ഹോതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി.

‘‘ഇധ പനാനന്ദ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഇധ പാണാതിപാതീ ഹോതി, അദിന്നാദായീ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ഹോതി, മുസാവാദീ ഹോതി, പിസുണവാചോ ഹോതി, ഫരുസവാചോ ഹോതി, സമ്ഫപ്പലാപീ ഹോതി, അഭിജ്ഝാലു ഹോതി, ബ്യാപന്നചിത്തോ ഹോതി, മിച്ഛാദിട്ഠി ഹോതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി.

‘‘ഇധാനന്ദ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി, മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി, പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ ഹോതി, അനഭിജ്ഝാലു ഹോതി, അബ്യാപന്നചിത്തോ ഹോതി, സമ്മാദിട്ഠി ഹോതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി.

‘‘ഇധ പനാനന്ദ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ

പടിവിരതോ ഹോതി, മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി, പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ ഹോതി, അനഭിജ്ഝാലു ഹോതി, അബ്യാപന്നചിത്തോ ഹോതി, സമ്മാദിട്ഠി ഹോതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി.

൩൦൫. "ഇധാനന്ദ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ പധാനമന്വായ അനുയോഗമന്വായ അപ്പമാദമന്വായ സമ്മാമനസികാരമന്വായ തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന അമും പുഗ്ഗലം പസ്സതി - ഇധ പാണാതിപാതിം അദിന്നാദായിം കാമേസുമിച്ഛാചാരിം മുസാവാദിം പിസുണവാചം ഫരുസവാചം സമ്ഫപ്പലാപിം അഭിജ്ഝാലും ബ്യാപന്നചിത്തം മിച്ഛാദിട്ഠിം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സതി അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നം. സോ ഏവമാഹ - 'അത്ഥി കിര, ഭോ, പാപകാനി കമ്മാനി, അത്ഥി ദുച്ചരിതസ്സ വിപാകോ. അമാഹം [അപാഹം (സീ॰ പീ॰ ക॰) അമും + അഹം = അമാഹം-ഇതി പദവിഭാഗോ] പുഗ്ഗലം അദ്ദസം ഇധ പാണാതിപാതിം അദിന്നാദായിം...പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠിം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സാമി അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്ന'ന്തി. സോ ഏവമാഹ - 'യോ കിര, ഭോ, പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ...പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠി, സബ്ബോ സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. യേ ഏവം ജാനന്തി, തേ സമ്മാ ജാനന്തി; യേ അഞ്ഞഥാ ജാനന്തി, മിച്ഛാ തേസം ഞാണ'ന്തി [മിച്ഛാ തേ സഞ്ജാനന്തി (ക॰)]. ഇതി സോ യദേവ തസ്സ സാമം ഞാതം സാമം ദിട്ഠം സാമം വിദിതം തദേവ തത്ഥ ഥാമസാ പരാമാസാ [പരാമസ്സ (സീ॰ പീ॰)] അഭിനിവിസ്സ വോഹരതി - 'ഇദമേവ സച്ചം, മോഘമഞ്ഞ''ന്തി.

"ഇധ പനാനന്ദ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ പധാനമന്വായ അനുയോഗമന്വായ അപ്പമാദമന്വായ സമ്മാമനസികാരമന്വായ തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന അമും പുഗ്ഗലം പസ്സതി - ഇധ പാണാതിപാതിം അദിന്നാദായിം...പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠിം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സതി സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നം. സോ ഏവമാഹ - 'നത്ഥി കിര, ഭോ, പാപകാനി കമ്മാനി, നത്ഥി ദുച്ചരിതസ്സ വിപാകോ. അമാഹം പുഗ്ഗലം അദ്ദസം - ഇധ പാണാതിപാതിം അദിന്നാദായിം...പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠിം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സാമി സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്ന'ന്തി. സോ ഏവമാഹ - 'യോ കിര, ഭോ, പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ...പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠി, സബ്ബോ സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. യേ ഏവം ജാനന്തി തേ സമ്മാ ജാനന്തി; യേ അഞ്ഞഥാ ജാനന്തി, മിച്ഛാ തേസം ഞാണ'ന്തി. ഇതി സോ യദേവ തസ്സ സാമം ഞാതം സാമം ദിട്ഠം സാമം വിദിതം തദേവ തത്ഥ ഥാമസാ പരാമാസാ അഭിനിവിസ്സ വോഹരതി - 'ഇദമേവ സച്ചം, മോഘമഞ്ഞ''ന്തി.

"ഇധാനന്ദ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ പധാനമന്വായ അനുയോഗമന്വായ അപ്പമാദമന്വായ സമ്മാമനസികാരമന്വായ തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ ദിബ്ബേന

ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന അമും പുഗ്ഗലം പസ്സതി - ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതം അദിന്നാദാനാ പടിവിരതം കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതം മുസാവാദാ പടിവിരതം പിസുണായ വാചായ പടിവിരതം ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതം സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതം അനഭിജ്ഝാലും അബ്യാപന്നചിത്തം സമ്മാദിട്ഠിം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സതി സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നം. സോ ഏവമാഹ - 'അത്ഥി കിര, ഭോ, കല്യാണാനി കമ്മാനി, അത്ഥി സുചരിതസ്സ വിപാകോ. അമാഹം പുഗ്ഗലം അദ്ദസം - ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതം അദിന്നാദാനാ പടിവിരതം...പേ... സമ്മാദിട്ഠിം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സാമി സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്ന'ന്തി. സോ ഏവമാഹ - 'യോ കിര, ഭോ, പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ...പേ... സമ്മാദിട്ഠി സബ്ബോ സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. യേ ഏവം ജാനന്തി തേ സമ്മാ ജാനന്തി; യേ അഞ്ഞഥാ ജാനന്തി, മിച്ഛാ തേസം ഞാണ'ന്തി. ഇതി സോ യദേവ തസ്സ സാമം ഞാതം സാമം ദിട്ഠം സാമം വിദിതം തദേവ തത്ഥ ഥാമസാ പരാമാസാ അഭിനിവിസ്സ വോഹരതി - 'ഇദമേവ സച്ചം, മോഘമഞ്ഞ''ന്തി.

"ഇധ പനാനന്ദ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ പധാനമന്വായ അനുയോഗമന്വായ അപ്പമാദമന്വായ സമ്മാമനസികാരമന്വായ തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന അമും പുഗ്ഗലം പസ്സതി - ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതം...പേ... സമ്മാദിട്ഠിം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സതി അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നം. സോ ഏവമാഹ - 'നത്ഥി കിര, ഭോ കല്യാണാനി കമ്മാനി, നത്ഥി സുചരിതസ്സ വിപാകോ. അമാഹം പുഗ്ഗലം അദ്ദസം - ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതം അദിന്നാദാനാ പടിവിരതം...പേ... സമ്മാദിട്ഠിം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സാമി അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്ന'ന്തി. സോ ഏവമാഹ - 'യോ കിര, ഭോ, പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ...പേ... സമ്മാദിട്ഠി, സബ്ബോ സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. യേ ഏവം ജാനന്തി തേ സമ്മാ ജാനന്തി; യേ അഞ്ഞഥാ ജാനന്തി, മിച്ഛാ തേസം ഞാണ'ന്തി. ഇതി സോ യദേവ തസ്സ സാമം ഞാതം സാമം ദിട്ഠം സാമം വിദിതം തദേവ തത്ഥ ഥാമസാ പരാമാസാ അഭിനിവിസ്സ വോഹരതി - 'ഇദമേവ സച്ചം, മോഘമഞ്ഞ''ന്തി.

൩൦൨. "തത്രാനന്ദ, യ്വായം സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഏവമാഹ - 'അത്ഥി കിര, ഭോ, പാപകാനി കമ്മാനി, അത്ഥി ദുച്ചരിതസ്സ വിപാകോ'തി ഇദമസ്സ അനുജാനാമി; യമ്പി സോ ഏവമാഹ - 'അമാഹം പുഗ്ഗലം അദ്ദസം - ഇധ പാണാതിപാതിം അദിന്നാദായിം...പേ... മിച്ഛാദിട്ഠിം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സാമി അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്ന'ന്തി ഇദമ്പിസ്സ അനുജാനാമി; യഞ്ച ഖോ സോ ഏവമാഹ - 'യോ കിര, ഭോ, പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ...പേ... മിച്ഛാദിട്ഠി, സബ്ബോ സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീ'തി ഇദമസ്സ നാനുജാനാമി; യമ്പി സോ ഏവമാഹ - 'യേ ഏവം ജാനന്തി തേ സമ്മാ ജാനന്തി; യേ അഞ്ഞഥാ ജാനന്തി, മിച്ഛാ തേസം ഞാണ'ന്തി ഇദമ്പിസ്സ നാനുജാനാമി; യമ്പി സോ യദേവ തസ്സ സാമം ഞാതം സാമം ദിട്ഠം സാമം വിദിതം തദേവ തത്ഥ

ഥാമസാ പരാമാസാ അഭിനിവിസ്സ വോഹരതി - 'ഇദമേവ സച്ചം, മോഘമഞ്ഞ'ന്തി ഇദമ്പിസ്സ നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അഞ്ഞഥാ ഹി, ആനന്ദ, തഥാഗതസ്സ മഹാകമ്മവിഭങ്ഗേ ഞാണം ഹോതി.

"തത്രാനന്ദ, യ്വായം സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഏവമാഹ - 'നത്ഥി കിര, ഭോ, പാപകാനി കമ്മാനി, നത്ഥി ദുച്ചരിതസ്സ വിപാകോ'തി ഇദമസ്സ നാനുജാനാമി; യഞ്ച ഖോ സോ ഏവമാഹ - 'അമാഹം പുഗ്ഗലം അദ്ദസം - ഇധ പാണാതിപാതിം അദിന്നാദായിം...പേ... മിച്ഛാദിട്ഠിം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സാമി സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്ന'ന്തി ഇദമസ്സ അനുജാനാമി; യഞ്ച ഖോ സോ ഏവമാഹ - 'യോ കിര, ഭോ, പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ... പേ... മിച്ഛാദിട്ഠി, സബ്ബോ സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതീ'തി ഇദമസ്സ നാനുജാനാമി; യമ്പി സോ ഏവമാഹ - 'യേ ഏവം ജാനന്തി തേ സമ്മാ ജാനന്തി; യേ അഞ്ഞഥാ ജാനന്തി, മിച്ഛാ തേസം ഞാണ'ന്തി ഇദമ്പിസ്സ നാനുജാനാമി; യമ്പി സോ യദേവ തസ്സ സാമം ഞാതം സാമം ദിട്ഠം സാമം വിദിതം തദേവ തത്ഥ ഥാമസാ പരാമാസാ അഭിനിവിസ്സ വോഹരതി - 'ഇദമേവ സച്ചം, മോഘമഞ്ഞ'ന്തി ഇദമ്പിസ്സ നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അഞ്ഞഥാ ഹി, ആനന്ദ, തഥാഗതസ്സ മഹാകമ്മവിഭങ്ഗേ ഞാണം ഹോതി.

"തത്രാനന്ദ, യ്വായം സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഏവമാഹ - 'അത്ഥി കിര, ഭോ, കല്യാണാനി കമ്മാനി, അത്ഥി സുചരിതസ്സ വിപാകോ'തി ഇദമസ്സ അനുജാനാമി; യമ്പി സോ ഏവമാഹ - 'അമാഹം പുഗ്ഗലം അദ്ദസം - ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതം അദിന്നാദാനാ പടിവിരതം...പേ... സമ്മാദിട്ഠിം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സാമി സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്ന'ന്തി ഇദമ്പിസ്സ അനുജാനാമി; യഞ്ച ഖോ സോ ഏവമാഹ - 'യോ കിര, ഭോ, പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ...പേ... സമ്മാദിട്ഠി, സബ്ബോ സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതീ'തി ഇദമസ്സ നാനുജാനാമി; യമ്പി സോ ഏവമാഹ - 'യേ ഏവം ജാനന്തി തേ സമ്മാ ജാനന്തി; യേ അഞ്ഞഥാ ജാനന്തി, മിച്ഛാ തേസം ഞാണ'ന്തി ഇദമ്പിസ്സ നാനുജാനാമി; യമ്പി സോ യദേവ തസ്സ സാമം ഞാതം സാമം ദിട്ഠം സാമം വിദിതം തദേവ തത്ഥ ഥാമസാ പരാമാസാ അഭിനിവിസ്സ വോഹരതി - 'ഇദമേവ സച്ചം, മോഘമഞ്ഞ'ന്തി ഇദമ്പിസ്സ നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അഞ്ഞഥാ ഹി, ആനന്ദ, തഥാഗതസ്സ മഹാകമ്മവിഭങ്ഗേ ഞാണം ഹോതി.

"തത്രാനന്ദ, യ്വായം സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഏവമാഹ - 'നത്ഥി കിര, ഭോ, കല്യാണാനി കമ്മാനി, നത്ഥി സുചരിതസ്സ വിപാകോ'തി ഇദമസ്സ നാനുജാനാമി; യഞ്ച ഖോ സോ ഏവമാഹ - 'അമാഹം പുഗ്ഗലം അദ്ദസം - ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതം അദിന്നാദാനാ പടിവിരതം...പേ... സമ്മാദിട്ഠിം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പസ്സാമി അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്ന'ന്തി ഇദമസ്സ അനുജാനാമി; യഞ്ച ഖോ സോ ഏവമാഹ - 'യോ കിര, ഭോ, പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ...പേ... സമ്മാദിട്ഠി, സബ്ബോ സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീ'തി ഇദമസ്സ നാനുജാനാമി; യഞ്ച ഖോ സോ ഏവമാഹ - 'യേ ഏവം ജാനന്തി തേ സമ്മാ ജാനന്തി; യേ അഞ്ഞഥാ ജാനന്തി, മിച്ഛാ തേസം ഞാണ'ന്തി ഇദമ്പിസ്സ നാനുജാനാമി; യമ്പി

സോ യദേവ തസ്സ സാമം ഞാതം സാമം ദിട്ഠം സാമം വിദിതം തദേവ തഥ ഥാമസാ പരാമാസാ അഭിനിവിസ്സ വോഹരതി - 'ഇദമേവ സച്ചം, മോഘമഞ്ഞ'ന്തി ഇദമ്പിസ്സ നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അഞ്ഞഥാ ഹി, ആനന്ദ, തഥാഗതസ്സ മഹാകമ്മവിഭങ്ഗേ ഞാണം ഹോതി.

൩൦൩. "തത്രാനന്ദ, യ്വായം പുഗ്ഗലോ ഇധ പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ... പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠി, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി, പുബ്ബേ വാസ്സ തം കതം ഹോതി പാപകമ്മം ദുക്ഖവേദനീയം, പച്ഛാ വാസ്സ തം കതം ഹോതി പാപകമ്മം ദുക്ഖവേദനീയം, മരണകാലേ വാസ്സ ഹോതി മിച്ഛാദിട്ഠി സമത്താ സമാദിന്നാ. തേന സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. യഞ്ച ഖോ സോ ഇധ പാണാതിപാതീ ഹോതി അദിന്നാദായീ ഹോതി...പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠി ഹോതി തസ്സ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ വിപാകം പടിസംവേദേതി ഉപപജ്ജ വാ [ഉപപജ്ജം വാ (സീ॰ പീ॰), ഉപപജ്ജ വാ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰) ഉപപജ്ജിത്വാതി സംവണ്ണനായ സംസന്ദേതബ്ബാ] അപരേ വാ പരിയായേ.

"തത്രാനന്ദ, യ്വായം പുഗ്ഗലോ ഇധ പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ...പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠി കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, പുബ്ബേ വാസ്സ തം കതം ഹോതി കല്യാണകമ്മം സുഖവേദനീയം, പച്ഛാ വാസ്സ തം കതം ഹോതി കല്യാണകമ്മം സുഖവേദനീയം, മരണകാലേ വാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി സമത്താ സമാദിന്നാ. തേന സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. യഞ്ച ഖോ സോ ഇധ പാണാതിപാതീ ഹോതി അദിന്നാദായീ ഹോതി...പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠി ഹോതി തസ്സ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ വിപാകം പടിസംവേദേതി ഉപപജ്ജ വാ അപരേ വാ പരിയായേ.

"തത്രാനന്ദ , യ്വായം പുഗ്ഗലോ ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ...പേ॰... സമ്മാദിട്ഠി, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, പുബ്ബേ വാസ്സ തം കതം ഹോതി കല്യാണകമ്മം സുഖവേദനീയം, പച്ഛാ വാസ്സ തം കതം ഹോതി കല്യാണകമ്മം സുഖവേദനീയം, മരണകാലേ വാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി സമത്താ സമാദിന്നാ. തേന സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. യഞ്ച ഖോ സോ ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി...പേ॰... സമ്മാദിട്ഠി ഹോതി, തസ്സ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ വിപാകം പടിസംവേദേതി ഉപപജ്ജ വാ അപരേ വാ പരിയായേ.

"തത്രാനന്ദ , യ്വായം പുഗ്ഗലോ ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ...പേ॰... സമ്മാദിട്ഠി, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി, പുബ്ബേ വാസ്സ തം കതം ഹോതി പാപകമ്മം ദുക്ഖവേദനീയം, പച്ഛാ വാസ്സ തം കതം ഹോതി പാപകമ്മം ദുക്ഖവേദനീയം, മരണകാലേ വാസ്സ ഹോതി മിച്ഛാദിട്ഠി സമത്താ സമാദിന്നാ. തേന സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. യഞ്ച ഖോ സോ ഇധ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി...പേ॰... സമ്മാദിട്ഠി

ഹോതി, തസ്സ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ വിപാകം പടിസംവേദേതി ഉപപജ്ജ വാ അപരേ വാ പരിയായേ.

“ഇതി ഖോ, ആനന്ദ, അത്ഥി കമ്മം അഭബ്ബം അഭബ്ബാഭാസം, അത്ഥി കമ്മം അഭബ്ബം ഭബ്ബാഭാസം, അത്ഥി കമ്മം ഭബ്ബഞ്ചേവ ഭബ്ബാഭാസഞ്ച, അത്ഥി കമ്മം ഭബ്ബം അഭബ്ബാഭാസ”ന്തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

മഹാകമ്മവിഭങ്ഗസുത്തം നിട്ഠിതം ഛട്ഠം.

൭. സളായതനവിഭങ്ഗസുത്തം

൩൦൪. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഭിക്ഖവോ”തി. “ഭദന്തേ”തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - “സളായതനവിഭങ്ഗം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“‘ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനി, ഛ ബാഹിരാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനി, ഛ വിഞ്ഞാണകായാ വേദിതബ്ബാ, ഛ ഫസ്സകായാ വേദിതബ്ബാ, അട്ഠാരസ മനോപവിചാരാ വേദിതബ്ബാ, ഛത്തിംസ സത്തപദാ വേദിതബ്ബാ, തത്ര ഇദം നിസ്സായ ഇദം പജഹഥ, തയോ സതിപട്ഠാനാ യദരിയോ സേവതി യദരിയോ സേവമാനോ സത്ഥാ ഗണമനുസാസിതുമരഹതി, സോ വുച്ചതി യോഗ്ഗാചരിയാനം [യോഗാചരിയാനം (ക॰)] അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥീ’തി - അയമുദ്ദേസോ സളായതനവിഭങ്ഗസ്സ.

൩൦൫. “‘ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനീ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ‘ചക്ഖായതനം സോതായതനം ഘാനായതനം ജിവ്ഹായതനം കായായതനം മനായതനം - ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനീ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

“‘ഛ ബാഹിരാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനീ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം . കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ‘രൂപായതനം സദ്ദായതനം ഗന്ധായതനം രസായതനം ഫോട്ഠബ്ബായതനം ധമ്മായതനം - ഛ ബാഹിരാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനീ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

“‘ഛ വിഞ്ഞാണകായാ വേദിതബ്ബാ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ‘ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം സോതവിഞ്ഞാണം ഘാനവിഞ്ഞാണം ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം കായവിഞ്ഞാണം മനോവിഞ്ഞാണം - ഛ വിഞ്ഞാണകായാ വേദിതബ്ബാ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

'''ഛ ഫസ്സകായാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? 'ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ സോതസമ്ഫസ്സോ ഘാനസമ്ഫസ്സോ ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ കായസമ്ഫസ്സോ മനോസമ്ഫസ്സോ - ഛ ഫസ്സകായാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

'''അട്ഠാരസ മനോപവിചാരാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? 'ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ സോമനസ്സട്ഠാനീയം രൂപം ഉപവിചരതി, ദോമനസ്സട്ഠാനീയം രൂപം ഉപവിചരതി, ഉപേക്ഖാട്ഠാനീയം രൂപം ഉപവിചരതി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ സോമനസ്സട്ഠാനീയം ധമ്മം ഉപവിചരതി, ദോമനസ്സട്ഠാനീയം ധമ്മം ഉപവിചരതി, ഉപേക്ഖാട്ഠാനീയം ധമ്മം ഉപവിചരതി. ഇതി ഛ സോമനസ്സൂപവിചാരാ, ഛ ദോമനസ്സൂപവിചാരാ, ഛ ഉപേക്ഖൂപവിചാരാ, അട്ഠാരസ മനോപവിചാരാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൦൬. '''ഛത്തിംസ സത്തപദാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ഛ ഗേഹസിതാനി [ഗേഹസ്സിതാനി (?)] സോമനസ്സാനി, ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി [നേക്ഖമ്മസ്സിതാനി (ടീകാ)] സോമനസ്സാനി, ഛ ഗേഹസിതാനി ദോമനസ്സാനി, ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി ദോമനസ്സാനി, ഛ ഗേഹസിതാ ഉപേക്ഖാ, ഛ നേക്ഖമ്മസിതാ ഉപേക്ഖാ. തത്ഥ കതമാനി ഛ ഗേഹസിതാനി സോമനസ്സാനി? ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാനം രൂപാനം ഇട്ഠാനം കന്താനം മനാപാനം മനോരമാനം ലോകാമിസപടിസംയുത്താനം പടിലാഭം വാ പടിലാഭതോ സമനുപസ്സതോ പുബ്ബേ വാ പടിലദ്ധപുബ്ബം അതീതം നിരുദ്ധം വിപരിണതം സമനുസ്സരതോ ഉപ്പജ്ജതി സോമനസ്സം. യം ഏവരൂപം സോമനസ്സം ഇദം വുച്ചതി ഗേഹസിതം സോമനസ്സം. സോതവിഞ്ഞേയ്യാനം സദ്ദാനം... ഘാനവിഞ്ഞേയ്യാനം ഗന്ധാനം... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാനം രസാനം... കായവിഞ്ഞേയ്യാനം ഫോട്ഠബ്ബാനം... മനോവിഞ്ഞേയ്യാനം ധമ്മാനം ഇട്ഠാനം കന്താനം മനാപാനം...പേ॰... സോമനസ്സം. യം ഏവരൂപം സോമനസ്സം ഇദം വുച്ചതി ഗേഹസിതം സോമനസ്സം. ഇമാനി ഛ ഗേഹസിതാനി സോമനസ്സാനി.

''തത്ഥ കതമാനി ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി സോമനസ്സാനി? രൂപാനംത്വേവ അനിച്ചതം വിദിത്വാ വിപരിണാമവിരാഗനിരോധം [വിപരിണാമം വിരാഗം നിരോധം (ക॰)], 'പുബ്ബേ ചേവ രൂപാ ഏതരഹി ച സബ്ബേ തേ രൂപാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ ഉപ്പജ്ജതി സോമനസ്സം. യം ഏവരൂപം സോമനസ്സം ഇദം വുച്ചതി നേക്ഖമ്മസിതം സോമനസ്സം. സദ്ദാനംത്വേവ... ഗന്ധാനംത്വേവ... രസാനംത്വേവ... ഫോട്ഠബ്ബാനംത്വേവ... ധമ്മാനംത്വേ അനിച്ചതം വിദിത്വാ വിപരിണാമവിരാഗനിരോധം, 'പുബ്ബേ ചേവ ധമ്മാ ഏതരഹി ച സബ്ബേ തേ ധമ്മാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ ഉപ്പജ്ജതി സോമനസ്സം. യം ഏവരൂപം സോമനസ്സം ഇദം വുച്ചതി നേക്ഖമ്മസിതം സോമനസ്സം. ഇമാനി ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി സോമനസ്സാനി.

൩൦൭. "തത്ഥ കതമാനി ഛ ഗേഹസിതാനി ദോമനസ്സാനി? ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാനം രൂപാനം...പേ॰... സോതവിഞ്ഞേയ്യാനം സദ്ദാനം... ഘാനവിഞ്ഞേയ്യാനം ഗന്ധാനം... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാനം രസാനം... കായവിഞ്ഞേയ്യാനം ഫോട്ഠബ്ബാനം... മനോവിഞ്ഞേയ്യാനം ധമ്മാനം ഇട്ഠാനം കന്താനം മനാപാനം മനോരമാനം ലോകാമിസപടിസംയുത്താനം അപ്പടിലാഭം വാ അപ്പടിലാഭതോ സമനുപസ്സതോ പുബ്ബേ വാ അപ്പടിലദ്ധപുബ്ബം അതീതം നിരുദ്ധം വിപരിണതം സമനുസ്സരതോ ഉപ്പജ്ജതി ദോമനസ്സം. യം ഏവരൂപം ദോമനസ്സം ഇദം വുച്ചതി ഗേഹസിതം ദോമനസ്സം. ഇമാനി ഛ ഗേഹസിതാനി ദോമനസ്സാനി.

"തത്ഥ കതമാനി ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി ദോമനസ്സാനി? രൂപാനംത്വേവ അനിച്ചതം വിദിത്വാ വിപരിണാമവിരാഗനിരോധം, 'പുബ്ബേ ചേവ രൂപാ ഏതരഹി ച സബ്ബേ തേ രൂപാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ അനുത്തരേസു വിമോക്ഖേസു പിഹം ഉപട്ഠാപേതി - 'കുദാസ്സു [കദാസ്സു (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] നാമാഹം തദായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സാമി യദരിയാ ഏതരഹി ആയതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ'തി ഇതി അനുത്തരേസു വിമോക്ഖേസു പിഹം ഉപട്ഠാപയതോ ഉപ്പജ്ജതി പിഹപച്ചയാ ദോമനസ്സം. യം ഏവരൂപം ദോമനസ്സം ഇദം വുച്ചതി നേക്ഖമ്മസിതം ദോമനസ്സം. സദ്ദാനംത്വേവ...പേ॰... ഗന്ധാനംത്വേവ... രസാനംത്വേവ... ഫോട്ഠബ്ബാനംത്വേവ... ധമ്മാനംത്വേവ അനിച്ചതം വിദിത്വാ വിപരിണാമവിരാഗനിരോധം, 'പുബ്ബേ ചേവ ധമ്മാ ഏതരഹി ച സബ്ബേ തേ ധമ്മാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ അനുത്തരേസു വിമോക്ഖേസു പിഹം ഉപട്ഠാപേതി - 'കുദാസ്സു നാമാഹം തദായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സാമി യദരിയാ ഏതരഹി ആയതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ'തി ഇതി അനുത്തരേസു വിമോക്ഖേസു പിഹം ഉപട്ഠാപയതോ ഉപ്പജ്ജതി പിഹപച്ചയാ ദോമനസ്സം. യം ഏവരൂപം ദോമനസ്സം ഇദം വുച്ചതി നേക്ഖമ്മസിതം ദോമനസ്സം. ഇമാനി ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി ദോമനസ്സാനി.

൩൦൮. "തത്ഥ കതമാ ഛ ഗേഹസിതാ ഉപേക്ഖാ? ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ഉപ്പജ്ജതി ഉപേക്ഖാ ബാലസ്സ മൂള്ഹസ്സ ( ) [(മന്ദസ്സ) (ക॰)] പുഥുജ്ജനസ്സ അനോധിജിനസ്സ അവിപാകജിനസ്സ അനാദീനവദസ്സാവിനോ അസ്സുതവതോ പുഥുജ്ജനസ്സ. യാ ഏവരൂപാ ഉപേക്ഖാ, രൂപം സാ നാതിവത്തതി. തസ്മാ സാ [സായം (ക॰)] ഉപേക്ഖാ 'ഗേഹസിതാ'തി വുച്ചതി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ഉപ്പജ്ജതി ഉപേക്ഖാ ബാലസ്സ മൂള്ഹസ്സ പുഥുജ്ജനസ്സ അനോധിജിനസ്സ അവിപാകജിനസ്സ അനാദീനവദസ്സാവിനോ അസ്സുതവതോ പുഥുജ്ജനസ്സ. യാ ഏവരൂപാ ഉപേക്ഖാ, ധമ്മം സാ നാതിവത്തതി. തസ്മാ സാ ഉപേക്ഖാ 'ഗേഹസിതാ'തി വുച്ചതി. ഇമാ ഛ ഗേഹസിതാ ഉപേക്ഖാ.

"തത്ഥ കതമാ ഛ നേക്ഖമ്മസിതാ ഉപേക്ഖാ? രൂപാനംത്വേവ അനിച്ചതം വിദിത്വാ വിപരിണാമവിരാഗനിരോധം, 'പുബ്ബേ ചേവ രൂപാ ഏതരഹി ച സബ്ബേ തേ രൂപാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ ഉപ്പജ്ജതി ഉപേക്ഖാ. യാ ഏവരൂപാ

ഉപേക്ഖാ, രൂപം സാ അതിവത്തതി. തസ്മാ സാ ഉപേക്ഖാ 'നേക്ഖമ്മസിതാ'തി വുച്ചതി. സദ്ദാനംത്വേവ... ഗന്ധാനംത്വേവ... രസാനംത്വേവ... ഫോട്ഠബ്ബാനംത്വേവ... ധമ്മാനംത്വേവ അനിച്ചതം വിദിത്വാ വിപരിണാമവിരാഗനിരോധം, 'പുബ്ബേ ചേവ ധമ്മാ ഏതരഹി ച സബ്ബേ തേ ധമ്മാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ ഉപ്പജ്ജതി ഉപേക്ഖാ. യാ ഏവരൂപാ ഉപേക്ഖാ, ധമ്മം സാ അതിവത്തതി. തസ്മാ സാ ഉപേക്ഖാ 'നേക്ഖമ്മസിതാ'തി വുച്ചതി. ഇമാ ഛ നേക്ഖമ്മസിതാ ഉപേക്ഖാ. 'ഛത്തിംസ സത്തപദാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൰൯. "തത്ര ഇദം നിസ്സായ ഇദം പജഹഥാ"തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം; കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യാനി ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി സോമനസ്സാനി താനി നിസ്സായ താനി ആഗമ്മ യാനി ഛ ഗേഹസിതാനി സോമനസ്സാനി താനി പജഹഥ, താനി സമതിക്കമഥ. ഏവമേതേസം പഹാനം ഹോതി, ഏവമേതേസം സമതിക്കമോ ഹോതി.

"തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യാനി ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി ദോമനസ്സാനി താനി നിസ്സായ താനി ആഗമ്മ യാനി ഛ ഗേഹസിതാനി ദോമനസ്സാനി താനി പജഹഥ, താനി സമതിക്കമഥ. ഏവമേതേസം പഹാനം ഹോതി, ഏവമേതേസം സമതിക്കമോ ഹോതി.

"തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യാ ഛ നേക്ഖമ്മസിതാ ഉപേക്ഖാ താ നിസ്സായ താ ആഗമ്മ യാ ഛ ഗേഹസിതാ ഉപേക്ഖാ താ പജഹഥ, താ സമതിക്കമഥ. ഏവമേതാസം പഹാനം ഹോതി, ഏവമേതാസം സമതിക്കമോ ഹോതി.

"തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യാനി ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി സോമനസ്സാനി താനി നിസ്സായ താനി ആഗമ്മ യാനി ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി ദോമനസ്സാനി താനി പജഹഥ, താനി സമതിക്കമഥ. ഏവമേതേസം പഹാനം ഹോതി, ഏവമേതേസം സമതിക്കമോ ഹോതി.

"തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യാ ഛ നേക്ഖമ്മസിതാ ഉപേക്ഖാ താ നിസ്സായ താ ആഗമ്മ യാനി ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി സോമനസ്സാനി താനി പജഹഥ, താനി സമതിക്കമഥ. ഏവമേതേസം പഹാനം ഹോതി, ഏവമേതേസം സമതിക്കമോ ഹോതി.

൩൰൰. "അത്ഥി , ഭിക്ഖവേ, ഉപേക്ഖാ നാനത്താ നാനത്തസിതാ, അത്ഥി ഉപേക്ഖാ ഏകത്താ ഏകത്തസിതാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ഉപേക്ഖാ നാനത്താ നാനത്തസിതാ? അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, ഉപേക്ഖാ രൂപേസു, അത്ഥി സദ്ദേസു , അത്ഥി ഗന്ധേസു, അത്ഥി രസേസു, അത്ഥി ഫോട്ഠബ്ബേസു - അയം, ഭിക്ഖവേ, ഉപേക്ഖാ നാനത്താ നാനത്തസിതാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ഉപേക്ഖാ ഏകത്താ ഏകത്തസിതാ? അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, ഉപേക്ഖാ ആകാസാനഞ്ചായതനനിസ്സിതാ, അത്ഥി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനനിസ്സിതാ, അത്ഥി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനനിസ്സിതാ, അത്ഥി നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനനിസ്സിതാ - അയം, ഭിക്ഖവേ, ഉപേക്ഖാ ഏകത്താ ഏകത്തസിതാ.

“തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യായം ഉപേക്ഖാ ഏകത്താ ഏകത്തസിതാ തം നിസ്സായ തം ആഗമ്മ യായം ഉപേക്ഖാ നാനത്താ നാനത്തസിതാ തം പജഹഥ, തം സമതിക്കമഥ. ഏവമേതിസ്സാ പഹാനം ഹോതി, ഏവമേതിസ്സാ സമതിക്കമോ ഹോതി.

“അതമ്മയതം, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സായ അതമ്മയതം ആഗമ്മ യായം ഉപേക്ഖാ ഏകത്താ ഏകത്തസിതാ തം പജഹഥ, തം സമതിക്കമഥ. ഏവമേതിസ്സാ പഹാനം ഹോതി, ഏവമേതിസ്സാ സമതിക്കമോ ഹോതി. ‘തത്ര ഇദം നിസ്സായ ഇദം പജഹഥാ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൧൧. “‘തയോ സതിപട്ഠാനാ യദരിയോ സേവതി, യദരിയോ സേവമാനോ സത്ഥാ ഗണമനുസാസിതുമരഹതീ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം; കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥാ സാവകാനം ധമ്മം ദേസേതി അനുകമ്പകോ ഹിതേസീ അനുകമ്പം ഉപാദായ - ‘ഇദം വോ ഹിതായ, ഇദം വോ സുഖായാ’തി. തസ്സ സാവകാ ന സുസ്സൂസന്തി, ന സോതം ഓദഹന്തി, ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠപേന്തി , വോക്കമ്മ ച സത്ഥുസാസനാ വത്തന്തി. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ന ചേവ അനത്തമനോ ഹോതി, ന ച അനത്തമനതം പടിസംവേദേതി, അനവസ്സുതോ ച വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, പഠമം സതിപട്ഠാനം യദരിയോ സേവതി, യദരിയോ സേവമാനോ സത്ഥാ ഗണമനുസാസിതുമരഹതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥാ സാവകാനം ധമ്മം ദേസേതി അനുകമ്പകോ ഹിതേസീ അനുകമ്പം ഉപാദായ - ‘ഇദം വോ ഹിതായ, ഇദം വോ സുഖായാ’തി. തസ്സ ഏകച്ചേ സാവകാ ന സുസ്സൂസന്തി, ന സോതം ഓദഹന്തി, ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠപേന്തി, വോക്കമ്മ ച സത്ഥുസാസനാ വത്തന്തി; ഏകച്ചേ സാവകാ സുസ്സൂസന്തി, സോതം ഓദഹന്തി, അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠപേന്തി, ന ച വോക്കമ്മ സത്ഥുസാസനാ വത്തന്തി . തത്ര, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ന ചേവ അനത്തമനോ ഹോതി, ന ച അനത്തമനതം പടിസംവേദേതി; ന ച അത്തമനോ ഹോതി, ന ച അത്തമനതം പടിസംവേദേതി. അനത്തമനതാ ച അത്തമനതാ ച - തദുഭയം അഭിനിവജ്ജേത്വാ ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ദുതിയം സതിപട്ഠാനം യദരിയോ സേവതി, യദരിയോ സേവമാനോ സത്ഥാ ഗണമനുസാസിതുമരഹതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥാ സാവകാനം ധമ്മം ദേസേതി അനുകമ്പകോ ഹിതേസീ അനുകമ്പം ഉപാദായ - ‘ഇദം വോ ഹിതായ, ഇദം വോ സുഖായാ’തി. തസ്സ സാവകാ സുസ്സൂസന്തി, സോതം ഓദഹന്തി, അഞ്ഞാചിത്തം ഉപട്ഠപേന്തി, ന ച വോക്കമ്മ സത്ഥുസാസനാ വത്തന്തി. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അത്തമനോ ചേവ ഹോതി, അത്തമനതഞ്ച പടിസംവേദേതി, അനവസ്സുതോ ച വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, തതിയം സതിപട്ഠാനം യദരിയോ സേവതി, യദരിയോ സേവമാനോ സത്ഥാ ഗണമനുസാസിതുമരഹതി. ‘തയോ സതിപട്ഠാനാ യദരിയോ സേവതി, യദരിയോ സേവമാനോ സത്ഥാ ഗണമനുസാസിതുമരഹതീ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൧൨. '''സോ വുച്ചതി യോഗ്ഗാചരിയാനം അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥീ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ഹത്ഥിദമകേന, ഭിക്ഖവേ, ഹത്ഥിദമ്മോ സാരിതോ ഏകംയേവ ദിസം ധാവതി - പുരത്ഥിമം വാ പച്ഛിമം വാ ഉത്തരം വാ ദക്ഖിണം വാ. അസ്സദമകേന, ഭിക്ഖവേ, അസ്സദമ്മോ സാരിതോ ഏകഞ്ഞേവ ദിസം ധാവതി - പുരത്ഥിമം വാ പച്ഛിമം വാ ഉത്തരം വാ ദക്ഖിണം വാ. ഗോദമകേന, ഭിക്ഖവേ, ഗോദമ്മോ സാരിതോ ഏകംയേവ ദിസം ധാവതി - പുരത്ഥിമം വാ പച്ഛിമം വാ ഉത്തരം വാ ദക്ഖിണം വാ. തഥാഗതേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന പുരിസദമ്മോ സാരിതോ അട്ഠ ദിസാ വിധാവതി. രൂപീ രൂപാനി പസ്സതി - അയം ഏകാ ദിസാ; അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി - അയം ദുതിയാ ദിസാ; സുഭന്തേവ അധിമുത്തോ ഹോതി - അയം തതിയാ ദിസാ; സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ 'അനന്തോ ആകാസോ'തി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം ചതുത്ഥീ ദിസാ; സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'അനന്തം വിഞ്ഞാണ'ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം പഞ്ചമീ ദിസാ; സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'നത്ഥി കിഞ്ചീ'തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം ഛട്ഠീ ദിസാ; സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം സത്തമീ ദിസാ; സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം അട്ഠമീ ദിസാ. തഥാഗതേന, ഭിക്ഖവേ, അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന പുരിസദമ്മോ സാരിതോ ഇമാ അട്ഠ ദിസാ വിധാവതി. 'സോ വുച്ചതി യോഗ്ഗാചരിയാനം അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥീ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്ത''ന്തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

സളായതനവിഭങ്ഗസുത്തം നിട്ഠിതം സത്തമം.

൮. ഉദ്ദേസവിഭങ്ഗസുത്തം

൩൧൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - ''ഉദ്ദേസവിഭങ്ഗം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''തഥാ തഥാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപപരിക്ഖേയ്യ യഥാ യഥാ [യഥാ യഥാസ്സ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഉപപരിക്ഖതോ ബഹിദ്ധാ ചസ്സ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടം, അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതം അനുപാദായ ന പരിതസ്സേയ്യ. ബഹിദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണേ അവിക്ഖിത്തേ അവിസടേ സതി അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതേ അനുപാദായ അപരിതസ്സതോ ആയതിം

ജാതിജരാമരണദുക്ഖസമുദയസമ്ഭവോ ന ഹോതീ''തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പാവിസി.

൩൧൮. അഥ ഖോ തേസം ഭിക്ഖൂനം, അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ, ഏതദഹോസി - ''ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - 'തഥാ തഥാ, ഭിക്ഖവേ , ഭിക്ഖു ഉപപരിക്ഖേയ്യ യഥാ യഥാ ഉപപരിക്ഖതോ ബഹിദ്ധാ ചസ്സ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടം, അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതം അനുപാദായ ന പരിതസ്സേയ്യ. ബഹിദ്ധാ , ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണേ അവിക്ഖിത്തേ അവിസടേ സതി അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതേ അനുപാദായ അപരിതസ്സതോ ആയതിം ജാതിജരാമരണദുക്ഖസമുദയസമ്ഭവോ ന ഹോതീ'തി. കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാ''തി? അഥ ഖോ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി - ''അയം ഖോ ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം; പഹോതി ചായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ''തി.

അഥ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാകച്ചാനേന സദ്ധിം സമ്മോദിംസു. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതദവോചും -

''ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ കച്ചാന, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - 'തഥാ തഥാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപപരിക്ഖേയ്യ യഥാ യഥാ ഉപപരിക്ഖതോ ബഹിദ്ധാ ചസ്സ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടം, അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതം അനുപാദായ ന പരിതസ്സേയ്യ. ബഹിദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണേ അവിക്ഖിത്തേ അവിസടേ സതി അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതേ അനുപാദായ അപരിതസ്സതോ ആയതിം ജാതിജരാമരണദുക്ഖസമുദയസമ്ഭവോ ന ഹോതീ'തി. തേസം നോ, ആവുസോ കച്ചാന, അമ്ഹാകം, അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ, ഏതദഹോസി - 'ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - തഥാ തഥാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപപരിക്ഖേയ്യ, യഥാ യഥാ ഉപപരിക്ഖതോ ബഹിദ്ധാ ചസ്സ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടം അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതം അനുപാദായ ന പരിതസ്സേയ്യ. ബഹിദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണേ അവിക്ഖിത്തേ അവിസടേ സതി അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതേ അനുപാദായ അപരിതസ്സതോ ആയതിം ജാതിജരാമരണദുക്ഖസമുദയസമ്ഭവോ ന ഹോതീ'തി. കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാ''തി. ''തേസം നോ, ആവുസോ കച്ചാന, അമ്ഹാകം ഏതദഹോസി - 'അയം ഖോ ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ, സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം

സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം എതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ'തി - വിഭജതായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ"തി.

൩൧൭. "'സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, പുരിസോ സാരത്ഥികോ സാരഗവേസീ സാരപരിയേസനം ചരമാനോ മഹതോ രുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ സാരവതോ അതിക്കമ്മേവ മൂലം അതിക്കമ്മ ഖന്ധം സാഖാപലാസേ സാരം പരിയേസിതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ, ഏവം സമ്പദമിദം ആയസ്മന്താനം സത്ഥരി സമ്മുഖീഭൂതേ തം ഭഗവന്തം അതിസിത്വാ അമ്ഹേ എതമത്ഥം പടിപുച്ഛിതബ്ബം മഞ്ഞഥ. സോ ഹാവുസോ, ഭഗവാ ജാനം ജാനാതി, പസ്സം പസ്സതി, ചക്ഖുഭൂതോ ഞാണഭൂതോ ധമ്മഭൂതോ ബ്രഹ്മഭൂതോ വത്താ പവത്താ അത്ഥസ്സ നിന്നേതാ അമതസ്സ ദാതാ ധമ്മസ്സാമീ തഥാഗതോ. സോ ചേവ പനേതസ്സ കാലോ അഹോസി യം ഭഗവന്തംയേവ എതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാഥ; യഥാ വോ ഭഗവാ ബ്യാകരേയ്യ തഥാ നം ധാരേയ്യാഥാ'"തി. 'അദ്ധാവുസോ കച്ചാന, ഭഗവാ ജാനം ജാനാതി, പസ്സം പസ്സതി, ചക്ഖുഭൂതോ ഞാണഭൂതോ ധമ്മഭൂതോ ബ്രഹ്മഭൂതോ വത്താ പവത്താ അത്ഥസ്സ നിന്നേതാ അമതസ്സ ദാതാ ധമ്മസ്സാമീ തഥാഗതോ. സോ ചേവ പനേതസ്സ കാലോ അഹോസി യം ഭഗവന്തംയേവ എതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമ; യഥാ നോ ഭഗവാ ബ്യാകരേയ്യ തഥാ നം ധാരേയ്യാമ. അപി ചായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. വിഭജതായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ അഗരും കരിത്വാ'തി. 'തേന ഹാവുസോ, സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ'തി. 'ഏവമാവുസോ'തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ മഹാകച്ചാനസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ എതദവോച -

'യം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - തഥാ തഥാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപപരിക്ഖേയ്യ, യഥാ യഥാ ഉപപരിക്ഖതോ ബഹിദ്ധാ ചസ്സ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടം അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതം അനുപാദായ ന പരിതസ്സേയ്യ, ബഹിദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണേ അവിക്ഖിത്തേ അവിസടേ സതി അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതേ അനുപാദായ അപരിതസ്സതോ ആയതിം ജാതിജരാമരണദുക്ഖസമുദയസമ്ഭവോ ന ഹോതീ'തി. ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി.

൩൧൮. "കഥഞ്ചാവുസോ, ബഹിദ്ധാ വിഞ്ഞാണം വിക്ഖിത്തം വിസടന്തി വുച്ചതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ രൂപനിമിത്താനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി രൂപനിമിത്തസ്സാദഗധിതം [...ഗഥിതം (സീ॰ പീ॰)] രൂപനിമിത്തസ്സാദവിനിബന്ധം [...വിനിബന്ധം (സീ॰ പീ॰)] രൂപനിമിത്തസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം ബഹിദ്ധാ വിഞ്ഞാണം വിക്ഖിത്തം വിസടന്തി വുച്ചതി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം

വിഞ്ഞായ ധമ്മനിമിത്താനുസാരീ വിഞ്ഞാണം ഹോതി; ധമ്മനിമിത്തസ്സാദഗധിതം ധമ്മനിമിത്തസ്സാദവിനിബന്ധം ധമ്മനിമിത്തസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം ബഹിദ്ധാ വിഞ്ഞാണം വിക്ഖിത്തം വിസടന്തി വുച്ചതി. ഏവം ഖോ ആവുസോ, ബഹിദ്ധാ വിഞ്ഞാണം വിക്ഖിത്തം വിസടന്തി വുച്ചതി.

൩൧൭. ''കഥഞ്ചാവുസോ, ബഹിദ്ധാ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടന്തി വുച്ചതി ? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ന രൂപനിമിത്താനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി രൂപനിമിത്തസ്സാദഗധിതം ന രൂപനിമിത്തസ്സാദവിനിബന്ധം ന രൂപനിമിത്തസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം ബഹിദ്ധാ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടന്തി വുച്ചതി . സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ന ധമ്മനിമിത്താനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി ന ധമ്മനിമിത്തസ്സാദഗധിതം ന ധമ്മനിമിത്തസ്സാദവിനിബന്ധം ന ധമ്മനിമിത്തസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം ബഹിദ്ധാ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടന്തി വുച്ചതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ബഹിദ്ധാ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടന്തി വുച്ചതി.

൩൧൮. ''കഥഞ്ചാവുസോ, അജ്ഝത്തം [അജ്ഝത്തം ചിത്തം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. തസ്സ വിവേകജപീതിസുഖാനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി വിവേകജപീതിസുഖസ്സാദഗധിതം വിവേകജപീതിസുഖസ്സാദവിനിബന്ധം വിവേകജപീതിസുഖസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം അജ്ഝത്തം ചിത്തം സണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. തസ്സ സമാധിജപീതിസുഖാനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി സമാധിജപീതിസുഖസ്സാദഗധിതം സമാധിജപീതിസുഖസ്സാദവിനിബന്ധം സമാധിജപീതിസുഖസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം അജ്ഝത്തം ചിത്തം സണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി സതോ ച സമ്പജാനോ സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - 'ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ'തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. തസ്സ ഉപേക്ഖാനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി ഉപേക്ഖാസുഖസ്സാദഗധിതം ഉപേക്ഖാസുഖസ്സാദവിനിബന്ധം ഉപേക്ഖാസുഖസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം അജ്ഝത്തം ചിത്തം സണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. തസ്സ അദുക്ഖമസുഖാനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി അദുക്ഖമസുഖസ്സാദഗധിതം

അദുക്ഖമസുഖസ്സാദവിനിബന്ധം അദുക്ഖമസുഖസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം അജ്ഝത്തം ചിത്തം സണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അജ്ഝത്തം [അജ്ഝത്തം ചിത്തം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി.

൩൧൯. ''കഥഞ്ചാവുസോ , അജ്ഝത്തം [അജ്ഝത്തം ചിത്തം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അസണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി...പേ॰... പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. തസ്സ ന വിവേകജപീതിസുഖാനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി ന വിവേകജപീതിസുഖസ്സാദഗധിതം ന വിവേകജപീതിസുഖസ്സാദവിനിബന്ധം ന വിവേകജപീതിസുഖസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം അജ്ഝത്തം ചിത്തം അസണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ...പേ॰... ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. തസ്സ ന സമാധിജപീതിസുഖാനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി ന സമാധിജപീതിസുഖസ്സാദഗധിതം ന സമാധിജപീതിസുഖസ്സാദവിനിബന്ധം ന സമാധിജപീതിസുഖസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം അജ്ഝത്തം ചിത്തം അസണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി .

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പീതിയാ ച വിരാഗാ...പേ॰... തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. തസ്സ ന ഉപേക്ഖാനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി ന ഉപേക്ഖാസുഖസ്സാദഗധിതം ന ഉപേക്ഖാസുഖസ്സാദവിനിബന്ധം ന ഉപേക്ഖാസുഖസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം അജ്ഝത്തം ചിത്തം അസണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. തസ്സ ന അദുക്ഖമസുഖാനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി ന അദുക്ഖമസുഖസ്സാദഗധിതം ന അദുക്ഖമസുഖസ്സാദവിനിബന്ധം ന അദുക്ഖമസുഖസ്സാദസംയോജനസംയുത്തം അജ്ഝത്തം ചിത്തം അസണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അജ്ഝത്തം [അജ്ഝത്തം ചിത്തം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അസണ്ഠിതന്തി വുച്ചതി.

൩൨൦. ''കഥഞ്ചാവുസോ, അനുപാദാ പരിതസ്സനാ ഹോതി? ഇധാവുസോ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അരിയാനം അദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ അകോവിദോ അരിയധമ്മേ അവിനീതോ സപ്പുരിസാനം അദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ അകോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ അവിനീതോ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി രൂപവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ രൂപം രൂപസ്മിം വാ അത്താനം. തസ്സ തം രൂപം വിപരിണമതി, അഞ്ഞഥാ ഹോതി. തസ്സ രൂപവിപരിണാമഞ്ഞഥാഭാവാ രൂപവിപരിണാമാനുപരിവത്തി വിഞ്ഞാണം ഹോതി. തസ്സ രൂപവിപരിണാമാനുപരിവത്തജാ പരിതസ്സനാ ധമ്മസമുപ്പാദാ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠന്തി. ചേതസോ പരിയാദാനാ ഉത്താസവാ ച ഹോതി വിഘാതവാ ച അപേക്ഖവാ ച അനുപാദായ ച പരിതസ്സതി. വേദനം ...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി

വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം. തസ്സ തം വിഞ്ഞാണം വിപരിണമതി, അഞ്ഞഥാ ഹോതി. തസ്സ വിഞ്ഞാണവിപരിണാമഞ്ഞഥാഭാവാ വിഞ്ഞാണവിപരിണാമാനുപരിവത്തി വിഞ്ഞാണം ഹോതി. തസ്സ വിഞ്ഞാണവിപരിണാമാനുപരിവത്തജാ പരിതസ്സനാ ധമ്മസമുപ്പാദാ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠന്തി. ചേതസോ പരിയാദാനാ ഉത്താസവാ ച ഹോതി വിഘാതവാ ച അപേക്ഖവാ ച അനുപാദായ ച പരിതസ്സതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അനുപാദാ പരിതസ്സനാ ഹോതി.

൩൨൧. ''കഥഞ്ചാവുസോ, അനുപാദാനാ അപരിതസ്സനാ ഹോതി? ഇധാവുസോ, സുതവാ അരിയസാവകോ അരിയാനം ദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ കോവിദോ അരിയധമ്മേ സുവിനീതോ സപ്പുരിസാനം ദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ കോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ സുവിനീതോ ന രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി ന രൂപവന്തം വാ അത്താനം ന അത്തനി വാ രൂപം ന രൂപസ്മിം വാ അത്താനം. തസ്സ തം രൂപം വിപരിണമതി, അഞ്ഞഥാ ഹോതി. തസ്സ രൂപവിപരിണാമഞ്ഞഥാഭാവാ ന ച രൂപവിപരിണാമാനുപരിവത്തി വിഞ്ഞാണം ഹോതി. തസ്സ ന രൂപവിപരിണാമാനുപരിവത്തജാ പരിതസ്സനാ ധമ്മസമുപ്പാദാ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠന്തി. ചേതസോ പരിയാദാനാ ന ചേവുത്താസവാ [ന ച ഉത്താസവാ (സീ॰)] ഹോതി ന ച വിഘാതവാ ന ച അപേക്ഖവാ അനുപാദായ ച ന പരിതസ്സതി. ന വേദനം... ന സഞ്ഞം... ന സങ്ഖാരേ... ന വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി ന വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം ന അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം ന വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം. തസ്സ തം വിഞ്ഞാണം വിപരിണമതി, അഞ്ഞഥാ ഹോതി. തസ്സ വിഞ്ഞാണവിപരിണാമഞ്ഞഥാഭാവാ ന ച വിഞ്ഞാണവിപരിണാമാനുപരിവത്തി വിഞ്ഞാണം ഹോതി. തസ്സ ന വിഞ്ഞാണവിപരിണാമാനുപരിവത്തജാ പരിതസ്സനാ ധമ്മസമുപ്പാദാ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠന്തി. ചേതസോ പരിയാദാനാ ന ചേവുത്താസവാ ഹോതി ന ച വിഘാതവാ ന ച അപേക്ഖവാ, അനുപാദായ ച ന പരിതസ്സതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അനുപാദാ അപരിതസ്സനാ ഹോതി.

''യം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - 'തഥാ തഥാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപപരിക്ഖേയ്യ യഥാ യഥാ ഉപപരിക്ഖതോ ബഹിദ്ധാ ചസ്സ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടം, അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതം അനുപാദായ ന പരിതസ്സേയ്യ. ബഹിദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണേ അവിക്ഖിത്തേ അവിസടേ സതി അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതേ അനുപാദായ അപരിതസ്സതോ ആയതിം ജാതിജരാമരണദുക്ഖസമുദയസമ്ഭവോ ന ഹോതീ'തി. ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. ആകങ്ഖമാനാ ച പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഭഗവന്തംയേവ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാഥ; യഥാ വോ ഭഗവാ ബ്യാകരോതി തഥാ നം ധാരേയ്യാഥാ''തി.

൩൨൨. അഥ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ മഹാകച്ചാനസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു;

ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും -

"യം ഖോ നോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - 'തഥാ തഥാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപപരിക്ഖേയ്യ യഥാ യഥാ ഉപപരിക്ഖതോ ബഹിദ്ധാ ചസ്സ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടം, അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതം അനുപാദായ ന പരിതസ്സേയ്യ. ബഹിദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണേ അവിക്ഖിത്തേ അവിസടേ സതി അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതേ അനുപാദായ അപരിതസ്സതോ ആയതിം ജാതിജരാമരണദുക്ഖസമുദയസമ്ഭവോ ന ഹോതീ'"തി.

"തേസം നോ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം, അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ, ഏതദഹോസി - 'ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - തഥാ തഥാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപപരിക്ഖേയ്യ, യഥാ യഥാ ഉപപരിക്ഖതോ ബഹിദ്ധാ ചസ്സ വിഞ്ഞാണം അവിക്ഖിത്തം അവിസടം, അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതം അനുപാദായ ന പരിതസ്സേയ്യ. ബഹിദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണേ അവിക്ഖിത്തേ അവിസടേ സതി അജ്ഝത്തം അസണ്ഠിതേ അനുപാദായ അപരിതസ്സതോ ആയതിം ജാതിജരാമരണദുക്ഖസമുദയസമ്ഭവോ ന ഹോതീതി. കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാ'തി? തേസം നോ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഏതദഹോസി - 'അയം ഖോ ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ'തി.

"അഥ ഖോ മയം, ഭന്തേ, യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമിമ്ഹ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛിമ്ഹ. തേസം നോ, ഭന്തേ, ആയസ്മതാ മഹാകച്ചാനേന ഇമേഹി ആകാരേഹി ഇമേഹി പദേഹി ഇമേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി അത്ഥോ വിഭത്തോ"തി.

"പണ്ഡിതോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാകച്ചാനോ; മഹാപഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാകച്ചാനോ. മം ചേപി തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാഥ, അഹമ്പി ഏവമേവം ബ്യാകരേയ്യം യഥാ തം മഹാകച്ചാനേന ബ്യാകതം. ഏസോ ചേവേതസ്സ [ഏസോ ചേതസ്സ (സീ॰ പീ॰), ഏസോ ചേവ തസ്സ (സ്യാ॰ കം॰), ഏസോയേവ തസ്സ (ക॰)] അത്ഥോ. ഏവഞ്ച നം ധാരേയ്യാഥാ"തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ഉദ്ദേസവിഭങ്ഗസുത്തം നിട്ഠിതം അട്ഠമം.

൯. അരണവിഭങ്ഗസുത്തം

൩൨൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി "ഭിക്ഖവോ"തി. "ഭദന്തേ"തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - "അരണവിഭങ്ഗം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

"ന കാമസുഖമനുയുഞ്ജേയ്യ ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, ന ച അത്തകിലമഥാനുയോഗമനുയുഞ്ജേയ്യ ദുക്ഖം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം. ഏതേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ [ഏതേ ഖോ (സീ॰), ഏതേ തേ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ, ചക്ഖുകരണീ ഞാണകരണീ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി. ഉസ്സാദനഞ്ച ജഞ്ഞാ, അപസാദനഞ്ച ജഞ്ഞാ; ഉസ്സാദനഞ്ച ഞത്വാ അപസാദനഞ്ച ഞത്വാ നേവുസ്സാദേയ്യ, ന അപസാദേയ്യ [നാപസാദേയ്യ (സീ॰)], ധമ്മമേവ ദേസേയ്യ. സുഖവിനിച്ഛയം ജഞ്ഞാ; സുഖവിനിച്ഛയം ഞത്വാ അജ്ഝത്തം സുഖമനുയുഞ്ജേയ്യ. രഹോവാദം ന ഭാസേയ്യ, സമ്മുഖാ ന ഖീണം [നാതിഖീണം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ഭണേ. അതരമാനോവ ഭാസേയ്യ, നോ തരമാനോ. ജനപദനിരുത്തിം നാഭിനിവേസേയ്യ, സമഞ്ഞം നാതിധാവേയ്യാതി - അയമുദ്ദേസോ അരണവിഭങ്ഗസ്സ.

൩൨൪. "'ന കാമസുഖമനുയുഞ്ജേയ്യ ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, ന ച അത്തകിലമഥാനുയോഗമനുയുഞ്ജേയ്യ ദുക്ഖം അനരിയം അനത്ഥസംഹിത'ന്തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം; കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? യോ കാമപടിസന്ധിസുഖിനോ സോമനസ്സാനുയോഗോ ഹീനോ ഗമ്മോ പോഥുജ്ജനികോ അനരിയോ അനത്ഥസംഹിതോ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. യോ കാമപടിസന്ധിസുഖിനോ സോമനസ്സാനുയോഗം അനനുയോഗോ ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ. യോ അത്തകിലമഥാനുയോഗോ ദുക്ഖോ അനരിയോ അനത്ഥസംഹിതോ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. യോ അത്തകിലമഥാനുയോഗം അനനുയോഗോ ദുക്ഖം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ. 'ന കാമസുഖമനുയുഞ്ജേയ്യ ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, ന ച അത്തകിലമഥാനുയോഗം അനുയുഞ്ജേയ്യ ദുക്ഖം അനരിയം അനത്ഥസംഹിത'ന്തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൨൫. "'ഏതേ ഖോ ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ, ചക്ഖുകരണീ ഞാണകരണീ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതീ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ,

സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി , സമ്മാസങ്കപ്പോ, സമ്മാവാചാ, സമ്മാകമ്മന്തോ, സമ്മാആജീവോ, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി, സമ്മാസമാധി. 'ഏതേ ഖോ ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ, ചക്ഖുകരണീ ഞാണകരണീ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതീ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൨൬. "'ഉസ്സാദനഞ്ച ജഞ്ഞാ, അപസാദനഞ്ച ജഞ്ഞാ; ഉസ്സാദനഞ്ച ഞത്വാ അപസാദനഞ്ച ഞത്വാ നേവുസ്സാദേയ്യ, ന അപസാദേയ്യ, ധമ്മമേവ ദേസേയ്യാ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഉസ്സാദനാ ച ഹോതി അപസാദനാ ച, നോ ച ധമ്മദേസനാ? 'യേ കാമപടിസന്ധിസുഖിനോ സോമനസ്സാനുയോഗം അനുയുത്താ ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, സബ്ബേ തേ സദുക്ഖാ സഉപഘാതാ സഉപായാസാ സപരിളാഹാ മിച്ഛാപടിപന്നാ'തി - ഇതി വദം [ഇതി പരം (ക॰)] ഇത്ഥേകേ അപസാദേതി.

"'യേ കാമപടിസന്ധിസുഖിനോ സോമനസ്സാനുയോഗം അനനുയുത്താ ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, സബ്ബേ തേ അദുക്ഖാ അനുപഘാതാ അനുപായാസാ അപരിളാഹാ സമ്മാപടിപന്നാ'തി - ഇതി വദം ഇത്ഥേകേ ഉസ്സാദേതി.

"'യേ അത്തകിലമഥാനുയോഗം അനുയുത്താ ദുക്ഖം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, സബ്ബേ തേ സദുക്ഖാ സഉപഘാതാ സഉപായാസാ സപരിളാഹാ മിച്ഛാപടിപന്നാ'തി - ഇതി വദം ഇത്ഥേകേ അപസാദേതി.

"'യേ അത്തകിലമഥാനുയോഗം അനനുയുത്താ ദുക്ഖം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, സബ്ബേ തേ അദുക്ഖാ അനുപഘാതാ അനുപായാസാ അപരിളാഹാ സമ്മാപടിപന്നാ'തി - ഇതി വദം ഇത്ഥേകേ ഉസ്സാദേതി.

"'യേസം കേസഞ്ചി ഭവസംയോജനം അപ്പഹീനം, സബ്ബേ തേ സദുക്ഖാ സഉപഘാതാ സഉപായാസാ സപരിളാഹാ മിച്ഛാപടിപന്നാ'തി - ഇതി വദം ഇത്ഥേകേ അപസാദേതി.

"'യേസം കേസഞ്ചി ഭവസംയോജനം പഹീനം, സബ്ബേ തേ അദുക്ഖാ അനുപഘാതാ അനുപായാസാ അപരിളാഹാ സമ്മാപടിപന്നാ'തി - ഇതി വദം ഇത്ഥേകേ ഉസ്സാദേതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഉസ്സാദനാ ച ഹോതി അപസാദനാ ച, നോ ച ധമ്മദേസനാ.

൩൨൭. "കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, നേവുസ്സാദനാ ഹോതി ന അപസാദനാ, ധമ്മദേസനാ ച [ധമ്മദേസനാവ (സ്യാ॰ കം॰)]? 'യേ കാമപടിസന്ധിസുഖിനോ സോമനസ്സാനുയോഗം അനുയുത്താ ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, സബ്ബേ തേ സദുക്ഖാ സഉപഘാതാ സഉപായാസാ സപരിളാഹാ മിച്ഛാപടിപന്നാ'തി - ന ഏവമാഹ. 'അനുയോഗോ ച ഖോ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ'തി - ഇതി വദം ധമ്മമേവ ദേസേതി.

‘‘‘യേ കാമപടിസന്ധിസുഖിനോ സോമനസ്സാനുയോഗം അനനുയുത്താ ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, സബ്ബേ തേ അദുക്ഖാ അനുപഘാതാ അനുപായാസാ അപരിളാഹാ സമ്മാപടിപന്നാ’തി - ന ഏവമാഹ. ‘അനനുയോഗോ ച ഖോ, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ’തി - ഇതി വദം ധമ്മമേവ ദേസേതി.

‘‘‘യേ അത്തകിലമഥാനുയോഗം അനുയുത്താ ദുക്ഖം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, സബ്ബേ തേ സദുക്ഖാ സഉപഘാതാ സഉപായാസാ സപരിളാഹാ മിച്ഛാപടിപന്നാ’തി - ന ഏവമാഹ. ‘അനുയോഗോ ച ഖോ , സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ’തി - ഇതി വദം ധമ്മമേവ ദേസേതി.

‘‘‘യേ അത്തകിലമഥാനുയോഗം അനനുയുത്താ ദുക്ഖം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, സബ്ബേ തേ അദുക്ഖാ അനുപഘാതാ അനുപായാസാ അപരിളാഹാ സമ്മാപടിപന്നാ’തി - ന ഏവമാഹ. ‘അനനുയോഗോ ച ഖോ, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ’തി - ഇതി വദം ധമ്മമേവ ദേസേതി.

‘‘‘യേസം കേസഞ്ചി ഭവസംയോജനം അപ്പഹീനം, സബ്ബേ തേ സദുക്ഖാ സഉപഘാതാ സഉപായാസാ സപരിളാഹാ മിച്ഛാപടിപന്നാ’തി - ന ഏവമാഹ . ‘ഭവസംയോജനേ ച ഖോ അപ്പഹീനേ ഭവോപി അപ്പഹീനോ ഹോതീ’തി - ഇതി വദം ധമ്മമേവ ദേസേതി.

‘‘‘യേസം കേസഞ്ചി ഭവസംയോജനം പഹീനം, സബ്ബേ തേ അദുക്ഖാ അനുപഘാതാ അനുപായാസാ അപരിളാഹാ സമ്മാപടിപന്നാ’തി - ന ഏവമാഹ. ‘ഭവസംയോജനേ ച ഖോ പഹീനേ ഭവോപി പഹീനോ ഹോതീ’തി - ഇതി വദം ധമ്മമേവ ദേസേതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നേവുസ്സാദനാ ഹോതി ന അപസാദനാ, ധമ്മദേസനാ ച. ‘ഉസ്സാദനഞ്ച ജഞ്ഞാ, അപസാദനഞ്ച ജഞ്ഞാ; ഉസ്സാദനഞ്ച ഞത്വാ അപസാദനഞ്ച ഞത്വാ നേവുസ്സാദേയ്യ, ന അപസാദേയ്യ, ധമ്മമേവ ദേസേയ്യാ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൨൮. ‘‘‘സുഖവിനിച്ഛയം ജഞ്ഞാ; സുഖവിനിച്ഛയം ഞത്വാ അജ്ഝത്തം സുഖമനുയുഞ്ജേയ്യാ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, കാമഗുണാ. കതമേ പഞ്ച? ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ, സോതവിഞ്ഞേയ്യാ സദ്ദാ… ഘാനവിഞ്ഞേയ്യാ ഗന്ധാ… ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ… കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ - ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച കാമഗുണാ. യം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ പഞ്ച കാമഗുണേ പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം ഇദം വുച്ചതി കാമസുഖം മീള്ഹസുഖം പുഥുജ്ജനസുഖം അനരിയസുഖം. ‘ന ആസേവിതബ്ബം, ന ഭാവേതബ്ബം, ന ബഹുലീകാതബ്ബം, ഭായിതബ്ബം ഏതസ്സ സുഖസ്സാ’തി - വദാമി. ഇധ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം

വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി...പേ॰... തതിയം ഝാനം... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി നേക്ഖമ്മസുഖം പവിവേകസുഖം ഉപസമസുഖം സമ്ബോധിസുഖം. 'ആസേവിതബ്ബം, ഭാവേതബ്ബം, ബഹുലീകാതബ്ബം, ന ഭായിതബ്ബം ഏതസ്സ സുഖസ്സാ'തി - വദാമി . 'സുഖവിനിച്ഛയം ജഞ്ഞാ ; സുഖവിനിച്ഛയം ഞത്വാ അജ്ഝത്തം സുഖമനുയുഞ്ജേയ്യാ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൨൯. '''രഹോവാദം ന ഭാസേയ്യ, സമ്മുഖാ ന ഖീണം ഭണേ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യം ജഞ്ഞാ രഹോവാദം അഭൂതം അതച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം സസക്കം [സമ്പത്തം (ക॰)] തം രഹോവാദം ന ഭാസേയ്യ. യമ്പി ജഞ്ഞാ രഹോവാദം ഭൂതം തച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം തസ്സപി സിക്ഖേയ്യ അവചനായ. യഞ്ച ഖോ ജഞ്ഞാ രഹോവാദം ഭൂതം തച്ഛം അത്ഥസംഹിതം തത്ര കാലഞ്ഞൂ അസ്സ തസ്സ രഹോവാദസ്സ വചനായ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യം ജഞ്ഞാ സമ്മുഖാ ഖീണവാദം അഭൂതം അതച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം സസക്കം തം സമ്മുഖാ ഖീണവാദം ന ഭാസേയ്യ. യമ്പി ജഞ്ഞാ സമ്മുഖാ ഖീണവാദം ഭൂതം തച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം തസ്സപി സിക്ഖേയ്യ അവചനായ. യഞ്ച ഖോ ജഞ്ഞാ സമ്മുഖാ ഖീണവാദം ഭൂതം തച്ഛം അത്ഥസംഹിതം തത്ര കാലഞ്ഞൂ അസ്സ തസ്സ സമ്മുഖാ ഖീണവാദസ്സ വചനായ. 'രഹോവാദം ന ഭാസേയ്യ, സമ്മുഖാ ന ഖീണം ഭണേ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൩൦. '''അതരമാനോവ ഭാസേയ്യ നോ തരമാനോ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? തത്ര, ഭിക്ഖവേ, തരമാനസ്സ ഭാസതോ കായോപി കിലമതി, ചിത്തമ്പി ഉപഹഞ്ഞതി [ഊഹഞ്ഞതി (സീ॰)], സരോപി ഉപഹഞ്ഞതി [ഊഹഞ്ഞതി (സീ॰)], കണ്ഠോപി ആതുരീയതി, അവിസട്ഠമ്പി ഹോതി അവിഞ്ഞേയ്യം തരമാനസ്സ ഭാസിതം. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, അതരമാനസ്സ ഭാസതോ കായോപി ന കിലമതി, ചിത്തമ്പി ന ഉപഹഞ്ഞതി, സരോപി ന ഉപഹഞ്ഞതി, കണ്ഠോപി ന ആതുരീയതി, വിസട്ഠമ്പി ഹോതി വിഞ്ഞേയ്യം അതരമാനസ്സ ഭാസിതം. 'അതരമാനോവ ഭാസേയ്യ, നോ തരമാനോ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൩൧. '''ജനപദനിരുത്തിം നാഭിനിവേസേയ്യ, സമഞ്ഞം നാതിധാവേയ്യാ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ജനപദനിരുത്തിയാ ച അഭിനിവേസോ ഹോതി സമഞ്ഞായ ച അതിസാരോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, തദേവേകച്ചേസു ജനപദേസു 'പാതീ'തി സഞ്ജാനന്തി, 'പത്ത'ന്തി സഞ്ജാനന്തി , 'വിത്ത'ന്തി [വിട്ഠന്തി (സ്യാ॰ കം॰)] സഞ്ജാനന്തി, 'സരാവ'ന്തി സഞ്ജാനന്തി 'ധാരോപ'ന്തി [ഹരോസന്തി (സ്യാ॰ കം॰)] സഞ്ജാനന്തി, 'പോണ'ന്തി സഞ്ജാനന്തി, 'പിസീലവ'ന്തി [പിസീലന്തി (സീ॰ പീ॰), പിപിലന്തി (സ്യാ॰ കം॰)] സഞ്ജാനന്തി. ഇതി യഥാ യഥാ നം തേസു തേസു ജനപദേസു സഞ്ജാനന്തി തഥാ തഥാ ഥാമസാ പരാമാസാ [പരാമസ്സ (സീ॰)] അഭിനിവിസ്സ വോഹരതി - 'ഇദമേവ സച്ചം , മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ജനപദനിരുത്തിയാ ച അഭിനിവേസോ ഹോതി സമഞ്ഞായ ച അതിസാരോ.

൩൩൨. ''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ജനപദനിരുത്തിയാ ച അനഭിനിവേസോ ഹോതി സമഞ്ഞായ ച അനതിസാരോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, തദേവേകച്ചേസു ജനപദേസു 'പാതീ'തി സഞ്ജാനന്തി, 'പത്ത'ന്തി സഞ്ജാനന്തി, 'വിത്ത'ന്തി സഞ്ജാനന്തി, 'സരാവ'ന്തി സഞ്ജാനന്തി, 'ധാരോപ'ന്തി സഞ്ജാനന്തി, 'പോണ'ന്തി സഞ്ജാനന്തി, 'പിസീലവ'ന്തി സഞ്ജാനന്തി. ഇതി യഥാ യഥാ നം തേസു തേസു ജനപദേസു സഞ്ജാനന്തി 'ഇദം കിര മേ [ഇദം കിര തേ ച (ക॰)] ആയസ്മന്തോ സന്ധായ വോഹരന്തീ'തി തഥാ തഥാ വോഹരതി അപരാമസം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ജനപദനിരുത്തിയാ ച അനഭിനിവേസോ ഹോതി, സമഞ്ഞായ ച അനതിസാരോ. 'ജനപദനിരുത്തിം നാഭിനിവേസേയ്യ സമഞ്ഞം നാതിധാവേയ്യാ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൩൩. ''തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യോ കാമപടിസന്ധിസുഖിനോ സോമനസ്സാനുയോഗോ ഹീനോ ഗമ്മോ പോഥുജ്ജനികോ അനരിയോ അനത്ഥസംഹിതോ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ സരണോ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യോ കാമപടിസന്ധിസുഖിനോ സോമനസ്സാനുയോഗം അനനുയോഗോ ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ അരണോ.

൩൩൪. ''തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യോ അത്തകിലമഥാനുയോഗോ ദുക്ഖോ അനരിയോ അനത്ഥസംഹിതോ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ സരണോ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യോ അത്തകിലമഥാനുയോഗം അനനുയോഗോ ദുക്ഖം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ അരണോ.

൩൩൫. ''തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യായം മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ, ചക്ഖുകരണീ ഞാണകരണീ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ . തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ അരണോ.

൩൩൬. ''തത്ര , ഭിക്ഖവേ, യായം ഉസ്സാദനാ ച അപസാദനാ ച നോ ച ധമ്മദേസനാ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ സരണോ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യായം നേവുസ്സാദനാ ച ന അപസാദനാ ച ധമ്മദേസനാ ച, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ അരണോ.

൩൩൭. ''തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യമിദം കാമസുഖം മീള്ഹസുഖം പോഥുജ്ജനസുഖം അനരിയസുഖം , സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ സരണോ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യമിദം നേക്ഖമ്മസുഖം പവിവേകസുഖം ഉപസമസുഖം സമ്ബോധിസുഖം, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ

അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ അരണോ.

൩൩൭. ‘‘തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യ്വായം രഹോവാദോ അഭൂതോ അതച്ഛോ അനത്ഥസംഹിതോ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ സരണോ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യ്വായം രഹോവാദോ ഭൂതോ തച്ഛോ അനത്ഥസംഹിതോ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ സരണോ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യ്വായം രഹോവാദോ ഭൂതോ തച്ഛോ അത്ഥസംഹിതോ, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ അരണോ.

൩൩൮. ‘‘തത്ര , ഭിക്ഖവേ, യ്വായം സമ്മുഖാ ഖീണവാദോ അഭൂതോ അതച്ഛോ അനത്ഥസംഹിതോ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ സരണോ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യ്വായം സമ്മുഖാ ഖീണവാദോ ഭൂതോ തച്ഛോ അനത്ഥസംഹിതോ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ സരണോ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യ്വായം സമ്മുഖാ ഖീണവാദോ ഭൂതോ തച്ഛോ അത്ഥസംഹിതോ, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ അരണോ.

൩ർ൦. ‘‘തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യമിദം തരമാനസ്സ ഭാസിതം, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ സരണോ. തത്ര, ഭിക്ഖവേ , യമിദം അതരമാനസ്സ ഭാസിതം, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ അരണോ.

൩ർ൧. ‘‘തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യ്വായം ജനപദനിരുത്തിയാ ച അഭിനിവേസോ സമഞ്ഞായ ച അതിസാരോ, സദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ സഉപഘാതോ സഉപായാസോ സപരിളാഹോ; മിച്ഛാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ സരണോ. തത്ര ഭിക്ഖവേ, യ്വായം ജനപദനിരുത്തിയാ ച അനഭിനിവേസോ സമഞ്ഞായ ച അനതിസാരോ, അദുക്ഖോ ഏസോ ധമ്മോ അനുപഘാതോ അനുപായാസോ അപരിളാഹോ; സമ്മാപടിപദാ. തസ്മാ ഏസോ ധമ്മോ അരണോ.

‘‘തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ‘സരണഞ്ച ധമ്മം ജാനിസ്സാമ, അരണഞ്ച ധമ്മം ജാനിസ്സാമ; സരണഞ്ച ധമ്മം ഞത്വാ അരണഞ്ച ധമ്മം ഞത്വാ അരണപടിപദം പടിപജ്ജിസ്സാമാ’തി ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബം. സുഭൂതി ച പന, ഭിക്ഖവേ, കുലപുത്തോ അരണപടിപദം പടിപന്നോ’’തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

അരണവിഭങ്ഗസുത്തം നിട്ഠിതം നവമം.

൧൦. ധാതുവിഭങ്ഗസുത്തം

൩൪൨. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ മഗധേസു ചാരികം ചരമാനോ യേന രാജഗഹം തദവസരി; യേന ഭഗ്ഗവോ കുമ്ഭകാരോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗ്ഗവം കുമ്ഭകാരം ഏതദവോച - "സചേ തേ, ഭഗ്ഗവ, അഗരു വിഹരേമു ആവേസനേ [വിഹരാമാവേസനേ (സീ॰ പീ॰), വിഹരാമ നിവേസനേ (സ്യാ॰ കം॰), വിഹരേമു നിവേസനേ (ക॰)] ഏകരത്ത"ന്തി. "ന ഖോ മേ, ഭന്തേ, ഗരു. അത്ഥി ചേത്ഥ പബ്ബജിതോ പഠമം വാസൂപഗതോ. സചേ സോ അനുജാനാതി, വിഹരഥ [വിഹര (സീ॰ പീ॰)], ഭന്തേ, യഥാസുഖ"ന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന പുക്കുസാതി നാമ കുലപുത്തോ ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ സദ്ധായ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ. സോ തസ്മിം കുമ്ഭകാരാവേസനേ [കുമ്ഭകാരനിവേസനേ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] പഠമം വാസൂപഗതോ ഹോതി. അഥ ഖോ ഭഗവാ യേനായസ്മാ പുക്കുസാതി തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം പുക്കുസാതിം ഏതദവോച - "സചേ തേ, ഭിക്ഖു, അഗരു വിഹരേമു ആവേസനേ ഏകരത്ത"ന്തി. "ഉരുന്ദം, ആവുസോ [ഊരൂന്ദം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), ഉരൂദ്ധം (ക॰) ദീ॰ നി॰ ൨ സക്കപഞ്ഹസുത്തടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ], കുമ്ഭകാരാവേസനം. വിഹരതായസ്മാ യഥാസുഖ"ന്തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ കുമ്ഭകാരാവേസനം പവിസിത്വാ ഏകമന്തം തിണസന്ഥാരകം [തിണസന്ഥരികം (സീ॰), തിണസന്ഥരകം (സ്യാ॰ കം॰)] പഞ്ഞാപേത്വാ നിസീദി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ഉജും കായം പണിധായ പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. അഥ ഖോ ഭഗവാ ബഹുദേവ രത്തിം നിസജ്ജായ വീതിനാമേസി. ആയസ്മാപി ഖോ പുക്കുസാതി ബഹുദേവ രത്തിം നിസജ്ജായ വീതിനാമേസി.

അഥ ഖോ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - "പാസാദികം ഖോ അയം കുലപുത്തോ ഇരിയതി. യംനൂനാഹം പുച്ഛേയ്യ"ന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം പുക്കുസാതിം ഏതദവോച - "കംസി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതോ? കോ വാ തേ സത്ഥാ? കസ്സ വാ ത്വം ധമ്മം രോചേസീ"തി? "അത്ഥാവുസോ, സമണോ ഗോതമോ സക്യപുത്തോ സക്യകുലാ പബ്ബജിതോ. തം ഖോ പന ഭഗവന്തം ഗോതമം ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ - 'ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ'തി . താഹം ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതോ. സോ ച മേ ഭഗവാ സത്ഥാ. തസ്സ ചാഹം ഭഗവതോ ധമ്മം രോചേമീ"തി. "കഹം പന, ഭിക്ഖു, ഏതരഹി സോ ഭഗവാ വിഹരതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി. "അത്ഥാവുസോ, ഉത്തരേസു ജനപദേസു സാവത്ഥി നാമ നഗരം. തത്ഥ സോ ഭഗവാ ഏതരഹി വിഹരതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി. "ദിട്ഠപുബ്ബോ പന തേ, ഭിക്ഖു, സോ ഭഗവാ; ദിസ്വാ ച പന ജാനേയ്യാസീ"തി? "ന ഖോ മേ, ആവുസോ, ദിട്ഠപുബ്ബോ സോ ഭഗവാ; ദിസ്വാ ചാഹം ന ജാനേയ്യ"ന്തി.

അഥ ഖോ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - "മമഞ്ച ഖ്വായം [മം ത്വായം (സീ॰), മമം ഖ്വായം (സ്യാ॰ കം॰), മം ഖ്വായം (പീ॰)] കുലപുത്തോ ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതോ.

യംനൂനസ്സാഹം ധമ്മം ദേസേയ്യ''ന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം പുക്കുസാതിം ആമന്തേസി - ''ധമ്മം തേ, ഭിക്ഖു, ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഹി, സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവമാവുസോ''തി ഖോ ആയസ്മാ പുക്കുസാതി ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

൩൪൩. '''ഛധാതുരോ [ഛദ്ധാതുരോ (സീ॰)] അയം, ഭിക്ഖു, പുരിസോ ഛഫസ്സായതനോ അട്ഠാരസമനോപവിചാരോ ചതുരാധിട്ഠാനോ; യത്ഥ ഠിതം മഞ്ഞസ്സവാ നപ്പവത്തന്തി, മഞ്ഞസ്സവേ ഖോ പന നപ്പവത്തമാനേ മുനി സന്തോതി വുച്ചതി. പഞ്ഞം നപ്പമജ്ജേയ്യ, സച്ചമനുരക്ഖേയ്യ, ചാഗമനുബ്രൂഹേയ്യ, സന്തിമേവ സോ സിക്ഖേയ്യാ'തി - അയമുദ്ദേസോ ധാതുവിഭങ്ഗസ്സ [ഛധാതുവിഭങ്ഗസ്സ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)].

൩൪൪. '''ഛധാതുരോ അയം, ഭിക്ഖു, പുരിസോ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? (ഛയിമാ, ഭിക്ഖു, ധാതുയോ) [( ) നത്ഥി സീ॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു] - പഥവീധാതു, ആപോധാതു, തേജോധാതു, വായോധാതു, ആകാസധാതു, വിഞ്ഞാണധാതു. 'ഛധാതുരോ അയം, ഭിക്ഖു, പുരിസോ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൪൫. '''ഛഫസ്സായതനോ അയം, ഭിക്ഖു, പുരിസോ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ചക്ഖുസമ്ഫസ്സായതനം, സോതസമ്ഫസ്സായതനം, ഘാനസമ്ഫസ്സായതനം, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സായതനം, കായസമ്ഫസ്സായതനം, മനോസമ്ഫസ്സായതനം. 'ഛഫസ്സായതനോ അയം, ഭിക്ഖു, പുരിസോ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൪൬. '''അട്ഠാരസമനോപവിചാരോ അയം, ഭിക്ഖു, പുരിസോ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ സോമനസ്സട്ഠാനീയം രൂപം ഉപവിചരതി, ദോമനസ്സട്ഠാനീയം രൂപം ഉപവിചരതി, ഉപേക്ഖാട്ഠാനീയം രൂപം ഉപവിചരതി; സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ സോമനസ്സട്ഠാനീയം ധമ്മം ഉപവിചരതി, ദോമനസ്സട്ഠാനീയം ധമ്മം ഉപവിചരതി , ഉപേക്ഖാട്ഠാനീയം ധമ്മം ഉപവിചരതി - ഇതി ഛ സോമനസ്സുപവിചാരാ, ഛ ദോമനസ്സുപവിചാരാ, ഛ ഉപേക്ഖുപവിചാരാ. 'അട്ഠാരസമനോപവിചാരോ അയം, ഭിക്ഖു, പുരിസോ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൪൭. '''ചതുരാധിട്ഠാനോ അയം, ഭിക്ഖു, പുരിസോ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? പഞ്ഞാധിട്ഠാനോ, സച്ചാധിട്ഠാനോ, ചാഗാധിട്ഠാനോ, ഉപസമാധിട്ഠാനോ. 'ചതുരാധിട്ഠാനോ അയം, ഭിക്ഖു, പുരിസോ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൪൮. '''പഞ്ഞം നപ്പമജ്ജേയ്യ, സച്ചമനുരക്ഖേയ്യ, ചാഗമനുബ്രൂഹേയ്യ, സന്തിമേവ സോ സിക്ഖേയ്യാ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? കഥഞ്ച, ഭിക്ഖു, പഞ്ഞം നപ്പമജ്ജതി? ഛയിമാ, ഭിക്ഖു,

ധാതുയോ - പഥവീധാതു, ആപോധാതു, തേജോധാതു, വായോധാതു, ആകാസധാതു, വിഞ്ഞാണധാതു.

൩൪൯. "കതമാ ച, ഭിക്ഖു, പഥവീധാതു? പഥവീധാതു സിയാ അജ്ഝത്തികാ സിയാ ബാഹിരാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖു, അജ്ഝത്തികാ പഥവീധാതു? യം അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം കക്ഖളം ഖരിഗതം ഉപാദിന്നം [ഉപാദിണ്ണം (പീ॰ ക॰)], സേയ്യഥിദം - കേസാ ലോമാ നഖാ ദന്താ തചോ മംസം ന്ഹാരു അട്ഠി അട്ഠിമിഞ്ജം [അട്ഠിമിഞ്ജാ (സീ॰ പീ॰)] വക്കം ഹദയം യകനം കിലോമകം പിഹകം പപ്ഫാസം അന്തം അന്തഗുണം ഉദരിയം കരീസം, യം വാ പനഞ്ഞമ്പി കിഞ്ചി അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം കക്ഖളം ഖരിഗതം ഉപാദിന്നം - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖു, അജ്ഝത്തികാ പഥവീധാതു. യാ ചേവ ഖോ പന അജ്ഝത്തികാ പഥവീധാതു യാ ച ബാഹിരാ പഥവീധാതു പഥവീധാതുരേവേസാ . 'തം നേതം മമ നേസോഹമസ്മി ന മേസോ അത്താ'തി - ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ പഥവീധാതുയാ നിബ്ബിന്ദതി, പഥവീധാതുയാ ചിത്തം വിരാജേതി.

൩൫൦. "കതമാ ച, ഭിക്ഖു, ആപോധാതു? ആപോധാതു സിയാ അജ്ഝത്തികാ സിയാ ബാഹിരാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖു, അജ്ഝത്തികാ ആപോധാതു? യം അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം ആപോ ആപോഗതം ഉപാദിന്നം സേയ്യഥിദം - പിത്തം സേമ്ഹം പുബ്ബോ ലോഹിതം സേദോ മേദോ അസ്സു വസാ ഖേളോ സിങ്ഘാണികാ ലസികാ മുത്തം, യം വാ പനഞ്ഞമ്പി കിഞ്ചി അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം ആപോ ആപോഗതം ഉപാദിന്നം - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖു, അജ്ഝത്തികാ ആപോധാതു. യാ ചേവ ഖോ പന അജ്ഝത്തികാ ആപോധാതു യാ ച ബാഹിരാ ആപോധാതു ആപോധാതുരേവേസാ. 'തം നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി - ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ ആപോധാതുയാ നിബ്ബിന്ദതി, ആപോധാതുയാ ചിത്തം വിരാജേതി.

൩൫൧. "കതമാ ച, ഭിക്ഖു, തേജോധാതു? തേജോധാതു സിയാ അജ്ഝത്തികാ സിയാ ബാഹിരാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖു, അജ്ഝത്തികാ തേജോധാതു? യം അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം തേജോ തേജോഗതം ഉപാദിന്നം, സേയ്യഥിദം - യേന ച സന്തപ്പതി, യേന ച ജീരീയതി, യേന ച പരിഡയ്ഹതി, യേന ച അസിതപീതഖായിതസായിതം സമ്മാ പരിണാമം ഗച്ഛതി, യം വാ പനഞ്ഞമ്പി കിഞ്ചി അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം തേജോ തേജോഗതം ഉപാദിന്നം - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖു, അജ്ഝത്തികാ തേജോധാതു. യാ ചേവ ഖോ പന അജ്ഝത്തികാ തേജോധാതു യാ ച ബാഹിരാ തേജോധാതു തേജോധാതുരേവേസാ. 'തം നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി - ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ തേജോധാതുയാ നിബ്ബിന്ദതി, തേജോധാതുയാ ചിത്തം വിരാജേതി.

൩൫൨. "കതമാ ച, ഭിക്ഖു, വായോധാതു? വായോധാതു സിയാ അജ്ഝത്തികാ സിയാ ബാഹിരാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖു, അജ്ഝത്തികാ വായോധാതു? യം അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം വായോ വായോഗതം ഉപാദിന്നം, സേയ്യഥിദം - ഉദ്ധങ്ഗമാ വാതാ അധോഗമാ വാതാ കുച്ഛിസയാ വാതാ

കോട്ഠാസയാ [കോട്ഠസയാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] വാതാ അങ്ഗമങ്ഗാനുസാരിനോ വാതാ അസ്സാസോ പസ്സാസോ ഇതി, യം വാ പനഞ്ഞമ്പി കിഞ്ചി അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം വായോ വായോഗതം ഉപാദിന്നം - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖു, അജ്ഝത്തികാ വായോധാതു. യാ ചേവ ഖോ പന അജ്ഝത്തികാ വായോധാതു യാ ച ബാഹിരാ വായോധാതു വായോധാതുരേവേസാ. 'തം നേതം മമ , നേസോഹമസ്മി , ന മേസോ അത്താ'തി - ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ വായോധാതുയാ നിബ്ബിന്ദതി, വായോധാതുയാ ചിത്തം വിരാജേതി.

൩൬൩. "കതമാ ച, ഭിക്ഖു, ആകാസധാതു? ആകാസധാതു സിയാ അജ്ഝത്തികാ സിയാ ബാഹിരാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖു, അജ്ഝത്തികാ ആകാസധാതു ? യം അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം ആകാസം ആകാസഗതം ഉപാദിന്നം, സേയ്യഥിദം - കണ്ണച്ഛിദ്ദം നാസച്ഛിദ്ദം മുഖദ്വാരം യേന ച അസിതപീതഖായിതസായിതം അജ്ഝോഹരതി, യത്ഥ ച അസിതപീതഖായിതസായിതം സന്തിട്ഠതി, യേന ച അസിതപീതഖായിതസായിതം അധോഭാഗം [അധോഭാഗാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰) ദേവദൂതസുത്തേന സമേതി] നിക്ഖമതി, യം വാ പനഞ്ഞമ്പി കിഞ്ചി അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം ആകാസം ആകാസഗതം അഘം അഘഗതം വിവരം വിവരഗതം അസമ്ഫുട്ഠം മംസലോഹിതേഹി ഉപാദിന്നം - അയം വുച്ചതി ഭിക്ഖു അജ്ഝത്തികാ ആകാസധാതു. യാ ചേവ ഖോ പന അജ്ഝത്തികാ ആകാസധാതു യാ ച ബാഹിരാ ആകാസധാതു ആകാസധാതുരേവേസാ. 'തം നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി - ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ ആകാസധാതുയാ നിബ്ബിന്ദതി, ആകാസധാതുയാ ചിത്തം വിരാജേതി.

൩൬൪. "അഥാപരം വിഞ്ഞാണംയേവ അവസിസ്സതി പരിസുദ്ധം പരിയോദാതം. തേന ച വിഞ്ഞാണേന കിം [തേന വിഞ്ഞാണേന കിഞ്ച (സീ॰)] വിജാനാതി? 'സുഖ'ന്തിപി വിജാനാതി, 'ദുക്ഖ'ന്തിപി വിജാനാതി, 'അദുക്ഖമസുഖ'ന്തിപി വിജാനാതി. സുഖവേദനിയം, ഭിക്ഖു, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖാ വേദനാ. സോ സുഖം വേദനം വേദയമാനോ 'സുഖം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. 'തസ്സേവ സുഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം സുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ സുഖാ വേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതീ'തി പജാനാതി.

൩൬൫. "ദുക്ഖവേദനിയം, ഭിക്ഖു, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖാ വേദനാ. സോ ദുക്ഖം വേദനം വേദയമാനോ 'ദുക്ഖം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. 'തസ്സേവ ദുക്ഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം ദുക്ഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ ദുക്ഖാ വേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതീ'തി പജാനാതി.

൩൬൬. "അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം, ഭിക്ഖു, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. സോ അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദയമാനോ 'അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. 'തസ്സേവ അദുക്ഖമസുഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം

അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതീ'തി പജാനാതി.

൩൭൭. ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖു, ദ്വിന്നം കട്ഠാനം സങ്ഘട്ടാ [സമ്ഫസ്സ (സീ॰ പീ॰), സങ്ഘടാ (സ്യാ॰ കം॰)] സമോധാനാ ഉസ്മാ ജായതി, തേജോ അഭിനിബ്ബത്തതി, തേസംയേവ ദ്വിന്നം കട്ഠാനം നാനാഭാവാ വിക്ഖേപാ യാ തജ്ജാ ഉസ്മാ സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖു, സുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖാ വേദനാ. സോ സുഖം വേദനം വേദയമാനോ 'സുഖം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. 'തസ്സേവ സുഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം സുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ സുഖാ വേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതീ'തി പജാനാതി.

൩൭൮. ''ദുക്ഖവേദനിയം, ഭിക്ഖു, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖാ വേദനാ. സോ ദുക്ഖം വേദനം വേദയമാനോ 'ദുക്ഖം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. 'തസ്സേവ ദുക്ഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം ദുക്ഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ ദുക്ഖാ വേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതീ'തി പജാനാതി.

൩൭൯. ''അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം , ഭിക്ഖു, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. സോ അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദയമാനോ 'അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. 'തസ്സേവ അദുക്ഖമസുഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതീ'തി പജാനാതി.

൩൮൦. ''അഥാപരം ഉപേക്ഖായേവ അവസിസ്സതി പരിസുദ്ധാ പരിയോദാതാ മുദു ച കമ്മഞ്ഞാ ച പഭസ്സരാ ച. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖു, ദക്ഖോ സുവണ്ണകാരോ വാ സുവണ്ണകാരന്തേവാസീ വാ ഉക്കം ബന്ധേയ്യ, ഉക്കം ബന്ധിത്വാ ഉക്കാമുഖം ആലിമ്പേയ്യ, ഉക്കാമുഖം ആലിമ്പേത്വാ സണ്ഡാസേന ജാതരൂപം ഗഹേത്വാ ഉക്കാമുഖേ പക്ഖിപേയ്യ, തമേനം കാലേന കാലം അഭിധമേയ്യ, കാലേന കാലം ഉദകേന പരിപ്ഫോസേയ്യ, കാലേന കാലം അജ്ഝുപേക്ഖേയ്യ, തം ഹോതി ജാതരൂപം [ജാതരൂപം ധന്തം (സീ॰ പീ॰)] സുധന്തം നിദ്ധന്തം നീഹടം [നിഹതം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] നിന്നീതകസാവം [നിഹതകസാവം (ക॰)] മുദു ച കമ്മഞ്ഞഞ്ച പഭസ്സരഞ്ച, യസ്സാ യസ്സാ ച പിളന്ധനവികതിയാ ആകങ്ഖതി - യദി പട്ടികായ [പവട്ടികായ (സീ॰ സ്യാ॰)] യദി കുണ്ഡലായ യദി ഗീവേയ്യകായ യദി സുവണ്ണമാലായ തഞ്ചസ്സ അത്ഥം അനുഭോതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖു, അഥാപരം ഉപേക്ഖായേവ അവസിസ്സതി പരിസുദ്ധാ പരിയോദാതാ മുദു ച കമ്മഞ്ഞാ ച പഭസ്സരാ ച.

൩൮൧. ''സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഇമഞ്ചേ അഹം ഉപേക്ഖം ഏവം പരിസുദ്ധം ഏവം പരിയോദാതം ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസംഹരേയ്യം, തദനുധമ്മഞ്ച ചിത്തം ഭാവേയ്യം. ഏവം മേ അയം ഉപേക്ഖാ തംനിസ്സിതാ തദുപാദാനാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠേയ്യ. ഇമഞ്ചേ അഹം ഉപേക്ഖം ഏവം പരിസുദ്ധം ഏവം പരിയോദാതം വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസംഹരേയ്യം, തദനുധമ്മഞ്ച ചിത്തം ഭാവേയ്യം. ഏവം മേ അയം ഉപേക്ഖാ തംനിസ്സിതാ

തദുപാദാനാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠേയ്യ. ഇമഞ്ചേ അഹം ഉപേക്ഖം ഏവം പരിസുദ്ധം ഏവം പരിയോദാതം ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസംഹരേയ്യം, തദനുധമ്മഞ്ച ചിത്തം ഭാവേയ്യം. ഏവം മേ അയം ഉപേക്ഖാ തംനിസ്സിതാ തദുപാദാനാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠേയ്യ. ഇമഞ്ചേ അഹം ഉപേക്ഖം ഏവം പരിസുദ്ധം ഏവം പരിയോദാതം നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസംഹരേയ്യം, തദനുധമ്മഞ്ച ചിത്തം ഭാവേയ്യം. ഏവം മേ അയം ഉപേക്ഖാ തംനിസ്സിതാ തദുപാദാനാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠേയ്യാ'''തി.

൩൬൨. ''സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഇമഞ്ചേ അഹം ഉപേക്ഖം ഏവം പരിസുദ്ധം ഏവം പരിയോദാതം ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസംഹരേയ്യം, തദനുധമ്മഞ്ച ചിത്തം ഭാവേയ്യം; സങ്ഖതമേതം. ഇമഞ്ചേ അഹം ഉപേക്ഖം ഏവം പരിസുദ്ധം ഏവം പരിയോദാതം വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസംഹരേയ്യം, തദനുധമ്മഞ്ച ചിത്തം ഭാവേയ്യം; സങ്ഖതമേതം. ഇമഞ്ചേ അഹം ഉപേക്ഖം ഏവം പരിസുദ്ധം ഏവം പരിയോദാതം ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസംഹരേയ്യം, തദനുധമ്മഞ്ച ചിത്തം ഭാവേയ്യം; സങ്ഖതമേതം. ഇമഞ്ചേ അഹം ഉപേക്ഖം ഏവം പരിസുദ്ധം ഏവം പരിയോദാതം നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസംഹരേയ്യം, തദനുധമ്മഞ്ച ചിത്തം ഭാവേയ്യം; സങ്ഖതമേത'''ന്തി.

''സോ നേവ തം അഭിസങ്ഖരോതി, ന അഭിസഞ്ചേതയതി ഭവായ വാ വിഭവായ വാ. സോ അനഭിസങ്ഖരോന്തോ അനഭിസഞ്ചേതയന്തോ ഭവായ വാ വിഭവായ വാ ന കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി, അനുപാദിയം ന പരിതസ്സതി, അപരിതസ്സം പച്ചത്തംയേവ പരിനിബ്ബായതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതി.

൩൬൩. ''സോ സുഖഞ്ചേ വേദനം വേദേതി, 'സാ അനിച്ചാ'തി പജാനാതി, 'അനജ്ഝോസിതാ'തി പജാനാതി, 'അനഭിനന്ദിതാ'തി പജാനാതി. ദുക്ഖഞ്ചേ വേദനം വേദേതി , 'സാ അനിച്ചാ'തി പജാനാതി, **'അനജ്ഝോസിതാ'തി പജാനാതി, 'അനഭിനന്ദിതാ'തി പജാനാതി. അദുക്ഖമസുഖഞ്ചേ വേദനം വേദേതി, 'സാ അനിച്ചാ'തി പജാനാതി, 'അനജ്ഝോസിതാ'തി പജാനാതി, 'അനഭിനന്ദിതാ'തി പജാനാതി.**

൩൬൪. ''സോ സുഖഞ്ചേ വേദനം വേദേതി, വിസംയുത്തോ നം വേദേതി; ദുക്ഖഞ്ചേ വേദനം വേദേതി, വിസംയുത്തോ നം വേദേതി; അദുക്ഖമസുഖഞ്ചേ വേദനം വേദേതി, വിസംയുത്തോ നം വേദേതി. സോ കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ 'കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി, ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ 'ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി, 'കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ഉദ്ധം ജീവിതപരിയാദാനാ ഇധേവ സബ്ബവേദയിതാനി അനഭിനന്ദിതാനി സീതീഭവിസ്സന്തീ'തി പജാനാതി.

൩൬൫. ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖു, തേലഞ്ച പടിച്ച വട്ടിഞ്ച പടിച്ച തേലപ്പദീപോ ഝായതി; തസ്സേവ തേലസ്സ ച വട്ടിയാ ച പരിയാദാനാ അഞ്ഞസ്സ ച അനുപഹാരാ [അനുപാഹാരാ (സീ॰ പീ॰), അനുപാദാനാ (ക॰)] അനാഹാരോ നിബ്ബായതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖു, കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ 'കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി, ജീവിതപരിയന്തികം

വേദനം വേദയമാനോ ‘ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീ’തി പജാനാതി, ‘കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ഉദ്ധം ജീവിതപരിയാദാനാ ഇധേവ സബ്ബവേദയിതാനി അനഭിനന്ദിതാനി സീതിഭവിസ്സന്തീ’തി പജാനാതി. തസ്മാ ഏവം സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു ഇമിനാ പരമേന പഞ്ഞാധിട്ഠാനേന സമന്നാഗതോ ഹോതി. ഏസാ ഹി, ഭിക്ഖു, പരമാ അരിയാ പഞ്ഞാ യദിദം - സബ്ബദുക്ഖക്ഖയേ ഞാണം.

൩൫൫. “തസ്സ സാ വിമുത്തി സച്ചേ ഠിതാ അകുപ്പാ ഹോതി. തഞ്ഹി, ഭിക്ഖു, മുസാ യം മോസധമ്മം, തം സച്ചം യം അമോസധമ്മം നിബ്ബാനം. തസ്മാ ഏവം സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു ഇമിനാ പരമേന സച്ചാധിട്ഠാനേന സമന്നാഗതോ ഹോതി. ഏതഞ്ഹി, ഭിക്ഖു, പരമം അരിയസച്ചം യദിദം - അമോസധമ്മം നിബ്ബാനം.

൩൫൬. “തസ്സേവ ഖോ പന പുബ്ബേ അവിദ്ദസുനോ ഉപധീ ഹോന്തി സമത്താ സമാദിന്നാ. ത്യാസ്സ പഹീനാ ഹോന്തി ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവംകതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. തസ്മാ ഏവം സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു ഇമിനാ പരമേന ചാഗാധിട്ഠാനേന സമന്നാഗതോ ഹോതി. ഏസോ ഹി, ഭിക്ഖു, പരമോ അരിയോ ചാഗോ യദിദം - സബ്ബൂപധിപടിനിസ്സഗ്ഗോ.

൩൫൭. “തസ്സേവ ഖോ പന പുബ്ബേ അവിദ്ദസുനോ അഭിജ്ഝാ ഹോതി ഛന്ദോ സാരാഗോ. സ്വാസ്സ പഹീനോ ഹോതി ഉച്ഛിന്നമൂലോ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവംകതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ. തസ്സേവ ഖോ പന പുബ്ബേ അവിദ്ദസുനോ ആഘാതോ ഹോതി ബ്യാപാദോ സമ്പദോസോ. സ്വാസ്സ പഹീനോ ഹോതി ഉച്ഛിന്നമൂലോ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവംകതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ. തസ്സേവ ഖോ പന പുബ്ബേ അവിദ്ദസുനോ അവിജ്ജാ ഹോതി സമ്മോഹോ. സ്വാസ്സ പഹീനോ ഹോതി ഉച്ഛിന്നമൂലോ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവംകതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ. തസ്മാ ഏവം സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു ഇമിനാ പരമേന ഉപസമാധിട്ഠാനേന സമന്നാഗതോ ഹോതി. ഏസോ ഹി, ഭിക്ഖു, പരമോ അരിയോ ഉപസമോ യദിദം - രാഗദോസമോഹാനം ഉപസമോ. ‘പഞ്ഞം നപ്പമജ്ജേയ്യ, സച്ചമനുരക്ഖേയ്യ, ചാഗമനുബ്രൂഹേയ്യ, സന്തിമേവ സോ സിക്ഖേയ്യാ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൫൮. “‘യത്ഥ ഠിതം മഞ്ഞസ്സവാ നപ്പവത്തന്തി, മഞ്ഞസ്സവേ ഖോ പന നപ്പവത്തമാനേ മുനി സന്തോതി വുച്ചതീ’തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ‘അസ്മീ’തി, ഭിക്ഖു, മഞ്ഞിതമേതം, ‘അയമഹമസ്മീ’തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘ന ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘രൂപീ ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘അരൂപീ ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘സഞ്ഞീ ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘അസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം. മഞ്ഞിതം, ഭിക്ഖു, രോഗോ മഞ്ഞിതം ഗണ്ഡോ മഞ്ഞിതം സല്ലം. സബ്ബമഞ്ഞിതാനം ത്വേവ, ഭിക്ഖു, സമതിക്കമാ മുനി സന്തോതി വുച്ചതി. മുനി ഖോ പന, ഭിക്ഖു, സന്തോ ന ജായതി, ന ജീയതി, ന മീയതി, ന കുപ്പതി, ന പിഹേതി. തഞ്ഹിസ്സ, ഭിക്ഖു, നത്ഥി യേന ജായേഥ, അജായമാനോ കിം ജീയിസ്സതി, അജീയമാനോ കിം മീയിസ്സതി, അമീയമാനോ കിം കുപ്പിസ്സതി, അകുപ്പമാനോ കിസ്സ [കിം (ക॰)] പിഹേസ്സതി? ‘യത്ഥ ഠിതം മഞ്ഞസ്സവാ നപ്പവത്തന്തി,

മഞ്ഞസ്സവേ ഖോ പന നപ്പവത്തമാനേ മുനി സന്തോതി വുച്ചതീ’തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇമം ഖോ മേ ത്വം, ഭിക്ഖു, സംഖിത്തേന ഛധാതുവിഭങ്ഗം ധാരേഹീ”തി.

൩൭൦. അഥ ഖോ ആയസ്മാ പുക്കുസാതി - “സത്ഥാ കിര മേ അനുപ്പത്തോ, സുഗതോ കിര മേ അനുപ്പത്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കിര മേ അനുപ്പത്തോ”തി ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ചീവരം കത്വാ ഭഗവതോ പാദേസു സിരസാ നിപതിത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “അച്ചയോ മം, ഭന്തേ, അച്ചഗമാ യഥാബാലം യഥാമൂള്ഹം യഥാഅകുസലം, യോഹം ഭഗവന്തം ആവുസോവാദേന സമുദാചരിതബ്ബം അമഞ്ഞിസ്സം. തസ്സ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അച്ചയം അച്ചയതോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതു ആയതിം സംവരായാ”തി. “തഗ്ഘ ത്വം, ഭിക്ഖു, അച്ചയോ അച്ചഗമാ യഥാബാലം യഥാമൂള്ഹം യഥാഅകുസലം , യം മം ത്വം ആവുസോവാദേന സമുദാചരിതബ്ബം അമഞ്ഞിത്ഥ. യതോ ച ഖോ ത്വം, ഭിക്ഖു, അച്ചയം അച്ചയതോ ദിസ്വാ യഥാധമ്മം പടികരോസി, തം തേ മയം പടിഗ്ഗണ്ഹാമ. വുദ്ധിഹേസാ, ഭിക്ഖു, അരിയസ്സ വിനയേ യോ അച്ചയം അച്ചയതോ ദിസ്വാ യഥാധമ്മം പടികരോതി, ആയതിം സംവരം ആപജ്ജതീ”തി. “ലഭേയ്യാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സന്തികേ ഉപസമ്പദ”ന്തി. “പരിപുണ്ണം പന തേ, ഭിക്ഖു, പത്തചീവര”ന്തി? “ന ഖോ മേ, ഭന്തേ, പരിപുണ്ണം പത്തചീവര”ന്തി. “ന ഖോ, ഭിക്ഖു, തഥാഗതാ അപരിപുണ്ണപത്തചീവരം ഉപസമ്പാദേന്തീ”തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ പുക്കുസാതി ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പത്തചീവരപരിയേസനം പക്കാമി. അഥ ഖോ ആയസ്മന്തം പുക്കുസാതിം പത്തചീവരപരിയേസനം ചരന്തം വിബ്ഭന്താ ഗാവീ [ഭന്തഗാവീ (സീ॰ പീ॰), ഗാവീ (സ്യാ॰ കം॰)] ജീവിതാ വോരോപേസി. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - “യോ സോ, ഭന്തേ, പുക്കുസാതി നാമ കുലപുത്തോ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഓവാദേന ഓവദിതോ സോ കാലങ്കതോ. തസ്സ കാ ഗതി, കോ അഭിസമ്പരായോ”തി? “പണ്ഡിതോ, ഭിക്ഖവേ, പുക്കുസാതി കുലപുത്തോ പച്ചപാദി ധമ്മസ്സാനുധമ്മം, ന ച മം ധമ്മാധികരണം വിഹേസേസി [വിഹേഠേസി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰) വിഹേസേതി (ക॰)]. പുക്കുസാതി, ഭിക്ഖവേ, കുലപുത്തോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ധാതുവിഭങ്ഗസുത്തം നിട്ഠിതം ദസമം.

൧൧. സച്ചവിഭങ്ഗസുത്തം

൩൭൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ ബാരാണസിയം വിഹരതി ഇസിപതനേ മിഗദായേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഭിക്ഖവോ”തി. “ഭദന്തേ”തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

‘‘തഥാഗതേന, ഭിക്ഖവേ, അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ബാരാണസിയം ഇസിപതനേ മിഗദായേ അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തിതം അപ്പടിവത്തിയം സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിം, യദിദം - ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം. കതമേസം ചതുന്നം? ദുക്ഖസ്സ അരിയസച്ചസ്സ ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം, ദുക്ഖസമുദയസ്സ അരിയസച്ചസ്സ ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം, ദുക്ഖനിരോധസ്സ അരിയസച്ചസ്സ ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ അരിയസച്ചസ്സ ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം. തഥാഗതേന, ഭിക്ഖവേ, അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ബാരാണസിയം ഇസിപതനേ മിഗദായേ അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തിതം അപ്പടിവത്തിയം സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിം , യദിദം - ഇമേസം ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം.

‘‘സേവഥ, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേ; ഭജഥ, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേ. പണ്ഡിതാ ഭിക്ഖൂ അനുഗ്ഗാഹകാ സബ്രഹ്മചാരീനം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ജനേതാ [ജനേത്തി (സീ॰ പീ॰)], ഏവം സാരിപുത്തോ; സേയ്യഥാപി ജാതസ്സ ആപാദേതാ, ഏവം മോഗ്ഗല്ലാനോ. സാരിപുത്തോ, ഭിക്ഖവേ, സോതാപത്തിഫലേ വിനേതി, മോഗ്ഗല്ലാനോ ഉത്തമത്ഥേ. സാരിപുത്തോ, ഭിക്ഖവേ, പഹോതി ചത്താരി അരിയസച്ചാനി വിത്ഥാരേന ആചിക്ഖിതും ദേസേതും പഞ്ഞാപേതും പട്ഠപേതും വിവരിതും വിഭജിതും ഉത്താനീകാതു’’ന്തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പാവിസി.

൩൭൨. തത്ര ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘ആവുസോ, ഭിക്ഖവേ’’തി. ‘‘ആവുസോ’’തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഏതദവോച -

‘‘തഥാഗതേന, ആവുസോ, അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ബാരാണസിയം ഇസിപതനേ മിഗദായേ അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തിതം അപ്പടിവത്തിയം സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിം, യദിദം - ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം. കതമേസം ചതുന്നം? ദുക്ഖസ്സ അരിയസച്ചസ്സ ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം, ദുക്ഖസമുദയസ്സ അരിയസച്ചസ്സ ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം, ദുക്ഖനിരോധസ്സ അരിയസച്ചസ്സ ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ അരിയസച്ചസ്സ ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം.

൩൭൩. "കതമഞ്ചാവുസോ, ദുക്ഖം അരിയസച്ചം? ജാതിപി ദുക്ഖാ, ജരാപി ദുക്ഖാ, മരണമ്പി ദുക്ഖം, സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാപി ദുക്ഖാ, യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം; സംഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ദുക്ഖാ.

"കതമാ ചാവുസോ, ജാതി? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജാതി സഞ്ജാതി ഓക്കന്തി അഭിനിബ്ബത്തി ഖന്ധാനം പാതുഭാവോ ആയതനാനം പടിലാഭോ, അയം വുച്ചതാവുസോ - 'ജാതി'".

"കതമാ ചാവുസോ, ജരാ? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജരാ ജീരണതാ ഖണ്ഡിച്ചം പാലിച്ചം വലിത്തചതാ ആയുനോ സംഹാനി ഇന്ദ്രിയാനം പരിപാകോ, അയം വുച്ചതാവുസോ - 'ജരാ'".

"കതമഞ്ചാവുസോ, മരണം? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹാ തമ്ഹാ സത്തനികായാ ചുതി ചവനതാ ഭേദോ അന്തരധാനം മച്ചു മരണം കാലംകിരിയാ ഖന്ധാനം ഭേദോ കളേവരസ്സ നിക്ഖേപോ ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സുപച്ഛേദോ, ഇദം വുച്ചതാവുസോ - 'മരണം'".

"കതമോ ചാവുസോ, സോകോ? യോ ഖോ, ആവുസോ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ബ്യസനേന സമന്നാഗതസ്സ അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ദുക്ഖധമ്മേന ഫുട്ഠസ്സ സോകോ സോചനാ സോചിതത്തം അന്തോസോകോ അന്തോപരിസോകോ, അയം വുച്ചതാവുസോ - 'സോകോ'".

"കതമോ ചാവുസോ, പരിദേവോ? യോ ഖോ, ആവുസോ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ബ്യസനേന സമന്നാഗതസ്സ അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ദുക്ഖധമ്മേന ഫുട്ഠസ്സ ആദേവോ പരിദേവോ ആദേവനാ പരിദേവനാ ആദേവിതത്തം പരിദേവിതത്തം, അയം വുച്ചതാവുസോ - 'പരിദേവോ'".

"കതമഞ്ചാവുസോ, ദുക്ഖം? യം ഖോ, ആവുസോ, കായികം ദുക്ഖം കായികം അസാതം കായസമ്ഫസ്സജം ദുക്ഖം അസാതം വേദയിതം, ഇദം വുച്ചതാവുസോ - 'ദുക്ഖം'".

"കതമഞ്ചാവുസോ, ദോമനസ്സം? യം ഖോ, ആവുസോ, ചേതസികം ദുക്ഖം ചേതസികം അസാതം മനോസമ്ഫസ്സജം ദുക്ഖം അസാതം വേദയിതം, ഇദം വുച്ചതാവുസോ - 'ദോമനസ്സം'".

"കതമോ ചാവുസോ, ഉപായാസോ? യോ ഖോ, ആവുസോ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ബ്യസനേന സമന്നാഗതസ്സ അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ദുക്ഖധമ്മേന ഫുട്ഠസ്സ ആയാസോ ഉപായാസോ ആയാസിതത്തം ഉപായാസിതത്തം, അയം വുച്ചതാവുസോ - 'ഉപായാസോ'".

"കതമഞ്ചാവുസോ, യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം? ജാതിധമ്മാനം, ആവുസോ, സത്താനം ഏവം ഇച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി - 'അഹോ വത, മയം ന ജാതിധമ്മാ അസ്സാമ; ന ച, വത, നോ ജാതി ആഗച്ഛേയ്യാ'തി. ന ഖോ പനേതം ഇച്ഛായ പത്തബ്ബം. ഇദമ്പി - 'യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം'. ജരാധമ്മാനം, ആവുസോ, സത്താനം…പേ॰… ബ്യാധിധമ്മാനം, ആവുസോ, സത്താനം… മരണധമ്മാനം, ആവുസോ, സത്താനം…

സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസധമ്മാനം, ആവുസോ, സത്താനം ഏവം ഇച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി - ‘അഹോ വത, മയം ന സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസധമ്മാ അസ്സാമ ; ന ച, വത, നോ സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ ആഗച്ഛേയ്യു’ന്തി . ന ഖോ പനേതം ഇച്ഛായ പത്തബ്ബം. ഇദമ്പി - ‘യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം’’.

‘‘കതമേ ചാവുസോ, സംഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ദുക്ഖാ? സേയ്യഥിദം - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ, വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ, സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ, വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ. ഇമേ വുച്ചന്താവുസോ - ‘സംഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ദുക്ഖാ’. ഇദം വുച്ചതാവുസോ - ‘ദുക്ഖം അരിയസച്ചം’’.

൩൭൪. ‘‘കതമഞ്ചാവുസോ, ദുക്ഖസമുദയം [ദുക്ഖസമുദയോ (സ്യാ॰ കം॰)] അരിയസച്ചം? യായം തണ്ഹാ പോനോബ്ഭവികാ [പോനോഭവികാ (സീ॰ പീ॰)] നന്ദീരാഗസഹഗതാ [നന്ദിരാഗസഹഗതാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] തത്രതത്രാഭിനന്ദിനീ, സേയ്യഥിദം - കാമതണ്ഹാ ഭവതണ്ഹാ വിഭവതണ്ഹാ , ഇദം വുച്ചതാവുസോ - ‘ദുക്ഖസമുദയം [ദുക്ഖസമുദയോ (സ്യാ॰ കം॰)] അരിയസച്ചം’’.

‘‘കതമഞ്ചാവുസോ, ദുക്ഖനിരോധം [ദുക്ഖനിരോധോ (സ്യാ॰ കം॰)] അരിയസച്ചം? യോ തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധോ ചാഗോ പടിനിസ്സഗ്ഗോ മുത്തി അനാലയോ, ഇദം വുച്ചതാവുസോ - ‘ദുക്ഖനിരോധം [ദുക്ഖനിരോധോ (സ്യാ॰ കം॰)] അരിയസച്ചം’’.

൩൭൫. ‘‘കതമഞ്ചാവുസോ, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ചം? അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാസങ്കപ്പോ, സമ്മാവാചാ, സമ്മാകമ്മന്തോ, സമ്മാആജീവോ, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി, സമ്മാസമാധി.

‘‘കതമാ ചാവുസോ, സമ്മാദിട്ഠി? യം ഖോ, ആവുസോ, ദുക്ഖേ ഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം, അയം വുച്ചതാവുസോ - ‘സമ്മാദിട്ഠി’’.

‘‘കതമോ ചാവുസോ, സമ്മാസങ്കപ്പോ? നേക്ഖമ്മസങ്കപ്പോ, അബ്യാപാദസങ്കപ്പോ , അവിഹിംസാസങ്കപ്പോ, അയം വുച്ചതാവുസോ - ‘സമ്മാസങ്കപ്പോ’’.

‘‘കതമാ ചാവുസോ, സമ്മാവാചാ? മുസാവാദാ വേരമണീ, പിസുണായ വാചായ വേരമണീ, ഫരുസായ വാചായ വേരമണീ, സമ്ഫപ്പലാപാ വേരമണീ, അയം വുച്ചതാവുസോ - ‘സമ്മാവാചാ’’.

‘‘കതമോ ചാവുസോ, സമ്മാകമ്മന്തോ? പാണാതിപാതാ വേരമണീ, അദിന്നാദാനാ വേരമണീ, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വേരമണീ, അയം വുച്ചതാവുസോ - ‘സമ്മാകമ്മന്തോ’’.

“കതമോ ചാവുസോ, സമ്മാആജീവോ? ഇധാവുസോ, അരിയസാവകോ മിച്ഛാആജീവം പഹായ സമ്മാആജീവേന ജീവികം കപ്പേതി, അയം വുച്ചതാവുസോ - ‘സമ്മാആജീവോ’”.

“കതമോ ചാവുസോ, സമ്മാവായാമോ? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു അനുപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം അനുപ്പാദായ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി, ഉപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി, അനുപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപ്പാദായ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി, ഉപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഠിതിയാ അസമ്മോസായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി, അയം വുച്ചതാവുസോ - ‘സമ്മാവായാമോ’”.

“കതമാ ചാവുസോ, സമ്മാസതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി...പേ०... ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം, അയം വുച്ചതാവുസോ - ‘സമ്മാസതി’”.

“കതമോ ചാവുസോ, സമ്മാസമാധി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി...പേ०... തതിയം ഝാനം... വിഹരതി, അയം വുച്ചതാവുസോ - ‘സമ്മാസമാധി’. ഇദം വുച്ചതാവുസോ - ‘ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ചം’”.

“തഥാഗതേനാവുസോ, അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ബാരാണസിയം ഇസിപതനേ മിഗദായേ അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തിതം അപ്പടിവത്തിയം സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിം, യദിദം - ഇമേസം ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മ”ന്തി.

ഇദമവോച ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

സച്ചവിഭങ്ഗസുത്തം നിട്ഠിതം ഏകാദസമം.

൧൨. ദക്ഖിണാവിഭങ്ഗസുത്തം

൩൭൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി കപിലവത്ഥുസ്മിം നിഗ്രോധാരാമേ. അഥ ഖോ മഹാപജാപതി [മഹാപജാപതീ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഗോതമീ നവം ദുസ്സയുഗം ആദായ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ മഹാപജാപതി ഗോതമീ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഇദം മേ, ഭന്തേ, നവം ദുസ്സയുഗം ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ സാമം കന്തം സാമം വായിതം. തം മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ"തി. ഏവം വുത്തേ, ഭഗവാ മഹാപജാപതിം ഗോതമിം ഏതദവോച - "സങ്ഘേ, ഗോതമി, ദേഹി. സങ്ഘേ തേ ദിന്നേ അഹഞ്ചേവ പൂജിതോ ഭവിസ്സാമി സങ്ഘോ ചാ"തി. ദുതിയമ്പി ഖോ മഹാപജാപതി ഗോതമീ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഇദം മേ, ഭന്തേ, നവം ദുസ്സയുഗം ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ സാമം കന്തം സാമം വായിതം. തം മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ"തി. ദുതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ മഹാപജാപതിം ഗോതമിം ഏതദവോച - "സങ്ഘേ, ഗോതമി, ദേഹി. സങ്ഘേ തേ ദിന്നേ അഹഞ്ചേവ പൂജിതോ ഭവിസ്സാമി സങ്ഘോ ചാ"തി. തതിയമ്പി ഖോ മഹാപജാപതി ഗോതമീ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഇദം മേ, ഭന്തേ, നവം ദുസ്സയുഗം ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ സാമം കന്തം സാമം വായിതം. തം മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ"തി. തതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ മഹാപജാപതിം ഗോതമിം ഏതദവോച - "സങ്ഘേ, ഗോതമി, ദേഹി . സങ്ഘേ തേ ദിന്നേ അഹഞ്ചേവ പൂജിതോ ഭവിസ്സാമി സങ്ഘോ ചാ"തി.

൩൭൭. ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "പടിഗ്ഗണ്ഹാതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ നവം ദുസ്സയുഗം. ബഹൂപകാരാ [ബഹുകാരാ (സ്യാ॰ കം॰)], ഭന്തേ, മഹാപജാപതി ഗോതമീ ഭഗവതോ മാതുച്ഛാ ആപാദികാ പോസികാ ഖീരസ്സ ദായികാ; ഭഗവന്തം ജനേത്തിയാ കാലങ്കതായ ഥഞ്ഞം പായേസി. ഭഗവാപി, ഭന്തേ, ബഹൂപകാരോ മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ. ഭഗവന്തം, ഭന്തേ, ആഗമ്മ മഹാപജാപതി ഗോതമീ ബുദ്ധം സരണം ഗതാ, ധമ്മം സരണം ഗതാ, സങ്ഘം സരണം ഗതാ. ഭഗവന്തം, ഭന്തേ, ആഗമ്മ മഹാപജാപതി ഗോതമീ പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ മുസാവാദാ പടിവിരതാ സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ പടിവിരതാ. ഭഗവന്തം, ഭന്തേ, ആഗമ്മ മഹാപജാപതി ഗോതമീ ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതാ , ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതാ, സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതാ അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗതാ. ഭഗവന്തം, ഭന്തേ, ആഗമ്മ മഹാപജാപതി ഗോതമീ ദുക്ഖേ നിക്കങ്ഖാ, ദുക്ഖസമുദയേ നിക്കങ്ഖാ, ദുക്ഖനിരോധേ നിക്കങ്ഖാ, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ നിക്കങ്ഖാ. ഭഗവാപി, ഭന്തേ, ബഹൂപകാരോ മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ"തി.

൩൭൮. "ഏവമേതം , ആനന്ദ. യം ഹാനന്ദ, പുഗ്ഗലോ പുഗ്ഗലം ആഗമ്മ ബുദ്ധം സരണം ഗതോ ഹോതി, ധമ്മം സരണം ഗതോ ഹോതി, സങ്ഘം സരണം ഗതോ ഹോതി, ഇമസ്സാനന്ദ, പുഗ്ഗലസ്സ ഇമിനാ പുഗ്ഗലേന ന സുപ്പതികാരം വദാമി, യദിദം - അഭിവാദന-പച്ചുട്ഠാന-അഞ്ജലികമ്മ സാമീചികമ്മചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാ-
നപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനുപ്പദാനേന.

“യം ഹാനന്ദ, പുഗ്ഗലോ പുഗ്ഗലം ആഗമ്മ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി, മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി, സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, ഇമസ്സാനന്ദ, പുഗ്ഗലസ്സ ഇമിനാ പുഗ്ഗലേന ന സുപ്പതികാരം വദാമി, യദിദം - അഭിവാദന-പച്ചുട്ഠാന-അഞ്ജലികമ്മ-സാമീചികമ്മചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാ-നപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനുപ്പദാനേന.

“യം ഹാനന്ദ, പുഗ്ഗലോ പുഗ്ഗലം ആഗമ്മ ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, ധമ്മേ... സങ്ഘേ... അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഇമസ്സാനന്ദ, പുഗ്ഗലസ്സ ഇമിനാ പുഗ്ഗലേന ന സുപ്പതികാരം വദാമി, യദിദം - അഭിവാദന-പച്ചുട്ഠാന-അഞ്ജലികമ്മ-സാമീചികമ്മചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാ-നപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനുപ്പദാനേന.

“യം ഹാനന്ദ, പുഗ്ഗലോ പുഗ്ഗലം ആഗമ്മ ദുക്ഖേ നിക്കങ്ഖോ ഹോതി, ദുക്ഖസമുദയേ നിക്കങ്ഖോ ഹോതി, ദുക്ഖനിരോധേ നിക്കങ്ഖോ ഹോതി, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ നിക്കങ്ഖോ ഹോതി, ഇമസ്സാനന്ദ, പുഗ്ഗലസ്സ ഇമിനാ പുഗ്ഗലേന ന സുപ്പതികാരം വദാമി, യദിദം - അഭിവാദന-പച്ചുട്ഠാനഅഞ്ജലികമ്മ-സാമീചികമ്മ-ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാ-നപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനുപ്പദാനേന.

൩൭൯. “ചുദ്ദസ ഖോ പനിമാനന്ദ, പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. കതമാ ചുദ്ദസ? തഥാഗതേ അരഹന്തേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ദാനം ദേതി - അയം പഠമാ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. പച്ചേകസമ്ബുദ്ധേ [പച്ചേകബുദ്ധേ (സീ॰ പീ॰)] ദാനം ദേതി - അയം ദുതിയാ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. തഥാഗതസാവകേ അരഹന്തേ ദാനം ദേതി - അയം തതിയാ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. അരഹത്തഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നേ ദാനം ദേതി - അയം ചതുത്ഥീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. അനാഗാമിസ്സ ദാനം ദേതി - അയം പഞ്ചമീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. അനാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നേ ദാനം ദേതി - അയം ഛട്ഠീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. സകദാഗാമിസ്സ ദാനം ദേതി - അയം സത്തമീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. സകദാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നേ ദാനം ദേതി - അയം അട്ഠമീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. സോതാപന്നേ ദാനം ദേതി - അയം നവമീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നേ ദാനം ദേതി - അയം ദസമീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. ബാഹിരകേ കാമേസു വീതരാഗേ ദാനം ദേതി - അയം ഏകാദസമീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. പുഥുജ്ജനസീലവന്തേ ദാനം ദേതി - അയം ദ്വാദസമീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. പുഥുജ്ജനദുസ്സീലേ ദാനം ദേതി - അയം തേരസമീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാ. തിരച്ഛാനഗതേ ദാനം ദേതി - അയം ചുദ്ദസമീ പാടിപുഗ്ഗലികാ ദക്ഖിണാതി.

“തത്രാനന്ദ, തിരച്ഛാനഗതേ ദാനം ദത്വാ സതഗുണാ ദക്ഖിണാ പാടികങ്ഖിതബ്ബാ, പുഥുജ്ജനദുസ്സീലേ ദാനം ദത്വാ സഹസ്സഗുണാ ദക്ഖിണാ പാടികങ്ഖിതബ്ബാ, പുഥുജ്ജനസീലവന്തേ ദാനം ദത്വാ സതസഹസ്സഗുണാ ദക്ഖിണാ പാടികങ്ഖിതബ്ബാ, ബാഹിരകേ കാമേസു വീതരാഗേ ദാനം ദത്വാ കോടിസതസഹസ്സഗുണാ ദക്ഖിണാ പാടികങ്ഖിതബ്ബാ,

സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നേ ദാനം ദത്വാ അസങ്ഖേയ്യാ അപ്പമേയ്യാ ദക്ഖിണാ പാടികങ്ഖിതബ്ബാ, കോ പന വാദോ സോതാപന്നേ, കോ പന വാദോ സകദാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നേ, കോ പന വാദോ സകദാഗാമിസ്സ, കോ പന വാദോ അനാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നേ, കോ പന വാദോ അനാഗാമിസ്സ, കോ പന വാദോ അരഹത്തഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നേ, കോ പന വാദോ അരഹന്തേ, കോ പന വാദോ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധേ, കോ പന വാദോ തഥാഗതേ അരഹന്തേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ!

൩൮൭. ''സത്ത ഖോ പനിമാനന്ദ, സങ്ഘഗതാ ദക്ഖിണാ. കതമാ സത്ത? ബുദ്ധപ്പമുഖേ ഉഭതോസങ്ഘേ ദാനം ദേതി - അയം പഠമാ സങ്ഘഗതാ ദക്ഖിണാ. തഥാഗതേ പരിനിബ്ബുതേ ഉഭതോസങ്ഘേ ദാനം ദേതി - അയം ദുതിയാ സങ്ഘഗതാ ദക്ഖിണാ. ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ദാനം ദേതി - അയം തതിയാ സങ്ഘഗതാ ദക്ഖിണാ. ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ദാനം ദേതി - അയം ചതുത്ഥീ സങ്ഘഗതാ ദക്ഖിണാ. 'എത്തകാ മേ ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ച സങ്ഘതോ ഉദ്ദിസ്സഥാ'തി ദാനം ദേതി - അയം പഞ്ചമീ സങ്ഘഗതാ ദക്ഖിണാ. 'എത്തകാ മേ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘതോ ഉദ്ദിസ്സഥാ'തി ദാനം ദേതി - അയം ഛട്ഠീ സങ്ഘഗതാ ദക്ഖിണാ. 'എത്തകാ മേ ഭിക്ഖുനിയോ സങ്ഘതോ ഉദ്ദിസ്സഥാ'തി ദാനം ദേതി - അയം സത്തമീ സങ്ഘഗതാ ദക്ഖിണാ.

''ഭവിസ്സന്തി ഖോ പനാനന്ദ, അനാഗതമദ്ധാനം ഗോത്രഭുനോ കാസാവകണ്ഠാ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ. തേസു ദുസ്സീലേസു സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ദാനം ദസ്സന്തി. തദാപാഹം, ആനന്ദ, സങ്ഘഗതം ദക്ഖിണം അസങ്ഖേയ്യം അപ്പമേയ്യം വദാമി. ന ത്വേവാഹം, ആനന്ദ, കേനചി പരിയായേന സങ്ഘഗതായ ദക്ഖിണായ പാടിപുഗ്ഗലികം ദാനം മഹപ്ഫലതരം വദാമി.

൩൮൮. ''ചതസ്സോ ഖോ ഇമാ, ആനന്ദ, ദക്ഖിണാ വിസുദ്ധിയോ. കതമാ ചതസ്സോ? അത്ഥാനന്ദ, ദക്ഖിണാ ദായകതോ വിസുജ്ഝതി നോ പടിഗ്ഗാഹകതോ. അത്ഥാനന്ദ, ദക്ഖിണാ പടിഗ്ഗാഹകതോ വിസുജ്ഝതി നോ ദായകതോ. അത്ഥാനന്ദ, ദക്ഖിണാ നേവ ദായകതോ വിസുജ്ഝതി നോ പടിഗ്ഗാഹകതോ. അത്ഥാനന്ദ, ദക്ഖിണാ ദായകതോ ചേവ വിസുജ്ഝതി പടിഗ്ഗാഹകതോ ച.

''കഥഞ്ചാനന്ദ, ദക്ഖിണാ ദായകതോ വിസുജ്ഝതി നോ പടിഗ്ഗാഹകതോ? ഇധാനന്ദ, ദായകോ ഹോതി സീലവാ കല്യാണധമ്മോ, പടിഗ്ഗാഹകാ ഹോന്തി ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ - ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, ദക്ഖിണാ ദായകതോ വിസുജ്ഝതി നോ പടിഗ്ഗാഹകതോ.

''കഥഞ്ചാനന്ദ, ദക്ഖിണാ പടിഗ്ഗാഹകതോ വിസുജ്ഝതി നോ ദായകതോ? ഇധാനന്ദ, ദായകോ ഹോതി ദുസ്സീലോ പാപധമ്മോ, പടിഗ്ഗാഹകാ ഹോന്തി സീലവന്തോ [സീലവന്താ (സീ॰)] കല്യാണധമ്മാ - ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, ദക്ഖിണാ പടിഗ്ഗാഹകതോ വിസുജ്ഝതി നോ ദായകതോ.

''കഥഞ്ചാനന്ദ, ദക്ഖിണാ നേവ ദായകതോ വിസുജ്ഝതി നോ പടിഗ്ഗാഹകതോ? ഇധാനന്ദ, ദായകോ ച ഹോതി ദുസ്സീലോ പാപധമ്മോ,

പടിഗ്ഗാഹകാ ച ഹോന്തി ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ - ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, ദക്ഖിണാ നേവ ദായകതോ വിസുജ്ഝതി നോ പടിഗ്ഗാഹകതോ.

‘‘കഥഞ്ചാനന്ദ, ദക്ഖിണാ ദായകതോ ചേവ വിസുജ്ഝതി പടിഗ്ഗാഹകതോ ച? ഇധാനന്ദ, ദായകോ ച ഹോതി സീലവാ കല്യാണധമ്മോ, പടിഗ്ഗാഹകാ ച ഹോന്തി സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ - ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, ദക്ഖിണാ ദായകതോ ചേവ വിസുജ്ഝതി പടിഗ്ഗാഹകതോ ച. ഇമാ ഖോ, ആനന്ദ, ചതസ്സോ ദക്ഖിണാ വിസുദ്ധിയോ’’തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

൩൮൭. ‘‘യോ സീലവാ ദുസ്സീലേസു ദദാതി ദാനം,
ധമ്മേന ലദ്ധം [ലദ്ധാ (സീ॰ പീ॰)] സുപസന്നചിത്തോ;
അഭിസദ്ദഹം കമ്മഫലം ഉളാരം,
സാ ദക്ഖിണാ ദായകതോ വിസുജ്ഝതി.

‘‘യോ ദുസ്സീലോ സീലവന്തേസു ദദാതി ദാനം,
അധമ്മേന ലദ്ധം അപ്പസന്നചിത്തോ;
അനഭിസദ്ദഹം കമ്മഫലം ഉളാരം,
സാ ദക്ഖിണാ പടിഗ്ഗാഹകതോ വിസുജ്ഝതി.

‘‘യോ ദുസ്സീലോ ദുസ്സീലേസു ദദാതി ദാനം,
അധമ്മേന ലദ്ധം അപ്പസന്നചിത്തോ;
അനഭിസദ്ദഹം കമ്മഫലം ഉളാരം,
ന തം ദാനം വിപുലപ്ഫലന്തി ബ്രൂമി.

‘‘യോ സീലവാ സീലവന്തേസു ദദാതി ദാനം,
ധമ്മേന ലദ്ധം സുപസന്നചിത്തോ;
അഭിസദ്ദഹം കമ്മഫലം ഉളാരം,
തം വേ ദാനം വിപുലപ്ഫലന്തി ബ്രൂമി [സാ ദക്ഖിണാ നേവുഭതോ വിസുജ്ഝതി (സീ॰ പീ॰)].

‘‘യോ വീതരാഗോ വീതരാഗേസു ദദാതി ദാനം,
ധമ്മേന ലദ്ധം സുപസന്നചിത്തോ;
അഭിസദ്ദഹം കമ്മഫലം ഉളാരം,
തം വേ ദാനം ആമിസദാനാനമഗ്ഗ’’ [തം വേ ദാനം വിപുലന്തി ബ്രൂമി (സീ॰)] ന്തി.

ദക്ഖിണാവിഭങ്ഗസുത്തം നിട്ഠിതം ദ്വാദസമം.

വിഭങ്ഗവഗ്ഗോ നിട്ഠിതോ ചതുത്ഥോ.

തസ്സുദ്ദാനം -
ഭദ്ദേകാനന്ദകച്ചാന, ലോമസകങ്ഗിയാസുഭോ;
മഹാകമ്മസളായതനവിഭങ്ഗാ, ഉദ്ദേസഅരണാ ധാതു സച്ചം.

ദക്ഖിണാവിഭങ്ഗസുത്തന്തി.

൫. സളായതനവഗ്ഗോ

൧. അനാഥപിണ്ഡികോവാദസുത്തം

൩൮൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന അനാഥപിണ്ഡികോ ഗഹപതി ആബാധികോ ഹോതി ദുക്ഖിതോ ബാള്ഹഗിലാനോ. അഥ ഖോ അനാഥപിണ്ഡികോ ഗഹപതി അഞ്ഞതരം പുരിസം ആമന്തേസി - "ഏഹി ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമ; ഉപസങ്കമിത്വാ മമ വചനേന ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദാഹി [വന്ദാഹി ഏവഞ്ച വദേഹി (സബ്ബത്ഥ) അഞ്ഞസുത്തേസു പന നത്ഥി] - 'അനാഥപിണ്ഡികോ, ഭന്തേ, ഗഹപതി ആബാധികോ ദുക്ഖിതോ ബാള്ഹഗിലാനോ. സോ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദതീ'തി. യേന ചായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമ; ഉപസങ്കമിത്വാ മമ വചനേന ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പാദേ സിരസാ വന്ദാഹി [വന്ദാഹി ഏവഞ്ച വദേഹി (സബ്ബത്ഥ) അഞ്ഞസുത്തേസു പന നത്ഥി] - 'അനാഥപിണ്ഡികോ, ഭന്തേ, ഗഹപതി ആബാധികോ ദുക്ഖിതോ ബാള്ഹഗിലാനോ. സോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പാദേ സിരസാ വന്ദതീ'തി. ഏവഞ്ച വദേഹി - 'സാധു കിര, ഭന്തേ, ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ യേന അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗഹപതിസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ'"തി.

"ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ സോ പുരിസോ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗഹപതിസ്സ പടിസ്സുത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ പുരിസോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അനാഥപിണ്ഡികോ, ഭന്തേ, ഗഹപതി ആബാധികോ ദുക്ഖിതോ ബാള്ഹഗിലാനോ. സോ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദതീ"തി. യേന ചായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ പുരിസോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച - "അനാഥപിണ്ഡികോ, ഭന്തേ, ഗഹപതി ആബാധികോ ദുക്ഖിതോ ബാള്ഹഗിലാനോ. സോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പാദേ സിരസാ വന്ദതി; ഏവഞ്ച വദേതി - 'സാധു കിര, ഭന്തേ, ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ യേന അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗഹപതിസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ'"തി. അധിവാസേസി ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ തുണ്ഹീഭാവേന.

൩൮൪. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന പച്ഛാസമണേന യേന അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗഹപതിസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ അനാഥപിണ്ഡികം ഗഹപതിം ഏതദവോച - "കച്ചി തേ, ഗഹപതി, ഖമനീയം, കച്ചി യാപനീയം? കച്ചി തേ ദുക്ഖാ വേദനാ പടിക്കമന്തി, നോ അഭിക്കമന്തി; പടിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ അഭിക്കമോ"തി?

"ന മേ, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം. ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി, നോ പടിക്കമന്തി; അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ

പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, ബലവാ പുരിസോ തിണ്ഹേന സിഖരേന മുദ്ധനി [മുദ്ധാനം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അഭിമത്ഥേയ്യ [അഭിമന്ഥേയ്യ (സീ॰ പീ॰)]; ഏവമേവ ഖോ മേ, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, അധിമത്താ വാതാ മുദ്ധനി [ഓഹനന്തി (സ്യാ॰ കം॰)] ഊഹനന്തി [അധിമത്താ വാതാ സീലം പരികന്തന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)]. ന മേ, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം. ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി, നോ പടിക്കമന്തി; അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, ബലവാ പുരിസോ ദള്ഹേന വരത്തഖണ്ഡേന സീസേ സീസവേഠം ദദേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ മേ, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, അധിമത്താ സീസേ സീസവേദനാ. ന മേ, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം. ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി, നോ പടിക്കമന്തി; അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, ദക്ഖോ ഗോഘാതകോ വാ ഗോഘാതകന്തേവാസീ വാ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന കുച്ഛിം പരികന്തേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ മേ, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, അധിമത്താ വാതാ കുച്ഛിം പരികന്തന്തി. ന മേ, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം. ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി, നോ പടിക്കമന്തി; അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, ദ്വേ ബലവന്തോ പുരിസാ ദുബ്ബലതരം പുരിസം നാനാബാഹാസു ഗഹേത്വാ അങ്ഗാരകാസുയാ സന്താപേയ്യും, സമ്പരിതാപേയ്യും; ഏവമേവ ഖോ മേ, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, അധിമത്തോ കായസ്മിം ഡാഹോ. ന മേ, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം. ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി, നോ പടിക്കമന്തി; അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ പടിക്കമോ''തി.

൩൮൪. ''തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന ചക്ഖും ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ ചക്ഖുനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം.

''തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന സോതം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ സോതനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന ഘാനം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ ഘാനനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന ജിവ്ഹം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ ജിവ്ഹാനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന കായം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ കായനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന മനം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ മനോനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം.

''തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന രൂപം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ രൂപനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം

സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന സദ്ദം ഉപാദിയിസ്സാമി...പേ... ന ഗന്ധം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന രസം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന ഫോട്ഠബ്ബം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന ധമ്മം ഉപാദിയിസ്സാമി ന ച മേ ധമ്മനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം.

“തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന സോതവിഞ്ഞാണം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന ഘാനവിഞ്ഞാണം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന കായവിഞ്ഞാണം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന മനോവിഞ്ഞാണം ഉപാദിയിസ്സാമി ന ച മേ മനോവിഞ്ഞാണനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം.

“തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന സോതസമ്ഫസ്സം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന ഘാനസമ്ഫസ്സം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന കായസമ്ഫസ്സം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന മനോസമ്ഫസ്സം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ മനോസമ്ഫസ്സനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം.

“തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജം വേദനം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാവേദനാനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ , ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന സോതസമ്ഫസ്സജം വേദനം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന ഘാനസമ്ഫസ്സജം വേദനം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജം വേദനം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന കായസമ്ഫസ്സജം വേദനം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന മനോസമ്ഫസ്സജം വേദനം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ മനോസമ്ഫസ്സജാവേദനാനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം.

൩൮൩. “തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന പഥവീധാതും ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ പഥവീധാതുനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന ആപോധാതും ഉപാദിയിസ്സാമി... ന തേജോധാതും ഉപാദിയിസ്സാമി... ന വായോധാതും ഉപാദിയിസ്സാമി... ന ആകാസധാതും ഉപാദിയിസ്സാമി... ന വിഞ്ഞാണധാതും ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ വിഞ്ഞാണധാതുനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം.

“തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന രൂപം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ രൂപനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ന വേദനം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന സഞ്ഞം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന

സങ്ഖാരേ ഉപാദിയിസ്സാമി... ന വിഞ്ഞാണം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ വിഞ്ഞാണനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം.

"തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപാദിയിസ്സാമി , ന ച മേ ആകാസാനഞ്ചായതനനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി . ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപാദിയിസ്സാമി... ന നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപാദിയിസ്സാമി ന ച മേ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം.

"തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന ഇധലോകം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ ഇധലോകനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ന പരലോകം ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ പരലോകനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, ഗഹപതി, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'യമ്പി മേ ദിട്ഠം സുതം മുതം വിഞ്ഞാതം പത്തം പരിയേസിതം അനുപരിയേസിതം അനുചരിതം മനസാ തമ്പി ന ഉപാദിയിസ്സാമി, ന ച മേ തംനിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, ഗഹപതി, സിക്ഖിതബ്ബ"ന്തി.

൩൮൭. ഏവം വുത്തേ, അനാഥപിണ്ഡികോ ഗഹപതി പരോദി, അസ്സൂനി പവത്തേസി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ അനാഥപിണ്ഡികം ഗഹപതിം ഏതദവോച - "ഓലീയസി ഖോ ത്വം, ഗഹപതി, സംസീദസി ഖോ ത്വം, ഗഹപതീ"തി? "നാഹം, ഭന്തേ ആനന്ദ, ഓലീയാമി, നപി സംസീദാമി; അപി ച മേ ദീഘരത്തം സത്ഥാ പയിരുപാസിതോ മനോഭാവനീയാ ച ഭിക്ഖൂ; ന ച മേ ഏവരൂപീ ധമ്മീ കഥാ സുതപുബ്ബാ"തി. "ന ഖോ, ഗഹപതി, ഗിഹീനം ഓദാതവസനാനം ഏവരൂപീ ധമ്മീ കഥാ പടിഭാതി; പബ്ബജിതാനം ഖോ, ഗഹപതി, ഏവരൂപീ ധമ്മീ കഥാ പടിഭാതീ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ സാരിപുത്ത, ഗിഹീനമ്പി ഓദാതവസനാനം ഏവരൂപീ ധമ്മീ കഥാ പടിഭാതു. സന്തി ഹി, ഭന്തേ, കുലപുത്താ അപ്പരജക്ഖജാതികാ, അസ്സവനതാ ധമ്മസ്സ പരിഹായന്തി; ഭവിസ്സന്തി ധമ്മസ്സ അഞ്ഞാതാരോ"തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച ആനന്ദോ അനാഥപിണ്ഡികം ഗഹപതിം ഇമിനാ ഓവാദേന ഓവദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു. അഥ ഖോ അനാഥപിണ്ഡികോ ഗഹപതി, അചിരപക്കന്തേ ആയസ്മന്തേ ച സാരിപുത്തേ ആയസ്മന്തേ ച ആനന്ദേ , കാലമകാസി തുസിതം കായം ഉപപജ്ജി. അഥ ഖോ അനാഥപിണ്ഡികോ ദേവപുത്തോ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ അഭിക്കന്തവണ്ണോ കേവലകപ്പം ജേതവനം ഓഭാസേത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ അനാഥപിണ്ഡികോ ദേവപുത്തോ ഭഗവന്തം ഗാഥാഹി അജ്ഝഭാസി -

"ഇദഞ്ഹി തം ജേതവനം, ഇസിസങ്ഘനിസേവിതം;

ആവുത്ഥം ധമ്മരാജേന, പീതിസഞ്ജനനം മമ.

“കമ്മം വിജ്ജാ ച ധമ്മോ ച, സീലം ജീവിതമുത്തമം;
ഏതേന മച്ചാ സുജ്ഝന്തി, ന ഗോത്തേന ധനേന വാ.

“തസ്മാ ഹി പണ്ഡിതോ പോസോ, സമ്പസ്സം അത്ഥമത്തനോ;
യോനിസോ വിചിനേ ധമ്മം, ഏവം തത്ഥ വിസുജ്ഝതി.

“സാരിപുത്തോവ പഞ്ഞായ, സീലേന ഉപസമേന;
യോപി പാരങ്ഗതോ ഭിക്ഖു, ഏതാവപരമോ സിയാ”തി.

ഇദമവോച അനാഥപിണ്ഡികോ ദേവപുത്തോ. സമനുഞ്ഞോ സത്ഥാ അഹോസി. അഥ ഖോ അനാഥപിണ്ഡികോ ദേവപുത്തോ - “സമനുഞ്ഞോ മേ സത്ഥാ”തി ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തത്ഥേവന്തരധായി.

൩൮൭. അഥ ഖോ ഭഗവാ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഇമം, ഭിക്ഖവേ, രത്തിം അഞ്ഞതരോ ദേവപുത്തോ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ അഭിക്കന്തവണ്ണോ കേവലകപ്പം ജേതവനം ഓഭാസേത്വാ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ സോ ദേവപുത്തോ മം ഗാഥാഹി അജ്ഝഭാസി -

“ഇദഞ്ഹി തം ജേതവനം, ഇസിസങ്ഘനിസേവിതം;
ആവുത്ഥം ധമ്മരാജേന, പീതിസഞ്ജനനം മമ.

“കമ്മം വിജ്ജാ ച ധമ്മോ ച, സീലം ജീവിതമുത്തമം;
ഏതേന മച്ചാ സുജ്ഝന്തി, ന ഗോത്തേന ധനേന വാ.

“തസ്മാ ഹി പണ്ഡിതോ പോസോ, സമ്പസ്സം അത്ഥമത്തനോ;
യോനിസോ വിചിനേ ധമ്മം, ഏവം തത്ഥ വിസുജ്ഝതി.

“സാരിപുത്തോവ പഞ്ഞായ, സീലേന ഉപസമേന;
യോപി പാരങ്ഗതോ ഭിക്ഖു, ഏതാവപരമോ സിയാ”തി.

“ഇദമവോച , ഭിക്ഖവേ, സോ ദേവപുത്തോ. ‘സമനുഞ്ഞോ മേ സത്ഥാ’തി മം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തത്ഥേവന്തരധായീ”തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “സോ ഹി നൂന സോ, ഭന്തേ, അനാഥപിണ്ഡികോ ദേവപുത്തോ ഭവിസ്സതി. അനാഥപിണ്ഡികോ, ഭന്തേ, ഗഹപതി ആയസ്മന്തേ സാരിപുത്തേ അഭിപ്പസന്നോ അഹോസീ”തി. “സാധു, സാധു, ആനന്ദ! യാവതകം ഖോ, ആനന്ദ, തക്കായ പത്തബ്ബം, അനുപ്പത്തം തം തയാ. അനാഥപിണ്ഡികോ സോ, ആനന്ദ, ദേവപുത്തോ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

അനാഥപിണ്ഡികോവാദസുത്തം നിട്ഠിതം പഠമം.

൨. ഛന്നോവാദസുത്തം

൩൮൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച മഹാചുന്ദോ ആയസ്മാ ച ഛന്നോ ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ വിഹരന്തി. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ഛന്നോ ആബാധികോ ഹോതി ദുക്ഖിതോ ബാള്ഹഗിലാനോ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ മഹാചുന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാചുന്ദം ഏതദവോച - "ആയാമാവുസോ ചുന്ദ, യേനായസ്മാ ഛന്നോ തേനുപസങ്കമിസ്സാമ ഗിലാനപുച്ഛകാ"തി. "ഏവമാവുസോ"തി ഖോ ആയസ്മാ മഹാചുന്ദോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പച്ചസ്സോസി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച മഹാചുന്ദോ യേനായസ്മാ ഛന്നോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ഛന്നേന സദ്ധിം സമ്മോദിംസു. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഏതദവോച - "കച്ചി തേ, ആവുസോ ഛന്ന, ഖമനീയം, കച്ചി യാപനീയം? കച്ചി തേ ദുക്ഖാ വേദനാ പടിക്കമന്തി, നോ അഭിക്കമന്തി; പടിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ അഭിക്കമോ"തി?

"ന മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം. ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി, നോ പടിക്കമന്തി; അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി , ആവുസോ സാരിപുത്ത, ബലവാ പുരിസോ തിണ്ഹേന സിഖരേന മുദ്ധനി അഭിമത്ഥേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, അധിമത്താ വാതാ മുദ്ധനി ഊഹനന്തി. ന മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം. ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി, നോ പടിക്കമന്തി; അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ബലവാ പുരിസോ ദള്ഹേന വരത്തക്ഖണ്ഡേന സീസേ സീസവേഠം ദദേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, അധിമത്താ സീസേ സീസവേദനാ. ന മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം. ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി, നോ പടിക്കമന്തി; അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ദക്ഖോ ഗോഘാതകോ വാ ഗോഘാതകന്തേവാസീ വാ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന കുച്ഛിം പരികന്തേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, അധിമത്താ വാതാ കുച്ഛിം പരികന്തന്തി. ന മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം. ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി, നോ പടിക്കമന്തി; അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ദ്വേ ബലവന്തോ പുരിസാ ദുബ്ബലതരം പുരിസം നാനാബാഹാസു ഗഹേത്വാ അങ്ഗാരകാസുയാ സന്താപേയ്യും സമ്പരിതാപേയ്യും; ഏവമേവ ഖോ മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, അധിമത്തോ കായസ്മിം ഡാഹോ. ന മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം. ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി, നോ പടിക്കമന്തി; അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി, നോ പടിക്കമോ. സത്ഥം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ആഹരിസ്സാമി, നാവകങ്ഖാമി ജീവിത"ന്തി.

൩൩൦. ''മായസ്മാ ഛന്നോ സത്ഥം ആഹരേസി. യാപേതായസ്മാ ഛന്നോ. യാപേന്തം മയം ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഇച്ഛാമ. സചേ ആയസ്മതോ ഛന്നസ്സ നത്ഥി സപ്പായാനി ഭോജനാനി, അഹം ആയസ്മതോ ഛന്നസ്സ സപ്പായാനി ഭോജനാനി പരിയേസിസ്സാമി. സചേ ആയസ്മതോ ഛന്നസ്സ നത്ഥി സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി, അഹം ആയസ്മതോ ഛന്നസ്സ സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി പരിയേസിസ്സാമി. സചേ ആയസ്മതോ ഛന്നസ്സ നത്ഥി പതിരൂപാ ഉപട്ഠാകാ, അഹം ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഉപട്ഠഹിസ്സാമി. മായസ്മാ ഛന്നോ സത്ഥം ആഹരേസി. യാപേതായസ്മാ ഛന്നോ. യാപേന്തം മയം ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഇച്ഛാമാ''തി.

''നപി മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, നത്ഥി സപ്പായാനി ഭോജനാനി; നപി മേ നത്ഥി സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി; നപി മേ നത്ഥി പതിരൂപാ ഉപട്ഠാകാ; അപി ചാവുസോ സാരിപുത്ത , പരിചിണ്ണോ മേ സത്ഥാ ദീഘരത്തം മനാപേനേവ നോ അമനാപേന. ഏതഞ്ഹി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, സാവകസ്സ പതിരൂപം യം സത്ഥാരം പരിചരേയ്യ മനാപേനേവ നോ അമനാപേന. 'അനുപവജ്ജം ഛന്നോ ഭിക്ഖു സത്ഥം ആഹരിസ്സതീ'തി ഏവമേതം [ഏവമേവ ഖോ ത്വം (കം॰)], ആവുസോ സാരിപുത്ത, ധാരേഹീ''തി. ''പുച്ഛേയ്യാമ മയം ആയസ്മന്തം ഛന്നം കഞ്ചിദേവ ദേസം, സചേ ആയസ്മാ ഛന്നോ ഓകാസം കരോതി പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണായാ''തി. ''പുച്ഛാവുസോ സാരിപുത്ത, സുത്വാ വേദിസ്സാമീ''തി.

൩൩൧. ''ചക്ഖും, ആവുസോ ഛന്ന, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'തി സമനുപസ്സസി? സോതം, ആവുസോ ഛന്ന, സോതവിഞ്ഞാണം... പേ॰... ഘാനം, ആവുസോ ഛന്ന, ഘാനവിഞ്ഞാണം... ജിവ്ഹം, ആവുസോ ഛന്ന, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ... കായം, ആവുസോ ഛന്ന, കായവിഞ്ഞാണം... മനം, ആവുസോ ഛന്ന, മനോവിഞ്ഞാണം മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'തി സമനുപസ്സസീ''തി?

''ചക്ഖും, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി സമനുപസ്സാമി. സോതം, ആവുസോ സാരിപുത്ത...പേ॰... ഘാനം, ആവുസോ സാരിപുത്ത... ജിവ്ഹം, ആവുസോ സാരിപുത്ത... കായം, ആവുസോ സാരിപുത്ത... മനം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, മനോവിഞ്ഞാണം മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി സമനുപസ്സാമീ''തി.

൩൩൨. ''ചക്ഖുസ്മിം, ആവുസോ ഛന്ന, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു കിം ദിസ്വാ കിം അഭിഞ്ഞായ ചക്ഖും ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി സമനുപസ്സസി? സോതസ്മിം, ആവുസോ ഛന്ന, സോതവിഞ്ഞാണേ ... ഘാനസ്മിം, ആവുസോ ഛന്ന, ഘാനവിഞ്ഞാണേ... ജിവ്ഹായ, ആവുസോ ഛന്ന, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണേ... കായസ്മിം, ആവുസോ ഛന്ന, കായവിഞ്ഞാണേ... മനസ്മിം, ആവുസോ ഛന്ന, മനോവിഞ്ഞാണേ മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു കിം ദിസ്വാ കിം

അഭിഞ്ഞായ മനം മനോവിഞ്ഞാണം മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സസീ”തി?

“ചക്ഖുസ്മിം , ആവുസോ സാരിപുത്ത, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു നിരോധം ദിസ്വാ നിരോധം അഭിഞ്ഞായ ചക്ഖും ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സാമി. സോതസ്മിം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, സോതവിഞ്ഞാണേ... ഘാനസ്മിം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഘാനവിഞ്ഞാണേ... ജിവ്ഹായ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണേ... കായസ്മിം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, കായവിഞ്ഞാണേ... മനസ്മിം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, മനോവിഞ്ഞാണേ മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു നിരോധം ദിസ്വാ നിരോധം അഭിഞ്ഞാ മനം മനോവിഞ്ഞാണം മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സാമീ”തി.

൩൯൩. ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ മഹാചുന്ദോ ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഏതദവോച - “തസ്മാതിഹ, ആവുസോ ഛന്ന, ഇദമ്പി തസ്സ ഭഗവതോ സാസനം [വചനം (സീ॰)], നിച്ചകപ്പം മനസി കാതബ്ബം - ‘നിസ്സിതസ്സ ചലിതം, അനിസ്സിതസ്സ ചലിതം നത്ഥി. ചലിതേ അസതി പസ്സദ്ധി, പസ്സദ്ധിയാ സതി നതി ന ഹോതി. നതിയാ അസതി ആഗതിഗതി ന ഹോതി. ആഗതിഗതിയാ അസതി ചുതൂപപാതോ ന ഹോതി. ചുതൂപപാതേ അസതി നേവിധ ന ഹുരം ന ഉഭയമന്തരേന. ഏസേവന്തോ ദുക്ഖസ്സാ’”തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച മഹാചുന്ദോ ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഇമിനാ ഓവാദേന ഓവദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു.

൩൯൪. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഛന്നോ അചിരപക്കന്തേ ആയസ്മന്തേ ച സാരിപുത്തേ ആയസ്മന്തേ ച മഹാചുന്ദേ സത്ഥം ആഹരേസി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “ആയസ്മതാ, ഭന്തേ, ഛന്നേന സത്ഥം ആഹരിതം. തസ്സ കാ ഗതി, കോ അഭിസമ്പരായോ”തി? “നനു തേ, സാരിപുത്ത, ഛന്നേന ഭിക്ഖുനാ സമ്മുഖായേവ അനുപവജ്ജതാ ബ്യാകതാ”തി? “അത്ഥി, ഭന്തേ, പുബ്ബജിരം [പപ്പജിതഞ്ഹിതം (ക॰), ഉപവജ്ജിതം (ക॰), പുബ്ബവിജ്ജനം, പുബ്ബവിജ്ഝനം, പുബ്ബവിചിരം (സംയുത്തകേ)] നാമ വജ്ജിഗാമോ. തത്ഥായസ്മതോ ഛന്നസ്സ മിത്തകുലാനി സുഹജ്ജകുലാനി ഉപവജ്ജകുലാനീ”തി. “ഹോന്തി [പോസന്തി (ക॰)] ഹേതേ, സാരിപുത്ത, ഛന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ മിത്തകുലാനി സുഹജ്ജകുലാനി ഉപവജ്ജകുലാനി. നാഹം, സാരിപുത്ത, ഏത്താവതാ ‘സഉപവജ്ജോ’തി വദാമി. യോ ഖോ, സാരിപുത്ത, ഇമഞ്ച കായം നിക്ഖിപതി അഞ്ഞഞ്ച കായം ഉപാദിയതി തമഹം ‘സഉപവജ്ജോ’തി വദാമി. തം ഛന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ നത്ഥി. ‘അനുപവജ്ജോ ഛന്നോ ഭിക്ഖു സത്ഥം ആഹരേസീ’തി ഏവമേതം, സാരിപുത്ത, ധാരേഹീ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

ഛന്നോവാദസുത്തം നിട്ഠിതം ദുതിയം.

൯. പുണ്ണോവാദസുത്തം

൩൯൫. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "സാധു മം, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഓവാദേന ഓവദതു, യമഹം ഭഗവതോ ധമ്മം സുത്വാ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരേയ്യ"ന്തി. "തേന ഹി, പുണ്ണ, സുണാഹി, സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

"സന്തി ഖോ, പുണ്ണ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തം ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ഉപ്പജ്ജതി നന്ദീ [നന്ദി (സ്യാ॰ കം॰)]. 'നന്ദീസമുദയാ ദുക്ഖസമുദയോ, പുണ്ണാ'തി വദാമി.

"സന്തി ഖോ, പുണ്ണ, സോതവിഞ്ഞേയ്യാ സദ്ദാ... ഘാനവിഞ്ഞേയ്യാ ഗന്ധാ... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ... കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ... മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തം ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ഉപ്പജ്ജതി നന്ദീ. 'നന്ദീസമുദയാ ദുക്ഖസമുദയോ, പുണ്ണാ'തി വദാമി.

"സന്തി ച ഖോ, പുണ്ണ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തം ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ നന്ദീ നിരുജ്ഝതി. 'നന്ദീനിരോധാ ദുക്ഖനിരോധോ, പുണ്ണാ'തി വദാമി.

"സന്തി ച ഖോ, പുണ്ണ, സോതവിഞ്ഞേയ്യാ സദ്ദാ... ഘാനവിഞ്ഞേയ്യാ ഗന്ധാ... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ... കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ... മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തം ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ നന്ദീ നിരുജ്ഝതി. 'നന്ദീനിരോധാ ദുക്ഖനിരോധോ, പുണ്ണാ'തി വദാമി.

"ഇമിനാ ച ത്വം പുണ്ണ, മയാ സംഖിത്തേന ഓവാദേന ഓവദിതോ കതരസ്മിം ജനപദേ വിഹരിസ്സസീ"തി? "ഇമിനാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഓവാദേന ഓവദിതോ, അത്ഥി സുനാപരന്തോ നാമ ജനപദോ, തത്ഥാഹം വിഹരിസ്സാമീ"തി.

൩൯൬. "ചണ്ഡാ ഖോ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ; ഫരുസാ ഖോ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ. സചേ തം, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ

അക്കോസിസ്സന്തി പരിഭാസിസ്സന്തി, തത്ഥ തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ''തി? ''സചേ മം, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ അക്കോസിസ്സന്തി പരിഭാസിസ്സന്തി, തത്ഥ മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - 'ഭദ്ദകാ [ഭദ്രകാ (ക॰)] വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, സുഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, യം മേ നയിമേ പാണിനാ പഹാരം ദേന്തീ'തി. ഏവമേത്ഥ [ഏവമ്മേത്ഥ (?)], ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ''തി.

''സചേ പന തേ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ പാണിനാ പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ഥ പന തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ''തി? ''സചേ മേ, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ പാണിനാ പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ഥ മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - 'ഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, സുഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, യം മേ നയിമേ ലേഡ്ഡുനാ പഹാരം ദേന്തീ'തി. ഏവമേത്ഥ, ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ''തി.

''സചേ പന തേ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ ലേഡ്ഡുനാ പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ഥ പന തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ''തി? ''സചേ മേ, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ ലേഡ്ഡുനാ പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ഥ മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - 'ഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, സുഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, യം മേ നയിമേ ദണ്ഡേന പഹാരം ദേന്തീ'തി. ഏവമേത്ഥ, ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ''തി.

''സചേ പന തേ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ ദണ്ഡേന പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ഥ പന തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ''തി? ''സചേ മേ, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ ദണ്ഡേന പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ഥ മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - 'ഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, സുഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, യം മേ നയിമേ സത്ഥേന പഹാരം ദേന്തീ'തി. ഏവമേത്ഥ, ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ''തി.

''സചേ പന തേ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ സത്ഥേന പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ഥ പന തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ''തി? ''സചേ മേ, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ സത്ഥേന പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ഥ മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - 'ഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, സുഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, യം മം [യം മേ (സീ॰ പീ॰ ക॰)] നയിമേ തിണ്ഹേന സത്ഥേന ജീവിതാ വോരോപേന്തീ'തി. ഏവമേത്ഥ, ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ''തി.

''സചേ പന തം, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ തിണ്ഹേന സത്ഥേന ജീവിതാ വോരോപേസ്സന്തി, തത്ഥ പന തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ''തി? ''സചേ മം, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ തിണ്ഹേന സത്ഥേന ജീവിതാ വോരോപേസ്സന്തി, തത്ഥ മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - 'സന്തി ഖോ ഭഗവതോ സാവകാ കായേ ച ജീവിതേ ച അട്ടീയമാനാ ഹരായമാനാ ജിഗുച്ഛമാനാ സത്ഥഹാരകം പരിയേസന്തി. തം മേ ഇദം അപരിയിട്ഠംയേവ സത്ഥഹാരകം ലദ്ധ'ന്തി. ഏവമേത്ഥ, ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ''തി. ''സാധു, സാധു, പുണ്ണ! സക്ഖിസ്സസി ഖോ ത്വം, പുണ്ണ, ഇമിനാ ദമൂപസമേന സമന്നാഗതോ സുനാപരന്തസ്മിം ജനപദേ വിഹരിതും. യസ്സദാനി ത്വം, പുണ്ണ, കാലം മഞ്ഞസീ''തി.

൩൯൩. അഥ ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ സേനാസനം സംസാമേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന സുനാപരന്തോ ജനപദോ തേന ചാരികം പക്കാമി. അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ യേന സുനാപരന്തോ ജനപദോ തദവസരി. തത്ര സുദം ആയസ്മാ പുണ്ണോ സുനാപരന്തസ്മിം ജനപദേ വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ തേനേവന്തരവസ്സേന പഞ്ചമത്താനി ഉപാസകസതാനി പടിവേദേസി [പടിപാദേസി (സീ॰ പീ॰), പടിദേസേസി (സ്യാ॰ കം॰)], തേനേവന്തരവസ്സേന പഞ്ചമത്താനി ഉപാസികസതാനി പടിവേദേസി, തേനേവന്തരവസ്സേന തിസ്സോ വിജ്ജാ സച്ഛാകാസി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ അപരേന സമയേന പരിനിബ്ബായി.

അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - "യോ സോ, ഭന്തേ, പുണ്ണോ നാമ കുലപുത്തോ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഓവാദേന ഓവദിതോ സോ കാലങ്കതോ. തസ്സ കാ ഗതി, കോ അഭിസമ്പരായോ"തി? "പണ്ഡിതോ, ഭിക്ഖവേ, പുണ്ണോ കുലപുത്തോ പച്ചപാദി [സച്ചവാദീ ധമ്മവാദീ (ക॰)] ധമ്മസ്സാനുധമ്മം, ന ച മം ധമ്മാധികരണം വിഹേഠേസി. പരിനിബ്ബുതോ, ഭിക്ഖവേ, പുണ്ണോ കുലപുത്തോ"തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

പുണ്ണോവാദസുത്തം നിട്ഠിതം തതിയം.

൪. നന്ദകോവാദസുത്തം

൩൯൮. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ മഹാപജാപതിഗോതമീ പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുനിസതേഹി സദ്ധിം യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ മഹാപജാപതിഗോതമീ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഓവദതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഭിക്ഖുനിയോ; അനുസാസതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഭിക്ഖുനിയോ; കരോതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഭിക്ഖുനീനം ധമ്മിം കഥ"ന്തി [ധമ്മികഥന്തി (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)].

തേന ഖോ പന സമയേന ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദന്തി പരിയായേന. ആയസ്മാ നന്ദകോ ന ഇച്ഛതി ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതും പരിയായേന. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - "കസ്സ നു ഖോ, ആനന്ദ, അജ്ജ പരിയായോ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതും പരിയായേനാ"തി? "സബ്ബേഹേവ, ഭന്തേ, കതോ [നന്ദകസ്സ ഭന്തേ (സീ॰ പീ॰)] പരിയായോ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതും പരിയായേന. അയം, ഭന്തേ, ആയസ്മാ നന്ദകോ ന ഇച്ഛതി ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതും പരിയായേനാ"തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം നന്ദകം ആമന്തേസി - "ഓവദ, നന്ദക, ഭിക്ഖുനിയോ; അനുസാസ, നന്ദക, ഭിക്ഖുനിയോ; കരോഹി ത്വം, ബ്രാഹ്മണ,

ഭിക്ഖുനീനം ധമ്മിം കഥ”ന്തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ ആയസ്മാ നന്ദകോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പാവിസി. സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ അത്തദുതിയോ യേന രാജകാരാമോ തേനുപസങ്കമി. അദ്ദസംസു ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ആയസ്മന്തം നന്ദകം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന ആസനം പഞ്ഞാപേസും, ഉദകഞ്ച പാദാനം ഉപട്ഠപേസും. നിസീദി ഖോ ആയസ്മാ നന്ദകോ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. നിസജ്ജ പാദേ പക്ഖാലേസി. താപി ഖോ ഭിക്ഖുനിയോ ആയസ്മന്തം നന്ദകം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ആയസ്മാ നന്ദകോ ഏതദവോച - “പടിപുച്ഛകഥാ ഖോ, ഭഗിനിയോ, ഭവിസ്സതി. തത്ഥ ആജാനന്തീഹി - ‘ആജാനാമാ’ തിസ്സ വചനീയം, ന ആജാനന്തീഹി - ‘ന ആജാനാമാ’ തിസ്സ വചനീയം. യസ്സാ വാ പനസ്സ കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ അഹമേവ തത്ഥ പടിപുച്ഛിതബ്ബോ - ‘ഇദം, ഭന്തേ, കഥം; ഇമസ്സ ക്വത്ഥോ’”തി? “ഏത്തകേനപി മയം, ഭന്തേ, അയ്യസ്സ നന്ദകസ്സ അത്തമനാ അഭിരദ്ധാ [അഭിനന്ദാമ (സ്യാ॰ കം॰)] യം നോ അയ്യോ നന്ദകോ പവാരേതീ”തി.

൩൯൯. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം , ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, സോതം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ…പേ॰… ഘാനം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”… “ജിവ്ഹാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”… “കായോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി? “അനിച്ചോ, ഭന്തേ”… “മനോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി? “അനിച്ചോ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം , കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിസ്സ ഹേതു”? “പുബ്ബേവ നോ ഏതം, ഭന്തേ, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം - ‘ഇതിപിമേ ഛ അജ്ഝത്തികാ ആയതനാ അനിച്ചാ’”തി. “സാധു, സാധു, ഭഗിനിയോ! ഏവഞ്ഹേതം, ഭഗിനിയോ, ഹോതി അരിയസാവകസ്സ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ”.

൪൦൦. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, രൂപാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, സദ്ദാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ…പേ॰… ഗന്ധാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”… “രസാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”… “ഫോട്ഠബ്ബാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ , ഭന്തേ”… “ധമ്മാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിസ്സ ഹേതു”? “പുബ്ബേവ നോ ഏതം, ഭന്തേ, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം - ‘ഇതിപിമേ ഛ ബാഹിരാ ആയതനാ അനിച്ചാ’”തി .

“സാധു, സാധു, ഭഗിനിയോ! ഏവഞ്ഹേതം, ഭഗിനിയോ, ഹോതി അരിയസാവകസ്സ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ”.

൪൦൧. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, സോതവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ…പേ॰… ഘാനവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”… “ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”… “കായവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”… “മനോവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാതി”? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിസ്സ ഹേതു”? “പുബ്ബേവ നോ ഏതം, ഭന്തേ, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം - ‘ഇതിപിമേ ഛ വിഞ്ഞാണകായാ അനിച്ചാ’”തി. “സാധു, സാധു, ഭഗിനിയോ! ഏവഞ്ഹേതം, ഭഗിനിയോ, ഹോതി അരിയസാവകസ്സ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ”.

൪൦൨. “സേയ്യഥാപി , ഭഗിനിയോ, തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ തേലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, വട്ടിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ, അച്ചിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ, ആഭാപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ. യോ നു ഖോ, ഭഗിനിയോ, ഏവം വദേയ്യ - ‘അമുസ്സ തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ തേലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, വട്ടിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ, അച്ചിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ; യാ ച ഖ്വാസ്സ ആഭാ സാ നിച്ചാ ധുവാ സസ്സതാ അവിപരിണാമധമ്മാ’തി; സമ്മാ നു ഖോ സോ, ഭഗിനിയോ, വദമാനോ വദേയ്യാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിസ്സ ഹേതു”? “അമുസ്സ ഹി, ഭന്തേ, തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ തേലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, വട്ടിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ, അച്ചിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ; പഗേവസ്സ ആഭാ അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ”തി. “ഏവമേവ ഖോ, ഭഗിനിയോ, യോ നു ഖോ ഏവം വദേയ്യ - ‘ഛ ഖോമേ അജ്ഝത്തികാ ആയതനാ അനിച്ചാ [അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ (?)]; യഞ്ച ഖോ ഛ അജ്ഝത്തികേ ആയതനേ പടിച്ച പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തം നിച്ചം ധുവം സസ്സതം അവിപരിണാമധമ്മ’ന്തി; സമ്മാ നു ഖോ സോ, ഭഗിനിയോ, വദമാനോ വദേയ്യാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിസ്സ ഹേതു”? “തജ്ജം തജ്ജം, ഭന്തേ, പച്ചയം പടിച്ച തജ്ജാ തജ്ജാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി. തജ്ജസ്സ തജ്ജസ്സ പച്ചയസ്സ നിരോധാ തജ്ജാ തജ്ജാ വേദനാ നിരുജ്ഝന്തീ”തി. “സാധു, സാധു, ഭഗിനിയോ! ഏവഞ്ഹേതം, ഭഗിനിയോ, ഹോതി അരിയസാവകസ്സ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ”.

൪൦൩. “സേയ്യഥാപി, ഭഗിനിയോ, മഹതോ രുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ സാരവതോ മൂലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, ഖന്ധോപി അനിച്ചോ വിപരിണാമധമ്മോ, സാഖാപലാസമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, ഛായാപി അനിച്ചാ

വിപരിണാമധമ്മാ. യോ നു ഖോ, ഭഗിനിയോ, ഏവം വദേയ്യ - ‘അമുസ്സ മഹതോ രുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ സാരവതോ മൂലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, ഖന്ധോപി അനിച്ചോ വിപരിണാമധമ്മോ, സാഖാപലാസമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, യാ ച ഖ്വാസ്സ ഛായാ സാ നിച്ചാ ധുവാ സസ്സതാ അവിപരിണാമധമ്മാ’തി; സമ്മാ നു ഖോ സോ, ഭഗിനിയോ, വദമാനോ വദേയ്യാ’’തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’’. ‘‘തം കിസ്സ ഹേതു’’? ‘‘അമുസ്സ ഹി, ഭന്തേ, മഹതോ രുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ സാരവതോ മൂലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, ഖന്ധോപി അനിച്ചോ വിപരിണാമധമ്മോ, സാഖാപലാസമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം; പഗേവസ്സ ഛായാ അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ’’തി. ‘‘ഏവമേവ ഖോ, ഭഗിനിയോ, യോ നു ഖോ ഏവം വദേയ്യ - ‘ഛ ഖോമേ ബാഹിരാ ആയതനാ അനിച്ചാ [അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ (സീ॰ പീ॰)]. യഞ്ച ഖോ ഛ ബാഹിരേ ആയതനേ പടിച്ച പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തം നിച്ചം ധുവം സസ്സതം അവിപരിണാമധമ്മ’ന്തി; സമ്മാ നു ഖോ സോ, ഭഗിനിയോ, വദമാനോ വദേയ്യാ’’തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’’. ‘‘തം കിസ്സ ഹേതു’’? ‘‘തജ്ജം തജ്ജം, ഭന്തേ, പച്ചയം പടിച്ച തജ്ജാ തജ്ജാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി. തജ്ജസ്സ തജ്ജസ്സ പച്ചയസ്സ നിരോധാ തജ്ജാ തജ്ജാ വേദനാ നിരുജ്ഝന്തീ’’തി. ‘‘സാധു, സാധു, ഭഗിനിയോ! ഏവഞ്ഹേതം, ഭഗിനിയോ, ഹോതി അരിയസാവകസ്സ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ’’.

൪൨൪. ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭഗിനിയോ, ദക്ഖോ ഗോഘാതകോ വാ ഗോഘാതകന്തേവാസീ വാ ഗാവിം വധിത്വാ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന ഗാവിം സങ്കന്തേയ്യ അനുപഹച്ച അന്തരം മംസകായം അനുപഹച്ച ബാഹിരം ചമ്മകായം. യം യദേവ തത്ഥ അന്തരാ വിലിമംസം [വിലിമം (സീ॰ പീ॰ ക॰)] അന്തരാ ന്ഹാരു അന്തരാ ബന്ധനം തം തദേവ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന സഞ്ഛിന്ദേയ്യ സങ്കന്തേയ്യ സമ്പകന്തേയ്യ സമ്പരികന്തേയ്യ. സഞ്ഛിന്ദിത്വാ സങ്കന്തിത്വാ സമ്പകന്തിത്വാ സമ്പരികന്തിത്വാ വിധുനിത്വാ ബാഹിരം ചമ്മകായം തേനേവ ചമ്മേന തം ഗാവിം പടിച്ഛാദേത്വാ ഏവം വദേയ്യ - ‘തഥേവായം ഗാവീ സംയുത്താ ഇമിനാവ ചമ്മേനാ’തി; സമ്മാ നു ഖോ സോ, ഭഗിനിയോ, വദമാനോ വദേയ്യാ’’തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’’. ‘‘തം കിസ്സ ഹേതു’’? ‘‘അമു ഹി, ഭന്തേ, ദക്ഖോ ഗോഘാതകോ വാ ഗോഘാതകന്തേവാസീ വാ ഗാവിം വധിത്വാ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന ഗാവിം സങ്കന്തേയ്യ അനുപഹച്ച അന്തരം മംസകായം അനുപഹച്ച ബാഹിരം ചമ്മകായം. യം യദേവ തത്ഥ അന്തരാ വിലിമംസം അന്തരാ ന്ഹാരു അന്തരാ ബന്ധനം തം തദേവ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന സഞ്ഛിന്ദേയ്യ സങ്കന്തേയ്യ സമ്പകന്തേയ്യ സമ്പരികന്തേയ്യ. സഞ്ഛിന്ദിത്വാ സങ്കന്തിത്വാ സമ്പകന്തിത്വാ സമ്പരികന്തിത്വാ വിധുനിത്വാ ബാഹിരം ചമ്മകായം തേനേവ ചമ്മേന തം ഗാവിം പടിച്ഛാദേത്വാ കിഞ്ചാപി സോ ഏവം വദേയ്യ - ‘തഥേവായം ഗാവീ സംയുത്താ ഇമിനാവ ചമ്മേനാ’തി; അഥ ഖോ സാ ഗാവീ വിസംയുത്താ തേനേവ ചമ്മേനാ’’തി.

‘‘ഉപമാ ഖോ മേ അയം, ഭഗിനിയോ, കതാ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനായ. അയമേവേത്ഥ അത്ഥോ; ‘അന്തരാ മംസകായോ’തി ഖോ, ഭഗിനിയോ, ഛന്നേതം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം അധിവചനം; ‘ബാഹിരോ ചമ്മകായോ’തി ഖോ ഭഗിനിയോ, ഛന്നേതം ബാഹിരാനം ആയതനാനം അധിവചനം; ‘അന്തരാ വിലിമംസം, അന്തരാ ന്ഹാരു, അന്തരാ ബന്ധന’ന്തി ഖോ, ഭഗിനിയോ, നന്ദീരാഗസ്സേതം അധിവചനം; ‘തിണ്ഹം ഗോവികന്തന’ന്തി ഖോ, ഭഗിനിയോ,

അരിയായേതം പഞ്ഞായ അധിവചനം; യായം അരിയാ പഞ്ഞാ അന്തരാ കിലേസം അന്തരാ സംയോജനം അന്തരാ ബന്ധനം സഞ്ഛിന്ദതി സങ്കന്തതി സമ്പകന്തതി സമ്പരികന്തതി.

൪൦൬. "സത്ത ഖോ പനിമേ, ഭഗിനിയോ, ബോജ്ഝങ്ഗാ, യേസം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. കതമേ സത്ത? ഇധ, ഭഗിനിയോ, ഭിക്ഖു സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി...പേ॰... വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. ഇമേ ഖോ, ഭഗിനിയോ, സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ, യേസം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ"തി.

൪൦൭. അഥ ഖോ ആയസ്മാ നന്ദകോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ഇമിനാ ഓവാദേന ഓവദിത്വാ ഉയ്യോജേസി - "ഗച്ഛഥ, ഭഗിനിയോ; കാലോ"തി. അഥ ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ആയസ്മതോ നന്ദകസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ആയസ്മന്തം നന്ദകം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ഭഗവാ ഏതദവോച - "ഗച്ഛഥ, ഭിക്ഖുനിയോ; കാലോ"തി. അഥ ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കമിംസു. അഥ ഖോ ഭഗവാ അചിരപക്കന്തീസു താസു ഭിക്ഖുനീസു ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, തദഹുപോസഥേ ചാതുദ്ദസേ ന ഹോതി ബഹുനോജനസ്സ കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ - 'ഊനോ നു ഖോ ചന്ദോ, പുണ്ണോ നു ഖോ ചന്ദോ'തി, അഥ ഖോ ഊനോ ചന്ദോത്വേവ ഹോതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താ ഭിക്ഖുനിയോ നന്ദകസ്സ ധമ്മദേസനായ അത്തമനാ ഹോന്തി നോ ച ഖോ പരിപുണ്ണസങ്കപ്പാ"തി.

൪൦൮. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം നന്ദകം ആമന്തേസി - "തേന ഹി ത്വം, നന്ദക, സ്വേപി താ ഭിക്ഖുനിയോ തേനേവോവാദേന ഓവദേയ്യാസീ"തി. "ഏവം , ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ നന്ദകോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ നന്ദകോ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പാവിസി. സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ അത്തദുതിയോ യേന രാജകാരാമോ തേനുപസങ്കമി. അദ്ദസംസു ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ആയസ്മന്തം നന്ദകം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന ആസനം പഞ്ഞാപേസും, ഉദകഞ്ച പാദാനം ഉപട്ഠപേസും. നിസീദി ഖോ ആയസ്മാ നന്ദകോ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. നിസജ്ജ പാദേ പക്ഖാലേസി. താപി ഖോ ഭിക്ഖുനിയോ ആയസ്മന്തം നന്ദകം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ആയസ്മാ നന്ദകോ ഏതദവോച

- “പടിപുച്ഛകഥാ ഖോ, ഭഗിനിയോ, ഭവിസ്സതി. തത്ഥ ആജാനന്തീഹി ‘ആജാനാമാ’ തിസ്സ വചനീയം, ന ആജാനന്തീഹി ‘ന ആജാനാമാ’ തിസ്സ വചനീയം. യസ്സാ വാ പനസ്സ കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ, അഹമേവ തത്ഥ പടിപുച്ഛിതബ്ബോ - ‘ഇദം, ഭന്തേ, കഥം; ഇമസ്സ ക്വത്ഥോ’”തി. “ഏത്തകേനപി മയം, ഭന്തേ, അയ്യസ്സ നന്ദകസ്സ അത്തമനാ അഭിരദ്ധാ യം നോ അയ്യോ നന്ദകോ പവാരേതീ”തി.

൪൦൮. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം , ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, സോതം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ…പേ॰… ഘാനം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ… ജിവ്ഹാ… കായോ… മനോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി? “അനിച്ചോ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിസ്സ ഹേതു”? “പുബ്ബേവ നോ ഏതം, ഭന്തേ, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം - ‘ഇതിപിമേ ഛ അജ്ഝത്തികാ ആയതനാ അനിച്ചാ’”തി. “സാധു സാധു, ഭഗിനിയോ! ഏവഞ്ഹേതം, ഭഗിനിയോ, ഹോതി അരിയസാവകസ്സ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ”.

൪൦൯. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, രൂപാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, സദ്ദാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ…പേ॰… ഗന്ധാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ… രസാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ… ഫോട്ഠബ്ബാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി ? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ… ധമ്മാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിസ്സ ഹേതു”? “പുബ്ബേവ നോ ഏതം, ഭന്തേ, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം - ‘ഇതിപിമേ ഛ ബാഹിരാ ആയതനാ അനിച്ചാ’”തി. “സാധു സാധു, ഭഗിനിയോ! ഏവഞ്ഹേതം, ഭഗിനിയോ, ഹോതി അരിയസാവകസ്സ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ”.

൪൧൦. “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭഗിനിയോ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ…പേ॰… സോതവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ… ഘാനവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ… ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ… കായവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ… മനോവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം

ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’’’തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’’. ‘‘തം കിസ്സ ഹേതു’’? ‘‘പുബ്ബേവ നോ ഏതം, ഭന്തേ, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം - ‘ഇതിപിമേ ഛ വിഞ്ഞാണകായാ അനിച്ചാ’’’തി. ‘‘സാധു സാധു, ഭഗിനിയോ! ഏവഞ്ഹേതം, ഭഗിനിയോ, ഹോതി അരിയസാവകസ്സ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ’’.

൪൧൧. ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭഗിനിയോ, തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ തേലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, വട്ടിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ, അച്ചിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ, ആഭാപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ. യോ നു ഖോ, ഭഗിനിയോ, ഏവം വദേയ്യ - ‘അമുസ്സ തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ തേലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, വട്ടിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ, അച്ചിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ; യാ ച ഖ്വാസ്സ ആഭാ സാ നിച്ചാ ധുവാ സസ്സതാ അവിപരിണാമധമ്മാ’തി; സമ്മാ നു ഖോ സോ, ഭഗിനിയോ, വദമാനോ വദേയ്യാ’’തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’’. ‘‘തം കിസ്സ ഹേതു’’? ‘‘അമുസ്സ ഹി, ഭന്തേ, തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ തേലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, വട്ടിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ, അച്ചിപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ ; പഗേവസ്സ ആഭാ അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ’’തി. ‘‘ഏവമേവ ഖോ, ഭഗിനിയോ, യോ നു ഖോ ഏവം വദേയ്യ - ‘ഛ ഖോമേ അജ്ഝത്തികാ ആയതനാ അനിച്ചാ. യഞ്ച ഖോ ഛ അജ്ഝത്തികേ ആയതനേ പടിച്ച പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തം നിച്ചം ധുവം സസ്സതം അവിപരിണാമധമ്മ’ന്തി; സമ്മാ നു ഖോ സോ, ഭഗിനിയോ, വദമാനോ വദേയ്യാ’’തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’’. ‘‘തം കിസ്സ ഹേതു’’? ‘‘തജ്ജം തജ്ജം, ഭന്തേ, പച്ചയം പടിച്ച തജ്ജാ തജ്ജാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി. തജ്ജസ്സ തജ്ജസ്സ പച്ചയസ്സ നിരോധാ തജ്ജാ തജ്ജാ വേദനാ നിരുജ്ഝന്തീ’’തി. ‘‘സാധു സാധു, ഭഗിനിയോ! ഏവഞ്ഹേതം, ഭഗിനിയോ, ഹോതി അരിയസാവകസ്സ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ’’.

൪൧൨. ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭഗിനിയോ, മഹതോ രുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ സാരവതോ മൂലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, ഖന്ധോപി അനിച്ചോ വിപരിണാമധമ്മോ, സാഖാപലാസമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, ഛായാപി അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ. യോ നു ഖോ, ഭഗിനിയോ, ഏവം വദേയ്യ - ‘അമുസ്സ മഹതോ രുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ സാരവതോ മൂലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, ഖന്ധോപി അനിച്ചോ വിപരിണാമധമ്മോ, സാഖാപലാസമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം; യാ ച ഖ്വാസ്സ ഛായാ സാ നിച്ചാ ധുവാ സസ്സതാ അവിപരിണാമധമ്മാ’തി; സമ്മാ നു ഖോ സോ ഭഗിനിയോ, വദമാനോ വദേയ്യാ’’തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’’. ‘‘തം കിസ്സ ഹേതു’’? ‘‘അമുസ്സ ഹി, ഭന്തേ, മഹതോ രുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ സാരവതോ മൂലമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം, ഖന്ധോപി അനിച്ചോ വിപരിണാമധമ്മോ, സാഖാപലാസമ്പി അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം; പഗേവസ്സ ഛായാ അനിച്ചാ വിപരിണാമധമ്മാ’’തി. ‘‘ഏവമേവ ഖോ, ഭഗിനിയോ, യോ നു ഖോ ഏവം വദേയ്യ - ‘ഛ ഖോമേ ബാഹിരാ ആയതനാ അനിച്ചാ. യഞ്ച ഖോ ബാഹിരേ ആയതനേ പടിച്ച പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തം നിച്ചം ധുവം സസ്സതം അവിപരിണാമധമ്മ’ന്തി; സമ്മാ നു ഖോ സോ, ഭഗിനിയോ, വദമാനോ വദേയ്യാ’’തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’’. ‘‘തം കിസ്സ ഹേതു’’? ‘‘തജ്ജം

തജ്ജം, ഭന്തേ, പച്ചയം പടിച്ച തജ്ജാ തജ്ജാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി. തജ്ജസ്സ തജ്ജസ്സ പച്ചയസ്സ നിരോധാ തജ്ജാ തജ്ജാ വേദനാ നിരുജ്ഝന്തീ''തി. ''സാധു സാധു, ഭഗിനിയോ! ഏവഞ്ഹേതം, ഭഗിനിയോ, ഹോതി അരിയസാവകസ്സ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ''.

൪൧൩. ''സേയ്യഥാപി, ഭഗിനിയോ, ദക്ഖോ ഗോഘാതകോ വാ ഗോഘാതകന്തേവാസീ വാ ഗാവിം വധിത്വാ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന ഗാവിം സങ്കന്തേയ്യ അനുപഹച്ച അന്തരം മംസകായം അനുപഹച്ച ബാഹിരം ചമ്മകായം. യം യദേവ തത്ഥ അന്തരാ വിലിമംസം അന്തരാ ന്ഹാരു അന്തരാ ബന്ധനം തം തദേവ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന സഞ്ഛിന്ദേയ്യ സങ്കന്തേയ്യ സമ്പകന്തേയ്യ സമ്പരികന്തേയ്യ. സഞ്ഛിന്ദിത്വാ സങ്കന്തിത്വാ സമ്പകന്തിത്വാ സമ്പരികന്തിത്വാ വിധുനിത്വാ ബാഹിരം ചമ്മകായം തേനേവ ചമ്മേന തം ഗാവിം പടിച്ഛാദേത്വാ ഏവം വദേയ്യ - 'തഥേവായം ഗാവീ സംയുത്താ ഇമിനാവ ചമ്മേനാ'തി; സമ്മാ നു ഖോ സോ, ഭഗിനിയോ, വദമാനോ വദേയ്യാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തം കിസ്സ ഹേതു''? ''അമു ഹി, ഭന്തേ, ദക്ഖോ ഗോഘാതകോ വാ ഗോഘാതകന്തേവാസീ വാ ഗാവിം വധിത്വാ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന ഗാവിം സങ്കന്തേയ്യ അനുപഹച്ച അന്തരം മംസകായം അനുപഹച്ച ബാഹിരം ചമ്മകായം. യം യദേവ തത്ഥ അന്തരാ വിലിമംസം അന്തരാ ന്ഹാരു അന്തരാ ബന്ധനം തം തദേവ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന സഞ്ഛിന്ദേയ്യ സങ്കന്തേയ്യ സമ്പകന്തേയ്യ സമ്പരികന്തേയ്യ. സഞ്ഛിന്ദിത്വാ സങ്കന്തിത്വാ സമ്പകന്തിത്വാ സമ്പരികന്തിത്വാ വിധുനിത്വാ ബാഹിരം ചമ്മകായം തേനേവ ചമ്മേന തം ഗാവിം പടിച്ഛാദേത്വാ കിഞ്ചാപി സോ ഏവം വദേയ്യ - 'തഥേവായം ഗാവീ സംയുത്താ ഇമിനാവ ചമ്മേനാ'തി; അഥ ഖോ സാ ഗാവീ വിസംയുത്താ തേനേവ ചമ്മേനാ''തി.

''ഉപമാ ഖോ മേ അയം, ഭഗിനിയോ, കതാ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനായ അയമേവേത്ഥ അത്ഥോ. 'അന്തരാ മംസകായോ'തി ഖോ, ഭഗിനിയോ, ഛന്നേതം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം അധിവചനം; 'ബാഹിരോ ചമ്മകായോ'തി ഖോ, ഭഗിനിയോ, ഛന്നേതം ബാഹിരാനം ആയതനാനം അധിവചനം; 'അന്തരാ വിലിമംസം അന്തരാ ന്ഹാരു അന്തരാ ബന്ധന'ന്തി ഖോ, ഭഗിനിയോ, നന്ദീരാഗസ്സേതം അധിവചനം; 'തിണ്ഹം ഗോവികന്തന'ന്തി ഖോ, ഭഗിനിയോ, അരിയായേതം പഞ്ഞായ അധിവചനം; യായം അരിയാ പഞ്ഞാ അന്തരാ കിലേസം അന്തരാ സംയോജനം അന്തരാ ബന്ധനം സഞ്ഛിന്ദതി സങ്കന്തതി സമ്പകന്തതി സമ്പരികന്തതി.

൪൧൪. ''സത്ത ഖോ പനിമേ, ഭഗിനിയോ, ബോജ്ഝങ്ഗാ, യേസം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. കതമേ സത്ത? ഇധ, ഭഗിനിയോ, ഭിക്ഖു സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പേ॰... വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. ഇമേ ഖോ, ഭഗിനിയോ, സത്ത

ബോജ്ഝങ്ഗാ യേസം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ''തി.

൪൧൫. അഥ ഖോ ആയസ്മാ നന്ദകോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ഇമിനാ ഓവാദേന ഓവദിത്വാ ഉയ്യോജേസി - ''ഗച്ഛഥ, ഭഗിനിയോ; കാലോ''തി. അഥ ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ആയസ്മതോ നന്ദകസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ആയസ്മന്തം നന്ദകം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ഭഗവാ ഏതദവോച -''ഗച്ഛഥ, ഭിക്ഖുനിയോ; കാലോ''തി. അഥ ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കമിംസു. അഥ ഖോ ഭഗവാ അചിരപക്കന്തീസു താസു ഭിക്ഖുനീസു ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ ന ഹോതി ബഹുനോ ജനസ്സ കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ - 'ഊനോ നു ഖോ ചന്ദോ, പുണ്ണോ നു ഖോ ചന്ദോ'തി, അഥ ഖോ പുണ്ണോ ചന്ദോത്വേവ ഹോതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താ ഭിക്ഖുനിയോ നന്ദകസ്സ ധമ്മദേസനായ അത്തമനാ ചേവ പരിപുണ്ണസങ്കപ്പാ ച. താസം, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുനിസതാനം യാ പച്ഛിമിതാ ഭിക്ഖുനീ സാ [യാ പച്ഛിമാ ഭിക്ഖുനീ, സാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), യാ പച്ഛിമികാ, താ ഭിക്ഖുനിയോ (ക॰)] സോതാപന്നാ അവിനിപാതധമ്മാ നിയതാ സമ്ബോധിപരായനാ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

നന്ദകോവാദസുത്തം നിട്ഠിതം ചതുത്ഥം.

൫. ചൂളരാഹുലോവാദസുത്തം

൪൧൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ ഭഗവതോ രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - ''പരിപക്കാ ഖോ രാഹുലസ്സ വിമുത്തിപരിപാചനീയാ ധമ്മാ. യംനൂനാഹം രാഹുലം ഉത്തരിം ആസവാനം ഖയേ വിനേയ്യ''ന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പാവിസി. സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ആയസ്മന്തം രാഹുലം ആമന്തേസി - ''ഗണ്ഹാഹി, രാഹുല, നിസീദനം; യേന അന്ധവനം തേനുപസങ്കമിസ്സാമ ദിവാവിഹാരായാ''തി . ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ രാഹുലോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ നിസീദനം ആദായ ഭഗവന്തം പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധി.

തേന ഖോ പന സമയേന അനേകാനി ദേവതാസഹസ്സാനി ഭഗവന്തം അനുബന്ധാനി ഹോന്തി - ''അജ്ജ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം രാഹുലം ഉത്തരിം ആസവാനം ഖയേ വിനേസ്സതീ''തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ അന്ധവനം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. ആയസ്മാപി ഖോ രാഹുലോ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം

നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം രാഹുലം ഭഗവാ ഏതദവോച -

൪൧൭. “തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, രൂപാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി? “അനിച്ചോ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, യമിദം [യമ്പിദം (സീ॰ ക॰)] ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദനാഗതം സഞ്ഞാഗതം സങ്ഖാരഗതം വിഞ്ഞാണഗതം തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി ? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

൪൧൮. “തം കിം മഞ്ഞസി രാഹുല, സോതം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ…പേ॰… ഘാനം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ… പേ॰… ജിവ്ഹാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ…പേ॰… കായോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി? “അനിച്ചോ, ഭന്തേ…പേ॰… മനോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി? “അനിച്ചോ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും -‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞസി രാഹുല, ധമ്മാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞസി രാഹുല, മനോവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞസി രാഹുല, മനോസമ്ഫസ്സോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി? “അനിച്ചോ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

"ദുക്ഖം, ഭന്തേ". "യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, യമിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദനാഗതം സഞ്ഞാഗതം സങ്ഖാരഗതം വിഞ്ഞാണഗതം, തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി? "അനിച്ചം, ഭന്തേ". "യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ"തി? "ദുക്ഖം, ഭന്തേ". "യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

൪൧൯. "ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിം [ചക്ഖുസ്മിമ്പി (സ്യാ॰ കം॰) ഏവമിതരേസുപി] നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസു നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേ നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേ നിബ്ബിന്ദതി, യമിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദനാഗതം സഞ്ഞാഗതം സങ്ഖാരഗതം വിഞ്ഞാണഗതം തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. സോതസ്മിം നിബ്ബിന്ദതി, സദ്ദേസു നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... , ഘാനസ്മിം നിബ്ബിന്ദതി, ഗന്ധേസു നിബ്ബിന്ദതി... ജിവ്ഹായ നിബ്ബിന്ദതി, രസേസു നിബ്ബിന്ദതി... കായസ്മിം നിബ്ബിന്ദതി, ഫോട്ഠബ്ബേസു നിബ്ബിന്ദതി... മനസ്മിം നിബ്ബിന്ദതി, ധമ്മേസു നിബ്ബിന്ദതി, മനോവിഞ്ഞാണേ നിബ്ബിന്ദതി, മനോസമ്ഫസ്സേ നിബ്ബിന്ദതി, യമിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദനാഗതം സഞ്ഞാഗതം സങ്ഖാരഗതം വിഞ്ഞാണഗതം തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി, വിരാഗാ വിമുച്ചതി. വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ"തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ രാഹുലോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി. ഇമസ്മിഞ്ച പന വേയ്യാകരണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ ആയസ്മതോ രാഹുലസ്സ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുച്ചി. താസഞ്ച അനേകാനം ദേവതാസഹസ്സാനം വിരജം വീതമലം ധമ്മചക്ഖും ഉദപാദി - 'യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം സബ്ബം തം നിരോധധമ്മ"ന്തി.

ചൂളരാഹുലോവാദസുത്തം നിട്ഠിതം പഞ്ചമം.

൬. ഛഛക്കസുത്തം

൪൨൦. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ഭിക്ഖവോ"തി. "ഭദന്തേ"തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - "ധമ്മം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം, കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേസ്സാമി, യദിദം - ഛ ഛക്കാനി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

"ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനി, ഛ ബാഹിരാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനി, ഛ വിഞ്ഞാണകായാ വേദിതബ്ബാ, ഛ ഫസ്സകായാ വേദിതബ്ബാ, ഛ വേദനാകായാ വേദിതബ്ബാ, ഛ തണ്ഹാകായാ വേദിതബ്ബാ.

೨೪೩. "'ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനീ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ചക്ഖായതനം, സോതായതനം, ഘാനായതനം, ജിവ്ഹായതനം , കായായതനം, മനായതനം. 'ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനീ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇദം പഠമം ഛക്കം.

"'ഛ ബാഹിരാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനീ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം . കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? രൂപായതനം, സദ്ദായതനം, ഗന്ധായതനം, രസായതനം, ഫോട്ഠബ്ബായതനം, ധമ്മായതനം. 'ഛ ബാഹിരാനി ആയതനാനി വേദിതബ്ബാനീ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇദം ദുതിയം ഛക്കം.

"'ഛ വിഞ്ഞാണകായാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച ഉപ്പജ്ജതി സോതവിഞ്ഞാണം, ഘാനഞ്ച പടിച്ച ഗന്ധേ ച ഉപ്പജ്ജതി ഘാനവിഞ്ഞാണം, ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം, കായഞ്ച പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച ഉപ്പജ്ജതി കായവിഞ്ഞാണം, മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. 'ഛ വിഞ്ഞാണകായാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇദം തതിയം ഛക്കം.

"'ഛ ഫസ്സകായാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ; സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച ഉപ്പജ്ജതി സോതവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ; ഘാനഞ്ച പടിച്ച ഗന്ധേ ച ഉപ്പജ്ജതി ഘാനവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ; ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ; കായഞ്ച പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച ഉപ്പജ്ജതി കായവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ; മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. 'ഛ ഫസ്സകായാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇദം ചതുത്ഥം ഛക്കം.

"'ഛ വേദനാകായാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച ഉപ്പജ്ജതി സോതവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; ഘാനഞ്ച പടിച്ച ഗന്ധേ ച ഉപ്പജ്ജതി ഘാനവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; കായഞ്ച പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച ഉപ്പജ്ജതി കായവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ. 'ഛ വേദനാകായാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇദം പഞ്ചമം ഛക്കം.

'''ഛ തണ്ഹാകായാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം. കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ, വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ; സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച ഉപ്പജ്ജതി സോതവിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഘാനഞ്ച പടിച്ച ഗന്ധേ ച ഉപ്പജ്ജതി ഘാനവിഞ്ഞാണം... ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം... കായഞ്ച പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച ഉപ്പജ്ജതി കായവിഞ്ഞാണം... മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ, വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. 'ഛ തണ്ഹാകായാ വേദിതബ്ബാ'തി - ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം. ഇദം ഛട്ഠം ഛക്കം.

൪൨൨. '''ചക്ഖു അത്താ'തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. ചക്ഖുസ്സ ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, 'അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ'തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - 'ചക്ഖു അത്താ'തി യോ വദേയ്യ. ഇതി ചക്ഖു അനത്താ.

'''രൂപാ അത്താ'തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. രൂപാനം ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, 'അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ'തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - 'രൂപാ അത്താ'തി യോ വദേയ്യ. ഇതി ചക്ഖു അനത്താ, രൂപാ അനത്താ.

'''ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അത്താ'തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണസ്സ ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, 'അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ'തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - 'ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അത്താ'തി യോ വദേയ്യ. ഇതി ചക്ഖു അനത്താ, രൂപാ അനത്താ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനത്താ.

'''ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അത്താ'തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സസ്സ ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി . യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, 'അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ'തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - 'ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അത്താ'തി യോ വദേയ്യ. ഇതി ചക്ഖു അനത്താ, രൂപാ അനത്താ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനത്താ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനത്താ.

'''വേദനാ അത്താ'തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. വേദനായ ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, 'അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ'തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - 'വേദനാ അത്താ'തി യോ വദേയ്യ. ഇതി ചക്ഖു അനത്താ, രൂപാ അനത്താ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനത്താ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനത്താ, വേദനാ അനത്താ.

'''തണ്ഹാ അത്താ'തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. തണ്ഹായ ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി

പഞ്ഞായതി, ‘അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ’തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - ‘തണ്ഹാ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ. ഇതി ചക്ഖു അനത്താ, രൂപാ അനത്താ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനത്താ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനത്താ, വേദനാ അനത്താ, തണ്ഹാ അനത്താ.

൪൨൩. “‘സോതം അത്താ’തി യോ വദേയ്യ…പേ॰… ‘ഘാനം അത്താ’തി യോ വദേയ്യ… ‘ജിവ്ഹാ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ… ‘കായോ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ… ‘മനോ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. മനസ്സ ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, ‘അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ’തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - ‘മനോ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ. ഇതി മനോ അനത്താ.

“‘ധമ്മാ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. ധമ്മാനം ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, ‘അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ’തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - ‘ധമ്മാ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ. ഇതി മനോ അനത്താ, ധമ്മാ അനത്താ.

“‘മനോവിഞ്ഞാണം അത്താ’തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. മനോവിഞ്ഞാണസ്സ ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, ‘അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ’തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - ‘മനോവിഞ്ഞാണം അത്താ’തി യോ വദേയ്യ. ഇതി മനോ അനത്താ, ധമ്മാ അനത്താ, മനോവിഞ്ഞാണം അനത്താ.

“‘മനോസമ്ഫസ്സോ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. മനോസമ്ഫസ്സസ്സ ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, ‘അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ’തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - ‘മനോസമ്ഫസ്സോ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ. ഇതി മനോ അനത്താ, ധമ്മാ അനത്താ, മനോവിഞ്ഞാണം അനത്താ, മനോസമ്ഫസ്സോ അനത്താ.

“‘വേദനാ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. വേദനായ ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, ‘അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ’തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - ‘വേദനാ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ. ഇതി മനോ അനത്താ, ധമ്മാ അനത്താ, മനോവിഞ്ഞാണം അനത്താ, മനോസമ്ഫസ്സോ അനത്താ, വേദനാ അനത്താ.

“‘തണ്ഹാ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ തം ന ഉപപജ്ജതി. തണ്ഹായ ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി. യസ്സ ഖോ പന ഉപ്പാദോപി വയോപി പഞ്ഞായതി, ‘അത്താ മേ ഉപ്പജ്ജതി ച വേതി ചാ’തി ഇച്ചസ്സ ഏവമാഗതം ഹോതി. തസ്മാ തം ന ഉപപജ്ജതി - ‘തണ്ഹാ അത്താ’തി യോ വദേയ്യ. ഇതി മനോ അനത്താ, ധമ്മാ അനത്താ, മനോവിഞ്ഞാണം അനത്താ, മനോസമ്ഫസ്സോ അനത്താ, വേദനാ അനത്താ, തണ്ഹാ അനത്താ.

൪൨൪. ‘‘അയം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സക്കായസമുദയഗാമിനീ പടിപദാ - ചക്ഖും ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി; രൂപേ ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി; ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി; ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി; വേദനം ‘ഏതം മമ , ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി; തണ്ഹം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി; സോതം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി...പേ॰... ഘാനം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി...പേ॰... ജിവ്ഹം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി...പേ॰... കായം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി...പേ॰... മനം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി, ധമ്മേ ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി, മനോവിഞ്ഞാണം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി, മനോസമ്ഫസ്സം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി, വേദനം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി, തണ്ഹം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി.

‘‘അയം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സക്കായനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ - ചക്ഖും ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. രൂപേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. വേദനം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. തണ്ഹം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. സോതം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി...പേ॰... ഘാനം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി... ജിവ്ഹം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി... കായം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി... മനം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. മനോവിഞ്ഞാണം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. മനോസമ്ഫസ്സം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. വേദനം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. തണ്ഹം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി.

൪൨൫. ‘‘ചക്ഖുഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ. സോ സുഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ രാഗാനുസയോ അനുസേതി. ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ സോചതി കിലമതി പരിദേവതി ഉരത്താളിം കന്ദതി സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. തസ്സ

പടിഘാനുസയോ അനുസേതി. അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ തസ്സാ വേദനായ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. തസ്സ അവിജ്ജാനുസയോ അനുസേതി. സോ വത, ഭിക്ഖവേ, സുഖായ വേദനായ രാഗാനുസയം അപ്പഹായ ദുക്ഖായ വേദനായ പടിഘാനുസയം അപ്പടിവിനോദേത്വാ അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ അവിജ്ജാനുസയം അസമൂഹനിത്വാ അവിജ്ജം അപ്പഹായ വിജ്ജം അനുപ്പാദേത്വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഭവിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി.

“സോതഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച സദ്ദേ ച ഉപ്പജ്ജതി സോതവിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഘാനഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഗന്ധേ ച ഉപ്പജ്ജതി ഘാനവിഞ്ഞാണം...പേ॰... ജിവ്ഹഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം...പേ॰... കായഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച ഉപ്പജ്ജതി കായവിഞ്ഞാണം...പേ॰... മനഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ. സോ സുഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ രാഗാനുസയോ അനുസേതി. ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ സോചതി കിലമതി പരിദേവതി ഉരത്താളിം കന്ദതി സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. തസ്സ പടിഘാനുസയോ അനുസേതി. അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ തസ്സാ വേദനായ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. തസ്സ അവിജ്ജാനുസയോ അനുസേതി. സോ വത, ഭിക്ഖവേ, സുഖായ വേദനായ രാഗാനുസയം അപ്പഹായ ദുക്ഖായ വേദനായ പടിഘാനുസയം അപ്പടിവിനോദേത്വാ അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ അവിജ്ജാനുസയം അസമൂഹനിത്വാ അവിജ്ജം അപ്പഹായ വിജ്ജം അനുപ്പാദേത്വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഭവിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി.

੪൨൦. “ചക്ഖുഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ. സോ സുഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ രാഗാനുസയോ നാനുസേതി. ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ ന സോചതി ന കിലമതി പരിദേവതി ന ഉരത്താളിം കന്ദതി ന സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. തസ്സ പടിഘാനുസയോ നാനുസേതി. അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ തസ്സാ വേദനായ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി. തസ്സ അവിജ്ജാനുസയോ നാനുസേതി. സോ വത, ഭിക്ഖവേ, സുഖായ വേദനായ രാഗാനുസയം പഹായ ദുക്ഖായ വേദനായ പടിഘാനുസയം പടിവിനോദേത്വാ അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ അവിജ്ജാനുസയം സമൂഹനിത്വാ അവിജ്ജം പഹായ വിജ്ജം ഉപ്പാദേത്വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഭവിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി.

“സോതഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച സദ്ദേ ച ഉപ്പജ്ജതി സോതവിഞ്ഞാണം...പേ॰....

“ഘാനഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഗന്ധേ ച ഉപ്പജ്ജതി ഘാനവിഞ്ഞാണം...പേ॰....

“ജിവ്ഹഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം... പേ॰... .

“കായഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച ഉപ്പജ്ജതി കായവിഞ്ഞാണം... പേ॰....

“മനഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ. സോ സുഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ രാഗാനുസയോ നാനുസേതി. ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ ന സോചതി ന കിലമതി ന പരിദേവതി ന ഉരത്താളിം കന്ദതി ന സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. തസ്സ പടിഘാനുസയോ നാനുസേതി. അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ തസ്സാ വേദനായ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി. തസ്സ അവിജ്ജാനുസയോ നാനുസേതി. സോ വത, ഭിക്ഖവേ, സുഖായ വേദനായ രാഗാനുസയം പഹായ ദുക്ഖായ വേദനായ പടിഘാനുസയം പടിവിനോദേത്വാ അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ അവിജ്ജാനുസയം സമൂഹനിത്വാ അവിജ്ജം പഹായ വിജ്ജം ഉപ്പാദേത്വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഭവിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി.

๔๒๗. “ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിം [ചക്ഖുസ്മിമ്പി (സ്യാ॰ കം॰) ഏവമിതരേസുപി] നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസു നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേ നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേ നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായ നിബ്ബിന്ദതി, തണ്ഹായ നിബ്ബിന്ദതി. സോതസ്മിം നിബ്ബിന്ദതി, സദ്ദേസു നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... ഘാനസ്മിം നിബ്ബിന്ദതി, ഗന്ധേസു നിബ്ബിന്ദതി... ജിവ്ഹായ നിബ്ബിന്ദതി, രസേസു നിബ്ബിന്ദതി... കായസ്മിം നിബ്ബിന്ദതി, ഫോട്ഠബ്ബേസു നിബ്ബിന്ദതി... മനസ്മിം നിബ്ബിന്ദതി, ധമ്മേസു നിബ്ബിന്ദതി, മനോവിഞ്ഞാണേ നിബ്ബിന്ദതി, മനോസമ്ഫസ്സേ നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായ നിബ്ബിന്ദതി, തണ്ഹായ നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി , വിരാഗാ വിമുച്ചതി. വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി. ഇമസ്മിം ഖോ പന വേയ്യാകരണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ സട്ഠിമത്താനം ഭിക്ഖൂനം അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസൂതി.

ഛഛക്കസുത്തം നിട്ഠിതം ഛട്ഠം.

๗. മഹാസളായതനികസുത്തം

๔๒๘. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഭിക്ഖവോ”തി. “ഭദന്തേ”തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - “മഹാസളായതനികം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി. തം

സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

൪൨൯. “ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം, രൂപേ അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം, യമിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം, ചക്ഖുസ്മിം സാരജ്ജതി, രൂപേസു സാരജ്ജതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേ സാരജ്ജതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേ സാരജ്ജതി, യമിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി സാരജ്ജതി.

“തസ്സ സാരത്തസ്സ സംയുത്തസ്സ സമ്മൂള്ഹസ്സ അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ ആയതിം പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ഉപചയം ഗച്ഛന്തി. തണ്ഹാ ചസ്സ പോനോബ്ഭവികാ നന്ദീരാഗസഹഗതാ തത്രതത്രാഭിനന്ദിനീ, സാ ചസ്സ പവഡ്ഢതി. തസ്സ കായികാപി ദരഥാ പവഡ്ഢന്തി, ചേതസികാപി ദരഥാ പവഡ്ഢന്തി; കായികാപി സന്താപാ പവഡ്ഢന്തി , ചേതസികാപി സന്താപാ പവഡ്ഢന്തി; കായികാപി പരിളാഹാ പവഡ്ഢന്തി, ചേതസികാപി പരിളാഹാ പവഡ്ഢന്തി. സോ കായദുക്ഖമ്പി [കായികദുക്ഖമ്പി (സ്യാ॰ കം॰), കായികം ദുക്ഖമ്പി (ക॰)] ചേതോദുക്ഖമ്പി പടിസംവേദേതി.

“സോതം , ഭിക്ഖവേ, അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം…പേ॰… ഘാനം, ഭിക്ഖവേ, അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം…പേ॰… ജിവ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം…പേ॰… കായം, ഭിക്ഖവേ, അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം…പേ॰… മനം, ഭിക്ഖവേ, അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം, ധമ്മേ, ഭിക്ഖവേ, അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം, മനോവിഞ്ഞാണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം , മനോസമ്ഫസ്സം, ഭിക്ഖവേ, അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം, യമിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അജാനം അപസ്സം യഥാഭൂതം, മനസ്മിം സാരജ്ജതി, ധമ്മേസു സാരജ്ജതി, മനോവിഞ്ഞാണേ സാരജ്ജതി, മനോസമ്ഫസ്സേ സാരജ്ജതി, യമിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി സാരജ്ജതി.

“തസ്സ സാരത്തസ്സ സംയുത്തസ്സ സമ്മൂള്ഹസ്സ അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ ആയതിം പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ഉപചയം ഗച്ഛന്തി. തണ്ഹാ ചസ്സ പോനോബ്ഭവികാ നന്ദീരാഗസഹഗതാ തത്രതത്രാഭിനന്ദിനീ, സാ ചസ്സ പവഡ്ഢതി. തസ്സ കായികാപി ദരഥാ പവഡ്ഢന്തി, ചേതസികാപി ദരഥാ പവഡ്ഢന്തി; കായികാപി സന്താപാ പവഡ്ഢന്തി, ചേതസികാപി സന്താപാ പവഡ്ഢന്തി; കായികാപി പരിളാഹാ പവഡ്ഢന്തി, ചേതസികാപി പരിളാഹാ പവഡ്ഢന്തി. സോ കായദുക്ഖമ്പി ചേതോദുക്ഖമ്പി പടിസംവേദേതി.

൪൩൦. “ചക്ഖുഞ്ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം, രൂപേ ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം, യമിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം, ചക്ഖുസ്മിം ന സാരജ്ജതി, രൂപേസു ന സാരജ്ജതി,

ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേ ന സാരജ്ജതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേ ന സാരജ്ജതി, യമിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി ന സാരജ്ജതി.

“തസ്സ അസാരത്തസ്സ അസംയുത്തസ്സ അസമ്മൂള്ഹസ്സ ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ ആയതിം പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ അപചയം ഗച്ഛന്തി. തണ്ഹാ ചസ്സ പോനോബ്ഭവികാ നന്ദിരാഗസഹഗതാ തത്രതത്രാഭിനന്ദിനീ, സാ ചസ്സ പഹീയതി. തസ്സ കായികാപി ദരഥാ പഹീയന്തി, ചേതസികാപി ദരഥാ പഹീയന്തി; കായികാപി സന്താപാ പഹീയന്തി, ചേതസികാപി സന്താപാ പഹീയന്തി; കായികാപി പരിളാഹാ പഹീയന്ത്ന്തി , ചേതസികാപി പരിളാഹാ പഹീയന്തി. സോ കായസുഖമ്പി ചേതോസുഖമ്പി പടിസംവേദേതി.

൪൩൧. “യാ തഥാഭൂതസ്സ [യഥാഭൂതസ്സ (സീ॰ പീ॰)] ദിട്ഠി സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി; യോ തഥാഭൂതസ്സ [യഥാഭൂതസ്സ (സീ॰ പീ॰)] സങ്കപ്പോ സ്വാസ്സ ഹോതി സമ്മാസങ്കപ്പോ; യോ തഥാഭൂതസ്സ [യഥാഭൂതസ്സ (സീ॰ പീ॰)] വായാമോ സ്വാസ്സ ഹോതി സമ്മാവായാമോ; യാ തഥാഭൂതസ്സ [യഥാഭൂതസ്സ (സീ॰ പീ॰)] സതി സാസ്സ ഹോതി സമ്മാസതി; യോ തഥാഭൂതസ്സ [യഥാഭൂതസ്സ (സീ॰ പീ॰)] സമാധി സ്വാസ്സ ഹോതി സമ്മാസമാധി. പുബ്ബേവ ഖോ പനസ്സ കായകമ്മം വചീകമ്മം ആജീവോ സുപരിസുദ്ധോ ഹോതി. ഏവമസ്സായം അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

“തസ്സ ഏവം ഇമം അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ഭാവയതോ ചത്താരോപി സതിപട്ഠാനാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, ചത്താരോപി സമ്മപ്പധാനാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, ചത്താരോപി ഇദ്ധിപാദാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, പഞ്ചപി ഇന്ദ്രിയാനി ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, പഞ്ചപി ബലാനി ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, സത്തപി ബോജ്ഝങ്ഗാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി.

“തസ്സിമേ ദ്വേ ധമ്മാ യുഗനന്ധാ [യുഗനദ്ധാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] വത്തന്തി - സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. സോ യേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞേയ്യാ തേ ധമ്മേ അഭിഞ്ഞാ പരിജാനാതി. യേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബാ തേ ധമ്മേ അഭിഞ്ഞാ പജഹതി. യേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ ഭാവേതബ്ബാ തേ ധമ്മേ അഭിഞ്ഞാ ഭാവേതി. യേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികാതബ്ബാ തേ ധമ്മേ അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികരോതി.

“കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞേയ്യാ? ‘പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ’ തിസ്സ വചനീയം, സേയ്യഥിദം - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ, വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ, സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ, വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ. ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

“കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബാ? അവിജ്ജാ ച ഭവതണ്ഹാ ച - ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബാ.

“കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ ഭാവേതബ്ബാ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച - ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ ഭാവേതബ്ബാ.

“കതമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികാതബ്ബാ? വിജ്ജാ ച വിമുത്തി ച - ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

൪൩൨. “സോതം , ഭിക്ഖവേ, ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം…പേ॰… ഘാനം ഭിക്ഖവേ, ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം…പേ॰… ജിവ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം… കായം, ഭിക്ഖവേ, ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം… മനം, ഭിക്ഖവേ, ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം, ധമ്മേ ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം, മനോവിഞ്ഞാണം ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം, മനോസമ്ഫസ്സം ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം, യമിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ജാനം പസ്സം യഥാഭൂതം, മനസ്മിം ന സാരജ്ജതി, ധമ്മേസു ന സാരജ്ജതി, മനോവിഞ്ഞാണേ ന സാരജ്ജതി, മനോസമ്ഫസ്സേ ന സാരജ്ജതി, യമിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി ന സാരജ്ജതി.

“തസ്സ അസാരത്തസ്സ അസംയുത്തസ്സ അസമ്മൂള്ഹസ്സ ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ ആയതിം പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ അപചയം ഗച്ഛന്തി. തണ്ഹാ ചസ്സ പോനോബ്ഭവികാ നന്ദീരാഗസഹഗതാ തത്രതത്രാഭിനന്ദിനീ , സാ ചസ്സ പഹീയതി. തസ്സ കായികാപി ദരഥാ പഹീയന്തി, ചേതസികാപി ദരഥാ പഹീയന്തി; കായികാപി സന്താപാ പഹീയന്തി, ചേതസികാപി സന്താപാ പഹീയന്തി; കായികാപി പരിളാഹാ പഹീയന്തി, ചേതസികാപി പരിളാഹാ പഹീയന്തി. സോ കായസുഖമ്പി ചേതോസുഖമ്പി പടിസംവേദേതി.

൪൩൩. “യാ തഥാഭൂതസ്സ ദിട്ഠി സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി; യോ തഥാഭൂതസ്സ സങ്കപ്പോ സ്വാസ്സ ഹോതി സമ്മാസങ്കപ്പോ; യോ തഥാഭൂതസ്സ വായാമോ സ്വാസ്സ ഹോതി സമ്മാവായാമോ; യാ തഥാഭൂതസ്സ സതി സാസ്സ ഹോതി സമ്മാസതി; യോ തഥാഭൂതസ്സ സമാധി സ്വാസ്സ ഹോതി സമ്മാസമാധി. പുബ്ബേവ ഖോ പനസ്സ കായകമ്മം വചീകമ്മം ആജീവോ സുപരിസുദ്ധോ ഹോതി. ഏവമസ്സായം അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛതി.

“തസ്സ ഏവം ഇമം അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ഭാവയതോ ചത്താരോപി സതിപട്ഠാനാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, ചത്താരോപി സമ്മപ്പധാനാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, ചത്താരോപി ഇദ്ധിപാദാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, പഞ്ചപി ഇന്ദ്രിയാനി ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, പഞ്ചപി ബലാനി ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, സത്തപി ബോജ്ഝങ്ഗാ ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി.

“തസ്സിമേ ദ്വേ ധമ്മാ യുഗനന്ധാ വത്തന്തി - സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. സോ യേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞേയ്യാ തേ ധമ്മേ അഭിഞ്ഞാ പരിജാനാതി. യേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബാ തേ ധമ്മേ അഭിഞ്ഞാ പജഹതി. യേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ ഭാവേതബ്ബാ തേ ധമ്മേ അഭിഞ്ഞാ ഭാവേതി. യേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികാതബ്ബാ തേ ധമ്മേ അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികരോതി.

“കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞേയ്യാ? ‘പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ’ തിസ്സ വചനീയം, സേയ്യഥിദം - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ,

വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ, സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ, വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ. ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

"കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബാ? അവിജ്ജാ ച ഭവതണ്ഹാ ച - ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബാ.

"കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ ഭാവേതബ്ബാ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച - ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ ഭാവേതബ്ബാ.

"കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികാതബ്ബാ? വിജ്ജാ ച വിമുത്തി ച - ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികാതബ്ബാ"തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

മഹാസളായതനികസുത്തം നിട്ഠിതം സത്തമം.

൮. നഗരവിന്ദേയ്യസുത്തം

൪൩൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ കോസലേസു ചാരികം ചരമാനോ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന നഗരവിന്ദം നാമ കോസലാനം ബ്രാഹ്മണാനം ഗാമോ തദവസരി. അസ്സോസും ഖോ നഗരവിന്ദേയ്യകാ [നഗരവിന്ദേയ്യാ (ക॰)] ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ - "സമണോ ഖലു, ഭോ, ഗോതമോ സക്യപുത്തോ സക്യകുലാ പബ്ബജിതോ കോസലേസു ചാരികം ചരമാനോ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം നഗരവിന്ദം അനുപ്പത്തോ. തം ഖോ പന ഭവന്തം ഗോതമം ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ - 'ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ'തി. സോ ഇമം ലോകം സദേവകം സമാരകം സബ്രഹ്മകം സസ്സമണബ്രാഹ്മണിം പജം സദേവമനുസ്സം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേതി. സോ ധമ്മം ദേസേതി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം, കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതി. സാധു ഖോ പന തഥാരൂപാനം അരഹതം ദസ്സനം ഹോതീ"തി.

അഥ ഖോ നഗരവിന്ദേയ്യകാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ അപ്പേകച്ചേ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദിംസു; സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ യേന ഭഗവാ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ ഭഗവതോ സന്തികേ നാമഗോത്തം സാവേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ തുണ്ഹീഭൂതാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നേ ഖോ നഗരവിന്ദേയ്യകേ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേ ഭഗവാ ഏതദവോച -

൪൪൦. "സചേ വോ, ഗഹപതയോ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം പുച്ഛേയ്യും - 'കഥംഭൂതാ, ഗഹപതയോ, സമണബ്രാഹ്മണാ ന സക്കാതബ്ബാ ന ഗരുകാതബ്ബാ ന മാനേതബ്ബാ ന പൂജേതബ്ബാ'തി? ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ,

ഗഹപതയോ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥ - 'യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു അവീതരാഗാ അവീതദോസാ അവീതമോഹാ, അജ്ഝത്തം അവൂപസന്തചിത്താ, സമവിസമം ചരന്തി കായേന വാചായ മനസാ, ഏവരൂപാ സമണബ്രാഹ്മണാ ന സക്കാതബ്ബാ ന ഗരുകാതബ്ബാ ന മാനേതബ്ബാ ന പൂജേതബ്ബാ. തം കിസ്സ ഹേതു? മയമ്പി ഹി ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു അവീതരാഗാ അവീതദോസാ അവീതമോഹാ, അജ്ഝത്തം അവൂപസന്തചിത്താ, സമവിസമം ചരാമ കായേന വാചായ മനസാ, തേസം നോ സമചരിയമ്പി ഹേതം ഉത്തരി അപസ്സതം. തസ്മാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ ന സക്കാതബ്ബാ ന ഗരുകാതബ്ബാ ന മാനേതബ്ബാ ന പൂജേതബ്ബാ. യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ സോതവിഞ്ഞേയ്യേസു സദ്ദേസു... ഘാനവിഞ്ഞേയ്യേസു ഗന്ധേസു... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു... കായവിഞ്ഞേയ്യേസു ഫോട്ഠബ്ബേസു... മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു അവീതരാഗാ അവീതദോസാ അവീതമോഹാ, അജ്ഝത്തം അവൂപസന്തചിത്താ, സമവിസമം ചരന്തി കായേന വാചായ മനസാ, ഏവരൂപാ സമണബ്രാഹ്മണാ ന സക്കാതബ്ബാ ന ഗരുകാതബ്ബാ ന മാനേതബ്ബാ ന പൂജേതബ്ബാ. തം കിസ്സ ഹേതു? മയമ്പി ഹി മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു അവീതരാഗാ അവീതദോസാ അവീതമോഹാ , അജ്ഝത്തം അവൂപസന്തചിത്താ, സമവിസമം ചരാമ കായേന വാചായ മനസാ, തേസം നോ സമചരിയമ്പി ഹേതം ഉത്തരി അപസ്സതം. തസ്മാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ ന സക്കാതബ്ബാ ന ഗരുകാതബ്ബാ ന മാനേതബ്ബാ ന പൂജേതബ്ബാ'തി. ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ, ഗഹപതയോ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥ.

൪൩൩. "സചേ പന വോ, ഗഹപതയോ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം പുച്ഛേയ്യും - 'കഥംഭൂതാ, ഗഹപതയോ, സമണബ്രാഹ്മണാ സക്കാതബ്ബാ ഗരുകാതബ്ബാ മാനേതബ്ബാ പൂജേതബ്ബാ'തി? ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ, ഗഹപതയോ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥ - 'യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു വീതരാഗാ വീതദോസാ വീതമോഹാ, അജ്ഝത്തം വൂപസന്തചിത്താ, സമചരിയം ചരന്തി കായേന വാചായ മനസാ, ഏവരൂപാ സമണബ്രാഹ്മണാ സക്കാതബ്ബാ ഗരുകാതബ്ബാ മാനേതബ്ബാ പൂജേതബ്ബാ. തം കിസ്സ ഹേതു? മയമ്പി ഹി [മയം ഹി (?)] ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു അവീതരാഗാ അവീതദോസാ അവീതമോഹാ, അജ്ഝത്തം അവൂപസന്തചിത്താ, സമവിസമം ചരാമ കായേന വാചായ മനസാ, തേസം നോ സമചരിയമ്പി ഹേതം ഉത്തരി പസ്സതം. തസ്മാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സക്കാതബ്ബാ ഗരുകാതബ്ബാ മാനേതബ്ബാ പൂജേതബ്ബാ. യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ സോതവിഞ്ഞേയ്യേസു സദ്ദേസു... ഘാനവിഞ്ഞേയ്യേസു ഗന്ധേസു... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു... കായവിഞ്ഞേയ്യേസു ഫോട്ഠബ്ബേസു... മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു വീതരാഗാ വീതദോസാ വീതമോഹാ, അജ്ഝത്തം വൂപസന്തചിത്താ, സമചരിയം ചരന്തി കായേന വാചായ മനസാ, ഏവരൂപാ സമണബ്രാഹ്മണാ സക്കാതബ്ബാ ഗരുകാതബ്ബാ മാനേതബ്ബാ പൂജേതബ്ബാ. തം കിസ്സ ഹേതു? മയമ്പി ഹി മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു അവീതരാഗാ അവീതദോസാ അവീതമോഹാ അജ്ഝത്തം അവൂപസന്തചിത്താ, സമവിസമം ചരാമ കായേന വാചായ മനസാ, തേസം നോ സമചരിയമ്പി ഹേതം ഉത്തരി പസ്സതം. തസ്മാ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സക്കാതബ്ബാ ഗരുകാതബ്ബാ മാനേതബ്ബാ പൂജേതബ്ബാ'തി

. ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ, ഗഹപതയോ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥ.

൪൩൭. "സചേ പന വോ [സചേ തേ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)], ഗഹപതയോ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം പുച്ഛേയ്യും - 'കേ പനായസ്മന്താനം ആകാരാ, കേ അന്വയാ, യേന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഏവം വദേഥ? അദ്ധാ തേ ആയസ്മന്തോ വീതരാഗാ വാ രാഗവിനയായ വാ പടിപന്നാ, വീതദോസാ വാ ദോസവിനയായ വാ പടിപന്നാ, വീതമോഹാ വാ മോഹവിനയായ വാ പടിപന്നാ'തി? ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ, ഗഹപതയോ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥ - 'തഥാ ഹി തേ ആയസ്മന്തോ അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി പന്താനി സേനാസനാനി പടിസേവന്തി. നത്ഥി ഖോ പന തത്ഥ തഥാരൂപാ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ യേ ദിസ്വാ ദിസ്വാ അഭിരമേയ്യും, നത്ഥി ഖോ പന തത്ഥ തഥാരൂപാ സോതവിഞ്ഞേയ്യാ സദ്ദാ യേ സുത്വാ സുത്വാ അഭിരമേയ്യും, നത്ഥി ഖോ പന തത്ഥ തഥാരൂപാ ഘാനവിഞ്ഞേയ്യാ ഗന്ധാ യേ ഘായിത്വാ ഘായിത്വാ അഭിരമേയ്യും , നത്ഥി ഖോ പന തത്ഥ തഥാരൂപാ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ യേ സായിത്വാ സായിത്വാ അഭിരമേയ്യും, നത്ഥി ഖോ പന തത്ഥ തഥാരൂപാ കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ യേ ഫുസിത്വാ ഫുസിത്വാ അഭിരമേയ്യും. ഇമേ ഖോ നോ, ആവുസോ, ആകാരാ, ഇമേ അന്വയാ, യേന മയം [യേന മയം ആയസ്മന്തോ (സീ॰ പീ॰), യേന മയം ആയസ്മന്തേ (സ്യാ॰ കം॰)] ഏവം വദേമ - അദ്ധാ തേ ആയസ്മന്തോ വീതരാഗാ വാ രാഗവിനയായ വാ പടിപന്നാ, വീതദോസാ വാ ദോസവിനയായ വാ പടിപന്നാ, വീതമോഹാ വാ മോഹവിനയായ വാ പടിപന്നാ'തി. ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ, ഗഹപതയോ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥാ"തി.

ഏവം വുത്തേ, നഗരവിന്ദേയ്യകാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - "അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ, അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ! സേയ്യഥാപി, ഭോ ഗോതമ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ - 'ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ'തി; ഏവമേവം ഭോതാ ഗോതമേന അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏതേ മയം ഭവന്തം ഗോതമം സരണം ഗച്ഛാമ ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസകേ നോ ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതേ സരണം ഗതേ"തി.

നഗരവിന്ദേയ്യസുത്തം നിട്ഠിതം അട്ഠമം.

൯. പിണ്ഡപാതപാരിസുദ്ധിസുത്തം

൪൩൮. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഭഗവാ ഏതദവോച -

"വിപ്പസന്നാനി ഖോ തേ, സാരിപുത്ത, ഇന്ദ്രിയാനി, പരിസുദ്ധോ ഛവിവണ്ണോ പരിയോദാതോ. കതമേന ഖോ ത്വം, സാരിപുത്ത, വിഹാരേന

ഏതരഹി ബഹുലം വിഹരസീ"തി? "സുഞ്ഞതാവിഹാരേന ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഏതരഹി ബഹുലം വിഹരാമീ"തി. "സാധു, സാധു, സാരിപുത്ത! മഹാപുരിസവിഹാരേന കിര ത്വം, സാരിപുത്ത, ഏതരഹി ബഹുലം വിഹരസി. മഹാപുരിസവിഹാരോ ഏസോ [ഹേസ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], സാരിപുത്ത, യദിദം - സുഞ്ഞതാ. തസ്മാതിഹ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു സചേ ആകങ്ഖേയ്യ - 'സുഞ്ഞതാവിഹാരേന ബഹുലം [ഏതരഹി ബഹുലം (സീ॰ പീ॰)] വിഹരേയ്യ'ന്തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - 'യേന ചാഹം മഗ്ഗേന ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസിം, യസ്മിഞ്ച പദേസേ പിണ്ഡായ അചരിം, യേന ച മഗ്ഗേന ഗാമതോ പിണ്ഡായ പടിക്കമിം, അത്ഥി നു ഖോ മേ തത്ഥ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ ദോസോ വാ മോഹോ വാ പടിഘം വാപി ചേതസോ'തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'യേന ചാഹം മഗ്ഗേന ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസിം, യസ്മിഞ്ച പദേസേ പിണ്ഡായ അചരിം, യേന ച മഗ്ഗേന ഗാമതോ പിണ്ഡായ പടിക്കമിം, അത്ഥി മേ തത്ഥ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ ദോസോ വാ മോഹോ വാ പടിഘം വാപി ചേതസോ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേസംയേവ പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'യേന ചാഹം മഗ്ഗേന ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസിം, യസ്മിഞ്ച പദേസേ പിണ്ഡായ അചരിം, യേന ച മഗ്ഗേന ഗാമതോ പിണ്ഡായ പടിക്കമിം, നത്ഥി മേ തത്ഥ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ ദോസോ വാ മോഹോ വാ പടിഘം വാപി ചേതസോ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൩൯. "പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - 'യേന ചാഹം മഗ്ഗേന ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസിം, യസ്മിഞ്ച പദേസേ പിണ്ഡായ അചരിം, യേന ച മഗ്ഗേന ഗാമതോ പിണ്ഡായ പടിക്കമിം, അത്ഥി നു ഖോ മേ തത്ഥ സോതവിഞ്ഞേയ്യേസു സദ്ദേസു...പേ॰... ഘാനവിഞ്ഞേയ്യേസു ഗന്ധേസു... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു ... കായവിഞ്ഞേയ്യേസു ഫോട്ഠബ്ബേസു... മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ ദോസോ വാ മോഹോ വാ പടിഘം വാപി ചേതസോ'തി? സചേ , സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'യേന ചാഹം മഗ്ഗേന ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസിം, യസ്മിഞ്ച പദേസേ പിണ്ഡായ അചരിം, യേന ച മഗ്ഗേന ഗാമതോ പിണ്ഡായ പടിക്കമിം, അത്ഥി മേ തത്ഥ മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ ദോസോ വാ മോഹോ വാ പടിഘം വാപി ചേതസോ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേസംയേവ പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'യേന ചാഹം മഗ്ഗേന ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസിം, യസ്മിഞ്ച പദേസേ പിണ്ഡായ അചരിം, യേന ച മഗ്ഗേന ഗാമതോ പിണ്ഡായ പടിക്കമിം, നത്ഥി മേ തത്ഥ മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ ദോസോ വാ മോഹോ വാ പടിഘം വാപി ചേതസോ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൪൦. “പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - ‘പഹീനാ നു ഖോ മേ പഞ്ച കാമഗുണാ’തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘അപ്പഹീനാ ഖോ മേ പഞ്ച കാമഗുണാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ പഞ്ചന്നം കാമഗുണാനം പഹാനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘പഹീനാ ഖോ മേ പഞ്ച കാമഗുണാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൪൧. “പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - ‘പഹീനാ നു ഖോ മേ പഞ്ച നീവരണാ’തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘അപ്പഹീനാ ഖോ മേ പഞ്ച നീവരണാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ പഞ്ചന്നം നീവരണാനം പഹാനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘പഹീനാ ഖോ മേ പഞ്ച നീവരണാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൪൨. “പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - ‘പരിഞ്ഞാതാ നു ഖോ മേ പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ’തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘അപരിഞ്ഞാതാ ഖോ മേ പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ പഞ്ചന്നം ഉപാദാനക്ഖന്ധാനം പരിഞ്ഞായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘പരിഞ്ഞാതാ ഖോ മേ പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൪൩. “പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - ‘ഭാവിതാ നു ഖോ മേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ’തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘അഭാവിതാ ഖോ മേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ചതുന്നം സതിപട്ഠാനാനം ഭാവനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘ഭാവിതാ ഖോ മേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൪൪. “പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - ‘ഭാവിതാ നു ഖോ മേ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ’തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘അഭാവിതാ ഖോ മേ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ചതുന്നം സമ്മപ്പധാനാനം ഭാവനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘ഭാവിതാ ഖോ മേ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ’തി , തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൪൭. "പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - 'ഭാവിതാ നു ഖോ മേ ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ'തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'അഭാവിതാ ഖോ മേ ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ചതുന്നം ഇദ്ധിപാദാനം ഭാവനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'ഭാവിതാ ഖോ മേ ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൪൮. "പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - 'ഭാവിതാനി നു ഖോ മേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനീ'തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'അഭാവിതാനി ഖോ മേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനീ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ഭാവനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'ഭാവിതാനി ഖോ മേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനീ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൪൯. "പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - 'ഭാവിതാനി നു ഖോ മേ പഞ്ച ബലാനീ'തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'അഭാവിതാനി ഖോ മേ പഞ്ച ബലാനീ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ പഞ്ചന്നം ബലാനം ഭാവനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'ഭാവിതാനി ഖോ മേ പഞ്ച ബലാനീ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൫൦. "പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - 'ഭാവിതാ നു ഖോ മേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ'തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'അഭാവിതാ ഖോ മേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ സത്തന്നം ബോജ്ഝങ്ഗാനം ഭാവനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'ഭാവിതാ ഖോ മേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൫൧. "പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - 'ഭാവിതോ നു ഖോ മേ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ'തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'അഭാവിതോ ഖോ മേ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ'തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ അരിയസ്സ അട്ഠങ്ഗികസ്സ മഗ്ഗസ്സ ഭാവനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - 'ഭാവിതോ ഖോ മേ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ'തി , തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൬൦. “പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - ‘ഭാവിതാ നു ഖോ മേ സമഥോ ച വിപസ്സനാ ചാ’തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘അഭാവിതാ ഖോ മേ സമഥോ ച വിപസ്സനാ ചാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ സമഥവിപസ്സനാനം ഭാവനായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘ഭാവിതാ ഖോ മേ സമഥോ ച വിപസ്സനാ ചാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൬൧. “പുന ചപരം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - ‘സച്ഛികതാ നു ഖോ മേ വിജ്ജാ ച വിമുത്തി ചാ’തി? സചേ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘അസച്ഛികതാ ഖോ മേ വിജ്ജാ ച വിമുത്തി ചാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ വിജ്ജായ വിമുത്തിയാ സച്ഛികിരിയായ വായമിതബ്ബം. സചേ പന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു പച്ചവേക്ഖമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘സച്ഛികതാ ഖോ മേ വിജ്ജാ ച വിമുത്തി ചാ’തി, തേന, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനാ തേനേവ പീതിപാമോജ്ജേന വിഹാതബ്ബം അഹോരത്താനുസിക്ഖിനാ കുസലേസു ധമ്മേസു.

൪൬൨. “യേ ഹി കേചി, സാരിപുത്ത, അതീതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ പിണ്ഡപാതം പരിസോധേസും, സബ്ബേ തേ ഏവമേവ പച്ചവേക്ഖിത്വാ പച്ചവേക്ഖിത്വാ പിണ്ഡപാതം പരിസോധേസും. യേപി ഹി കേചി, സാരിപുത്ത, അനാഗതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ പിണ്ഡപാതം പരിസോധേസ്സന്തി, സബ്ബേ തേ ഏവമേവ പച്ചവേക്ഖിത്വാ പച്ചവേക്ഖിത്വാ പിണ്ഡപാതം പരിസോധേസ്സന്തി. യേപി ഹി കേചി, സാരിപുത്ത, ഏതരഹി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ പിണ്ഡപാതം പരിസോധേന്തി, സബ്ബേ തേ ഏവമേവ പച്ചവേക്ഖിത്വാ പച്ചവേക്ഖിത്വാ പിണ്ഡപാതം പരിസോധേന്തി. തസ്മാതിഹ, സാരിപുത്ത [വോ സാരിപുത്ത ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം (സീ॰ പീ॰)], ‘പച്ചവേക്ഖിത്വാ പച്ചവേക്ഖിത്വാ പിണ്ഡപാതം പരിസോധേസ്സാമാ’തി - ഏവഞ്ഹി വോ, സാരിപുത്ത, സിക്ഖിതബ്ബ”ന്തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

പിണ്ഡപാതപാരിസുദ്ധിസുത്തം നിട്ഠിതം നവമം.

൧൦. ഇന്ദ്രിയഭാവനാസുത്തം

൪൫൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ ഗജങ്ഗലായം [കജങ്ഗലായം (സീ॰ പീ॰), കജ്ജങ്ഗലായം (സ്യാ॰ കം॰)] വിഹരതി സുവേളുവനേ [വേളുവനേ (സ്യാ॰ കം॰), മുഖേലുവനേ (സീ॰ പീ॰)]. അഥ ഖോ ഉത്തരോ മാണവോ പാരാസിവിയന്തേവാസീ [പാരാസരിയന്തേവാസീ (സീ॰ പീ॰), പാരാസിരിയന്തേവാസീ (സ്യാ॰ കം॰)] യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ഉത്തരം മാണവം പാരാസിവിയന്തേവാസിം ഭഗവാ ഏതദവോച - “ദേസേതി, ഉത്തര,

പാരാസിവിയോ ബ്രാഹ്മണോ സാവകാനം ഇന്ദ്രിയഭാവന''ന്തി? ''ദേസേതി, ഭോ ഗോതമ, പാരാസിവിയോ ബ്രാഹ്മണോ സാവകാനം ഇന്ദ്രിയഭാവന''ന്തി. ''യഥാ കഥം പന, ഉത്തര, ദേസേതി പാരാസിവിയോ ബ്രാഹ്മണോ സാവകാനം ഇന്ദ്രിയഭാവന''ന്തി? ''ഇധ, ഭോ ഗോതമ, ചക്ഖുനാ രൂപം ന പസ്സതി, സോതേന സദ്ദം ന സുണാതി - ഏവം ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ദേസേതി പാരാസിവിയോ ബ്രാഹ്മണോ സാവകാനം ഇന്ദ്രിയഭാവന''ന്തി. ''ഏവം സന്തേ ഖോ, ഉത്തര, അന്ധോ ഭാവിതിന്ദ്രിയോ ഭവിസ്സതി, ബധിരോ ഭാവിതിന്ദ്രിയോ ഭവിസ്സതി; യഥാ പാരാസിവിയസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ വചനം. അന്ധോ ഹി, ഉത്തര, ചക്ഖുനാ രൂപം ന പസ്സതി, ബധിരോ സോതേന സദ്ദം ന സുണാതീ''തി. ഏവം വുത്തേ, ഉത്തരോ മാണവോ പാരാസിവിയന്തേവാസീ തുണ്ഹീഭൂതോ മങ്കുഭൂതോ പത്തക്ഖന്ധോ അധോമുഖോ പജ്ഝായന്തോ അപ്പടിഭാനോ നിസീദി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ഉത്തരം മാണവം പാരാസിവിയന്തേവാസിം തുണ്ഹീഭൂതം മങ്കുഭൂതം പത്തക്ഖന്ധം അധോമുഖം പജ്ഝായന്തം അപ്പടിഭാനം വിദിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ''അഞ്ഞഥാ ഖോ, ആനന്ദ, ദേസേതി പാരാസിവിയോ ബ്രാഹ്മണോ സാവകാനം ഇന്ദ്രിയഭാവനം, അഞ്ഞഥാ ച പനാനന്ദ, അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരാ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ ഹോതീ''തി. ''ഏതസ്സ, ഭഗവാ, കാലോ; ഏതസ്സ, സുഗത, കാലോ യം ഭഗവാ അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരം ഇന്ദ്രിയഭാവനം ദേസേയ്യ. ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ''തി. ''തേനഹാനന്ദ, സുണാഹി, സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

൪൫൫. ''കഥഞ്ചാനന്ദ, അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരാ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ ഹോതി? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ഉപ്പജ്ജതി മനാപം, ഉപ്പജ്ജതി അമനാപം, ഉപ്പജ്ജതി മനാപാമനാപം. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നം ഖോ മേ ഇദം മനാപം, ഉപ്പന്നം അമനാപം, ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം . തഞ്ച ഖോ സങ്ഖതം ഓളാരികം പടിച്ചസമുപ്പന്നം. ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം - ഉപേക്ഖാ'തി. തസ്സ തം ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി; ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, ചക്ഖുമാ പുരിസോ ഉമ്മീലേത്വാ വാ നിമീലേയ്യ, നിമീലേത്വാ വാ ഉമ്മീലേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, യസ്സ കസ്സചി ഏവംസീഘം ഏവംതുവടം ഏവംഅപ്പകസിരേന ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി, ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി - അയം വുച്ചതാനന്ദ, അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരാ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു.

൪൫൬. ''പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ സോതേന സദ്ദം സുത്വാ ഉപ്പജ്ജതി മനാപം, ഉപ്പജ്ജതി അമനാപം, ഉപ്പജ്ജതി മനാപാമനാപം. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നം ഖോ മേ ഇദം മനാപം, ഉപ്പന്നം അമനാപം, ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം. തഞ്ച ഖോ സങ്ഖതം ഓളാരികം പടിച്ചസമുപ്പന്നം. ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം - ഉപേക്ഖാ'തി. തസ്സ തം ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി; ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, ബലവാ പുരിസോ അപ്പകസിരേനേവ അച്ഛരം [അച്ഛരികം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] പഹരേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, യസ്സ

കസ്സചി ഏവംസീഘം ഏവംതുവടം ഏവംഅപ്പകസിരേന ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി, ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി - അയം വുച്ചതാനന്ദ, അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരാ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ സോതവിഞ്ഞേയ്യേസു സദ്ദേസു.

൪൩൫. "പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ ഉപ്പജ്ജതി മനാപം, ഉപ്പജ്ജതി അമനാപം, ഉപ്പജ്ജതി മനാപാമനാപം. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നം ഖോ മേ ഇദം മനാപം, ഉപ്പന്നം അമനാപം, ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം. തഞ്ച ഖോ സങ്ഖതം ഓളാരികം പടിച്ചസമുപ്പന്നം. ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം - ഉപേക്ഖാ'തി. തസ്സ തം ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി; ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ , ഈസകംപോണേ [ഈസകപോണേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), ഈസകഫണേ (സീ॰ അട്ഠ॰), "മജ്ഝേ ഉച്ചം ഹുത്വാ"തി ടീകായ സംസന്ദിതബ്ബാ] പദുമപലാസേ [പദുമിനിപത്തേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഉദകഫുസിതാനി പവത്തന്തി, ന സണ്ഠന്തി; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, യസ്സ കസ്സചി ഏവംസീഘം ഏവംതുവടം ഏവംഅപ്പകസിരേന ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി, ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി - അയം വുച്ചതാനന്ദ, അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരാ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ ഘാനവിഞ്ഞേയ്യേസു ഗന്ധേസു.

൪൩൬. "പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ ഉപ്പജ്ജതി മനാപം, ഉപ്പജ്ജതി അമനാപം, ഉപ്പജ്ജതി മനാപാമനാപം. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നം ഖോ മേ ഇദം മനാപം, ഉപ്പന്നം അമനാപം, ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം. തഞ്ച ഖോ സങ്ഖതം ഓളാരികം പടിച്ചസമുപ്പന്നം. ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം - ഉപേക്ഖാ'തി. തസ്സ തം ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി; ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി . സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, ബലവാ പുരിസോ ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഖേളപിണ്ഡം സംയൂഹിത്വാ അപ്പകസിരേന വമേയ്യ [സന്ധമേയ്യ (ക॰)]; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, യസ്സ കസ്സചി ഏവംസീഘം ഏവംതുവടം ഏവംഅപ്പകസിരേന ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി, ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി - അയം വുച്ചതാനന്ദ, അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരാ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു.

൪൩൭. "പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ ഉപ്പജ്ജതി മനാപം, ഉപ്പജ്ജതി അമനാപം, ഉപ്പജ്ജതി മനാപാമനാപം. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നം ഖോ മേ ഇദം മനാപം, ഉപ്പന്നം അമനാപം, ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം. തഞ്ച ഖോ സങ്ഖതം ഓളാരികം പടിച്ചസമുപ്പന്നം. ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം - ഉപേക്ഖാ'തി. തസ്സ തം ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി; ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, യസ്സ കസ്സചി ഏവംസീഘം ഏവംതുവടം ഏവംഅപ്പകസിരേന ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി, ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി - അയം വുച്ചതാനന്ദ, അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരാ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ കായവിഞ്ഞേയ്യേസു ഫോട്ഠബ്ബേസു.

൪൫൩. "പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ഉപ്പജ്ജതി മനാപം, ഉപ്പജ്ജതി അമനാപം, ഉപ്പജ്ജതി മനാപാമനാപം. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നം ഖോ മേ ഇദം മനാപം, ഉപ്പന്നം അമനാപം, ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം. തഞ്ച ഖോ സങ്ഖതം ഓളാരികം പടിച്ചസമുപ്പന്നം. ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം യദിദം - ഉപേക്ഖാ'തി. തസ്സ തം ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി; ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, ബലവാ പുരിസോ ദിവസംസന്തത്തേ [ദിവസസന്തേത്തേ (സീ॰)] അയോകടാഹേ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി നിപാതേയ്യ. ദന്ധോ, ആനന്ദ, ഉദകഫുസിതാനം നിപാതോ, അഥ ഖോ നം ഖിപ്പമേവ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, യസ്സ കസ്സചി ഏവംസീഘം ഏവംതുവടം ഏവംഅപ്പകസിരേന ഉപ്പന്നം മനാപം ഉപ്പന്നം അമനാപം ഉപ്പന്നം മനാപാമനാപം നിരുജ്ഝതി, ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി - അയം വുച്ചതാനന്ദ, അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരാ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരാ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ ഹോതി.

൪൫൪. "കഥഞ്ചാനന്ദ , സേഖോ ഹോതി പാടിപദോ? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ഉപ്പജ്ജതി മനാപം, ഉപ്പജ്ജതി അമനാപം, ഉപ്പജ്ജതി മനാപാമനാപം. സോ തേന ഉപ്പന്നേന മനാപേന ഉപ്പന്നേന അമനാപേന ഉപ്പന്നേന മനാപാമനാപേന അട്ടീയതി ഹരായതി ജിഗുച്ഛതി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ..., ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ഉപ്പജ്ജതി മനാപം, ഉപ്പജ്ജതി അമനാപം, ഉപ്പജ്ജതി മനാപാമനാപം. സോ തേന ഉപ്പന്നേന മനാപേന ഉപ്പന്നേന അമനാപേന ഉപ്പന്നേന മനാപാമനാപേന അട്ടീയതി ഹരായതി ജിഗുച്ഛതി. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, സേഖോ ഹോതി പാടിപദോ.

൪൫൫. "കഥഞ്ചാനന്ദ, അരിയോ ഹോതി ഭാവിതിന്ദ്രിയോ? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ഉപ്പജ്ജതി മനാപം, ഉപ്പജ്ജതി അമനാപം, ഉപ്പജ്ജതി മനാപാമനാപം. സോ സചേ ആകങ്ഖതി - 'പടികൂലേ [പടിക്കൂലേ (സബ്ബത്ഥ)] അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ'ന്തി, അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - 'അപ്പടികൂലേ പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ'ന്തി, പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - 'പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ'ന്തി, അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - 'അപ്പടികൂലേ ച പടികൂലേ ച പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ'ന്തി, പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - 'പടികൂലഞ്ച അപ്പടികൂലഞ്ച തദുഭയം അഭിനിവജ്ജേത്വാ ഉപേക്ഖകോ വിഹരേയ്യം സതോ സമ്പജാനോ'തി, ഉപേക്ഖകോ തത്ഥ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ.

൪൫൬. "പുന ചപരം, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ഉപ്പജ്ജതി മനാപം, ഉപ്പജ്ജതി അമനാപം, ഉപ്പജ്ജതി മനാപാമനാപം. സോ സചേ ആകങ്ഖതി - 'പടികൂലേ അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ'ന്തി, അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - 'അപ്പടികൂലേ പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ'ന്തി, പടികൂലസഞ്ഞീ

തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ’ന്തി, അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘അപ്പടികൂലേ ച പടികൂലേ ച പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ’ന്തി, പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘പടികൂലഞ്ച അപ്പടികൂലഞ്ച തദുഭയമ്പ്പി അഭിനിവജ്ജേത്വാ ഉപേക്ഖകോ വിഹരേയ്യം സതോ സമ്പജാനോ’തി, ഉപേക്ഖകോ തത്ഥ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, അരിയോ ഹോതി ഭാവിതിന്ദ്രിയോ.

ർന്ന. “ഇതി ഖോ, ആനന്ദ, ദേസിതാ മയാ അരിയസ്സ വിനയേ അനുത്തരാ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ, ദേസിതോ സേഖോ പാടിപദോ, ദേസിതോ അരിയോ ഭാവിതിന്ദ്രിയോ . യം ഖോ, ആനന്ദ, സത്ഥാരാ കരണീയം സാവകാനം ഹിതേസിനാ അനുകമ്പകേന അനുകമ്പം ഉപാദായ, കതം വോ തം മയാ. ഏതാനി, ആനന്ദ, രുക്ഖമൂലാനി, ഏതാനി സുഞ്ഞാഗാരാനി, ഝായഥാനന്ദ, മാ പമാദത്ഥ, മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

ഇന്ദ്രിയഭാവനാസുത്തം നിട്ഠിതം ദസമം.

സളായതനവഗ്ഗോ നിട്ഠിതോ പഞ്ചമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അനാഥപിണ്ഡികോ ഛന്നോ, പുണ്ണോ നന്ദകരാഹുലാ;
ഛഛക്കം സളായതനികം, നഗരവിന്ദേയ്യസുദ്ധികാ;
ഇന്ദ്രിയഭാവനാ ചാപി, വഗ്ഗോ ഓവാദപഞ്ചമോതി.

ഇദം വഗ്ഗാനമുദ്ദാനം -

ദേവദഹോനുപദോ ച, സുഞ്ഞതോ ച വിഭങ്ഗകോ;
സളായതനോതി വഗ്ഗാ, ഉപരിപണ്ണാസകേ ഠിതാതി.

ഉപരിപണ്ണാസകം സമത്തം.

തീഹി പണ്ണാസകേഹി പടിമണ്ഡിതോ സകലോ

മജ്ഝിമനികായോ സമത്തോ.